

LITURGIKA

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odrastlo mladost.

Spisal

Anton Lézar,

bivši profesor na c. kr. véliki realki v Ljubljani.

Tretji pregledani natis.

Ponatis druge izdave, koje je odobrilo velečastito ljubljansko skofijstvo vsled odloka z dne 9. junija l. 1881., št. 693.

I. del.

V Ljubljani 1890.

Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

V v o d.

§ 1.

Kaj je vnanja služba božja, kaj njen namen in kako jo delimo?

Vsa vidna znamenja, katera je Jezus Kristus postavil in njegova sv. cerkev po Jezusovem pooblastenji vpeljala, da po njih kristijan ali milost božjo zadobiva ali očitno razodeva in spoznava svojo zvezo z Bogom, t. j. sveto vero, imenujemo vnanjo službo božjo katoliške cerkve.

Namen vnanje službe božje je tedaj dvojen:

- a) da nam po nji dohaja milost božja,
- b) da ž njo očitno spoznavamo in v sebi oživljamo sveto svojo vero.

Po tem poglobitnem namenu vnanjo službo božjo na dva dela delimo:

- a) v posvečevalno (zakramentalno), po kateri nam dohajajo mnoge potrebne milosti;
- b) v poveličalno (častilno, latrévtično), s katero očitno poveljučujemo ali častimo Bogá ter kažemo, pričamo ali nanzanjamo svojo vero.

Vendar je pa posvečevalni službi božji tudi poveličalni namen pridružen, poveličalni pa posvečevalni; n. pr. pri sv. maši ne dobivamo le mnogoterih milosti, ampak ž njo tudi Bogá poveljučujemo; prav tako z molitvijo ne poveljučujemo le Bogá, ampak ž njo ga tudi mnogih milosti prosimo in jih tudi od njega prejemo.

Vsa vnanja znamenja in šege, ki jih je cerkev odločila kakemu cerkvenemu opravilu vnanje službe božje, obred (ritus) imenujemo, n. pr. obred sv. maše, sv. krsta, cerkvenega posvečevanja, in dr.

Vse obrede vseh cerkvenih opravil pri vnanji službi božji bogočastje (cultus) ali sploh vnanjo službo božjo imenujemo.

Kdor obrede opravlja, je obrednik; nauk od obredov pa obredoslovje (liturgika).

§ 2.

Ali nam je vnanje službe božje treba?

Vnanje službe božje, posvečevalne in poveličalne, nam je bistveno treba:

1.) Posvečevalne službe božje nam je treba, ker je Jezus milosti, ki nam jih je pridobil s svojo smrtjo na križi, z vidnimi znamenji sklenil in jih hoče z vidnimi znamenji deliti. Pri tem je pa imel Jezus najmodrejše namene.

Z vidnimi znamenji je Jezus hotel:

- a) nas zagotoviti, da v resnici prejmemo milost božjo, in nam tudi naznaniti, kedaj jo prejmemo;
- b) naši slabosti na pomoč priti ter nas po vnanjih znamenjih od posvetnih reči k nebeškim povzdigovati;
- c) nam dati znamenja, s katerimi kažemo, da smo v zvezi in občestvu z njegovo sveto cerkvijo.

2.) Poveličalne vnanje službe božje nam je treba:

- a) človek je iz duše in telesa, torej se mora tudi teló vdeleževati poveličevanja in češčenja božjega ali bogočastja; to se pa prav s tem godí, da človek svoje notranje pobožne misli, želje in čutila na znanje daje z vidnimi znamenji;
- b) vnanja služba božja je človeški naravi celó primerna, ker ste duša in teló v tako tesni zvezi med seboj, da se vse, kar se enemu usodi, tudi v drugem čuti in ako se človek nalašč ne potaji, tudi v posebnih dejanjih glasi. To potrjuje tudi pregovor: «Kar je v srci skrito — bode vse očito», kateri je posnet po vsakdanji skušnji. Ako tedaj pobožna čutila, misli ali željé navdajajo človeka, pokazala ali razodela se bodo gotovo tudi v vnanjem vedênji njegovem; nasproti pa tudi vnanja služba božja notranjo pobožnost budí, oživlja in krepeča;
- c) kakor posamezen človek svoja notranja verska čutila posamezno očitno kaže, prav tako smo vsi, ki smo združeni v eno cerkev in smo v Kristusu udje enega telesa, dolžni, svojo vero skupno ali združeni na znanje dajati, t. j. skupno in združeni Bogá častiti, poveličevati in moliti. Skupna ali združena služba božja pa ne more na skrivnem, t. j. le znotranja ostati, temveč se mora tudi v vnanjem vedenji razodevati ali kazati.

Nikdo pa ne reci: Kristus velewa, «Bogá v duhu in resnici moliti», on je tedaj zavrgel vnanje češčenje božje. Jezus je s temi besedami samaritanski ženi hotel reči: Prepír, kateri imate z Judi zavoljo edinega jeruzalemskega tempeljna, bo jenjal, ko bo stara

postava, ki določuje le eden kraj za daritve, nehala in prišla ob veljavo; potem pa bo slehern kraj na zemlji za pravo službo božjo pripraven in posvečen. Vi Samaritani Bogá sicer molite in mu darujete, pomena svojih daritev pa prav ne spoznate, njih pomen se vam je zgubil, daritve so pri vas le vnanje brez pravega duhá, podobne so pisanju, čegar črk ne poznate, ker niste sprejeli razodenja, katero je Bog dajal po prerokih. Mi Judje pa obhajamo na sijonski gori postavno službo božjo z daritvami, katere imajo svet pomen in so predpoda, in jih tudi umemo in vemo. «V duhu in resnici moliti» se tedaj pravi: v pravem duhu in v pravem namenu moliti, t. j. pomen vnanje službe božje umeti, in sicer prav umeti, kakor so ga umeli pobožni Judje, ki so vedeli, da je njihova služba božja le predpoda prave službe božje, ki jo bo vpeljal obljubljeni Mesija. Z besedami: «Bogá v duhu in resnici moliti» Jezus torej vnanje službe sploh ni zavrgel, zavrgel je le vnanjo službo božjo samo na sebi, t. j. vnanjo brez notranje.

Da Jezus ni sploh zavrgel vnanje službe božje, tudi iz njegovega lastnega vedénja spoznamo; — prav všeč mu je bilo, ko so mu bili naproti prišli ljudje iz Jeruzalema ter so pred njim razgrinjali svoja oblačila in veje sekali in pokladali na pot, po katerem je na oslici jezdil v Jeruzalem; — zagovarjal je grešnico, ki mu je z lepo dišečimi mazili mazilila lasé in s solzami močila mu nogé; — Jezus sam je tudi na glas molil, povzdigoval pred in med molitvijo oči k nebeškemu očetu; — molil je klečé, da je na znanje dajal, kako svojo človeško naravo ponižuje pred veličastvom božjim; on je še celó spolnoval šege, ki so bile zapovedane le za staro zavezo.

Iz tega je razvidno, da nam je neobhodno treba vnanjih znamenj pri službi božji ali vnanje službe božje.

§ 3.

Kdo je vnanjo službo božjo vpeljal in vredil? — komu je čuti nad njo?

Slethernemu kristijanau ne more biti na voljo dano, ne pri domači, ne pri očitni in skupni službi božji voliti in rabiti šege in navade ali vnanja znamenja božjega čiščenja, kakoršna si bodi, sicer bi se utegnilo kaj vpeljati, kar bi bilo sveti veri nasproti in bi vsled pregovora: «Kolikor glav, toliko misli» vstale velike zmešnjave, raztresenje ali smeh pri očitni in skupni službi božji.

Zato je Jezus sam že določil bistvene dele posvečevalne in poveljalne službe božje pri daritvi sv. maše in pri sv. zakramentih; nebistvene dele vpeljati in vrediti pa je prepustil onim, katere je postavil, da vladajo njegovo sv. cerkev, t. j. aposteljnóm in njihó-

vim naslednikom, škofom. Torej so aposteljni obširnejšo vnanjo službo božjo vredili ter skrbeli, da se je pri nji vse pristojno, pošteno in po redu godilo in ravnalo (Kor. 14, 40); prav tako so apostoljski nasledniki ob vseh časih čuli nad službo božjo in zastran nje dajali po posebnih okoliščinah raznih časov tudi posebne zapovedi.

Iz Jezusovih določil, apostoljskih sporočil in mnogih zapovedi apostoljskih naslednikov so tedaj navade in svete šege, po katerih se katoliški kristijani dandanašnje vedêmo pri službi božji.

§ 4.

Kolikera služba božja je bila in je še v katoliški cerkvi?

Dasi tudi edinost v vnanji službi božji kaj močno pospešuje in podpira edinost v sveti veri, vendar so bile in so še dandanašnji mnoge različnosti v katoliški cerkvi pri nebistvenih delih vnanje službe božje.

Edina vera in notranja pobožnost se namreč razno razodevate ali očitno kažete po raznih človeških naravnih, dušnih in telesnih lastnostih in od tod izhajajočih šegah in navadah v vnanjem vedênji.

V velikem rimskem cesarstvu, po katerem so aposteljni sveti evangelij večidel oznanovali, so bili v tem oziru zlasti dvoji narodi poglavitni: izhodnji in zahodnji; obojim so že aposteljni vnanja znamenja službe božje, kolikor je bilo mogoče ob tistih nemirnih časih, vredili in primerili njihovim lastnijam. — Kakor učeni sploh mislijo in trdijo, vstanovil je izhodnjim kristijanom, katere sploh Grke imenujemo po jeziku, ki so ga skorej vsi omikani izmed njih umeli in govorili, službo božjo po večem sv. apostelj Jakob, ki je bil v Jeruzalemu ostal; zahodnjim kristijanom, katerim sploh Rimljani pravimo po glavnem mestu Rimu, ali latinci po jeziku, katerega so sploh umeli, pa sv. Peter, rimski škof in poglavar vesoljne cerkve.

Ko je nehalo splošno preganjanje in so kristijani smeli očitno spoznavati sveto vero in vnanjo službo božjo očitno opravljati, razširili in pomnožili so škofje apostoljsko vnanjo službo božjo, t. j. pridejali so mnogotere šege in obrede apostoljskim sporočilom. Izhodnjim kristijanom sta jo vredila zlasti sv. Bazilij, cezarejski škof, in sv. Janez Krizostom, carigrajski patrijarh; zahodnjim pa sv. papež Leon veliki, Gelazij in Gregor veliki.

Sčasoma se je pa ta in una vnanja služba božja še z mnogoterimi vnanjimi znamenji in obredi pomnožila, ozaljšala in dopolnila, predno se je ustanovila, kakoršna je dandanašnja.

Iz tega je torej razvidno, da je že od začetka v katoliški cerkvi dvojna poglobitna vnanja služba božja; posebna za izhodne kristijane, ki jo torej imenujemo izhodno ali po poglobitnem jeziku grškega obreda; posebna za zahodne kristijane, kateri pravimo rimska po glavnem mestu Rimu, ali latinskega obreda po jeziku, ki je bil sploh obrazilni jezik po vsem zahodu.

O p o m i n 1. Vendar pa ni misliti, da bi se bili vsi izhodni narodi grških in vsi zahodni latinski obredov poprijeli brez vsega premena; v poglobitnih delih so sicer ohranili izhodni narodi grško, zahodni pa latinsko podobo službe božje; v marsikaterih manj poglobitnih delih pa ni prijala njih naravnim svojstvom, šegam in navadam; torej so jim jo njihovi cerkveni predniki nekoliko preuredili. In od tod izhaja, da imajo n. pr.: Armeni, Sirijani, Kopti, Etijopljeni sicer grške; Francozi in Lahi milanske škofije latinske obrede, vendar pa nekoliko različne od čisto grških in latinskih.

O p o m i n 2. V marsikaterih obredih se še celó posamne škofije med seboj nekoliko ločijo, n. pr.: v deljenji sv. zakramentov, v pokopavanji mrličev i. dr. V tem oziru imajo škofije večidel svoje lastne obredne bukve, ki jim jih pa morajo seveda potrditi vidni poglavar vesoljne cerkve: rimski papež, kateremu je čuti, da se nikjer ne vpelje nič nepristojnega.

Po tem takem je sv. katoliška cerkev veličastna kakor v edini veri, tako tudi v različni službi božji.

§ 5.

V katerem jeziku je katoliška cerkev sv. evangelij oznanovala in ga še oznanjuje?

Aposteljni in njihovi nasledniki so vsakemu narodu v njegovem jeziku sv. evangelij ob vseh časih oznanovali, in tako se še dandanašnji godí, saj se tudi drugače ne dajo dopovedati verske resnice nobenemu narodu.

Oznanovalci sv. evangelija so se torej, preden so tujim narodom oznanovali sv. vero, seznanili z njihovimi jeziki, in tako je še dandanašnji.

§ 6.

V katerem jeziku je katoliška cerkev službo božjo opravljala in jo še opravlja?

Tudi vnanje službe božje katoliška cerkev ni opravljala in je tudi dandanašnji ne opravlja le samo v enem jeziku, ampak, kakor kardinal Bona dokazuje, aposteljni in njihovi nasledniki so jo opravljali v raznih krajih v jezikih raznih narodov, katerim so oznanovali sv. evangelij; torej v Jeruzalemu in Palestini v hebrejskem (kaldejskem ali aramejskem), v Aleksandriji, Antijohiji in drugih grških mestih v grškem, v Rimu in po vseh zahodnih krajih v latinskem. Ti trije jeziki so bili namreč po-

glavitni jeziki tistih narodov, pri katerih so aposteljni sv. evangelij oznanovali. Ko se je krščanstvo razširilo po deželah onkraj Evfrata in Tigrida pri Sirijanih in pri Armenih, Koptih, Etijopljanih in družih narodih, vpeljali so se tudi njihovi jeziki v službo božjo.

Za nas Slovence je zlasti znamenito in mikalno vedeti, kedaj in kako je bil slovanski jezik, ki ga imenujemo staro-slovenski, vpeljan v službo božjo.

Pri zahodnih Slovanih, ki so, kakor mi Slovenci, sv. evangelij prejeli po latinskih učениkih rimske cerkve, je bil seveda latinski jezik vpeljan v službo božjo. — Drugače pa je bilo pri izhodnih slovanskih narodih, katerim sta prišla sveta brata Ciril in Metod iz izhoda oznanovat sveto vero. Po vzgledu prvih krščanskih časov sta národní, tedaj slovanski jezik, vpeljala v službo božjo. Ta jezik je bil namreč že takrat toliko izobražen, da je bilo to mogoče. Papež, poglavar vesoljne cerkve, se je iz začetka temu podjetju ustavljal, ker se mu je naznanjalo, da je slovanski jezik še nesposoben za službo božjo. Papež Janez VIII. je 14. junija 879 v ti zadevi sv. Metodu tako-le pisal: «Slišali smo, da sveto mašo poješ v surovem, neomikanem jeziku (lingua bárbara), t. j. v slovanskem (sclavónica).» Ko se je pa po možéh, ki so slovanski jezik dobro znali in katerih je veliko živeló po Dalmaciji in v Benetkah, prepričal, da so slovanske cerkvene (obredne) bukve prav in dobro prevedene, dovolil je Slovanom rad, národní jezik rabiti pri službi božji, in v tem dovolilnem pismu med drugim tudi rekel: «On, ki je ustvaril tri poglobitne jezike: hebrejski namreč, grški in latinski, ustvaril je tudi vse druge v čast in slavo svojo» — («Quoniam, qui fecit tres linguas principales, hebræam scilicet, græcam et latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam»).

Dasí je bilo po tem takem več jezikov vpeljanih v službo božjo, opravljala se je služba božja vendar le pri večini katoličanov in se še opravlja v latinskem jeziku, in sicer po vseh krajih in pri vseh narodih, katerim so prišli oznanovat rimski misijonarji sv. evangelij, in to se je godilo po vsem zahodu; in ne le v Evropi, ampak tudi v družih delih svetá. V zahodu se je ob istem času, ko se je krščanstvo pričelo, tako le latinski jezik sploh govoril. Ko so pa divji narodi iz severno-zahodne Azije privihrali v rimske pokrajine zahodne Evrope, došla je rimski cerkvi zopet sveta naloga, te divje narode pokristijaniti in njihova divja sreča in navade požlahtniti s sveto vero. Sveto, goreče prizadevanje rimskih oznanovalcev je Bog milostivo blagoslovil, in sčasoma so se vsi novi narodi udali sveti veri. Ker so pa bili njihovi jeziki še neomikani, vredili so rimski misijonarji pri teh narodih službo božjo v latinskem jeziku že iz strahu, da bi se visokim svetim

skrivnostim z neomikano in nepristojno besedo ne godila nečast in po tem takem tudi ne popačila sv. vera s kako neprimerno besedo. Pozneje, kakor tudi dandanašnji, rimsko cerkev, glavo vesoljne cerkve, pa zlasti želja po edinosti vodi, da se pri službi božji, posebno pri daritvi sv. maše, ne vpelje kak nov jezik, temveč da se ohrani in rabi latinski jezik pri vseh narodih, ki so po rimskih misijonarjih prejeli sv. evangelij, dasi so tudi že zadosti izobraženi njihovi jeziki.

Vsi jeziki, ki so bili vpeljani v službo božjo, so pa sčasoma zamrli, t. j. ali več ni narodov, ki jih govoré, ali pa so se narodni jeziki toliko spremenili, da jezika, kakoršen je bil vpeljan v službo božjo, noben narod več ne rabi v domačem govoru. Tako so tedaj vsi liturgiški jeziki dandanašnji mrtvi jeziki.

Da se pri službi božji mrtvi jeziki še vedno rabijo, izhaja iz visocega spoštovanja do presvetih skrivnosti, katero naj se v tem razodeva, da ostane tudi zagrinjalo vedno enih sv. skrivnosti in opravi vedno eno, t. j. da je jezik, čeravno že zastaran ali celó mrtev, vedno ravno tak, kakoršen je bil iz začetka vpeljan.

Opomin. Vendar pa ni misliti, da je živi narodni jezik kje popolnoma izpahnen iz službe božje. Kar ima sv. cerkev opravljati ali govoriti z ljudstvom, v ljudstvenem živem jeziku opravlja in govori; tako n. pr. v živem narodnem jeziku božjo besedo oznanjuje, z ljudstvom v domačem jeziku pri popoldanski službi božji in pri vseh pobožnostih moli, ljudstvu v njegovem živem jeziku dolžnosti razlaga, pri sv. zakramentih marsikaj govori v narodnem jeziku, i. dr.

Ker je pa koristno in tudi treba, da kristijani umejo vso službo božjo, torej tudi to, kar se v mrtvem jeziku opravlja, pride se jim po drugem potu na pomoč, in sicer zlasti s tem, da se jim svete obredne bukve v živi domači jezik prelože in služba božja razlaga v narodnem jeziku.

Vrh tega pa namen službe božje ni le pouk in spodbuda, ampak njen poglobitni namen je, prositi ali podeliti milost božjo. Da se doseže ta poglobitni namen, pa ravno treba ní, da bi človek, kateremu sv. cerkev milosti prosi ali mu jo delí, tudi unél jezik, v katerem mu milosti prosi ali delí; v tem oziru mu je zadosti, da sploh umé pomen sv. opravila in da svoj namen sklene z namenom svete cerkve.

§ 7.

Ali je kristijanu treba vedeti pomen vnanjih znamenj službe božje?

Pri službi božji smo s pravo pobožnostjo in koristjo le takrat pričujoči, kadar razumevamo, kaj pomenjajo njene šege in vnanja znamenja; torej nam je sv. dolžnost, seznaniti se z vnanjimi znamenji službe božje.

Da se pa to zgodi, cerkev svojim služabnikom zapoveduje, vernemu ljudstvu vnanjo službo božjo tako razlagati v domačem jeziku, da jo umejo, akoravno se opravlja v tujem, t. j. v katerem koli zamrlem jeziku.

Katoliški škofje in mašniki to svojo dolžnost povsod polnujejo s tem:

- a) da vernemu ljudstvu v pridigah in krščanskih naukih službo božjo razlagajo v domačem jeziku;
- b) da spisujejo in priporočajo brati bukve, v katerih so vsi obredi katoliške cerkve od besede do besede preloženi v živi narodni jezik, tako da verni molijo v svojem jeziku prav to, kar škofje in mašniki v tujem;
- c) da vernim v pouk spisujejo in v roke dajejo knjige, katere razlagajo vso službo božjo ali natanko, ali le bolj ob kratkem v domačem jeziku.

In uprav v ta namen so spisane tudi bukve, katere imaš zdaj v roki.

Prvi del.

§ 8.

Posvečevalni obredi.

Posvečevalnim obredom prištevamo: *a)* daritev svete maše; *b)* svete zakramente (svetstva) in *c)* svetila (zakramentale). — Središče in solnce vse službe božje ali vsega bogočastja je daritev svete maše; o nji bodi torej najprej govorjenje.

I. Oddelek.

○ daritvi svete maše.

§ 9.

Nauk o daritvi svete maše.

1.) Sveta maša je vedna daritev nove zaveze, v kateri se Kristus Gospod v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu po mašnikovih rokah nekrvavo daruje, kakor se je krvavo daroval na svetem križi, ali z drugimi besedami: sv. maša je veden spomin in nekrvavo ponavljanje krvave daritve Kristusove na križi.

Beseda «maša» se večjidel razlaga iz latinske besede «missa» = «izpuščenje», ker je bila v starodavnih časih navada, ljudstvo slovesno izpuščati po dokončani daritvi. Beseda «maša» = «missa» torej ne zaznamuje bistva presvete daritve; cerkveni učeniki pa so presveto daritev «missa» imenovali zaradi tega, da so presveto skrivnost prikrili nevernikom in jo varovali oskrunjenja; a verni so že vedeli, kaj naj si mislijo pri tej besedi. Iz spoštovanja do starosti in ker je bilo to ime že sploh prišlo v navado, ohranilo se je do današnjega dne v vseh jezikih za presveto daritev nove zaveze.

2.) Daritev svete maše je prvič Jezus sam opravil pri zadnji večerji, ko je kruh spremenil v svoje telo in vino v svojo kri, daroval se v podobah kruha in vina svojemu nebeškemu Očetu

za vse ljudi in se zavžiti dal apostelnjom. — To presveto daritev je pa Jezus pri zadnji večerji tudi za vse čase postavil ter jo ustanovil v svoji cerkvi, ker je dal apostelnjom oblast in povelje, prav to delati, kar je sam storil pri zadnji večerji, t. j. prav tisto sveto daritev vedno opravljati v njegovem imenu in njemu v spomin. «To storite v moj spomin.»

3.) Aposteljni so povelje Kristusovo: «To delajte v moj spomin» zvesto spolnovali, isto tako njihovi nasledniki, in je še vedno spolnujejo mašniki sv. katoliške cerkve, kateri pri sveti maši prav to delajo, kar je Jezus storil pri zadnji večerji.

4.) Pri sveti maši se Bogu prava daritev daruje; Jezus Kristus jo sam opravlja, ki se daruje v ločenih podobah kruha in vina, v podobah krvave smrti, nebeškemu Očetu v mašnikovih rokah; opravlja jo pa tudi mašnik, ki Jezusa daruje nebeškemu Očetu, in verno ljudstvo z mašnikom vred.

5.) Sveta maša je bistveno prav tista daritev, kakor daritev na svetem križi:

- a) ker tu in tam prav tisti daruje — Jezus Kristus;
- b) ker je tu in tam prav tisti dar — Jezus Kristus;
- c) ker se tu in tam prav tistemu daruje — nebeškemu Očetu.

Daritev sv. maše se od daritve svetega križa v tem razločuje:

- a) da je Jezus na križi pretil svojo kri, pri sv. maši je pa ne pretila. Ta je torej nekrvava daritev, ker Jezus več ne trpi, več ne umrje, una pa je bila krvava;
- b) da se je Jezus na križi sam daroval; pri sveti maši se Jezus sicer tudi sam daruje, darujemo ga pa tudi mi.

Po mašnikovih besedah, ki jih v Kristusovem imenu izgovori, je pričujoče Kristusovo teló v podobi kruha in Kristusova kri v podobi vina; ker ste podobi očitno ločeni, stavi se nam tako Kristusova smrt nekrvavo in skrivnostno pred oči.

6.) Sveta maša se daruje Bogu in v čast svetnikov; pri sveti maši se spominjamo svetnikov, da se Bogu zahvaljujemo za milosti, darove in zveličanje, katero jim je Bog že podelil, in da jih kličemo na pomoč.

Sveta maša se pa Bogu daruje:

- a) v častno daritev. Izmed vseh opravil Kristusova darovalna smrt Bogá najbolj povečuje, ker se v nobenem dejanji neskončna svetost in milost Božja tako lepo ne razodeva, kakor pri sv. maši; ni ga torej opravila, ki bi zamoglo Bogu prijetnejše biti, kakor spreminjevanje kruha in vina, t. j. ponavljanje Kristusove smrti;

- b) v zahvalno daritev. V zahvalo za vse milosti in dobre, ki nam jih je Bog skazal in dodelil;
- c) v prosno daritev. Kakor ni dejanja, ki bi bilo bolj v božjo čast od sv. maše, prav tako je prošnja, sklenena z obhajanjem Jezusove rešnje smrti, najmočnejša, najsilnejša, Bogu najvšečnejša, ker nam je Jezusova smrt zadobila vse milosti;
- d) v spravno daritev. V nji zadobivamo milost pravega spreobrnjenja in kesanja nad svojimi grehi in odpuščanje časnih kazni, za katere se nam je po odpuščenih grehih še pokoriti.

7.) Sveta maša se opravlja za vse, ki morejo doseči večno izveličanje; splošnega sadú sv. maše se torej vdeležujejo vsi pravoverni kristijani na zemlji in duše v vicah; posebnega pa:

- a) mašnik, ki sv. daritev opravlja;
- b) fisti, za katere jo zlasti opravlja;
- c) vsi, ki so pri sv. maši pričujoči ali pa želé, pričujoči biti.

Sveta maša se opravlja:

- a) za vse žive pravoverne kristijane: za pravične, da bi jih Bog obvaroval v pravičnosti; — za grešnike, da bi jim Bog dodelil milost pravega spokorjenja. Tudi se smé opravljati za krivoverce, da bi jih Bog pripeljal v svojo edino izveličalno cerkev; — in tudi za nekrščene, naj bi jim Bog dal priti k spoznanju resnice;
- b) za vse, ki so umrli v cerkvenem občestvu in so v vicah.

Za tiste pa, ki v cerkvenem občestvu niso umrli, se daritev sv. maše ne sme opravljati, ker cerkev nima poročstva, da njena molitev more pomagati tem, ki v življenji niso hoteli biti v zvezi ž njo. — Torej sveti cerkvi vedno rabi pravilo: «S temi, s katerimi v življenji nismo bili v občestvu, tudi po smrti ne moremo imeti občestva; nje ima le Bog v rokah.»

§ 10.

Tvarina daritve sv. maše.

Tvarina daritve sv. maše sta kruh in vino.

Kruh mora biti spečen, kakor kruh sploh, toda iz pšenične moke in le z vodo umešen. — Daritev sv. maše je veljavna, bodisi kruh opresen, t. j. neprekvašen, bodisi prekvašen. Vender se pa v katoliški cerkvi latinskega in armenskega obreda k sveti maši jemlje le opresni kruh zato, ker je zeló verjetno, da je Jezus spremenil opresen kruh; bila je namreč zadnja večerja «prvi dan opresnih kruhov», in takrat je bilo Judom prepovedano, imeti kaj neopresnega kruha v hiši.

Opresni kruh pa tudi prav lepo naznanja čistost Kristusovega telesa in dušno čistost, ki je potrebna k svetemu obhajilu.

Hostije iz opresnega kruha so pri latinskem obredu okrogle, hostije iz prekvašenega kruha pri grškem obredu pa tudi štiroglate.

O p o m i n. Tudi Maroniti, Kaldejci v Malabaru in Grki v «Grottaferati» in pri Materi Božji «de Grafeo» jemljejo opresen kruh k sv. maši.

Vino mora biti nepokvarjeno, iz grozdja vinske trte, kakoršno je Jezus imel pri zadnji večerji. — Vinu se po cerkvenem povelji nekoliko vode (kake tri kapljice in k večjemu za tretjino vina) priliva.

Prav modro in primerno je naš Izveličar sveti maši kruh in vino v tvarino izvolil, kajti

- a) s tem nam je zljajšal vero v čudovito spreobrnjenje. Vsak dan namreč vidimo in čutimo, da se kruh in vino po naravni poti spreminjata nam v mesó in kri; koliko lažje nam je torej verovati, da se kruh in vino na Jezusovo besedo spreminjata v teló in kri njegovo;
- b) nam je tudi lažje uméti, da je presveto rešnje teló naši duši duhovna hrana.

Kruh za sveto mašo, ki je bil ob vseh časih tenak in okrogel, se imenuje *hostija*, t. j. dar; večjidel mu je vtisnena ali podoba sv. križa ali križanega Jezusa ali presvetega njegovega imena.

Vino smé biti barve katere koli; vender se je zlasti belo (rudeče) vino za sveto mašo jemalo in se še dandanašnji najraje jemlje.

§ 11.

Česa je za daritev svete maše še treba?

Za sveto mašo treba tudi: *A.* Posebne duhovske obleke in *B.* posebnih posod.

A) Duhovska obleka.

Po starodavni navadi, ki se opira na apostoljska sporočila, imajo duhovni pri službi božji posebna oblačila, in sicer iz naslednjih vzrokov:

- 1.) zato, da se presvete skrivnosti ločijo od navadnih posvetnih opravil;
- 2.) zato, da se po njih naznanja sveta služba in visoka čast katoliškega duhovna;
- 3.) zato, da je visoki pomen, ki ga imajo duhovna oblačila, duhovnemu samemu v mnogotero opominjevanje, vernemu ljudstvu pa v poučenje.

I. Duhovščini lastna oblačila pri božji službi in tudi zunaj nje so:

1.) Talár. Talár sega do petá in je brez vse posvetne lepотиje, in torej duhovna opominja, skrbeti, da bi le Bogu bil všeč, ne pa svetu, in da bi vsa njegova dejanja bila poštena. Papež imajo talár bele barve, kardinali škrlatove, škofje vijolične, duhovni črne, menihi pa, kakor je v njihovem redu zapovedano, ali črne, rjave ali bele.

2.) Ovratnica ali kolár (colare).

3.) Mašna kapa (naglavnica, biret ali kvadrat). Njeni trije kviško moleči konci pomenjajo presveto Trojico, štirje pa sv. križ naznanjajo.

II. Mašna oblačila mašnikom lastna so:

1.) Poramnica (oglavnica, amikt, humerale), katero so nekedaj čez glavo potegovali, dandanašnji jo pa tako oblačijo, da rame, pleča in vrat ogrinja. — Humerale pomenja čelado izveličanja, s katero se nam je vojskovati zoper skušnjave, ki izvirajo iz počutkov, kateri nas kaj radi k hudemu vlečejo.

2.) Mašna srajca (alba); t. j. bela, platnena srajca do petá. — Njena belina pomenja čistost in nedolžnost, ki ste največja lepota in najboljše pripravlanje za presveto daritev.

3.) Pas (cingulum), s katerim se mašna srajca nad ledjem podpaše. — Pas mašnika opominja dolžnosti do treznosti in vzdržnosti, da mu počutki čistosti ne omadeževajo.

4.) Naročnica (rokavnica, manipulus) na levi; ona je bila nekedaj platnen robec (platnena rutica), s katerim si je mašnik pot brisal. Ona tedaj mašnika opominja, v Gospodovem vinogradu pridno truditi se in spokorno živeti.

5.) Nadramnica (naprsnica, stola); ona mašniku visi okoli vrata z ram, pri sv. maši pa se čez prsi križema preprega. Bila je nekedaj bel, platnen, širok robec; pomenja pa oblačilo pravičnosti, svetosti in neumrjočnosti, ki so nam v zgubo šle po Adanovem grehu in nam jih je zopet pridobila Kristusova smrt na križi. — Stola je tudi znamenje mašniške oblasti, torej je ne smé čez obe rameni viseče obleči, kdor ni mašnik; in mašnik nobenega svetega opravila brez nje razen sile ne smé opravljati.

6.) Mašni plašč (casula). Mašni plašč je bil nekedaj široko in sešito oblačilo, ki je ves život ogrinjalo. Pomenja, kar se posnema iz škofovih besedi pri mašnikovem posvečevanju, ljubezen, ki vse Gospodove zapovedi kakor sladák jarem prejemlje in natanko izpolnjuje.

Pri družih duhovnih opravilih mašnik oblači srajčico (korsko srajco, rohet), ki je prikrajšana mašna srajca; pri

posebnih slovesnostih, kakor n. pr. pri procesijah, večernicah in dr., pa tudi še širok, v krogu vrezan plašč (veliki plašč), ki se po latinsko *pluviale zôve* ali pa tudi imenuje večernični plašč.

III. Škof imajo zraven mašnih oblačil za slovesno sv. mašo še posebna oblačila v znamenje višje oblasti in še svetejše službe; ta so:

1.) Posebni črevlji (*sandalia*), ki naznanjajo, da so škof neutrudljivi oznanovalec svetega evangelija.

2.) Prstan (*annulus*), ki je znamenje, da so škof še v tesnejši zvezi z vernimi svoje škofije in tako rekoč zaročeni z njimi.

3.) Zlati prsni križ (prsni, *pectorale*) v znamenje ljubezni do križanega Jezusa.

4.) Leviti (*štihar, dalmatica, tunicela*) v znamenje, da imajo vsa duhovna posvečenja in polno duhovsko oblast.

5.) Rokavice (*chiroteca*), one pomenjajo blagoslovila, ki jih škofje vernim delé.

6.) Škofovska kapa (*mitra, infula*); ona pomenja visoko čast in službo, ki jo imajo škofje kakor namestniki Kristusovi; ona je čelada, ki škofa opominja, svojo službo opravljati srčno in brez strahu pred ljudmi. — Njena dva na-kviško moleča konca pomenjata veličastvo, v katero je nebeški oče Jezusa povzdignil (Fil. 2, 8. 9.) in od tod tudi visoko škofovsko čast in službo.

7.) Pastirska palica (*pastorale*) v znamenje, da imajo škof višjo oblast nad vernimi svoje škofije.

Papež tudi nekaterim mašnikom in redovnim predstojnikom zavoljo njihove službe to čast dodelé, da smejo pri duhovnih opravilih imeti škofovska oblačila, ki jih «škofovska znamenja» imenujemo. — Take mašnike zovemo preláte.

IV. Nadškof ali veliki škof (*archiepiscopus*) imajo vrh mašniških in škofovskih oblačil še *palium* ali kreželec ali plaščec, to je blagoslovljeno belo volneno, s črnimi križci pretekano ovratnico v znamenje polne škofovske oblasti.

V. Levitom, ki mašniku pri slovesni sveti maši stréžejo, lastna oblačila so:

1.) Naramnica, mašna srajca, pas, naročnica, kakoršne imajo mašniki.

2.) Dalmatike ali služnice (*leviti*), ki imajo široki rokavi, kar pomenja radodarnost in usmiljenje do ubozih, kakor so aposteljni dijakone izvolili in postavili zlasti iz namena, da so prevzeli skrb za uboge.

To oblačilo se imenuje «dalmatika», ker so nekedaj po Dalmaciji nosili taka oblačila, ki so bila zelo podobna oblačilu dijakonov.

3.) Dijakon nosi tudi štolo, toda le na levi rami, ki jo pod desno pázduho s pasom priveže.

Tudi dečki, ki pri božji službi duhovnom strežejo, in cerkveniki imajo posebna oblačila; bela kratka srajčica ali roket jih opominja, naj bi bili nedolžni in pobožnega duhá, kakor angelji božji, ki so se, kakor nam sv. pismo pripoveduje, večkrat v belih oblačilih prikazali ljudem.

Pri sv. maši streči je velika čast: kakor je mašnik božji namestnik, so strežeji namestniki angeljev, ki so božji služni duhovi.

Vse perilo, v cerkveno rabo namenjeno, mora platneno ali prteno biti.

Mašni plašč, naročnica, štola in večernični plašč so za razne čase in opravila raznih barv (boj). Cerkvene barve in njihovi pomeni so:

1.) Bela (sreberna ali zlata), in sicer:

- a) o vseh Gospodovih praznikih v znamenje veselja nad veličastvom Kristusovim in nad dobrotami, ki smo jih prejeli po njem;
- b) o praznikih Matere božje, angeljev in vseh svetnikov, ki niso mučenci, v znamenje njih nedolžnega ali spokornega življenja.

2.) Rdeča:

- a) o binkoštil v znamenje ljubezni, katero je sv. Duh binkoštni praznik v podobi ognjenih jezikov nad apostelje izlil in jo še vedno s svojo milostjo izliva vernim v srea;
- b) o praznikih sv. mučenikov (spričevalcev, mučencev) v znamenje njihove ljubezni do Jezusa, ki jih je gnala, da so zanj prelili svojo kri.

3.) Zelena ob nedeljah po sv. treh kraljih in po binkoštil, ob katerih nobenega posebnega svetniškega spomina ne obhajamo, v znamenje upanja večnega izveličanja, ki ga nam je Jezus pridobil.

4.) Vijolna (vijolična, módra) v adventu in postu, priprosnih in spokornih procesijah v znamenje ponižnosti in spokornosti.

5.) Črna veliki petek, pri maši za duše v vicah in pri pogrebih v znamenje žalosti.

b) Cerkevna posoda pri sv. maši.

- 1.) Kelih (kupa, calix) za vino in presveto rešnje kri;
- 2.) patena (božja skledica) za hostijo in presv. rešnje teló;
- 3.) posodici (vrčiča, urceoli, ampullæ) za vino in vodo.

Kelih in patena sta zlata ali sreberna ali bakrena po premožnosti cerkve ali župljanov; če nista zlata, morata biti pa vsaj pozlačena iz spoštovanja do presvetega zakramenta.

Kelih se za sveto mašo takó-le pripravi:

- a) privesi se čez kelih brisalna rutica (otiralo, purificatorium), s kojo mašnik kelih in svoje prste, s katerimi se je dotikal svetega rešnjega telesa, obriše po presv. obhajilu;
- b) na purifikatorij se položi patena;
- c) patena se pokrije s pokrivalom, ki se pala imenuje; ž njo je tudi kelih po darovanji pokrit;
- d) ogrne se ves kelih s plaščičem (ogrinjalo, velum), ki je iz enacega blaga, kakor mašni plašč; pred darovanjem se kelih odgrne in po sv. obhajilu zopet pogrne;
- e) nad plaščec se dene mašna burza, t. j. večje pokrivalo, v katerem je telesnik (corporale), ki se na altari razgrne, da se nanj postavi kelih in po darovanji tudi hostija položi.

Kelih in pateno smejo škofje, vso drugo cerkveno obleko pa tudi mašniki, v to pooblaščeni, blagoslavljati.

Opomin. Cerkevna posoda, ki se potrebuje pri družih opravilih službe božje:

1.) Monštranca ali kazalnica (monstrantia, ostensorium) z lunico (lunin srp) v sredi, kamor se presv. rešnje teló dene, da se k molitvi izpostavlja in v procesijah nosi. — Monštranca je le pri nas katoliških kristijanah v navadi, ker le pri nas vera živi, da je Jezus v presv. zakramentu resnično pričujoč. — Lunico smejo le škof blagosloviti.

2.) Obhajilni kelih (ciborium), podoben mašnemu kelihu, samo da je s pokrovom. V njem se hranijo male sv. hostije, s katerimi se verni obhajajo.

3.) Mivnica za umivanje rok po darovanji; bila je nekedaj potrebna, ker so si škof ali mašnik pri razločevanju darov roke onesnažili. Sedanje umivanje rok pri sveti maši spominja le nekdanjih časov, mašnika pa opominja, da mora čistega srca biti, kdor opravlja skrivnost presveto.

4.) Kadilnica (thuribulum) in čolnič (navicula) z žličico (cochlear) za kajo pri slovesni sv. maši in pri mnogih družih cerkvenih opravilih. — S kadilom pri službi božji kaditi je že starodavna navada; še celó neverske narode nahajamo, ki so svojim malikom kadilo zažigali. — Drago dišeče kadilo so tudi Judje pri svoji službi božji vžigali, in kralju Davidu je bil v nebo se vzdigajoči kadilni dim podoba Bogu prijetne molitve. Kadila so tudi sv. trije kralji novorojenemu Jezusu v dar prinesli in ž njim, kakor razlagajo sv. cerkveni očaki, božjo naturo novorojenega Jezusa naznanjali. V skrivnem razodenji se molitve angeljev in svetnikov

naravnost imenujemo kadilo v zlatih skledicah. (5, 8.) — Prvi kristijani so dišeče kadilo zažigali, da so si v otlinah in podzemeljskih kletih, kjer so zavoljo preganjanja skrivaj opravljali službo božjo, preganjali slabi zrak in smrad.

Zdaj pri službi božji s kadilom kadimo:

- a) v spomin na prve žalostne čase;
- b) da skazujemo Bogu dolžno čast in
- c) v opominjevanje, kako naj naša molitev k Bogu puhti.

5.) Krstni kamen (baptistérium) za krstno vodo; oni je redno znamenje župnijske cerkve, ker se le v njih deli sv. krst.

6.) Kropilni kamen za blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo, kadar v cerkev stopimo ali iz cerkve gremo.

7.) Posode za sv. olje, ki se rabi pri svetem krstu, pri sv. birmi in pri poslednjem olji, pri mašnikovem posvečevanju in pri nekaterih cerkvenih blagoslovilih, ki jih smejo le škof opravljati, n. pr. pri posvečevanju keliha in patene, cerkve in altarja, zvonov, i. t. d.

Opomin. Cerkevne knjige so:

- a) Mašne bukve (missale); b) obredniške bukve (rituale);
- c) škofovske obredniške bukve (pontificale); d) molitvene bukve ali brevijar (breviarium) in e) cerkvena pratika ali koledar (directorium).

§ 12.

Nekoliko poglavitnejših cerkvenih določil o sveti maši.

1.) Daritev sv. maše se sme opravljati le na altarji, ki mora biti zidan in da ga sami škof posveté, po vrhu mora imeti kameneno ploščo vzdano, sicer pa vložen štirioglat kamen, ki so ga škof posvetili in ki se imenuje portatile ali prenesljiv altar.

Kakor ni nobenega ljudstva brez katere vere in brez daritev, ga tudi ni, ki bi za svoje daritve ne imelo altarjev, t. j. nekoliko zvišanih krajev, kamor so polagali daritve. Ko je Noe iz ladije stopil, postavil je altar in je Bogu daroval zahvalno daritev. Mojzesu je sam Bog zapovedal postaviti dva altarja, eden za žgalne daritve zunaj šotoru, drugi za kadilo v sv. šotoru.

V krščanski cerkvi je bil prvi altar sveti križ, na katerem se je Jezus daroval v spravo za grehe vsega sveta. Ko je Kristus postavil nekrvavo daritev nove zaveze pri zadnji večerji, bila je navadna miza njegov altar. Prav tako so tudi aposteljni sveto skrivnost v začetku obhajali na navadnih mizah, pozneje so bile pa posebne mize ali altarji v to določeni, toda tudi leseni, lahko prenesljivi in premakljivi, ker so zdaj tu, zdaj tam darovali in zavoljo preganjanja niso imeli posebnih krajev, službi božji odločenih. Še dandanašnji kažejo v Rimu v lateranski cerkvi tak

lesen altar, na katerem je daroval sv. Peter in njegovi nasledniki. Od časov Konstantina Vélikega so začeli v zidanih cerkvah tudi altarje zidati ali iz rezanega kamena, še celó iz samega mramorja so je stavili. Papež Silvester (l. 314 do 335) pa je dal zapoved, da morajo biti altarji ali iz samega kamena ali vsaj zidani:

- a) že po vzgledu očaka Jakoba, ki je kamen, kateri mu je bil, iz očetove hiše bežečemu, vzglavje po noči, v spomin božje prikazni postavil ter ga posvetil s tem, da je nanj olja vлил Bogu v dar, in
- b) ker kamen ali skala pomenja Kristusa, ki je prav za prav naš altar, dar in mašnik.

Le samo tisti leseni altar, na katerem je sv. Peter maševal, pripustil je papež Silvester iz spoštovanja še ter določil, da le papeži smejo maševati na njem. Prav ta papež je ustanovil tudi obred, po katerem se posvečujejo cerkve. — V petem stoletju so bili kristijani tako vneti za božjo čast in veličastno službo božjo, da so sem ter tja altarje delali iz čistega srebrá ter so jih zaljšali z dražimi kameni in biseri. Pulherija, sestra Teodozija mlajšega, je véliki cerkvi v Carigradu v dar podelila še celó altar iz čistega zlatá. Taki dragi altarji so bili seveda posebne izjeme.

V prvih stoletjih ob preganjanji so sveto mašo najraje opravljali na grobéh sv. mučenikov, kamor so torej premakljive altarje postavljali mučenikom v čast in da so se spodbujevali k stanovitosti in spoznanju sv. vere. Pozneje so na njihovih grobéh zidali cerkve, in ker grobov sv. mučenikov ni bilo povsod, kjer je bilo cerkve treba, dala je cerkev v spomin stare nekedanje navade zapoved, da se sv. ostanki ali kosti sv. mučenikov denejo v altar pod njegovo ploščo ali v ploščo samo, ali pa da se vsaj kamen (portatile) vloži v altar, v kateri so škof zazidali sv. ostanke. Iz prav tega vzroka se altarne mize skoraj sploh delajo tudi v podobi mrtvaških rakev.

O p o m i n. Misijonarji in vojaški duhovni, ki hodijo od kraja do kraja, imajo še dandanašnji le premakljive in prenešljive altarje.

2.) Altar, pri katerem se mašuje, mora biti pogrnen s tremi belimi, platnenimi prti, ki nas spominjajo belih prtov, v katere je bilo zavito Jezusovo teló v grobu.

3.) Na altarji mora biti bridka martra (razpélo) v živi spomin krvave daritve na križi, ki se pri sv. maši nekrvavo ponavlja.

4.) Na altarji morata biti najmanj dva svečnika, na katerih ste natakneni čisto voščeni sveči, ki morate goreti pri sv. maši.

Luč pri sv. maši in sploh pri službi božji ima mnogo pomenov:

- a) Ona nam pomenja Jezusa samega, živega Bogá, ki se sam imenuje «luč svetá»;
- b) ona pomenja tudi aposteljne, ki so luč Kristusovo, t. j. večne resnice sv. vere, oznanovali in razširjali po vsem svetu; torej se v bolj premožnih cerkvah nahaja po dvanajst svečnikov pri večjih slovesnostih, zlasti na velikem altarlji;
- c) ona nas opominja k pobožnosti; kakor plamen na kvišku plamtí, tako naj se naša srca vzdigujejo k Bogú;
- d) ona nas budí k dobrim delom; kakor luč z milo svojo svetlobo razsvetljuje temni kraj, tako tudi mi bodimo s pobožnim življenjem lep vzgled svojim bližnjim in luč, da naša dobra dela vidijo in poveličujejo nebeškega Očeta;
- e) ona je znamenje veselja; sv. pismo rajsko veselje in izveličanje rado imenuje večno luč, žalost in pogubljenje pa temo, trdo temo;
- f) poslednjič nas luč pri božji službi spominja prvih krščanskih časov o preganjanji, ko so se kristijani morali skrivati v temne in podzemeljske kraje s službo božjo, ali jo po noči obhajati, in jim je luči treba bilo, kakor je je tudi nam treba, kedar jo opravljamo ob temnem času.

Sveče, katere goré pri sv. maši, morajo biti čisto voščene, v znamenje, da se v nji daruje Jezus, najčistejši sad deviškega Marijinega telesa, kakor je vosek najčistejši cvetni sad. — Naj bi pač tudi naša srca bila vselej čista ali vsaj očiščena v pravi pokori.

5.) Daritev sv. maše se sme opravljati v posvečenih cerkvah; le v sili in s škofovim privoljenjem v katerem drugem pristojnem kraju, toda vselej na posvečenem kamenu, kateri imenujemo portatile, t. j. prenesljiv, premakljiv altar.

6.) Sveta maša se smé vsak dan opravljati, le véliki petek ne; véliki četrtek in véliko saboto je v vsaki župnijski in meniški cerkvi le ena sv. maša pripuščena.

Opomin. Véliki petek se nekrvava daritev sv. maše ne opravlja: a) ker nam je spomin krvave daritve preživo pred očmi; b) ker je s sv. mašo vselej nekako veselje združeno, véliki petek pa le tuga in žalost vejete.

7.) Sveta maša se navadno smé opravljati le od jutranje zore do poludné, da se obhaja bolj brez raztresenja in z večo pobožnostjo.

Jezus je sicer obhajal presveto skrivnost zvečer; toda le zato, ker so Judje velikonočno jagnje jedli le zvečer in je Jezus prav takrat, ko je velikonočno jagnje zadnjikrat jedel z aposteljni, hotel resnično velikonočno jagnje, t. j. svoje teló in svojo krí v dušno hrano dati aposteljnoin, in tako dopolniti, kar je pomenjala predpoda. — Sicer pa judje zvečer začehjajo svoj dan.

Opomin. Jutranja zora po cerkvenem zaumenu se pa ne določuje, kakor v vsakdanjem govoru, le nekoliko pred solničnim izhodom, ampak se 21. decembra prične 52 minut po petih, ter se do meseca junija vedno primika polnoči, tako, da 21. junija se smé že 24 minut po eni čez polnoč maševati; od 21. junija se pa zopet polnoči odmikuje do 21. decembra. (Directorium Labacense.) — Iz tehtnih vzrokov pa se smé tudi pred jutranjo zoro maševati in tudi nekoliko popoldné, n. pr. pri cerkvenem posvečevanju, po sv. birmi, ako se sv. opravila pred poludném ne dovrše.

8.) Vsak mašnik smé sv. mašo le enkrat na dan obhajati. Le božični dan je vsacemu mašniku pripuščeno trikrat maševati; tudi v sili smejo škof pripustiti, da mašnik več ko enkrat na dan mašuje.

9.) Mašnik mora maševati le po obredu mašnih bukev; ne smé ničesa premeniti, ničesa pridejati, ničesa opustiti; tudi brez tehtnih vzrokov ne prenehati v maševanju.

10.) Mašnik móra sv. mašo komu nameniti, t. j. sad sv. maše komu v prid odločiti, ako hoče, da komu dojde posebni sad sv. maše.

Mašnik moli za vse verne pri vsaki sv. maši, torej vsaka sveta maša vsem koristi. Ako pa hoče, da imajo nekateri verni posebni sad od sv. maše, še posebni spomin zanje stori. Že od starih časov so kake darove prinašali tisti, ki so želeli, da bi mašnik posebej zanje spomin storil. Tako še dandanašnji verni za svete maše dajejo, t. j. kak dar mašniku podelé, da ga ž njim zavežejo, spomin storiti zanje ali za tiste, katere mu oni priporočajo. Se ve da so taki doneski mašniku tudi v poboljšek njegovih dohodkov, ker sv. Pavel (1. Kor. 9, 13) pravi: «Kateri služijo altariju, prejemajo delež od altarija.» Z drugimi besedami pa Jezus to isto veli (Mat. 10, 10. Luk. 10, 7).

§ 13.

Obred daritve sv. maše sploh.

Poglavitni deli sv. maše so: 1.) darovanje, 2.) spreminjevanje in 3.) obhajilo. — Kar je pred darovanjem, je le pripravljanje za sv. mašo, ter ima namen, mašnika in pričujoče verno ljudstvo pripraviti v tisti dušni stan, ki ga je treba, da se vredno opravlja sv. maša in da se vsi pričujoči vdeležé sadú presvete daritve. Po tem takem navadno štejemo štiri dele sv. maše.

Opomin. Ozir slovesnosti in nekaterih vnanjih okoliščin svetim mašam dajemo razna imena, zlasti: samitna (privata), očitna (publica), tiha, peta (cantata) in slovesna (solemnis) sv. maša.

Samitna je sploh tista, ki je brez vseh nenavadnih slovesnosti, torej pri kateri je le eden strežej, pri kateri se ne poje. To imé se sv. maši daje tudi po družih okoliščinah, zlasti: po

kraji, če se bere v kaki samotni molitvenici ali kapelici, po pričujočih, ako se pri nji zbere le malo vernega ljudstva, ali po obhajilu, ako pri sv. maši mašnik le samega sebe obhaja in nikogar drugega.

Očitna maša je pa sploh vsaka poglobitna maša nedeljske ali prazniške službe božje, tedaj vsaka maša za župljane; pa tudi takim pravimo očitne maše, ki se navadno opravljajo ob določeni uri ali pri kateri se zbere obilo vernih kakega določenega kraja, ali kaj vernih med sv. mašo pristopi k sv. obhajilu.

Očitna maša je pa ali tiha, katera se le moli ali bere, ali peta, pri kateri mašnik nekatere molitve poje, ali slovesna, ki se ji pravi tudi velika maša, pri kateri mašniku levita ali več duhovnov streže.

V domačem govoru je pa vernim slovesna maša vsaka, ki se obhaja z nenavadnimi slovesnostmi, tedaj ne le kadar mašniku strežeta levita ali se maša poje, ampak tudi kadar verni pri nji pojejo ali njih petje orgle spremljajo, ali je altar bolj olepšan ali se več sveč prižge.

Posamezni obredi svete maše.

I. del svete maše ali pripravljajanje za sveto mašo.

§ 14.

Začetek svete maše do vhoda.

1.) Ko mašnik pride k altarju, postavi kelih na razgrnjeni korporal, strežej pa položi mašne bukve na blazinico leve ali listove altarjeve strani; mašnik gre k bukvam ter jih tam odpre, kjer je dnevna maša. Potoma premišluje presveto opravilo, ki je hoče ravno kar obhajati, pa se tudi spominja človeške nevrednosti sploh, zlasti svoje, torej se razpelu sredi altarja prikloni ter se ponižno podá k najnižji stopnjici pred altar, kjer se zaznamena s svetim križem in nastopno molitev moli s strežejem, ki mu odgovarja v imenu pričujočega ljudstva.

Nastopna molitev ali molitev pred altarjevimi stopnicami ima tri dele, ti so:

- a) 42. psalm, v katerem je izgovorjeno poželenje po presvetem opravilu, svestje človeške nevrednosti, želje po milosti božji, veselo zaupanje v božjo moč, torej vsa čutila, katera naj bi mašnika in ljudstvo presunila pri sv. daritvi. — Psalm se sklepa s hvalnico: «Čast bodi Očetu,

Sinu in svetemu Duhu, kakor je bila od začetka do zdaj in vselej in od vekomaj do vekomaj. Amen.»*

- b) Očitna spoved (confiteor), v kateri spoznavamo svojo nevrednost zavoljo pregreh, s katerimi smo razžalili Boga, in se tudi mašnik vernim in verni mašniku priporočajo v priprošnjo.

Očitno spoved najprej moli mašnik ponižno priklonjen in potem strežej v imenu vernega ljudstva. Očitna spoved se tako glasi: «Izpovem se Bogu vsegamogočnemu, sveti Mariji, vselej devici, svetemu Mihaelu, velikemu angelju, svetemu Janezu Krstniku, svetima aposteljnama Petru in Pavlu, vsem svetnikom in vam, bratje (tebi, Oče!), da sem veliko grešil z mislijo, besedo in dejanjem. Kriv sem, kriv sem, silno sem kriv. Torej prosim sveto Marijo, vselej devico, svetega Mihaela, velikega angelja, svetega Janeza Krstnika, sveta aposteljna Petra in Pavla, vse svetnike in vas, bratje! (in tebe, Oče!) molite za-me pri Gospodu, našem Bogu.»

Pri besedah «Kriv sem» se mašnik in strežej trikrat na prsi trkata v znamenje svoje nevrednosti in zadolženja.

Svojo pregrešnost spoznavamo ne le Bogu, ampak tudi angeljem in svetnikom in vernim na zemlji, ker greh ne razžali le Bogá, ampak tudi vse občestvo svetnikov, in ker nas svest naših grehov priganja, priprošnje prositi svetnike, zlasti prečastito devico Marijo, kraljico angeljev in svetnikov, sv. arhangelja Mihaela v imenu vseh angeljev, sv. Janeza Krstnika, namesto vseh svetnikov starega zakona, sv. Petra in Pavla, namesto vseh svetnikov novega zakona.

- c) Medsebojne molitve, v katerih mašnik strežeju in strežej v imenu vernih mašniku milosti prosita.

Po opravljeni nastopni molitvi gre mašnik zopet pred altar in gredé moli za dušno očiščenje sebi in vsem pričujočim. Ko do altarja pride, glavo globoko prikloni, vse svetnike sploh, zlasti pa tiste, katerih svetinje so v altariji shranjene, njihove priprošnje prosi in altar poljubi, da skaže čast in spoštovanje svetnikom in njihovemu začetniku Jezusu Kristusu.

Pri slovesni sv. maši mašnik kadila v kadilnico dene in kadi presv. rešnje telo, če je izpostavljeno, sicer pa razpelo in altar. Kadilo je znamenje moljenja in spoštovanja; iz spoštovanja

* Amen je hebrejska beseda, ki ima dvojen pomen. — Konec molitve ali prošnje pomenja: zgôdi se, česar prosimo, ali: Bog naj nas usliši, in torej pravi, da od Boga upamo, česar ga prosimo. — Konec vere ali prisege pa pomenja: gotovo je tako ali resnično je tako; torej potrjuje izgovorjene besede.

do mašnika, ki je namestnik Kristusov zlasti pri sv. maši, dijakon tudi mašnika pokadi, kateri naj se spomni, da se dvíga tudi njegova molitev kakor kadilo proti nebu.

§ 15.

Vhod, Kyrie eleison, gloria, dominus vobiscum.

1.) Potem se mašnik podá na listovo ali levo stran altarjevo, t. j. tisto, ki mu je na levici, kedar se k ljudstvu obrne, in prične, prekrižaje se, iz mašnih bukev brati vhod sv. maše (pristop, introitus). — Nekedaj so pevci in verni peli ves psalm, ki se je vjemal s praznikom, kedar je mašnik k altarju šel, od tod imé vhod. Zdaj je pa le predpevek ali antiphona in prva vrstica kakega psalma s sklepom: čast bodi Očetu in dr., ali kaj malega iz svetega pisma, kar mašnik bere in ki se vjema z dnevom.

Vhod se, kakor navadno vsak psalm, sklepa s hvalnico: čast bodi in dr., s katero se daje presv. Trojici čast in hvala.

Po prvi besedi v vhodu se nedelje in sv. maše imenujejo, n. pr.: *rorate, requiem, laetare* in dr.

2.) Po vhodu se mašnik zopet spomni človeške slabosti in reve in sredi altarja gre, kjer s strežnikom za božjo milost prosi, rekoč trojno «*kyrie eleison*», trojno «*Christe eleison*» in zopet trojno «*kyrie eleison*», t. j. «Gospod, usmili se (Gospod, pomiluj), Kriste, usmili se, Gospod, usmili se!» Prva prošnja je do Boga Očeta, druga do Boga Sina, tretja pa do sv. Duhá. — Trikratna vsaka prošnja pa pomenja, kako silno nam je potrebno usmiljenja božjega in kako trdno zaupamo, da bomo uslišani.

3.) Pri pogledu svetega razpéla se spominja mašnik prevelike ljubezni nebeškega Očeta, kateri je svojega edinorojenega Sina dal, da bi se ne pogubil nikdo, ki v njega živo veruje, in v trdnem zaupanji, da je že uslišana njegova prošnja, neizmerne in preobite dobrote in ljubezni prevesel mašnik iz globočine hvaležnega srea moli (pri slovesnih sv. mašah zapoje): «*Gloria in excelsis Deo*», t. j. «Slava Bogu na višavah» in dr., v kateri pesmi presveti Trojici presrčno čast in hvalo daje za vse podeljene dobrote in milosti. Pri zadnjih besedah se mašnik prekriža, da potrdi, kar so usta govorila.

V adventu, v postu, križeve dni in pri svetih mašah za mrtve (pri sv. mašah v vijolični ali črni barvi) gloria umolkne, ker se taka vesela pesem ne vjema s pokoro in žalostjo.

4.) Po gloriiji mašnik altar poljubi, obrne se k ljudstvu, roke razpne in sklene, rekoč: «*Dominus vobiscum*», t. j. «Gospod (bodi) z vami»; — na kar strežnik ali kór v imenu ljudstva odgovori: «*Et cum spiritu tuo*», t. j. «In s tvojim duhom».

Ta pozdrav je sile star in lep. Zec v starem zakonu je angelj božji Gedeona (bukve sodnikov 6, 12) in višji angelj Gabrijel prečisto devico Marijo ž njim pozdravil. In zares, kaj boljšega se ne dà vernim želeti, kakor da bi bil Bog ž njimi, t. j. njihov vedni spremljevalec, pomočnik in varuh, da bi njihovo pobožnost blagoslovil ter uslišal njihove molitve; pa tudi verni svojemu dušnemu pastirju boljšega ne morejo želeti, kakor da bi ga Gospod Bog spremljeval, razsvetljeval, varoval in krepčal. Tako si želijo mašnik in verni najboljših nebeških darí. Mašnik roke razpne in sklene v znamenje, da hoče vse objeti s svojo ljubeznijo in vsem voščiti in sprostiti nebeških daróv.

§ 16.

Zbirna molitev, berilo (list), gredna molitev, tractus, sequentia.

1.) Po tem blazem pozdravu se mašnik zopet k mašnim bukvam podá, z besedo «oremus», t. j. «molímo», verne k molitvi vabi in potem sam moli v imenu vseh cerkvene molitve, ki so za ta dan odkazane in katerim collecte, t. j. zbirne molitve, pravimo, ker se zbirajo in opravljajo v imenu vseh za vse potrebe.

Ako je več kolekt pri sv. maši, vjema se njih prva vsikdar z dnevom ali praznikom, druge se pa opravljajo na čast svetniku, čegar spomin cerkev na ta dan še obhaja, ali za kakošno posebno ali splošno potrebo. O višjih praznikih je le ena kolekta, ker pri tolikih preobilnih milostih naša srca vnema le eden občutek hvale in veselja, ki se izreka tudi v eni molitvi.

Ko mašnik kolekte moli ali poje, roke razpne in povzdigne, kar pomeni, kako silno in goreče hrepení uslišan biti. — Sklepajo se skoraj vse kolekte in sploh vse cerkvene molitve z besedami «Po našem Gospodu Jezusu Kristusu, kateri s teboj živ: in kraljuje v edinosti sv. Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen.» S tem sklepom nas sv. cerkev uči, da moramo vselej moliti v Jezusovem imenu, ako hočemo uslišani biti, t. j. po njegovem nauku in v zaupanji v njegovo zasluženje, kakor nam on sam obljublja, rekoč: «Vse, kar boste prosili Očeta v mojem imenu, vam bo dal». (Jan. 16, 23.) Strežnik odgovarja: «Amen», t. j. zgôdi se, kakor smo prosili.

2.) Po zbirnih molitvah bere mašnik berilo, t. j. kak oddelek iz sv. pisma stare ali nove zaveze, ki ga sploh list imenujemo, ker je to berilo največkrat vzeto iz apostelskih listov.

Iz sv. pisma kaj brati pri sv. maši je stara šega, ki sega v apostelske čase. Pri službi božji kaj iz sv. pisma brati, je bilo navada tudi pri Judih. Jezus sam je, kakor sv. Luka (4, 16) pripoveduje, bral v Nazareški shodnici iz proroka Izaija.

Konec lista strežnik mašniku odgovori: «Deo gratias», t. j. Bogu zahvala za božje nauke, ki smo jih prejeli po prorokih in aposteljnih.

Pri tih maši mašnik list na glas bere, pri péti pa ga sam (če nima levitov), ali subdijakon poje, v opomin, da naj bi danih naukov nikdo pričujočih ne preslišal.

3.) Da bi verni utegnili zaslišane nauke bolj premisliti, peli so v prvih časih pevci psalme; današnji dan namestu njih mašnik le na tihem bere nekoliko vrstic, ki se vjemajo s praznikom ali dnevom, katerim navadno pristavlja: «aleluja», t. j. hvalite Gospoda. — Te psalmske vrstice z alelujo se imenujejo gradualne, t. j. gredne molitve, ker je šel nekedaj dijakon med dotičnim prepevanjem na prižnico po stopnicah (gradus = gredah) vernim sv. evangelij brat.

4.) Pri sv. mašah, ki se berejo v obleki vijolične barve, kakor n. pr. v adventu, umolkne gloria. Pri mašah v vijolični barvi od nedelje septuagesima do velike srede izostane tudi še aleluja; moli pa se v namestek molitev žalostne ali spokorne vsebine: tractus, t. j. podaljšana molitev imenovana.

5.) Pri sv. maši o veliki noči, o binkoštih, o sv. rešnjem telesu, v praznik Matere božje sedem žalosti in pri črnih mašah se berejo po gradualu ali traktu še posebno lepe sv. pesmi, ki se jim pravi «sequentia», t. j. naslednjica. Zeló so stare; ne vé se več, kdo jih je zložil; da so pa bili pisalci z božjim duhom obilo navdani, priča to, da so vedno nove, ker njihovi glasovi, kolikor jih slišimo ali beremo, vedno enako globoko segajo v srce in v nemajo pobožnost.

§ 17.

Evangelij, credo (vera).

1.) Ko je vse to izmolil, gre mašnik sred altarja, ponižno se prikloni, roke sklene in milosti božje prosi, da bi vredno in dostojno oznanoval sv. evangelij. — Med to molitvijo pri tih maši strežnik, pri slovesni pa subdijakon prenese mašne bukve na desno altarjevo stran, bodisi, da se na levi strani prostor naredi za mašne darí, bodisi v pomen, da se je prava vera od Judov preselila h kristijanom, bodisi v opomin, da se sv. evangelij oznanuje od kraja do kraja.

Pri tih mašah mašnik evangelij na glas bere, pri petih pa ga mašnik, če nima levitov, sam poje, če jih ima, pa dijakon. Dijakon evangeljske bukve med tem, ko mašnik evangelij bere, sred altarja položi v znamenje, da je v njih le božja beseda, potem nad spodnjo stopnico poklekne in za očiščenje srca in

ustnic moli; po tej molitvi bukve z altarja vzame, pred mašnika poklekne ter ga prosi pooblaščenja in blagoslova k oznanovanju sv. evangelija. Ko je zadobil oboje, mašniku desnico, ki jo je položil na evangeljske bukve, poljubi, vstane ter se pod spodnjo altarjevo stopnico poda, kjer stoji subdijakon; zdaj dijakon odprte evangeljske bukve subdijakonu, ki se na evangeljski strani obrne k ljudstvu, v roke dá ter pred nje stopi, strežnika pri subdijakonu obstaneta s svečnikoma, na katerih sveči gorite, v znamenje, da je sv. evangelij luč, ki razsvetljuje človeštvo. Preden začne sveti evangelij peti, bukve pokadi v spoštovanje Jezusovih besedi.

Konec evangelija mašnik odbrani ali odpeti evangelij v znamenje zahvale za veselo oznanilo našega odrešenja poljubi, rekoč: «Po evangeljskih besedah naj nam bodo izbrisani naši grehi.» — Strežnik na to odgovori: «*Laus tibi Christe*», t. j. hvala tebi Kristus! da se ljubemu Izveličarju zahvali za njegov sveti nauk, za njegovo življenje, trpljenje in smrt.

Ko mašnik začne evangelij brati, prekriža evangelij in sebe; tudi verni se prekrižajo v znamenje, da se sv. evangelija ne sramujejo, ampak da ga hočejo pričati z besedo in dejanjem; potem vstanejo in med branjem ali petjem sv. evangelija stojé, da svoje spoštovanje do božje besede naznanjajo ter se pripravljene kažejo, jo zvesto spolnovati.

Vojaki in duhovni križniki pri evangeliji orožje v rokah držé, v znamenje, da hočejo, ako bi treba bilo, sv. evangelij braniti z mečem.

V starih časih se je odbrani evangelij na prižnici razlagal; tudi v naših krajih je ob nedeljah in praznikih še skoraj sploh ta navada, le s tem razločkom, da es pred pridigo še moli pri sv. maši vera. Le v večjih mestih se je ta stara navada že bolj popustila, tako, da je tu pridiga večjidel pred sv. mašo.

Po pridigi so bili iz cerkve izpuščeni:

- a) katekumeni, t. j. tisti, ki so bili v krščanski veri poučevani in še niso bili krščeni;
- b) očitni spokorniki;
- c) Judje in
- d) neverniki, ker je bil poučevalni del sv. maše končan; le pri tem delu so smeli namreč le-ti pričujoči biti, zato so ta del sv. maše imenovali «maša nevernih» ali «maša poučevancev» (*missa catechumenorum*); naslednji deli pa se imenujejo «maša vernih» (*missa fidelium*).

2.) Po evangeliji ob nedeljah in višjih praznikih se moli (pri slovesni sv. maši pa se zapoje) «*credo*», t. j. verujem.

Ta vera se imenuje Nicejsko-Carigrajska, ker je bila zložena v vesoljnih zborih: Nicejskem in Carigrajskem, in se od

apostoljske vere le v tem loči, da so v nji neki verski člani bolj natanko razloženi, zato je tudi nekoliko dalja. Vera se vselej stojé moli. Le pri besedah: «Et incarnatus est», «in se je včlovečil», mašnik na desno koleno poklekne, da Jezusovo skrivnostno včlovečenje počasti. Izgovarjaje zadnje besede se mašnik prekriža v znamenje, da si moremo le po Kristusovi daritvi na križi svesti biti častitljivega vstajenja in večnega izveličanja.

II. del sv. maše.

§ 18.

Darovanje sploh.

Darovanje se imenuje tisti del pri sv. maši, pri katerem mašnik Bogú prinaša kruh in vino, kateremu nekoliko vode prilije. Kruh in vino nista še prava daritev: edino naš pravi dar je Jezus Kristus sam, ki je pričujoč še le po spremenjenji kruha in vina; kruh in vino sta torej le tvarina, katero pri tem delu sv. maše za sv. daritev podarimo in posvetimo. Darovanje je tedaj priprava za sv. daritev, ne pa daritev sama.

Pred darovanjem kruha in vina so v prvih časih verni, zlasti tisti, ki so šli k sv. obhajilu, svoje dari (kruh, vino ali kaj družega), ki so jih za sv. mašo seboj prinesli, mašniku izročili. Izmed prinesenih darov je mašnik najpoprej odbral, kar je bilo treba za sv. mašo in za sv. obhajilo, položil na altar in Bogú daroval ali posvetil; kar je od več bilo, ostalo je mašniku* ali za uboge. — Dandanašnji verni za vse cerkvene in zlasti za mašne potrebe po drugi poti skrbé, in mašnik kruh in vino za sv. mašo sam preskrbljuje.

Ostanki te nekedanje šege so tako imenovana «darovanja», t. j. darovi, ki jih verni okoli altarja gredé na altar pokladajo v kak dober namen, za uboge, za misijone, za pogorelce, za cerkvene potrebe, duhovnim pastirjem v živéž, i. dr.

§ 19.

Obred darovanja je:

1.) Mašnik altar poljubi in obrnivši se k ljudstvu govori pozdrav: «Gospod z vami», pričujoče k molitvi vabi, rekoč: «Oremus», t. j. molimo, in kratek psalmov predpevek (antiphono) bere. — Med tem ko je v nekedanjih časih mašnik darí prejemal od vernih in jih za daritev odločeval, pel je kor eden psalm, ali tudi več, s predpevkom (antiphono), ki se je imenoval «offer-

* Od tod današnja navada, mašniku «za sv. maše dajati».

Glej § 12, stran 20; 10.

torium» v tesnejem pomenu. In ta predpevek je še dandanašnji v mašnih knjigah, da se bere kakor vhod v drugi del sv. maše.

2.) Ko je mašnik to psalmovo vrstico zbral, kelih razgrne, postavi ga s korporala na stran in ž njega pateno s hostijo v roke vzame ter kruh daruje, rekoč:

«Vzemi, sv. Oče, vsegamogočni večni Bog! ta prečisti dar, katerega jaz, tvoj nevredni služabnik, darujem tebi, svojemu živemu in pravemu Bogú za brezštevne grehe, zamere in zanikernosti in za vse pričujoče, pa tudi za vse verne kristijane, žive in mrtve. Daj, da bo meni in njim v izveličanje in večno življenje. Amen.» — Pri zadnjih besedah naredi s pateno znamenje sv. križa nad altarjem v opombo, da nam izveličanje izhaja le po Jezusovi smrti na križi, in hostijo na korporal, pateno pa pod korporal na altar položi.

3.) Mašnik v kelih vlije vina in nekaj kapljic vode:

- a) zato, ker je najbrže tudi Jezus po judovski navadi nekaj vode vinu prilil;
- b) zato, ker ste iz Jezusove prebodene strani pritekale kri in voda;
- c) zato, ker to zmešanje pomenja zedinjenje vernega ljudstva s Kristusom; v ta namen meri tudi molitev, katero vodo prilivaje moli. — Vino pomeni Kristusa, voda pa verno ljudstvo. Zmes vina in vode nam torej pred oči stavi Kristusa, ki je z verno občino neločljivo sklenen. Kakor se vino sprime z vodo, tako da se ne dá več ločiti od vina, tako se Kristus z verno občino sklene in jo stori deležno božje moči in polnosti svojega življenja. — Ker vino pomenja Jezusa, se ne blagoslavlja; voda pa se blagoslavlja, ker je podoba vernega ljudstva, ki božjega blagoslova potrebuje pri vseh svojih delih.

Mašnik kelih v roke vzame in drže ga nad korporalom moli, rekoč:

«Darujemo ti, Gospod! kelih izveličanja, ter prosimo tvojo milost, da naj gre pred obličje tvojega božjega veličastva v prijeten dar za izveličanje naše in vsega svetá. Amen.»

Pri zadnjih besedah znamenje križa nad altarjem naredi s kelihom ter ga postavi na korporal in s palo pokrije.

4.) Po darovanji vina mašnik moli:

«V dubu ponižnosti in s potrjim srcem stojimo pred teboj; vzemi naš dar, o Gospod, in godí naj se pred tvojim obličjem danes naša daritev takó, da ti bo prijetna, Gospod Bog!»

Ko se je mašnik pred Bogom tako ponižal, skloni se zopet, proti nebu pogleda, svoje roke razprostre in kvišku povzdigne,

kakor da bi videl odprta nebesa in sv. Duha v njih in ga prosi, da naj pripravljeni dar posveti, in poln zaupanja roke zopet sklene ter moli, rekoč:

«Pridi, posvečevalec, vsegamogočni večni Bog! in posveti ta dar, pripravljen svojemu svetemu imenu.»

Pri slovesni sv. maši mašnik dari, križ, altar in svetinje pokadi v znamenje spoštovanja; diakon pa mašnika in druge pričujoče duhovne v opomin k pobožno zbrani molitvi.

§ 20.

Mašnik si roke umiva, molitev sredi altarja, «orate fratres», «secreta» ali tiha molitev.

1.) Po darovanji si mašnik na levi altarjevi strani roke umiva. V nekedanjih časih je bilo mašniku treba, roke umiti, ker si jih je lahko pri odločevanju mašnih darov kaj onesnažil; sedanje umivanje rok pa in psalm, ki ga moli med umivanjem, mašnika le opominja znotranje čistosti srca; ona se spodobi temu, ki stoji pred altarjem in sv. obličjem božjim.

2.) Po umivanji rok se mašnik sred altarja vrne, prikloni se ponižno in moli:

«Vzemi, sveta Trojica, to daritev, katero ti darujemo v spomin trpljenja, vstajenja in vnebohoda Gospoda našega, Jezusa Kristusa, in v čast sv. Marije, vselej device, sv. Janeza krstnika, sv. apóstelnov Petra in Pavla, njih in vseh svetnikov. Naj bo njim v čast, nam pa v izveličanje, in naj prosijo v nebesih za nas, ki obhajamo njihov spomin na zemlji. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

3.) Zdaj se mašnik k ljudstvu obrne in vse k molitvi vabi, rekoč: «Molite bratje, da bo moja in vaša daritev prijetna pri Bogu, vsegamogočnem Očetu.» — In strežnik v imenu vsega ljudstva mašniku odgovori, rekoč: «Naj vzame Gospod ta dar iz tvojih rok v hvalo in čast svojega imena, tudi v naš prid in vse svoje svete cerkve.» — Mašnik natihoma odgovori: «Amen.»

4.) Ko se mašnik zopet k altarju obrne, moli natihoma eno ali pa več molitev, kakor praznik nanese. Ta molitev se imenuje «secreta», t. j. tiha (odbirna) molitev, ki je zelo podobna collectam, samo da je v tesnejši zvezi z darovanjem; tudi se sklene kakor collecta; — ali kakor da bi pobožnosti vneto srce prekipelo, začne mašnik zadnje besede «od vekomaj do vekomaj» glasno moliti, pri slovesni maši pa peti, ker so uvód v prihodnjo molitev, ki se imenuje praefatio, t. j. predglasje.

§ 21.

Predglasje, «sanctus».

1.) Predglasje je slovesna zahvala za vse milosti nebeškega Očeta in hvalitev božjega veličastva.

Ko je mašnik tiho molitev na glas sklénil, pozdravi verne, rekoč: «Dominus vobiscum», potem svoje roke povzdigne in oči proti nebu obrne, kakor da bi se hotel vsega v nebo povzdigniti in govori: «Sursum corda», t. j. srca na kviško; s tem pa tudi verne opominja, da naj se povzdignejo s svojimi mislimi in željami zlasti zdaj k Bogu, ko se bodo godile svete reči. Kristijani po svojem služabniku odgovoré: «Habemus ad Dominum», t. j. imamo jih k Bogu (povzdignjene), že v Boga mislimo, smo že za svete reči pripravljeni. — Na to mašnik nadaljuje: «Gratias agamus Domino Deo nostro», t. j. zahvalimo se Gospodu, svojemu Bogu, in svoje roke sklene, ter se z glavo prikloni, kakor da bi bil svetlobo božjega veličastva ugleдал in bi se želel pred njim do tal ponižati. — Služabnik odgovori: «Dignum et justum est», t. j. spodobno in prave.

Zdaj mašnik našteva, zakaj se pri tej sv. maši zlasti zahvaljujmo in zakaj posebno Boga častimo in hvalimo; proti koncu pa Boga ponižno prosi, naj nam pripusti, pridružiti se zveličanim duhovom, ter ga hvaliti in častiti z vsemi angelji, kateri neprenehoma in v en glas pravijo:

2.) «Svet, svet, svet, Gospod, vsegamogočni Bog! Polna so nebesa in zemlja tvoje slave. Hozana po višavah! Bodi češčen, ki pride v imenu Gospodovem. Hozana po višavah!»

Beseda hozana toliko na znanje daje, kolikor naše: Bog ga ohrani! besede, s katerimi sprejemamo cesarja.

To je predglasju sklep, kateri je nekedaj ljudstvo pelo in ga še zdaj tam poje, kjer se opravlja sv. maša v domačem jeziku. — V znamenje, da se je ta sklep pričel, strežnik trikrat z zvončekom pozvoni. Pa tudi za to se pozvanja ali posebna sveča prižge ali še več bakelj, da se verni opominjajo, srčno in pobožno moliti, kolikor najbolj morejo, da vredno pozdravijo ljubega Izveličarja, ki se že pripravlja in bliža, na altar stopiti v najjimenitnišem delu sv. maše: v spreminjevanji.

Predglasje ni pri vsaki sv. maši eno; enajstero jih imamo; desetero za večje praznike in godove (za božič, razglašenje, post, za praznike sv. križa, za velikonoč, vnebohod, binško, za praznike presv. Trojice, Matere božje in aposteljnov), eno pa sploh za vsak dan, kadar ni nobenega posebnega godú.

V naših krajih je strežniku navada štirikrat, drugod trikrat pozvanjati pri sv. maši: pri razgrnjevanji keliha pred darovanjem, konec predglasja, pri povzdigovanji in pri sv. obhajilu.

V nekaterih naših krajih je lepa in posnemanja vredna navada, zlasti o praznikih in nedeljah, z velikim zvonom v zvoniku pozvanjati, ne le iz spoštovanja do poglobitviših delov sv. maše, temveč zlasti v naznanilo tistim (bolnikom in njihovim strežnikom), ki bi bili radi pričujoči pri sveti maši, pa jim ni mogoče, da se domá z mislimi, željami in molitvami sklenejo ž njimi, ki so pri sveti maši.

III. del sv. maše.

§ 22.

Spreminjevanje sploh.

Spreminjevanje je sv. maše najsvetejši del, v katerem kruh in vino postaneta v teló in kri Jezusa Kristusa. — Spreminjevanje se godi vedno po enem in nespremenljivem pravilu (kanon), zato se ta del sv. maše imenuje «kánon», ki je sestavljen iz lastnih besed Gospodovih, iz apostoljskih sporočil in iz pobožnih molitev in naredeb rimskih papežev.

Molitve v kanonu se po cerkveni zapovedi natihoma molijo iz visocega spoštovanja, ki gré najsvetejši skrivnosti; od tod se kanon tudi imenuje «tiha sv. maša».

Strežnik pri tih maši nič ne odgovarja. Kakor je namreč véliki duhoven v starem zakonu sam šel za ogrinjalo v najsvetejše, da bi tam ljudstvo spravil z Bogom, ravno tako se tudi mašnik nove zaveze od ljudi popolnoma loči, sam pred sedež božji stopi, spusti se z Bogom v prijazen in tih pogovor in Najsvetejšega prosi za vse verno ljudstvo. Na jutrovem še celo mašnika pri spreminjevanji z ogrinjalom zagrnejo, da ga odtegnejo očem pričujočega ljudstva.

§ 23.

Molitve pred spreminjevanjem.

1.) Mašnik tiho sv. mašo s tem prične, da povzdigne oči in roke proti nebu v znamenje svojih gorečih željá, s katerimi pričakuje Jezusa z nebes na altar, da bi spremenil kruh in vino v svoje teló in svojo kri in nekrvavo daritev opravil; potem roke pred seboj sklene in se z životom prikloni v spoznanje svoje nevrednosti, pred božjim sedežem stati, sklenene roké na altar nasloni ter moli:

«Ponižno te tedaj prosimo, neizmerno usmiljeni Oče! po Jezusu Kristusu, tvojem sinu, Gospodu našem, da sprejmi in

posveti te † ponudbe, ta † darila, te † prečiste svete darove, katere ti darujemo zlasti za tvojo sveto cerkev, da ji mir daš, jo varuješ, jo v edinosti ohraniš in vladaš po vsem svetu; pa tudi za tvojega služabnika našega papeža I. in našega škofa I. in našega cesarja I. in za vse, kateri se držé prave katoliške in apostoljske vere.»

Blagoslavljanje mašnih darov v znamenji sv. križa pomenja, da moremo le po Kristusu od Boga kaj dobiti in le po njem Bogu prijetni biti.

2.) Zdaj mašnik za tiste, katerim hoče sad sv. maše zlasti nakloniti, kakor tudi za vse pričujoče moli. Ta molitev se imenuje «memento», t. j. spomin za žive (commemoratio pro vivis);

3.) da bi mašnikova molitev bolj krepka bila, zateče se k prečastiti devici Mariji, sv. aposteljnom, mnogim mučencem in vsem svetnikom sploh, ter jih prosi njihove priprošnje. Aposteljne po imenu kliče in tudi mučence iz prvih časov krščanstva;

4.) ko so se mašnik in verni s svetniki v nebesih sklenili in njihovi prošnji priporočili, mašnik svoje roke stegne, drži jih nad darjenim kruhom in vinom in med tem takó-le moli:

«Prosimo te torej, o Bog! sprejmi potolažen ta dar, katerega ti darujemo tvoji hlapci in z nami vred vsa tvoja družina; daj nam v tvojem miru preživeti svoje dni, reši nas večnega pogubljenja in daj nam štetim biti med tvoje izvoljene. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Kakor so duhovni stare zaveze svoje roke pokladali na glavo tisti živini, ki je bila Bogu v dar namenjena v znamenje, da so svoje in grehe vsega ljudstva nanjo znesli in jo namesto vseh dali v klalni dar, tako mašnik nove zaveze s poklado rok nad mašne darí naznanja, da je Jezusova daritev prava namestilna daritev za grehe vsega svetá.

5.) S sklenenima rokama zdaj mašnik moli:

«Daj, te prosimo, o Bog, da bo ta dar ves † posvečen, † sprejet, † potrjen, resničen in prijeten, da nam bo spremenjen v † teló in † kri tvojega preljubega Sina, Gospoda našega, Jezusa Kristusa.»

§ 24.

Spreminjevanje kruha in vina in povzdigovanje.

1.) Nezapopadljivi čudež božje vsegamogočnosti prihaja zdaj na vrsto. Doslej je mašnik govoril in delal le v imenu vernega ljudstva; zdaj pa govori in dela v imenu Jezusa Kristusa, čegar namestnik je. Mašnik dela ravno to, kar je, kakor nam sv. evangelij

pripoveduje, delal Jezus pri zadnji večerji. Vzame v roke kruh in govori: «On (Jezus) je pred svojim trpljenjem tisti dan vzel kruh v svoje svete in častite roké in vzdignil oči proti nebu k tebi, svojemu vsegamogočnemu Očetu, se zahvalil in ga posvetil, razlomil, ter dal svojim učencem, rekoč: Vzemite in jejte vsi od tega,

zakaj, to je moje telo».

In glej! na te besede se zgodi velik čudež božje neizkončne ljubezni do nas. Kruh se spremeni v Kristusovo rešnje teló; nič več ni kruha, ampak v podobi kruha je zdaj v mašnikovih rokah Jezus Kristus sam pričujoč z dušo in s telesom, s krvjo in mesom, kakor Bog in človek; torej mašnik pripogne desno koleno do tal pred sv. rešnjim telesom, da Jezusu skaže božjo čast; želi pa, da bi ga tudi verni kristijani po cerkvi molili, torej sv. rešnje teló nad glavo povzdigne ter je pokaže klečečemu vernemu ljudstvu, da je moli, ter na prsi trkaje prosi odpuščenja grehov.

2.) Ko je mašnik presveto rešnje teló iz rók dejal na korporale, odkrije kelih, vzame ga v roke, rekoč:

«Prav tako je vzel po večerji tudi ta prečudni kelih v svoje svete in častite roké, zopet se zahvalil in ga posvetil ter dal svojim učencem, rekoč: Vzemite in pijte vsi iz njega,

zakaj, to je kelih moje krvi,

nove in večne zaveze, skrivnost vere, katera bo za vas in za njih veliko prelita za odpuščenje grehov. Kolikorkrat boste to delali, storite v moj spomin.»

In s temi besedami je vino v Jezusovo rešnjo kri spremenjeno, in več ni vina, jè pa v podobi vina v kelihu Jezus Kristus pričujoč z dušo in telesom, s krvjjo in mesom, kakor Bog in človek; torej mašnik pred sv. rešnjo krvjjo desno koleno do tal pripogne v znamenje, da jo moli in ji skazuje največjo čast, katera gre le samemu Bogu; in da bi jo tudi pričujoči po cerkvi molili, povzdigne jo v kelihu in nad glavo pokaže vernim.

Pri povzdigovanji sv. rešnjega telesa služabnik z malim zvončekom požvenklja, ter verne opominja, da z živo vero in s trdnim zaupanjem molijo Jezusa v presv. rešnjem telesu. — Pri slovesni sv. maši subdijakon med povzdigovanjem kadí sv. rešnje teló in sv. rešnjo kri.

§ 25.

Molitve po spremenjenji.

1.) Mašnik zopet v imenu vernega ljudstva moli, rekoč:

«Po tem povelji tedaj obhajamo, o Gospod, mi, tvoji služabniki, in tvoje sveto ljudstvo spomin presvetega trpljenja, od

smrti vstajenja in častitega vnebohoda isto tega Kristusa, Sina tvojega, Gospoda našega, in darujemo tvojemu prečudnemu veličastvu od tvojih darov in daril ta čisti † dar, ta sveti † dar, ta brezmadežni † dar, sveti † kruh večnega življenja in kelih † večnega izveličanja.»

Križi, ki jih dela mašnik po spreminjevanji kruha in vina, vse kaj družega pomenjajo, kakor pred spreminjevanjem. Mašnik kruh in vino z znamenji sv. križa blagoslavlja, torej križi pred spreminjevanjem pomenijo le prošnjo, da bi Bog na ta dar poslal svoj blagoslov; da bi bila naša daritev po neizkončnem zasluženju Jezusove smrti na križi Bogu všeč, nam pa zaslužljiva; da bi se kruh in vino spremenila v Jezusovo rešnje teló in njegovo rešnje kri, kadar bo mašnik izgovoril Jezusove besede nad kruhom in vinom.

Po spreminjevanji pa križi pomenjajo, da je na altariji prav tisto Jezusovo teló, ki so je bili Judje na križ pribili, ravno tista kri, ki je iz Jezusovih ran tekla, da je torej sv. maša le ponavljanje tiste daritve, ki jo je Jezus opravil na križi, po kateri nam dohajajo vsi blagoslovi božji.

2.) Mašnik moli:

«Poglej na te darí s potolaženim in milostivim obličjem in sprejmi jih, kakor si bil sprejél darí svojega služabnika, pravičnega Abelja, in daritev našega očaka Abrahama, in pa sveto daritev in brezmadežno posvečbo, katero ti je daroval tvoj véliki duhoven Melkizedek.»

Ta sveta daritev je sicer že sama po sebi Bogu neizkončno prijetna, ker se v nji daruje Jezus sam nebeškemu Očetu: vendar ga prosimo, da bi jo Bog milostivo sprejel, ker je tudi naša daritev, t. j. da bi tudi mi bili Bogu tako prijetni, kakor so bili pobožni očaki, katere imenujemo in ki so bili predpodobe Kristusove in njegove prave daritve.

3.) Mašnik moli:

«Ponižno te prosimo, vsegamogočni Bog, reci prinesiti té darí po rokah svojega svetega angelja na svoj visoki altar, pred svoje božje veličastvo, da bomo vsi, kar nas bo deležnih tega altarija, in zavžilo presveto † teló in presveto † kri tvojega Sina, napolnjeni z vso nebeško dobroto in milostjo. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Med to molitvijo prvič prekriža mašnik presveti zakrament, drugič pa samega sebe.

§ 26.

Spomin za mrtve, blagoslavljanje vseh prirodnih pridelkov.

Z nastopnimi molitvami mašnik sad ali darí sv. maše v prid naklanja:

1.) Vernim dušam v vicaah (commemoratio pro defunctis), rekoč:

«Spomni se tudi, Gospod, svojih služabnikov in služabnic I. I., ki so šli pred nami z znamenjem vere in spé v miru.»

Po teh besedah obmolčí in se z nagneno glavo spominja tistih mrtvih, za katere je posebno dolžan moliti: potem roke razpne, glavo vzdigne ter dalje moli:

«Prosimo te, Gospod, da té in vse, kateri počivajo v Kristusu, deneš v kraj hladú, luči in mirú. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

2.) Živim kristijanom, rekoč:

«Tudi nam grešnikom, svojim služabnikom, ki zaupamo v tvoje veliko usmiljenje, daj kaj deleža in družbo s svojimi aposteljni in mučenci in vsemi svetniki (zdaj jih nekoliko imenuje), v katerih družbo nas vzemi ne zavoljo našega zasluženja, temveč zavoljo svoje milosti. Po Kristusu, Gospodu našem.»

Pri besedah: «Nobis quoque peccatoribus» — «tudi nam grešnikom», katere bolj glasno izgovori v znamenje očitnega spoznanja svojih grehov, udari se na prsi, kakor se je cestinar nekedaj trkal v Jeruzalemskem templju v znamenje ponižnosti in kesanja.

3.) Mašnik dalje moli:

«Po katerem vse te dobrote, Gospod, vselej stvariš, † posvetiš, † oživiš, † blagosloviš in nam podeliš.»

S temi besedami so njega dní kruh in vino blagoslavljali, kar so potem konec maše razdelili med tiste, ki niso še smeli pristopiti k sv. obhajilu; papež Evtilijan je v 3. veku po Kristusu tudi zapovedal, da naj se sadje, med, mesó, zelišča in druge take reči na altar položé, da jih mašnik pred Očenašem blagoslovi in od Boga milosti prosi, da bi vse te darí zavžili v svoje izveličanje. — To blagoslavljanje med sv. mašo je v izhodni cerkvi še v navadi in se imenuje «evlogion»; v zahodni cerkvi je nehalo in se preneslo na druge čase, n. pr. na velikonoč. Molijo se pa te besede med prekriževanjem še zdaj pri sv. maši, in mašnik v podobah kruha in vina, ki ste na altarji pričujoči, in tako rekoč nadomestujete vse prirodne pridelke, danes blagoslavlja vso prirodo.

Zadnje besede te molitve so:

«Po njem, ž njim † in v njem † je tebi, Bogu † Očetu vsegamogočnemu, v edinosti svetega † Duhá vsa čast in slava od vekomaj do vekomaj. Amen.»

Te besede nam kažejo, da more samo Jezus Kristus Bogu dati tisto čast in slavo, ki so mu jo dolžne vse stvari v nebesih in na zemlji. — Pri zadnjih besedah mašnik sv. hostijo in kelih ob enem nekoliko povzdigne, kar pomenja, da je bil tudi Jezus na križ povzdignjen v božje poveličanje.

Strežnik odgovori: «Amen» v imenu vernega ljudstva, da potrdi, kar je mašnik govoril.

IV. del sv. maše.

§ 27.

Sv. obhajilo sploh.

Sveto obhajilo je pravo zavžitje presv. rešnjega telesa in presv. Kristusove rešnje krvi.

§ 28.

Pripravljanje k sv. obhajilu: Očenaš, lomljenje sv. hostije, jagnje božje, tri molitve pred sv. obhajilom.

1.) Ker med vsemi molitvami ni lepše in imenitniše memo Očenaša, ki ga je Jezus Kristus sam učil od besede do besede, zapovedala je sv. cerkev, da naj se mašnik in verni pred vsemi družimi molitvami z molitvijo sv. Očenaša pripravljajo za sveto obhajilo. In to po vsi pravici, ker Očenaš ima v sedmerih svojih prošnjah v sebi vse, česar koli smé kristijan od Bogá želeti in ga prositi za dušo in teló. — In da bi verni tolikanj bolj Gospodovo molitev spoštovali in se pri svoji pregrešnosti ne bali, Bogá imenovati svojega Očeta, ž njim po otročje govoriti in z otročjim zaupanjem prositi ga, pové jim mašnik, da je sam Kristus zapovedal, to molitev moliti, ko pravi:

«Z Izveličarjevo zapovedjo opominjani in ž njegovim božjim naukom poučeni si upamo govoriti»:

In po teh besedah še le začne Očenaš moliti.

Zadnjo prošnjo služabnik moli (pri slovesni maši pevci pojó) v imenu vernega ljudstva; mašnik pa molitev z besedo Amen sklene ter ž njo kakor božji namestnik v Jezusovem imenu prošnjo ponoví.

Ker mašnik želi, da bi odvrnil Bog od njega in vseh kristijanov vse hudo, razlaga zadnjo prošnjo «Očenaša» ter dalje moli:

«Reši nas, prosimo, Gospod Bog, vseh zlegov, preteklih, sedanjih in prihodnih, in daj nam milostljivo mir v naših dneh, da bomo s tvojo pomočjo vselej brez greha in obvarovani vse zmote.»

Med to molitvijo vzame mašnik pateno v desno roko, sebe ž njo prekriža, poljubi jo iz spoštovanja in hostijo nanjo položi.

2.) Ko je mašnik dejal sv. rešnje teló na pateno, odkrije kelih, poklekne, vstane in vzame s patene sv. hostijo, ter jo nad kelihom čez sredo prelomi in polovico, ki jo ima v desnici, položi na pateno, rekoč: «Po ravno tem Gospodu našem, Jezusu Kristusu, Sinu tvojemu, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti sv. Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj»; — in od une polovice v levici še košček odlomi, položi jo tudi na pateno, mali košček pa še v desni roki med prvima prstoma nad kelihom drži in na glas moli, rekoč:

«Od vekomaj do vekomaj.»

Služabnik mu odgovarja: «Amen.»

Mašnik stori potem s koščekom tri sv. križe nad kelihom, rekoč:

«Mir Gospodov bodi vedno z vami.»

(Pax Domini sit semper vobiscum.)

Služabnik mu odgovori:

«In s tvojim duhom.»

Zdaj mašnik izpustí košček sv. hostije v kelih, da se s pre-sveto rešnjo krvijó zmeša in med tem moli:

«Ta zmes in posvečba telesa in krvi Gospoda našega, Jezusa Kristusa, bodi nam, ki jo prejmemo, v večno življenje. Amen.»

In kelih zopet zakrije.

3.) Prelomljenje sv. hostije nas spominja:

- a) zadnje večerje, pri kateri je tudi Jezus kruh razlomil, in
- b) ločenja Jezusove duše od telesa ob njegovi smrti, katere spomin obhajamo prav pri sv. maši.

4.) Zmešanje Jezusovega telesa z rešnjo krvijó pomenja:

- a) združenje Jezusovega telesa s krvijó in dušo v grobu, t. j. Jezusovo častito vstajenje;
- b) združenje in sklenitev Jezusa Kristusa s človekom pri svetem obhajilu; na to meri pozdrav: «Mir Gospodov bodi vedno z vami»;
- c) večno sklenitev Jezusovo s cerkvijo, katere glava je Jezus, udje pa so verni kristijani in vsi njegovi služabniki, ki se bodo z Bogom Očetom sklenili in bodo v tej sklenitvi vživali

večni mir in pokoj. K tej sklenitvi z Bogom v nebesih nas pa pripravlja sv. obhajilo, česar nas opominja molitev, med katero spusti košček sv. hostije med sv. rešnjo kri.

5.) Mašnik se Jezusu prikloni ter trikrat govori:

«Jagnje božje, ki grehe svetá odjemlješ, usmili se nas;» tretjikrat pa pristavi «daj nam mir» in se trikrat na prsi udari v znamenje ponižnosti in kesanja zavoljo svoje pregrešnosti.

6.) Potem mašnik še tri molitve pred sv. obhajilom moli.

a) Sv. obhajilo je znamenje mirú in edinosti, zato precej v prvi prosi za mir in edinstvo katoliške cerkve in vseh njenih udov.

V znamenje bratovske ljubezni so se verni pred sv. obhajilom poljubovali; ker je pa s časoma to poljubovanje razuzdanim srcem začenjalo biti priložnost k nespodobnostim, morala se je ta lepa šega opustiti; spremenila se je v objemanje in je dandanašnji le še pri večicah mašah z leviti med duhovščino pri altariji v navadi. — Pri črnih sv. mašah se v znamenje velike žalosti opušča to objemanje in tudi molitev za mir.

b) Z drugo in tretjo molitvijo se pa mašnik za sv. obhajilo pripravlja ter prosi za odpuščenje grehov in za milost vredne prejeme presvetega rešnjega telesa in presvete rešnje krvi.

§ 29.

Sveto obhajilo.

Ko mašnik te molitve odmoli, poklekne s strahom pred sv. hostijo, da Jezusu skaže vso čast, zopet vstane in sv. hostijo v roke jemaje govori:

«Kruh nebeški bom prejel in klical v Gospodovo ime.»

Ali spominjaje se svoje nevednosti se trikrat na prsi udari, vselej rekoč:

«Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ali reci le z besedo in ozdravljena bo duša moja.»

Da vsi pričujoči vedó, kedaj mašnik te besede izgovarja, služabnik z zvončekom trikrat požvenklja.

Mašnik zdaj stori s sveto hostijo križ čez se v znamenje, da živo veruje, da bo prejel prav tisto teló, ki je bilo na križi umorjeno, ter pravi:

«Teló Gospoda našega, Jezusa Kristusa, naj ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen;»
in presv. zakrament zavžije v podobi kruha.

Po nekolikem premišljevanji neizkončne Kristusove ljubezni in svoje neizmerne sreče, da ima zdaj pod streho svojega života Jezusa Kristusa, poklekne pred sv. rešujočo krvjavo, vstane in s pateno skrbno pobira drobtinice sv. hostije s korporala, postrže jih med sveto rešujočo kri v kelih s patene in med tem moli:

«Kaj povrnem Gospodu za vse, kar mi je dal? — Kelih izveličanja bom vzel in klical v Gospodovo ime. Klical bom v Gospoda ter oznanoval njegovo hvalo in v zavetji bom pred svojimi sovražniki.»

Na to vzame mašnik kelih, stori ž njim križ čez se v znamenje, da je v njem prava sv. rešujoča kri Jezusova, in pravi:

«Kri Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen»; in presveto kri iz keliha izpije.

§ 30.

Po sv. obhajilu.

1.) Po sv. obhajilu mašnik prosi, da bi vedno sad sv. obhajila ohranil v sebi. Med molitvami kelih z vinom, ki ga služabnik vanj vlije in svoje prste, s katerimi se je sv. hostije dotikal, z vinom in vodo, ki ju služabnik nanje vlije, poplakne, ko bi se bila kaka drobtinica sv. hostije prijela prstov.

Med tem, ko mašnik po svojem obhajilu kelih z belim prtikom briše in ga tako pregrinja, kakor ga je bil prinesel iz zakristije (žagrada), služabnik mašne bukve na levo stran prenese.

2.) Ko je mašnik zakril kelih, gre k mašnim bukvam in iz njih nekatere svetopisemske besede bere, ki se jim pravi «communio», t. j. obhajilna molitev. — Ta kratka molitvica je dandanašnji namesto celega psalma, ki se je njega dni pel med obhajilom vernega ljudstva po cerkvi.

§ 31.

Konec ali sklep svete maše.

1.) Po obhajilni molitvi gre mašnik sred altarja, ga poljubi, obrne se k vernim, da jih pozdravi, rekoč: «Gospod z vami.» Služabnik mu pozdrav vrne, po navadi rekoč: «In s tvojim duhom.» — Potem gre mašnik precej zopet k mašnim bukvam, ter ondi moli «postcommunio», t. j. poobhajilne molitve, s katerimi se zahvaljuje za sad sv. maše ter prosi, da bi vedno v nas ostal. — Poobhajilnih molitev je vselej toliko, kolikor je zbirnih in tihih, in se, kakor te, sklepajo: «Po Jezusu Kristusu G. n.» i. dr.

2.) Po dokončanih poobhajilnih molitvah mašnik (večji del) mašne bukve zapre, gre zopet sred altarja, ga poljubi, obrne

se proti vernim, ter jih pozdravi, rekoč: «Gospod z vami.» — Ko je služabnik odgovoril: «In s tvojim duhom», mašnik vernim konec sv. maše napové, rekoč: «Idite, maša je minila (Ite, missa est).» — Služabnik v imenu vernih za srečo, da so mogli pri sv. maši biti, zahvalo izreka, rekoč: «Bogu bodi hvala.» (Deo gratias.)

V postnih mašah v adventu, postu in predprazniške dni, kadar je pri sv. maši modra ali vijolična barva, pravi mašnik, proti altarju obrnen: «Zahvalimo Gospoda» (benedicamus Domino) v spomin nekedanje šege, ker njega dni niso hodili ljudje v zgoraj omenjenih dnevih precej po maši iz cerkve, temveč so še v cerkvi ostajali in opravljali po sv. maši posebne molitve, torej se jim ni smelo rěči, iz cerkve iti precej po maši, še le opominjati jih je bilo treba, da naj se še vnovič pripravijo, božjo hvalo prepevati.

3.) Mašnik se k altarju obrne, sklenene roke nanj nasloni ter priklonjen moli:

«Naj ti bo všeč, sveta Trojica, opravilo moje službe in daj, da bo daritev, ki sem jo daroval nevreden človek pred očmi tvojega veličastva, tebi prijetna, za me pa in za vse, za katere sem jo opravil, iz tvoje milosti spravna. Po Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

Po tej molitvi mašnik želi pričujoče ljudstvo blagosloviti, torej poljubi altar v znamenje, da on sam, takó rekoč, ta blagoslov od Kristusa prejéma; potem roke in oči povzdigne proti nebu ter pravi: «Blagoslóvi vas vsegamogočni Bog», obrne se proti vernim, nad njimi križ storí, rekoč: «Oče, Sin † in sveti Duh.» — Služabnik odgovori «Amen», t. j. naj bi se spolnilo, kar nam voščiš.

4.) Napósled je zadnji evangelij, in sicer večji del začetek sv. evangelija, v katerem nam sv. Janez pred oči stavi neizkončno ljubezen Jezusovo do nas, da se je včlovečil za nas. — Nedelje, vsi dnevi v postu, kvaterni in nekateri predprazniški dnevi imajo svojo mašo. Kadar pa kateri teh dní obhajamo kak višji god, bere se sv. maša višjega godú in imenovanih dní se le spominjamo. Takrat je zadnji evangelij od nedelje ali dneva; torej strežnik mašne bukve prenese na evangeljsko stran.

Kakor je mašnik k altarju šel, tako gré tudi od altarja, in sv. maša je sklenena.

§ 32.

Črna sv. maša, t. j. maša za mrtve v črni obleki.

Črna sv. maša se imenuje tista sv. maša, ki se opravlja po mrtvih (ali za verne duše v vica) v črni obleki. Tudi črne sv. maše so ali tihe ali pete (slovesne).

Črno mašo brati je pripuščeno: vseh vernih duš dan, večjidel dan pokopa vpricho mrliča in sploh tiste dni, ko obhajamo spomin svetnikov nižje vrste (semiduplex).

Sv. maše za verne duše v vicah v črni obleki brati ni sicer treba, ker se vsaka sv. maša, tudi o največjih godovih, opravlja za žive in mrtve; vender pa verni želé, da se bere v črni barvi, ker je v nji več molitev zlasti za ranjce.

Črna sv. maša se od drugih v obredu precej razločuje, in sicer:

1.) V začetni molitvi se izpušča ves 42. psalm, ker je tudi vesele vsebine; pri črnih mašah nam je pa le trpljenje duš v vicah pred očmi.

2.) Vhodna (pristopna) molitev se vselej prične z besedami: «Večni pokoj jim daj, o Gospod, in večna luč naj jim sveti.» — Mašnik ne pokriža sebe, ampak čez mašno knjigo z roko križ storí v znamenje, da ne bo tolikanj zase, ampak veliko bolj za verne duše v vicah daritev sv. maše opravljal in jim torej precej v začetku večni mir in pokoj vošči po neizkončnem zasluženji Jezusove smrti na križi.

3.) Izpušča se gloria, ker je vesela pesem; prav tako tudi aleluja. — Za gradualom pa se bere prelepa pesem: «Dan je ze.»

4.) Po evangeliju mašnik ne poljubi mašne knjige, in strežnik ne odgovori: «Laus tibi Christe», ker verne duše, za katere se zlasti daruje, niso še dosegle popolne sprave in sklenitve z Bogom.

5.) Voda, ki se vinu prilije, se ne blagoslovi, ker voda pomenja verne, pri črnih mašah pa želi mašnik posebno dušam v vicah pomagati, in zlasti nje vdeležiti sadú te presvete daritve.

6.) Konec psalma pri univanji rok se spušča hvalnica: «Čast Očetu in sinu in sv. Duhu» i. dr.

7.) Besedam: «Jagnje božje» se v prvo in drugo pristavlja: «Daj jim pokoj» in v tretje: «Daj jim večni pokoj,» in mašnik se ne udarja na prsi v znamenje, da Jezusa, nebeško jagnje, veliko bolj prosi za mrtve, kakor zase.

8.) Prva molitev pred sv. obhajilom za mir in edinost svete cerkve se ne moli v znamenje velike žalosti.

9.) Namesto: «Ite missa est» mašnik pravi: «Requiescant in pace,» t. j. «Naj v miru počivajo,» in strežnik odgovarja: «Amen.»

10.) Konec sv. maše se ljudstvo ne blagoslavlja, ker se pri črnih mašah moli zlasti za ohlajenje in rešenje vernih duš v vicah.

II. Oddelek.

O sv. zakramentih (svetstvih).

§ 33.

Obredi pri sv. zakramentih sploh.

1.) Zakrament je vidno znamenje nevidne milosti božje, ki ga je Jezus postavil v naše posvečenje. Vidna znamenja nevidne milosti ne naznanjajo le, oné jo tudi delé, kakor solnce ne naznanja le dneva, ampak ga tudi naredí.

2.) V obredu vsacega zakramenta je pomniti:

- a) vidno znamenje, s katerim je Jezus sklenil nevidno milost, in katero delí milost (bistvena znamenja);
- b) vidna znamenja, ki jih je cerkev pristavila (nebistvena znamenja), ki bistvena znamenja spremljajo ali obdajajo.

Da se zakrament veljalno podelí, ne smé se v bistvenih znamenjih nikdar nič opustiti ali spremeniti; pa tudi nebistvena znamenja, dasí niso potrebna k zakramentu, se ne smejo opuščati ali spreminjati razen sile.

3.) Cerkev je sv. zakramentom nekaj vidnih znamenj pristavila:

- a) da bi prejemalce z večjim spoštovanjem do sv. zakramentov navdala ter je v njih povikšala; in da ž njimi verne opominja k vrednemu prejetju sv. zakramentov pripravljati se;
- b) da nam pred oči postavi posebne milosti sv. zakramentov ter nam jih globočeje v spomin vtisne;
- c) da bi se zvikšala pobožnost in spoštovanje do sv. zakramentov tudi pri tistih, ki vidijo sv. zakramente deliti.

I. Sv. krst (baptismus).

§ 34.

O sv. krstu sploh.

1.) Sv. krst je prvi in najpotrebniši zakrament, v katerem je nekrščeni človek z vodó in božjo besedo izvirnega greha in vseh pred sv. krstom storjenih grehov očiščen in v Kristusu kakor nova stvar k večnemu življenju preroben in posvečen.

2.) Bistvo pri sv. krstu je: da krščevalec človeka z vodó oblije (ali pokropi) in med oblivanjem (ali kropljenjem) izgovarja besede: «I., jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.»

K sv. krstu je torej bistveno treba:

- a) Vode, in sicer prave prirodne vode. Čeravno pa zadosti prava prirodna voda, vendar cerkev veleva, da se pri slovesnem krstu iz spoštovanja do sv. zakramenta jemlje blagoslovljena voda, in sicer tista, ki se blagoslavlja veliko in binkoštno saboto, katera se torej tudi imenuje krstna voda. — Jezus je po svoji neskončni modrosti sv. krstu v vidno znamenje odločil vodo, ker je bilo to vnanje znamenje že Judom znano in ker voda kaj očito in živo naznanja milosti sv. krsta. Kakor namreč voda opere teló, prav tako sv. krst človekovo dušo očisti madežev vseh grehov; — kakor voda zemljo rodovitno dela, istotako sv. krst človekovo dušo pripravno stori, doprinašati dela, ki so ji sad za večno življenje, t. j. zaslužljiva za nebesa;
- b) da se človekovo telo na glavi z vodo zmoči, kar se more zgoditi s potapljanjem, kropljenjem ali z oblivanjem. Dandanašnji se v katoliški cerkvi latinskega obreda krst sploh z oblivanjem deli;
- c) da se med oblivanjem izgovarjajo imenovane besede, katere se kar nič ne smejo spreminjati.

3.) Vsak človek more veljavno krstiti, bodisi stanú ali spola ali vere katerekoli, da ima le namen tako krstiti, kakor je Kristus veleval krščevati, in da tako krsti, kakor je Kristus zapovedal. — Redni delilec sv. krsta so pa škof ali mašnik in ž njihovim privoljenjem tudi dijakon; zavoljo vnanjega reda in ker ima vsaka soseska svojega duhovnega očeta, smejo krščevati le tisti duhovni, kateri so tisti občini predstojniki ali župniki in ž njihovim privoljenjem ali pooblaščenjem drugi duhovni.

4.) Vsak še nekrščeni človek, da je le še v življenji, more veljalno krščen biti, bodisi odraščen ali še otrok.

Ker je sv. krst tako silno potreben, da brez njega ne more nikdo izveličan biti, imajo stariši sveto dolžnost skrbeti, da se njihovi otroci krstijo, kakor hitro je mogoče. Pri otrocih krst odlašati je silno nevarno.

5.) Sv. krst se vsak čas in v vsacem kraju veljalno deli; vendar se pa spodobi, da se deli v blagoslovljenih ali svetih krajih, t. j. v cerkvi. Na domu se smé sv. krst deliti v smrtni nevarnosti, sicer pa le s škofovim privoljenjem.

6.) K sv. krstu se jemljejo od starodavnih časov botri, da so krščenikom tako rekoč duhovni stariši, priče podeljenega krsta, in da v imenu otrok apostoljsko vero molijo in storé krstno objubo. Botri dolžnost prevzamejo, ako otrokom stariši odmíró ali so zanikni, krščence v katoliški veri vzrediti in k pobožnemu življenju napeljevati. Treba le enega botra, bodisi

možki ali ženska, k večjemu se smeta pa dopustiti dva, toda nikoli dva tistega spola. Ako jih več pride, so drugi le priče podeljenega krsta in ne stopijo v duhovno sorodstvo s krščencem. K krstu v sili pa botra še celó treba ni.

Botri ne smejo biti:

- a) Lastni stariši, koji imajo že tako dolžnosti, katere prevzamejo botri,
- b) redovniki in
- c) nedorastli, ker botrovih dolžnosti ne morejo izpolnovati,
- d) nekrščeni,
- e) nekatoličani,
- f) očitni grešniki,
- g) očitno izobčeni in
- h) taki, ki niso pri zdravi pameti ali v poglavitnih krščanskih resnicah ne poučeni, ker od vseh teh ni pričakovati, da bi mogli in hoteli krščence vzgojevati v katoliški veri, ker so ji sovražni; pač bi bilo tudi nespodobno, ako bi boter slovesno v imenu krščenca spoznaval, česar sam ne veruje ali ne vé.

7.) Krščenec pri sv. krstu dobi imé. Cerkev veleva, da se le imena svetnikov božjih dajo pri sv. krstu; tako ima krščenec nad svetnikom vzgled pobožnega življenja in priprošnjika (patrona) pri Bogu.

§ 35.

Obred sv. krsta pri otrocih.

A. Pred krščevanjem.

1.) Krščevanec pred cerkvenimi durmi duhovnega krščevalca pričakuje. — Kdor še ni posvečen Jezusu Kristusu, našemu Gospodu, še ne sme stopiti z vernimi v hišo božjo. Mašnik v roketu in z vijolično štolo h krščevancu pristopi, botra popraša, kako naj bo otroku imé in kaj od cerkve božje želi, rekoč: «I., kaj želiš od cerkve božje?» — Boter odgovarja: «Vero», t. j. krščanstvo z vsemi zveličalnimi pripomočki. — Dalje mašnik popraša: «Kaj ti vera daje?» Boter odgovarja: «Večno življenje», t. j. večno izveličanje. — Potem krščevalec dalje govori: «Ako hočeš iti v življenje, izpolnuj zapovedi: ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli in svojega bližnjega kakor samega sebe.» — S temi besedami krščevalec naznanja, da vera brez izpolnovanja zapovedi, brez dobrih del še ni zadosti za večno življenje.

2.) Duhovni krščevancu trikrat v obraz dihne; pač lepo znamenje krstnih milosti. Kakor je Bog prvemu človeku vdihnil

življenje in Kristus aposteljnomo sv. Duhá, prav tako se v svetem krstu človeku podeljuje čeznaravno dušno življenje, t. j. posvečujoča milost božja.

3.) Mašnik krščevancu čelo in prsi z znamenjem sv. križa zaznamenja. — S tem na znanje daje, da krščenec stopi v cerkev križanega Jezusa. Znamenje sv. križa na čelu krščevanca opominja, da mora nauke križanega Jezusa verovati in če treba, tudi očitno spoznati; na prsih pa, da mora živeti po njegovih naukih.

4.) Krščevalec krščevancu svojo roko na glavo položi in med tem polaganjem prosi božje pomoči. — Polaganje roke pomenja, da bo krščevanec v posebnem božjem varstvu, s katerim mu bo tudi moč živeti po Jezusovih naukih.

5.) Duhovnik krščevancu dene nekoliko blagoslovljene soli v usta. — Sol je znamenje modrosti; kakor sol jedila dela jedilna in okusna ter varuje gujilobe, prav tako modrost dušo Bogú prijetno stori in varuje greha. Vera in življenje po veri, to je prava modrost, ki človeka stori prijatelja božjega ter ga varuje večnega pogubljenja.

Z dosedanjimi znamenji cerkev krstne milosti naznanja; treba pa, da se tudi odpravijo zadržki, ki ovirajo krstne milosti. Poglavitni zadržek je pa hudobnega duha oblast, kateri je človek zapadel po izvirnem grehu; — torej zdaj nasledujejo zarotovanja, s katerimi se hudobnemu duhu odvzame vsa oblast nad krščevancem.

6.) Krščevalec s slovesnimi molitvami in večkratnimi znamenji sv. križa opravlja zarotovanja, s katerimi v cerkvenem imenu zmagalno naznanja hudobnemu duhu, da jenjuje njegova oblast nad krščevancem, ki bo zdaj zdaj pridružen cerkvi božji.

So pa tri zarotovanja, konci katerih mašnik krščevancu čelo s palcem prekriža, rekoč: «In tega znamenja sv. križa, katero mu na čelo dajemo, si, hudobni duh, ne prizadevaj nikdar oskruniti. Po ravno tistem Kristusu, Gospodu našem. Amen.»

7.) Mašnik krščevanca v cerkev k krstnemu kamenu pelje; konec štole na njega položi in na štole svojo desno roko v znamenje božjega varstva, katero čuje nad njim, in pravi: «I., — pojdi v cerkev božjo, da boš s Kristusom deležen večnega življenja. Amen.»

Ko pridejo do krstnega kamena, mašnik in botri molijo apostoljsko vero in Očenaš, ki sta poglavitni del krščanske vere in krščanskega upanja.

8.) Duhovnik krščevancu ušesi in nosnici pomaže s slino, rekoč: «Efeta», t. j. «odpri se.» — To spominja čudeža, s katerim je bil gluhomutec ozdravljen, in naznanja, da naj krščevanec rad

poslušá božjo besedo ter si prizadeva, s pobožnim življenjem «lepa dišava biti pred Bogom» po besedah sv. Pavla. (2. Kor. 2, 15.)

9.) Krščevalec krščevanca poprašuje: «Ali se odpoveš hudobnemu duhu? — in vsemu njegovemu dejanju? — in vsemu njegovemu napuhu?»

Boter na vsako vprašanje odgovorí: «Se odpovedujem.» — Potem mašnik krščevancu mazá ili prsi in medplečje s sv. krstnim oljem (oleum catechumenorum). — V starih časih so se bojevalci z oljem mazali, da so bili pri bojevanji krepkejši in gibičnejši; prav tako se krščevanec pomazili v znamenje, da v sv. krstu prejme duhovno moč, protiviti se vsem skušnjavam hudobnega duha in lastnemu mesenemu poželjenju in sladki jarem Gospodov nositi, t. j. njegove zapovedi spolnovati.

Zdaj krščevalec vijolično spokorno štolo z belo, veselo spremeni; kajti že se bliža trenutek, ko bo krščevanec prerojen za nebesa. Še enkrat mašnik krščevanca poprašuje, rekoč: «Ali veruješ v Bogá, vsegamogočnega Očeta, stvarnika nebes in zemlje? — Ali veruješ v Jezusa Kristusa, njegovega Sina, edinorojenega, ki je bil rojen in je trpel? — Ali veruješ v sv. Duhá, sv. kato-liško cerkev, občestvo svetnikov, odpuščanje grehov, vstajenje mesá in večno življenje?» — Boter na to trojno vprašanje odgovarja: «Verujem.» — Potem krščevalec še vpraša: «I., ali hočeš krščen biti?» — Boter mu odgovarja: «Hočem.»

Odpovedovanje hudobnemu duhu in spoznavanje pglavitnih verskih resnic sta bistvena dela krstne obljube in tudi vsega krščanskega življenja. Torej smo dolžni, krstno obljubo večkrat ponavljati, t. j. to, kar so krstni botri v našem imenu obljubili, tudi prostovoljno spolnovati; krstno obljubo zlasti ponavljájmo: rojstni in krstni dan, v dan svojega godú, ki nam pred oči stavi vzgled našega nebeškega priprošnjika, in tudi vselej pred ali po sv. obhajilu.

B. Pri krščevanji.

Krščevalec krščevancu glavo trikrat z vodo oblije v znamenji sv. križa in med oblivanjem govóri: «I., jaz te krstim v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duhá.» — Oblivanje se godí v podobi križa v znamenje, da ima sv. krst svojo moč v Jezusovi daritvi na križi, in sicer na glavi, ker je glava pglavitni del našega telesa. Med krščevanjem boter otroka na rokah drži, botra pa desnico nanj položí.

C. Po krščevanji.

1.) Duhovni krščencu glavo na temenu med molitvijo s sv. krizmo mazili. — To maziljenje naznanja, da je krščeneec že ud duhovnega telesa Kristusovega in da ima delež njegove du-

hovske in kraljevske časti; duhovske, ker se vdeležuje daritve sv. maše in se z zvesto pokorščino daruje Bogu v prijetni dar; kraljevske pa, ker je pri sv. krstu postal dedič Jezusa Kristusa, s katerim bo kraljeval v nebesih.

2.) Mašnik na krščenega belo oblačilo položi v znamenje, da ga je sv. krst popolnoma očistil, in v opomin, da naj prejeto krstno čistost in nedolžnost prinese pred sodni stol Gospoda našega, Jezusa Kristusa, da prejme večno življenje.

3.) Poslednjič duhovni krščenemu prižgano svečo v roko podá v opomin, da hodi v luči sv. evangelija, trdno in nepremakljivo sledí Jezusovim naukom ter po njih vedno ravna svoje življenje.

Popisane obrede sv. krsta smejo opravljati le mašniki. — Kadar se sv. krst deli v sili, opravijo se le krstna (bistvena) znamenja. Ako pa otrok pri življenji ostane, dostavijo se tudi še ne-bistvena. Krstna znamenja se ne smejo nikedar ponavljati. Le kadar duhovni dvoji, da bi bil otrok v sili prav in veljalno krščen, vse obrede sv. krsta opravi, toda bistvenemu obredu pristavi: «Ako še nisi krščen, te krstim» i. dr.

II. Sv. birma (potrdba, potrdilo, confirmatio).

§ 36.

O sv. birmi sploh.

1.) Sv. birma je zakrament, v katerem sv. Duh krščenega človeka s pokladanjem škofovih rok, s sv. krizmo in z božjo besedo potrdi v milosti, da svojo vero stanovitno spoznava in živi po nji.

2.) Bistvo sv. birme je:

a) maziljenje s sveto krizmo. Krizmo imenujemo oljkino olje, kateremu je nekoliko balzama primešanega; škof jo veliki četrtek posvečujejo z družimi sv. olji. — Sv. krizma kaj lepo milost sv. birme naznanja. Olje radi svoje maščobe v svetem pismu pomenja vso srečo in milost; — in pri sv. birmi človek v resnici prejme vse darove sv. Duhá; — dalje olje udom podeljuje moč in gibčnost, zato so si v starih časih bojevalci mazali ude z oljem; tudi pri sv. birmi duša zadobí moč za boj s sovražniki našega izveličanja. — Balzam pa lepo dišavo daje, ravno tako naj tudi birmanec, ker je polnost milosti zadobil, lepo dišavo krščanskih čednosti okoli sebe razširja in stanovitno spoznava sv. vero ter druge spodbuja z lepim vzgledom;

b) poklada škofovih rok med maziljenjem, znamenje posebnega varstva sv. Duhá, in

c) molitev.

3.) Redni delilec sv. birme so škof; more pa birmovati tudi mašnik, katerega papež v to pooblastijo, n. pr. misijonarji.

4.) Vsak kršчени, pa še ne birmani človek more sv. birmo veljalno prejeti. — Primerno pa je, da otroci sv. birmo še le prejmejo, kadar k pameti pridejo; zato je svetovati, da se ta zakrament navadno odloži do sedmega leta.

K vredni prejemi sv. birme treba:

a) da je birmanec v stanu milosti božje,

b) da je dobro pripravljen, t. j. da je v poglavitnih krščanskih resnicah dobro poučen, in da ima srčne želje po milosti sv. Duhá, katere naj prosi v goreči molitvi.

5.) Sv. birma se smé deliti v s a k č a s; zlasti se pa deli o binkoštih, ker je prav binkoštno nedeljo prvokrat prišel sv. Duh v zakramentu sv. birme, in sicer nad aposteljne.

6.) Po starodavni navadi se jemljejo tudi k sv. birmi botri, da birmancem v duhovnem boji na strani stojé z ukom, svetom, opominjevanjem in lastnim vzgledom. Kakor krstni boter s krščenecem, tako stopi tudi birmenski boter z birmancem v duhovno sorodstvo.

Birmenski boter mora z birmancem biti enega spola, že birman in starosti, v kateri more spolnovati botrove dolžnosti. Lastni stariši, očitno neverni ali očitni grešniki in nekatoličani ne smejo biti botri pri sv. birmi. Tudi naj bo birmenski boter drug od krstnega botra.

7.) Pri sv. birmi se birmancu zopet dá imé svetnika božjega, in sicer botrovo; če sta pa boter in birmanec enega imena, škofovo; ako so pa vsi trije tistega imena, dano je birmancu na voljo, izbrati si birmensko imé.

§ 37.

Obred sv. birme.

1.) Napovedani dan se birmanci s svojimi botri v cerkvi snidejo in s srčnim hrepenenjem po sv. zakramentu v molitvi škofa pričakujejo. Ko škof v cerkev pridejo, podajo se na svoj sedež, da se oblečejo v cerkvena oblačila; birmanci pa takó v vrsto stopijo, da je za vsacim njegov boter, birmanci možkega spola na moški, ženskega pa na ženski strani.

2.) Škof stopijo pred altar ter priénó moliti nad birmanci, kateri klečé med molitvijo. — Škof se k birmancem obrnejo in s sklenenima rokama v začetku molitve prosijo, da bi sv. Duh

prišel nad birmance ter jih varoval vsacega greha; — potem roke nad njimi razprostrejo in s povzdignjenim glasom molijo, rekoč:

«O Bog, pošlji nad nje sv. Duhá z njegovimi sedmerimi darovi.» — Odgovor: «Amen.» — «Duhá modrosti in umnosti.» — Odg.: «Amen.» — «Duhá svetovanja in moči.» — Odg.: «Amen.» — «Duhá učenosti in pobožnosti.» — Odg.: «Amen.» — «Napolni jih s svojim strahom.»

Končavši molitev škof nad vsemi znamenje sv. križa naredé. — To molitev prvi blagoslov inenujemo. Pokladauje rok pomenja, da sv. Duh birmanca vzame v svoje posebno varstvo ter ga potrdi v dobrem.

3.) Potem gredó škof k vsacemu birmancu posebej, dajo mu imé in vsacega s sveto krizmo na čelu mazilijo, rekoč: «I., — zaznamenjam te z znamenjem križa in te potrjujem z mazilom izveličanja: v imenu Očeta in Sina in sv. Duhá.» Odgovor: «Amen.» — Maziljenje se godí v znamenji križa v opomin, da nam je milost sv. Duhá zadobila Jezusova smrt na križi; na čelu pa v pouk, da se birmance nikdar ne smé sramovati sv. križa, ampak da je dolžan, očitno spoznavati vero v križanega Jezusa.

Med maziljenjem boter desno roko na desno birmančevo ramo položi, s čimur pokaže, da hoče vedni pomočnik in varuh biti mlademu Kristusovemu bojevalcu.

Po maziljenji duhovnik birmancu čelo z bombažem zbríše, boter pa mu je z vezilom zaveže, katero drug duhovnik odveže, ki mu še enkrat čelo obriše.

4.) Škof birmanca nekoliko na lice udarijo, rekoč: «Mir bodi s tabo.» Udarec birmanca opominja, da mora po Jezusovi veri stanovitno živeti in jo sréno pričati do smrti, ko bi moral še toliko trpeti zavoljo nje. — Voščilo mirú pa je birmancu v tolažbo, da bo pravega mirú deležen le tisti, ki zaradi Kristusa in po njegovem vzgledu prenaša vse težave in bridkosti.

5.) Poslednjič škof vse birmance še blagoslové, memo družih besed govoreč: «Blagoslovi † naj vas Gospod iz Siona, da boste jeruzalemske blagre gledali vse dni svojega življenja in imeli večno življenje.» Odg.: «Amen.» — To je zadnji blagoslov, pri katerem morajo pričujoči biti vsi birmanci.

Po prejetem zakramentu naj birmanci zahvalno molitev opravijo; dan sv. birme naj si dobro v spomin vtisnejo ter si ga med najimenitniše dneve svojega življenja štejejo. Večkrat naj se tega dneva spominjajo, zlasti o binškoštih, ter ponavljajo sklep, vero v križanega Jezusa brez vsacega strahu spoznavati z besedo in dejanjem.

Botri naj si dobro zapomnijo, da ne smejo birmancu nikedar, zlasti birmenski dan ne, biti v pohujšanje; darila, ki jih dadó birmancem, naj jim nikedar ne bodo v spodtikljej; bodo naj pa lepi in primerni spominki veselega dneva in vedni opomini lepega krščanskega življenja.

III. Presveto rešnje teló (eucharistia).

§ 38.

O presvetem rešnjem telesu v obče.

1.) Presveto rešnje teló je najsvetejši zakrament, je pravo teló in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina.

2.) Svetó obhajilo je resnično zavžitje presvetega rešnjega telesa duši v hrano ali živež.

3.) Sveta cerkev latinskega obreda vernim sv. obhajilo le v podobi kruha delí; sam mašnik je prejema pri sv. maši v obéh podobah.

V prvih časih so je tudi kristijani, ki so bili pri sv. maši pričujoči, v obéh podobah prejemali, zunaj sv. maše pa navadno le v podobi kruha.

4.) Cerkev je sv. obhajilo le v podobi kruha zapovedala iz naslednjih vzrokov:

- a) v oziru presvetega zakramenta samega, da ga varuje vse nečasti, ker se podoba vina lahko razlije in se ne dá tako dobro in dolgo hraniti;
- b) v oziru vernih, da jim sv. obhajilo zljajša, ker nekateri podobe vina ne smejo piti, nekaterim pa se studi piti iz tistega keliha, iz katerega tudi drugi pijejo;
- c) tudi vina v vsacem kraji ni lahko dobiti;
- d) v oziru vere krivovercem nasproti, ki so tajili, da bi bil Jezus le v eni podobi resnično pričujoč.

5.) Presveto rešnje teló prejemati nam Jezus zapoveduje (Jan. 6.); zlasti smo je dolžni prejeti v nevarni bolezni, v smrtni nevarnosti in sploh večkrat v življenji. — Kolikokrat naj sv. obhajilo prejmemo, to določiti je Jezus svoji cerkvi prepustil. V prvih krščanskih časih so verni navadno pri vsaki sv. maši, pri kateri so bili, pristopali k svetemu obhajilu; ko so kristijani mlačnejši postajali, zapovedala je cerkev, trikrat v letu presv. rešnje teló prejeti: o božičnem, velikonočnem in binkoštnem času; dandanašnji pa zapoveduje, da je vsak kristijan, ki je pri pameti in v veri poučen, vsako leto najmanj enkrat prejme, in sicer o velikonočnem času. Kdor ga iz kakoršnih koli vzrokov

o velikonočnem času ne prejme, dolžan je, kakor hitro mu bo mogoče, po velikonočnem času je prejeti.

Da presv. rešnje teló prejema^{mo} o velikonočnem času, zapovedala je sv. cerkev zato, ker je Jezus prav o tem času postavil presveti zakrament, in v opomin, da novo življenje prav o tem času pričnimo, v katerem je vstal Kristus od smrti. — Spomladi se tudi prenavlja vsa priroda.

Sv. velikonočno obhajilo po cerkvenih željah v svoji župnijski cerkvi prejema^{mo}; le iz tehtnih vzrokov ali kjer je splošna drugačna navada, sme se zgoditi v kateri cerkvi koli.

Sv. cerkev tudi srčno želi, da bi verni večkrat prejemale sveto obhajilo. K večkratnemu sv. obhajilu nas priganja ljubezen do Jezusa in lastna korist.

6.) Za vredno sv. obhajilo treba dvojne priprave: dušne in telesne.

Dušna priprava je v tem:

- a) da človek skrbno preiskuje, če je brez smrtnega greha; ako se smrtnega greha zavé, mora se pred sv. obhajilom v pokori spraviti z Bogom. Kdor se pa po izpovedi spomni smrtnega greha, ki ga je brez svojega zadolženja pozabil pri izpovedi povedati, naj tudi, ako se lahko zgodí, še pred sv. obhajilom gré k spovedi; ako se pa lahko ali celó ne more zgoditi, naj se pozabljenega greha skesá ter se ga pri prihodnji izpovedi izpové;
- b) da se človek prizadeva, tudi malih odpustljivih grehov očistiti se;
- c) da človek obudi vero, upanje in ljubezen in srčno hrepení, z Jezusom skleniti se, ter se mu popolnoma izročiti. Tudi se svetuje, pred sv. obhajilom in po sv. obhajilu, ako je mogoče, biti pri sv. maši.

Telesna priprava k sv. obhajilu pa je v tem:

- a) da je človek od prejšnje polunoči tešč, t. j. da ni celó nič zavžil ali pil. Tešč biti je pod smrtnim grehom zapovedano iz spoštovanja, ki se spodobi presvetemu zakramentu.

Bolnikov, ki sv. rešnje teló prejmejo v popotnico, ta zapoved ne véže;

- b) da človek snažno oblečen stopi k mizi Gospodovi in da se vsega zdrži, kar bi razodevalo premajhno spoštovanje do sv. rešnjega telesa, če tudi samo na sebi ni pregrešno.

7.) Sv. obhajilo se ne delí: sv. večer, véliki petek, po noči. Navadno se sicer delí dopoludne, kakor se tudi sv. maša navadno le dopoludne opravlja, da bi se verni z večjo pobožnostjo in bolj zbranim duhom obhajali; smé se pa, se vé da, tudi popoludne deliti onim, ki so tešči.

Za popotnico se presv. zakrament smé vsak čas deliti in prejemati.

§ 39.

Obred svetega obhajila.

Sv. obhajilo se smé deliti in prejemati pred sv. mašo, med mašo, po maši in tudi zunaj maše. Ako se zunaj sv. maše deli, morate se, kakor pri sv. maši, dve sveči prižgati.

Sv. obhajilo se takó-le deli:

1.) Strežej z malim zvončekom verne k sv. obhajilu pokliče, potem pa očitno izpoved moli v imenu vernih, kateri med tem obudé popolnoma kes nad svojimi grehi.

2.) Mašnik sv. rešnje teló v kelihu iz tabernaklja vzame, kelih na altar postavi, obrne se k vernim in moli nad njimi, rekoč: «Naj se vas usmili vsegamogočni Bog, naj vam odpusti vaše grehe ter naj vas pelje v večno življenje. — Prizanesenje, odvezo in odpuščenje vaših grehov naj vam podelí vsegamogočni in usmiljeni Gospod.» — S temi besedami mašnik ne podelí odpuščanja grehov, temveč le prosi odpuščanja, ker ga je strežej v očitni izpovedi prosil njegove priprošnje.

3.) Mašnik eno sv. hostijo iz keliha vzame in jo vernim kaže, rekoč: «Glejte jagnje božje, ki odjemlje grehe svetá»; — po tem trikrat zapored govori: «Gospod, nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reci le z besedo in ozdravljena bo moja duša.» — Verni te besede z mašnikom vred ponižno molijo ter se skesano trikrat na prsi udarijo. Trikrat se te besede govore v znamenje, da so si svesti zadolženja in svoje nevrednosti.

4.) Mašnik gre k vsakemu posebej, blagoslovi ga s presvetim rešnjim telesom v znamenji svetega križa ter je vsakemu posebej na jezik položi, (v latinskem jeziku) govoreč: «Teló našega Gospoda Jezusa Kristusa ohrani tvojo dušo v večno življenje. Amen.»

Verni zahodne cerkve sv. obhajilo klečé prejemajo, spoznavajoč versko resnico, da je v presvetem zakramentu resnično pričujoč Jezus, pred katerim naj se uklanjajo vsa kolena.

Opomin. V izhodni cerkvi pa verni sv. obhajilo stojé prejemajo.

5.) Po sv. obhajilu, kadar se ne delí med sv. mašo, mašnik s presvetim rešnjim telesom obhajance blagoslovi; če je pa presv. rešnje teló izpostavljeno ali mrlíč ali mrtvaški oder v cerkvi, ali če je ravno pred bil blagoslov s presv. rešnjim telesom, nad njimi le z roko znamenje sv. križa naredí, govoreč: «Blagoslov Bogá vsegamogočnega, Očeta, Sina in sv. Duhá pridi nad vas in vedno ostani nad vami.»

Po sv. obhajilu naj obhajanci nekoliko časa pobožno molijo, saj ni dražjega in milosti polnejšega časa od časa po sv. obhajilu.

Zahvaljujmo se Jezusu za neskončno milost, ki nam jo je skazal, da je hotel k nam priti, ponižno ga molimo ter mu darujmo svojo dušo in teló, prosimo ga, da s svojo milostjo vedno v nas ostane; vero, upanje in ljubezen obudujmo, vse dobre sklepe ponavljajmo ter mu potožimo vse svoje dušne in telesne reve in nadloge.

§ 40.

Kako se sv. obhajilo bolnikom deli v popotnico?

Vsak kristijan v smrti nevarnosti je dolžan presveto rešnje teló prejeti. Sv. obhajilo, ki je bolniki prejemajo na smrti postelji ali v smrti nevarnosti, se imenuje popotnica, ker je najmočnejša dušna hrana na potu v nebeško domačijo, pravo duhovno zedinjenje z Bogom.

Sv. popotnica daje največjo moč zoper skušnjave hudobnega duha in najzdatniše tolažilo v smrti uri. Bolnik naj tedaj ne odlašá, prejeti sv. popotnice, ker je smrtna ura sploh neznana, še bolj pa pri bolniku v nevarni bolezni.

Po cerkveni zapovedi se presv. rešnje teló očitno in slovesno k bolnikom nosi, in sicer v naslednjem redu:

- a) Iz cerkvenega zvonika se verni z zvonom vabijo v cerkev, da bi prejeli blagoslov s presvetim rešnjim telesom in je spremljali do bolnika.
- b) Mašnik presv. rešnje teló iz tabernaklja vzame, pričujoče ž njim blagosloví ter pot do bolnika nastopi; pred njim gre cerkvenik, v levi roki nese prižgano luč, v desni pa mali zvonček, s katerim pozvanja. — Prižgana luč pomenja ljubelega Izveličarja, ki nas skozi smrtno temo vodi v nebeško svetlobo; pozvanja se pa, da verni, memo katerih se presv. rešnje teló nese, spodobno čast izkazujejo preljubemu Izveličarju ter ga milosti prosijo za bolnega človeka.

Prav lepa, ginljiva in posnemanja vredna je navada, da verni v mestih, trgih ali župnijskih vaséh presv. rešnje teló od cerkve do bolnika spremljajo in potoma molijo ali pojó presvetemu zakramentu na čast. Takemu pobožnemu spremljevanju je sv. cerkev tudi odpustke podelila. — Prav tako lepo in ginljivo je, da verni na kmetih iz vseh vasí, skozi katere mašnik presv. rešnje teló nese, presvetemu zakramentu pred vas naproti gredó, ter je z molitvijo ali petjem spremljajo skozi vas.

- c) Ko mašnik do hiše pride, kjer leži bolnik, spremljevalce pred hišo blagosloví s presv. zakramentom, potem v izbo

stopi, rekoč: «Mir bodi tej hiši in vsem, ki v nji prebivajo.» — Pokropivši bolnika in izbo z blagoslovljeno vodo, bolniku prosi božjega varstva.

- d) Bolnik se mašniku izpové, ako ni bil že poprej izpovedan, in potem sv. obhajilo med prav tistimi obredi prejme, kakor zdravi; le besede, s katerimi mu mašnik sv. hostijo na jezik položi, so druge, namreč: «Brat (sestra), prejmi za popotnico teló našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki naj te varuje hudobnega sovražnika in pelje v večno življenje. Amen.»

Po sv. obhajilu mašnik za bolnika moli.

IV. Sveta pokora (poenitentia).

§ 41.

O sveti pokori sploh.

Sv. pokora je zakrament, v katerem pooblaščen mašnik na božjem mestu grešniku po svetem krstu storjene grehe odpusti, ako se jih prav kesá, čisto izpové in ima resnično voljo, popoljšati se in pravo pokoro delati.

1.) K zakramentu sv. pokore je potrebno:

- od grešnikove strani, da se svojih grehov prav kesá, se jih izpové in za nje zadosti ali vsaj resnično voljo ima, popoljšati se in zanje zadostiti, t. j. pravo pokoro delati;
- od mašnikove strani pa, da grešnika njegovih grehov odveže ali mu jih odpusti.

Opomba. Katekizem sicer našteva pet reči k zakramentu svete pokore potrebnih; to, da se tukaj le tri imenujejo, naj nikogar ne moti, zakaj kesati in izpovedati se grehov človek ne more, ako jih ne vé in ne pozná, k temu pa je treba izpraševanja vesti; prav tako je vsak pravi kes sklenen z resničnim trdnim sklepom. Privzemi torej še to dvoje, in pet reči k sv. pokori potrebnih boš imel, kakor ti jih našteva vsak katekizem.

2.) Delilci zakramenta sv. pokore so škofje in po njihovem pooblaščenju tudi mašniki. — Škofovo pooblaščenje je mašniku tako potrebno, da je odveza neveljalna, ako jo podeli nepooblaščen mašnik. Odvezo dati ali jo odreči je namreč sodba, katero spovednik nad grešnikom izreče; veljalno soditi kogá le zamore, kdor ima oblast čez njega, ki ga sodi. Škof so pravi in višji pastir vseh vernikov svoje škofije, ker so postavljeni «vladati cerkev božjo», oni imajo torej oblast čez vse verne svoje škofije. Kdor tedaj hoče verne veljalno soditi, mora škofovo pooblaščenje imeti, t. j. škof morajo verne, da jih mašnik veljalno sodi, njemu izročiti; in prav to škof storé s pooblaščenjem, ki je mašnikom podelé, izročevaje jim krščansko občino.

Ker škof mašnikom pooblaščenje delé, morejo jim je tudi zopet odvzeti in jim meje postaviti bodisi v ozir oseb, bodisi v ozir grehov. — Take grehe, v katerih mašniki veljalno ne morejo odvezovati brez še posebnega pooblaščenja, imenujemo pridržane grehe. Papež in škofje si namreč odvezo od nekaterih grehov pridržavajo iz naslednjih namenov:

- a) da vernim pokažejo ostudnost in veliko hudobijo imenovanih grehov, katerih naj se zlasti bojé;
- b) da bi take grešnike pripeljali k natančnejšemu spoznanju, k večjemu kesu in ostrejši, gorečnejši pokori.

V smrtni nevarnosti pa ima vsak mašnik oblast, od vseh grehov veljalno odvezati.

3.) Zakrament sv. pokore more prejeti, kdor je po svetem krstu grešil in kolikorkrat je grešil.

4.) Zakrament svete pokore je vsakemu, ki je po svetem krstu smrtno grešil, k izveličanju bistveno potreben; komur je nemogoče, prejeti ga, more odpuščenje grehov, toda le s popolnim kesom zadobiti, kateri je sklenen z željo, prejeti sv. pokoro, ako bi le mogoče bilo, in človeka opraviči. — Zlasti smo pa dolžni prejeti sv. pokoro na smrtni postelji, v smrtni nevarnosti, kadar je lahkó verjetno misliti, da bomo javalne môgli še kedaj prejeti zakrament sv. pokore, n. pr. pred nevarnim potovanjem po morji, pred vojsko ali bitvo, dalje pred vsakim zakramentom, ako nismo v stanu milosti božje.

Tudi cerkvena zapoved velewa prejemati sv. pokoro, in sicer najmanj enkrat vsako leto; želi pa, da bi se večkrat v letu zgodilo:

- a) ker človek večkrat greši in je nevarno, z Bogom odlašati spravo;
- b) ker nas večkratna izpoved v milosti kreпча in greha váruje;
- c) ker pogostne izpovedi močno povekšujejo čistost in občutljivost vesti.

§ 42.

Obred pri sv. pokori.

1.) Preden se grešnik začne spovedovati, k spovednici poklekne, prekriža se in spovedniku govori: «Prosím, duhovni oče, za sveti blagoslov, da se svojih grehov prav in čisto izpovem.»

2.) Spovednik grešnika blagoslovi, rekoč: «Gospod bodi v tvojem sreci in na tvojih ustnicah, da se prav in čisto izpoveš svojih grehov.»

3.) Grešnik po prejetem blagoslovu očitno spoved moli, rekoč: «Jaz ubogi grešnik, se izpovém Bogu vsegamogočnemu, Mariji, materi božji, vsem ljubim svetnikom in vam, častitljivemu mašniku božjemu,

namestniku, da sem po svoji zadnji spovedi, ki sem jo opravil — (povéj, kedaj?) — velikokrat in obilno grešil z mislimi, z željami, z besedami in z dejanjem, posebno se pa obtožim, da sem»:

Zdaj se začni spovedovati svojih grehov; — po končani obtožbi pa spoved skleni, rekoč:

«Ti in vsi moji drugi grehi, ki se jih spomnim ali ne, ki sem jih ali sam storil, ali pa sem kriv bil, da so jih drugi storili, žal so mi iz srea, ker sem Bogá, njega samo sveto in preljubeznjivo dobroto, ž njimi razžalil. Trdno sklenem, nič več ne grešiti in vseh priložnosti v greh se varovati. Prosim, duhovni oče, izveličalne pokore in svete odveze.»

4.) Spovednik grešnika, ako se mu potreba zdi, da njegov dušni stan spozna, kaj popraša, dá mu potrebne nauke in opominjevanja, izveličalno pokoro naloži in potrebne pripomočke k popoljšanju priporočevaje naznani.

Spovednikovim vprašanjem odkritosrčno in razločno odgovarjaj; njegove nauke in opominjevanje verno poslušaj, ter si pripomočke in naloženo pokoro vtisni dobro v spomin. — Ako te spovednik nič ne vpraša in ti nobenega opominjevanja ne dá, zavoljo tega ne bodi nepokojen, zakaj to ni bistvo sv. zakramenta. — Ako želiš v katerem koli oziru sveta ali poučenja, svojo željo spovedniku zaupljivo razodeni.

5.) Spovednik grešniku sv. odvezo dá ali pa mu jo odloži ali odreče do prihodnje izpovedi ob odločenem času.

Preden spovednik grešniku dá sv. odvezo, veléva mu, skesati se grehov; kar se tako-le zgodi:

«O moj Bog! vsi moji storjeni grehi so mi iz srea žal, ker sem tebe, svojega preljubeznjivega Bogá, tebe, vso svetost in neizkončno dobroto, ki te iz vsega srea ljubim, ž njimi razžalil. Trdno sklenem, s tvojo milostjo svoje življenje popboljšati in vse, tudi smrt raje pretrpeti, kakor tebe, svojega Boga, tebe, neizkončno svetost in dobroto, še kedaj s kakim grehom razžaliti. Daj mi milost, spolniti ta svoj sklep. Tega te prosim po neizkončnem zasluženju tvojega božjega sina, našega Gospoda in Izveličarja, Jezusa Kristusa. Amen.»

Spovednik grešniku sv. odvezo z naslednjimi molitvami dodeli:

- a) Spovednik grešniku odpuščenja grehov prosi, rekoč: «Naj se te usmili vsegamogočni Bog, naj ti odpusti tvoje grehe ter naj te pelje v večno življenje. Amen.» — «Prizanesenje, odvezo in odpuščenje tvojih grehov naj ti dodeli vsegamogočni in usmiljeni Gospod. Amen.»
- b) Spovednik grešnika odveže vseh cerkvenih kazni, katerih se je morebiti krivega storil. — Cerkev je za nekatere grehe postavila duhovne kazni, n. p. odreko sv. zakra-

mentov ali celó izobčenje. Ako je pa grešnik tak greh storil s hudobno voljo vedóč, da je cerkev nanj kazen postavila, treba je spovedniku posebnega pooblaščenja, da ga more veljalno odvezati od nje. — Ker je pa mogoče, da je kdo tak greh storil nevedoma, da je nanj postavljena cerkvena kazen, spovednik vsacega grešnika, ker bi utegnil cerkvenih kazni kriv biti, odveže, kolikor on premore in grešnik tega potrebuje.

c) Sveto odvezo spovednik podeli mimo družih besed, rekoč: «Odvežem te tvojih grehov v imenu Očeta in Sina in svetega Duha. Amen.» — Znamenje sv. križa, ki ga nad izpovedenci mašnik naredí, pomenja, da je odpusčenje grehov sad daritve Jezusove na križi.

d) Po dodeljeni odvezi spovednik dalje moli: «Trpljenje našega Gospoda, Jezusa Kristusa, zasluženje prečastite Device Marije in vseh svetnikov, in kar koli si sam dobrega storil ali hudega pretrpel, ti bodi v odpusčenje grehov, v pomnoženje milosti in v plačilo večnega življenja. Amen.»

Po prejeti odvezi se Bogu za dodeljeno opravičenje zahvalimo, storjene dobre sklepe ponovimo, Boga milosti, stanovitosti prosimo in naloženo pokoro, kolikor je takrat mogoče, opravimo; potem se pa za sv. obhajilo pripravljajmo.

Pokoro, ki nam jo spovednik naloži, vselej dobrovoljno sprejmimo ter jo zvesto in natankó opravljajmo, kakor jo je spovednik naložil.

Vsak greh nas stori dolžnike pravici božji, velik večje, mali manje, Pravici božji pa mora za vsak greh zadoščeno biti ali v tem ali v prihodnjem življenji. Zadostovati mora grešnik sam za svoje grehe. Zamore mu pa tudi sv. cerkev na pomoč priti s tem, da mu podeli odpustek, t. j. da mu iz svojega zaklada, namreč iz neizkončnega zasluženja Jezusa Kristusa in iz zasluženja svetnikov, podeli toliko, kolikor mu je odpustila zadostovanja.

§ 43.

O odpustkih.

1.) Odpustki so odpusčenje časnih kazni, ki bi jih morali za grehe, po svetem krstu storjene, ali v sedanjem življenji ali pa v vicah trpeti.

2.) Odpustki so ali popolnoma, t. j. odpusčenje vseh še ne prestanih časnih kazni, ali nepopolnoma, t. j. odpusčenje nekoliko kazni; taki so odpustki 40 ali 100 dni, enega leta, 7 ali 20 let, t. j. odpustek toliko kazni, kolikor bi si jih grešnik z ostrimi pokorili izbrisal v 40. ali 100. dneh, v enem, 7. ali 20. letih.

Po starih spokorilnih cerkvenih postavah so bila raznim grešnim dejanjem odmerjena razna pokorila na 40 ali 100 dni, na eno, sedem ali dvajset let.

Toliko cerkvene pokore je bilo torej grešniku opraviti, kolikor je je bilo odmerjene vsacemu grešnemu dejanju, ki je je storil. — Nepopolnoma odpustkov za 1000 ali še več let papeži niso delili in jih tudi dandanašnji ne delé; goljufni so torej listki ali knjige, ki za kaka dela ali molitve obetajo takih odpustkov.

3.) Odpustki so ali osebni, krajni ali rečni:

- a) osebni odpustki se tisti imenujejo, kateri so osebam podeljeni, n. pr. udom pobožnih bratovščin, umirajočim i. dr.;
- b) krajni odpustki pravimo tistim, ki so s kacam krajem skleneni, t. j. katere moremo zadobiti le v katerem kraju, n. pr. v kaki cerkvi, pri kacem altarji;
- c) rečne pa imenujemo tiste, ki so s kacimi rečmi skleneni, n. pr. z blagoslovljenimi razpéli, podobami, moleki i. t. d.

Krajni in rečni odpustki so ob enem tudi osebni, ker jih zadobé le tisti, kateri obišejejo odločeni kraj ali reč, s katero so skleneni, poljubujejo, pri sebi nosijo ali nanjo molijo.

4.) Odpustke deliti imajo zlasti papež oblast in tudi škofje, toda omejeno. Popolnoma odpustke le papež delé.

5.) Odpustke zadobiti morejo le katoliški kristijani.

6.) Odpustki svetega leta so popolnoma odpustki. — V svetem letu papež spovednikom dajo oblast, od zadržanih grehov odvezovati, cerkvena pokorila prizanašati in neslovesne obljube, razen obljube čistosti, spreminjati v druga dobra dela.

Navadno sveto leto je vsako petindvajseto leto, nena-
vadno o posebno važnih priložnostih papež razpišejo, n. pr. v velikih stiskah ali preganjanji svete cerkve.

Navadno sveto leto ima svojo predpodobo v sv. letu stare za-
veze, v katerem so bili izbrisani vsi dolgovi in oproščeni vsi sužnji.

V zadobljenje odpustkov svetega leta so navadno postavljeni naslednji pogoji:

- a) eno cerkev večkrat ali več cerkvá po enkrat, ali tudi po večkrat obiskati;
- b) sv. pokoro in presv. rešnje teló prejeti;
- c) moliti, da bi se vedno širila prava cerkev, da bi nehala vsa krivoverstva, da bi krščanski vladarji v miru in edinosti vladali in sploh moliti v papežev namen;
- d) kaj v ubógajme dati.

Kdor je že kakor si bodi dolžan, eno ali več teh del opraviti, mora jih v zadobljenje odpustkov še posebej opraviti.

7.) Odpustki, katere papež v to odločijo, se morejo dušam v vicah v prid odločiti, toda le po priprošnji, t. j. verni Bogá prosimo, da bi odpustki, katere bi mi zasé zadobili, zalegli dušam v vicah in njim bile odpuščene časne kazni, ali vse ali le nekatere, kakor so odpustki, ali popolnoma ali nepopolnoma. — Taki odpustki so v prid sploh vsem dušam v vicah, zlasti pa tistim, katerim jih podarimo.

Da odpustki zaležejo dušam v vicah, treba, da imamo pri njihovem zadobljenji namen, podariti jih dušam v vicah.

V. Sveto poslednje olje (maziljenje, extrema unctio).

§ 44.

O sv. poslednjem olji v obče.

1.) Sv. poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenji s sv. oljem in po zapovedani mašnikovi molitvi posebno milost božjo prejme k dušnemu in večkrat tudi k telesnemu ozdravljenju.

2.) K zakramentu sv. poslednjega olja bistveno gré:

a) maziljenje s svetim oljem in

b) med maziljenjem molitev: «Po tem sv. maziljenji in po svoji presveti milosti ti Bog odpusti, kar si grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorjenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij).»

Olje za ta sv. zakrament škof véliki četrtek posvečujejo; olje kaj očitno naznanja milost tega zakramenta. — Olje telesne rane hladi in bolečine polajšuje, milost poslednjega olja pa dušne rane, žalosti in bolečine zmanjšuje; — olje trudne telesne ude krepča, prav tako poslednje olje daje moč v smrtnem boji in skušnjavah ob smrtni uri; olje marsikatero bolezen ozdravi, pri poslednjem olji bolnik dušno, in ako je v njegovo izveličanje, tudi telesno zdravje zadobi.

3.) Poslednje olje sme vsak mašnik veljalno deliti, razven sile pa sveta cerkev dopušča, deliti je le lastnemu bolnikovemu župniku ali mašniku, katerega župnik v to pooblasti.

4.) Poslednje olje se smé deliti le vernim, ki so k pameti prišli in so nevarno (za smrt) bolni, ali so pa tako stari, da utegnejo za starostjo vsak čas umreti; ne sme se pa deliti zdravim, in sicer tudi takim zdravim ne, ki so v smrtni nevarnosti, n. pr.: hudodelnikom, k smrti obsojenim; vojščakom, ko v vojsko gredó.

Poslednje olje se sme tolikrat prejeti, kolikorkrat bolnik pride v novo smrtno nevarnost, če tudi v eni dolgi bolezni.

Prav nespametno je, poslednje olje iz strahu pred smrtjo odlašati; poslednje olje ne pospeši smrti, marveč ozdravljenje, ako je duši v izveličanje. Bolnik bolj gotovo in lažje ozdravi, ako rabi pripomočka, ki ga je dal sam Bog. Ako pa ozdravljenje ni v božji previdnosti, gotovo nič drugega ni bolj želeti, kakor da se bolnik za srečno smrt pripravi in pokrepčá za smrtni boj.

5.) Za sv. poslednje olje naj se v izbi, kjer bolnik leži, pripravi:

- a) naj se miza s čisto opranim prtom pogrne;
- b) na mizo naj se postavi sv. razpelo, njemu na vsako stran prižgana sveča;
- c) na levo stran mize naj se dene posoda z blagoslovljeno vodo s kropilnico, ako je pri hiši, sicer pa kaka zelena vejica, s katero mašnik bolnika in po izbi kropí — na desno stran mize pa na krožniku sedem kosmičev bombaža ali prediva, s katerim se maziljeni kraji bolniku brišejo — nekoliko soli na kruhu in kozarec vode, s čimur si mašnik po maziljenji prste izmiva, in prtič, s katerim si obriše roke;
- d) pred mizo se postavi nizka klopica ali stolček, kamor mašnik poklekuj.

Sol, kruh, voda in kosmiči, bombaž ali predivo se v ogenj vržejo in sežgó.

Kadar se pred poslednjim oljem presveto rešnje teló bolniku delí, naj se na mizo dene še jeden kozarec vode, v kateri si mašnik prste po sv. obhajilu umije; ta voda se dá ali bolniku izpiti ali se pa vrže v ogenj.

§ 45.

Obred sv. poslednjega olja.

1.) Mašnik v izbo stopi rekoč: «Mir bodi ti hiši!» — in strežej mu odgovori: «In vsem, ki v nji prebivajo.» Potem mašnik dá bolniku sv. razpelo poljubiti in z blagoslovljeno vodo bolnika, izbo in pričujoče z znamenjem sv. križa pokropí, govoreč antifono: «Pokropi me, o Gospod, z izopom in očiščen bom; opêri me, in bolj bel bom kakor sneg.» Nato moli prvo vrstico psalma: «Úsmili se me», sklene jo s hvalnico: «Čast bodi Očetu» i. dr. in antifono ponóvi.

Bolnikovo kropljenje spominja dušne čistosti, pri svetem krstu zadobljene, ter ga opominja k vredni prejemi sv. pokore, ako je to čistost omadeževal z grehom.

2.) Potem se bolnik izpoveduje, ako že poprej ni bil izpovedan, torej pričujoči izbo zapusté. Po sv. spovedi mašnik tri

molitve za telesno in dušno zdravje vseh hišnih prebivalcev moli; na to pa bolniku s psalmom: «Iz globočine» i. dr. usmiljenja prosi in v posebnih prelepih litanijah, v ta namen odločenih, v katere vplete župnijskega in bolnikovega patrona, vse svetnike kliče na pomoč; dalje moli strežej očitno izpoved, mašnik pa molitvi: «Naj se te usmili vsegamogočni Bog» in «Prizanesenje, odvezo in odpusčenje» (glej § 42, stran 56).

3.) Zdaj pričujoče opomni, da molijo za bolnika sedem spokornih psalmov in litanije vseh svetnikov ali druge molitve, med tem ko bo on delil sv. poslednje olje; potem k bolniku stopi, položi mu desno roko nad glavo in nad njim moli.

Ta poklada rok bolniku naznanja, da se mu ni bati, ker je pod varstvom božjim, kateremu naj se popolnoma izroči.

4.) Na to slédi bistveno vnanje dejanje: Mašnik desni palec v sveto olje pomoči ter ž njim v podobi sv. križa bolniku oči, ušesi, nosnici, ustnici, roki, nogi in ledje mazili in pri vsacem maziljenji moli, rekoč: «Po tem maziljenji in po presvetem svojem usmiljenji ti Bog odpusti, karkoli si grešil s pogledom (poslušanjem, duhanjem, govorjenjem, tipanjem, hojo, sladnostjo ledij).»

Maziljene kraje s bombažem ali predivom sproti zbrisuje; — bolnika mazili na telesnih počutkih, ker so ravno počutki veliko grehov krivi; — mazili je v podobi sv. križa, ker vse milosti izhajajo od presvete daritve na križi.

Vernim se roki na dlani mazilite, mašnikom in škofom pa od zunaj iz spoštovanja do prejetega še višjega maziljenja pri mašnikovem redu.

5.) Po maziljenji mašnik moli tri molitve, v katerih prosi, da bi Bog po tem maziljenji, kakor je po svojem aposteljnu Jakobu obljubil, bolniku dodelil ne le dušne moči in tolažbe, ampak tudi telesnega ozdravljenja.

6.) Po tem bolnika s svetim razpelom blagoslavlja z milo prošnjo, da bi ga Jezus Kristus branil, varoval in krepčal. — Iz tega naj bi bolnik spoznal, da se mora le križanemu Jezusu zahvaliti za odpusčanje grehov in za vse prejete milosti.

7.) Poslednjič mu desno roko na glavo položi ter prosi, da bi ga ozdravil Bog Oče, ki ga je vstvaril, Bog Sin, ki je zanj trpel na križi, in sveti Duh, ki mu je bil vlit pri sv. krstu, — in mu podá sv. razpelo poljubiti s prisrčnim opominom, da naj zaupa v milega svojega Izveličarja in se vdá v njegovo sv. voljo.

Pred poslednjim oljem bolniki navadno prejemajo sv. pokoro in presveto rešnje teló v popotnico; vsi trije zakramenti se torej imenujejo zakramenti umirajočih.

Bolnika, ki je bil s sv. zakramenti previden, je dobro nekoliko časa samega pustiti, da se némočen Bogu zahvaljuje za prejete milosti in da v sebi obudi vero, upanje in ljubezen.

Po sv. poslednjem olji se bolniku navadno še deli papežev blagoslov.

Škofje imajo namreč od papeža oblast, bolnikom po pooblaščenih mašnikih papežev blagoslov deliti s popolnoma odpustki za smrtno uro. Ta popolnoma odpustek bolniku še le v smrtni uri dojde, torej papeževega blagoslova nad bolnikom ni treba ponavljati, če je tudi bolezen dolga. Le, ako bolnik ni bil v stanu milosti božje takrat, ko se mu je delil ta blagoslov, ali če je od tistega časa zopet smrtno se pregrešil, naj ga vnovič prosi.

VI. Sv. mašnikov red (mašnikovo posvečevanje, ordo).

§ 46.

O sv. redovih (posvečevanjih) v obče.

1.) Sveti red je zakrament, v katerem posvečenci od Bogá zadobé potrebno oblast in milost k svoji duhovski službi, da jo opravljajo v božjo čast, sebi in bližnjemu pa v dušno izveličanje.

Duhovnih redov je sedem; delimo jih v štiri nižje in tri višje; zakrament pa je le eden red ali mašnikovo posvečevanje; v njem se namreč sveti zakrament posvečencu podelí. Škofovo posvečevanje oblasti mašnikovega reda razširja in dopolnjuje; dijakoni imajo tudi delež pri sv. zakramentu. Drugi redovi niso zakramenti in jih tudi Jezus Kristus ni postavil, ampak njegova sveta cerkev.

2.) Mašnikov red le škofje delé.

3.) Da kdo mašnikov red veljalno prejme, mora biti krščen in imeti namen, sveti zakrament prejeti.

4.) Vredno ta sv. zakrament prejmo:

a) ki so v stanu posvečujoče milosti božje,

b) ki so tudi že birmani,

c) ki imajo lastnosti, katere sv. cerkev hoče imeti pri svojih služabnikih.

Vsi posvečenci so v duhovskem stanu, kateri duhovstvo ali duhovščino imenujemo; mašniki se pa imenujejo le tisti, ki so v zakramentu mašnikovega redú prejeli oblast, daritev svete maše opravljati.

V duhovski stan sv. cerkev s striženjem (tonsura) sprejema.

§ 47.

Striženje (tonsur).

1.) Kogar sv. cerkev sprejme v duhovski stan, da se na redove ali posvečenja pripravlja, temu škof tonzuro dajo, katera pa ni red, ker prejemniku ne podeli nobene duhovske oblasti in službe.

2.) Tonzuro škof takó-le delé:

- a) Kdor hoče v duhovski stan stopiti, prirežejo ali pristrižejo mu škof na temenu, zatilniku in sencih lasé v opomin, da se mora odpovedati vsi posvetni gizdi in ničemurnosti in le Gospodu živeti, kateri je bil venčan s trnjem. — V spomin trnjeve krone Jezusove in v znamenje, da pričakujejo krono večnega veličastva, ako zmagajo sovražnike svojega izveličanja, duhovni strižejo na temenu lasé na okroglo do polti, t. j. tonzuro ali plešo nosijo;
- b) oblečejo mu škof čez talár belo cerkveno prikrajšano srajčico (roket, superpellícium).

§ 48.

Štirje nižji redovi.

Sv. cerkev je že od nekedaj za manja in nižja opravila pri službi božji služabnikov potrebovala ter jim s posvečevanjem izročevala duhovno službo v posebnih štirih redovih. — Ščasoma so ta opravila ali jenjala, ali so jih prevzeli svetni ljudje, cerkveniki in strežeji; cerkev pa nekedanjih redov vendar ni opustila, nekaj v spomin preteklih časov, nekaj iz spoštovanja do mašnikovega reda, da se do njega prihaja od stopinje do stopinje. — Pa tudi zato jih je sv. cerkev ohranila, da se prepričuje, če so, v duhovski stan sprejeti, tudi za duhovski stan; in da sprejeti sami sebe dalj časa poskušajo, bodo li mogli težke dolžnosti duhovskega stanu sebi in vernim v izveličanje spolnovati in da se pripravljajo nanj.

Ti nižji redovi in njihove (nekedanje) službe so:

1.) Red vratarstva (ostiariat); njihova služba je nekedaj bila: verne skrivaj klicati k službi božji ter jim naznanjati kraj in uro službe božje, tam pa vrata odklepati in zaklepati in čuti, da se k službi božji niso vrinjali hudobni Judje, zlobni neverniki in izobčenci, kateri bi bili utegnili pri službi božji nemir delati ali jo oskrunjevati. — V pomen te službe jim škof izročé pri posvečevanji cerkvene ključé in zvonček.

2.) Red bralstva (čitalstva, lectorat); — njihova služba je bila: vernim sv. pismo in škofove ukaze pri službi božji brati. — V spomin te službe jim škof podajo pri posvečevanji knjigo.

3.) Red zarotništva (exorcistat); njihova služba je bila: nad obsedenci opravljati cerkvene zarotilne molitve.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanju izročé bukve ali knjigo, v kateri so cerkvene zarotne molitve.

4.) Red strežništva (acolythat); — cerkvenih strežnikov nekedanja služba je bila: skrbeti za svečavo in kadilo in pripravljati vino in vodo za sv. daritev.

V spomin te službe jim škof pri posvečevanju podadó svečnik in vrčke za vino in vodo.

§ 49.

Višji redovi.

a) Podslužništvo (subdiaconat, mali levit).

Podslužništvo je red, v katerem se s posvečevanjem dodeli oblast, svete posode k altarju nositi, čediti ali čistiti jih, list pri sv. maši slovesno brati, pri darovanji vodo v kelih vlivati in dijakonu pri sv. maši streči.

Subdijakonot ni zakrament, vendar se pa višjim redovom prišteva, ker je že v nekaki zvezi s sv. mašo v pripravljani presvetega rešnjega telesa in ker se ž njim prevzema dolžnost, v duhovskem stanu vse svoje žive dni ostati, brevijar moliti in živeti v vednem devištvu.

Brevijar so bukve molitev, katere duhovni višjih redov molijo v cerkvenem imenu vsak dan po cerkvenem povelji. Te molitve se imenujejo tudi cerkvene dnevne ure, ker se ob raznih dnevnih urah molijo.

Zapoved vednega devištva je sile stara. V prvih časih so se sicer tudi oženjeni jemali v duhovski stan, kadar ni bilo zadosti neoženjenih. Ko pa je bilo zadosti taci, ki so radi obljubili vedno devištvo, oživela je zopet stara nekedanja zapoved v katoliški cerkvi latinskega obreda.

Ta cerkvena zapoved se naslanja na Kristusove besede, da je deviški stan popolnejši od zakonskega. Spodobi se pa, da do popolnejšega življenja hrepené zlasti mašniki, ki tolikokrat opravljajo daritev sv. maše, se presv. rešnjega telesa dotikajo ter je prejemajo. Vrh tega so mašniki dolžni, z nerazdeljenim srcem Bogu služiti in za svoj sv. poklic živeti, kar se v zakonskem stanu ne zgoditi more tako lahko. — Tudi je nezakonski stan božjih služabnikov vernim po vzgledu Kristusovem v veliko večjo korist od zakonskega.

Subdijakonot se med sv. mašo po dokončanih zbirnih molitvah takéle deli:

1.) Škof akolytha (strežnika) nagovoré ter mu velevajo, dobro prevdariti dolžnosti, ki je prevzame, ako stopi v ta duhovni réd. Če posvečevanec ostane pri svojem sklepu, vleže se pred altarjem na obličje in s škofom litanije vseh svetnikov moli ter je na pomoč kliče; pri prošnji: «Da nas uslišati hočeš» škof vstanejo, strežnika blagoslové, rekoč: «Da tega izvoljenega blagosloviti †, posvetiti † in posvečiti † hočeš! — prosimo te, usliši nas.»

2.) Po dokončanih molitvah škof posvečencu imenujejo službo in naštevajo opravila tega sv. reda, ki so: sv. posode čediti, kelih in pateno k altarju nositi, kruh in vino za sv. daritev pripravljati, pri sv. maši vino dijakonu podajati ter tú vode vinu prilivati, potem tudi korporale izpirati, preden pridejo v navadno perilo. — Nato mu na srce položé, da naj opravlja svojo službo čuječe, zmerno in s čistim srcem.

3.) Potem sledí bistveni obred tega posvečevanja:

Škof namreč posvečencu podadé prazen kelih s prazno pateno, rekoč: «Glej, čegava služba da ti je izročena, torej te opominjam, da se tako vedeš, da bodeš Bogu všeč»; in subdijakon se keliha z desnico dotakne. — V znamenje, da je njegova dolžnost, dijakonu streči, podá mu véliki dijakon: vréka z vinom in vodo, mívnico in teračo; vsega tega se subdijakon z desnico dotakne.

4.) Zdaj mu škof temu rédu pristojno obleko podadó, namreč: humerale, manipel in tuniko (tunicélló).

5.) Napósled posvečevanje škof s tem dovršé, da subdijakonu v roke dadó listne bukve ter mu podelé oblast, list pri sveti maši brati. Subdijakon se bukev z desnico dotakne in potem list na glas bere s škofom.

§ 50.

b) Služništvo (diaconatus, véliki levit).

Dijakonats je red, v katerem se s posvečevanjem prejme oblast, škofu ali mašniku pri sv. maši streči, evangelij peti, s posebnim privoljenjem slovesno krščevati in sv. obhajilo vernim deliti.

Dijakonats se med sveto mašo po odbranem listu delí s tem le obredom:

1.) Škof mašnika, kateri jih v cerkvenem imenu prosi, da bi pričujočemu subdijakonu podelili red dijakonata, vprašajo, rekoč: «Ali veš, da je vreden?» — Mašnik škofu odgovori: «Kolikor človeška slabost premore vedeti, vénu in spričujem, da je vreden za breme te službe.» — Potem se škof obrnejo k pričujočim vernim, rekoč: «Ako ima kdo kaj zoper posvečenje tega izvoljenca, naj se v božjem imenu oglasi ter naj pové, kaj?» — Ako se nihče ne oglasi, škof subdijakonu v nagovoru razlagajo imenitno službo

levitov stare in dijakonov nove zaveze, potem naštevajo dolžnosti, katere prevzame v dijakonatu; te so zlasti: altarju streči, krščeovati in pridigovati; nato ga opominjajo, sveto živeti, svoje dolžnosti zvesto spolnovati po vzgledu sv. Stefana; subdijakon se potem na svoje obličje vleže in za škofom litanije vseh svetnikov moli, kakor subdijakoni pred svojim posvečenjem.

2.) Zdaj sledi bistveni obred tega posvečevanja:

Škof duhovščino in pričujoče ljudstvo nagovoré, da molijo za posvečevance, in tudi sami molijo molitev, ki se kmalu spremeni v slovesni «praefation», med katerim polože posvečevancu desno roko na glavo, rekoč: «Prejmi sv. Duhá, da se ž njegovo močjo zoperstaviš hudobnemu duhu in skušnjavam njegovim: v imenu Gospodovem.» — S prošnjo, da bi sv. Duh novega dijakona s svojimi sedmerimi darovi pokrepčal v vseh čednostih, škof to slovesno molitev sklenejo.

3.) Potem novemu dijakonu izročé dijakonsko obleko, namreč: štolo na levo ramo ter mu jo pod desno pázduho zvežejo, in dalmatiko.

4.) Poslednjič škof novemu dijakonu podelé še oblast, sveti evangelij pri sv. maši brati, in v ta namen mu podajo evangeljske bukve, rekoč: «Prejmi oblast, evangelij v cerkvi božji brati za žive in mrtve: v imenu Gospodovem.» — Dijakon se z desnico evangeljskih bukev dotakne in potem pri sv. maši s škofom evangelij na glas bere.

§ 51.

c) Mašnikovo posvečevanje (presbyteratus).

Mašnikovo posvečevanje je zakrament, v katerem se posvečencu deli mašniška oblast: t. j. daritev sv. maše opravljati in grehe odpuščati s posebno milostjo, dolžnosti mašniškega stanú zvesto spolnovati.

Mašniški oblasti ste torej zlasti dve:

- a) oblast, kruh in vino spreminjati v pravo teló in v pravo kri našega Gospoda, Jezusa Kristusa;
- b) oblast, grešnikom grehe odpuščati ali zadrževati.

Mašnikov red se med sveto mašo pred poslednjo gredno ali gradualno vrstico deli s tem-le obredom:

1.) Kakor pred dijakonatom tudi pred presbiteratom škof vprašajo, je-li ta dijakon vreden, da se v mašnika posveti? — Potem mu v primernem nagovoru dolžnosti naštevajo, katere prevzame v tem redu in litanije vseh svetnikov molijo, kakor pred subdijakonatom in dijakonatom.

2.) Klečečemu dijakonu škof obé roki na glavo polože, in tako tudi vsi pričujoči mašniki storé. — To pokladanje rók pomenja izročenje mašniške oblasti.

3.) Škof in vsi pričujoči nad posvečevancem razprostrte desne roké držé, sami škof pa med tem molijo, rekoč:

«Molimo, preljubi bratje, Boga, Očeta vsegamogočnega, da nad tem svojim služabnikom, katerega je izvolil v svojo službo, pomnoži nebeške darove, i. dr.»

Potem škof posvečevancu zapored podelé pooblaščenje, posamezna mašniška opravila opravljati.

4.) Denejo mu štolo okoli vratú ter mu jo križem na prsih zvežejo, potem mu podajo mašni plašč, kateri pa ostane na hrbtu še privit.

5.) Zdaj škof pričnó moliti pesem: «Pridi, stvarnik Duh», katero pričujoči duhovni dalje molijo; med to molitvijo pa posvečevancu palca, kazalca in dlani s sv. oljem (sanctum oleum) mazilijo. — Mašnikove roke nanreč vernim božjo milost v svetih zakramentih delé, oné blagoslavlja, posvečujejo, krščujejo in se še celó dotikajo presv. telesa Gospodovega, treba torej, da se s svetim oljem posveté.

6.) Potem škof posvečevancu podadó kelih z vinom in vodo in pateno s hostijo; on se obojega z desnico dotakne, in med tem mu škof pravijo: «Prejmi oblast, Bogu daritev sv. maše opravljati za žive in mrtve, i. dr. Amen.»

7.) Zdaj škof sv. mašo dalje beró. — Pri darovanji novi mašnik škofu podari prižgano svečo.

O p o m i n : Tudi pri vseh prejšnjih posvečevanjih posvečenec škofu prižgano svečo podari, katera posvečenca lepo opominja, z ukom in vzgledom vernim biti duhovna luč.

8.) Novi mašnik s škofom od darovanja naprej sv. mašo od besede do besede na glas bere; to pomenja edinost med glavo in udi; to edinost tudi lepo oznanja, da škof novega mašnika prijazno objamejo in obhajajo.

9.) Po svetem obhajilu novi mašnik apostoljsko vero pred škofom moli v potrdilo, da hoče ljudstvu oznanovati pravi apostoljski nauk.

10.) Škof posvečeneu roke na glavo položé, rekoč: «Prejmi svetega Duhá, katerim bodeš grehe odpustil, so jim odpuščeni, katerim jih bodeš zadržal, so jim zadržani.» — Še le zdaj mu škof mašni plašč na hrbtu razvijejo v znamenje, da ima novi mašnik vso mašniško oblast.

11.) Potem novo posvečeni mašnik svoji roki v škofovi položi in škof ga vprašajo: «Ali obljubiš meni in mojim naslednikom spoštovanje in pokorščino?» — «Obljubljam», mašnik klečé odgovori. — Nato ga škof na lice poljubijo, rekoč: «Mir Gospodov bodi vselej s teboj», — opominjajo ga v nagovoru k svetemu življenju, podelé mu škofovski blagoslov, potem mašo dalje beró, pred zadnjim evangelijem pa se zopet obrnejo k novemu mašniku,

ter mu velevalo, po prvi svoji sv. maši tri sv. maše brati: eno od svetega Duhá, eno častiti Mariji, vselej Devici, na čast in eno za verne duše v vicah. — Novemu mašniku v molitev priporočivši se, škof z novim mašnikom vred zadnji evangelij beró, in tako je mašnikovo posvečevanje dovršeno.

Prvo daritev svete maše, ki jo daruje novi mašnik, novo mašo (primitiae) imenujemo in se navadno z veliko slovesnostjo obhaja. — Verni v novo posvečenem mašniku mašniško službo časté in svoje veselje naznanjajo, da je sv. cerkev zopet zadobila novega služabnika, krščanska občina pa novega dušnega pastirja.

Mašniki spomin svoje nove maše v 25. in v 50. letu, če so ji doživeli v svetem stanu, slovesno obhajajo Bogu v srčno zahvalo, za vse v teh letih prejete dobrote in milosti; ono imenujemo sreberno, to pa zlato novo mašo.

§ 52.

Skofovo posvečevanje.

Skofovo posvečevanje je najvišje posvečevanje, v katerem se mašniku podelí posebna duhovska oblast: birmovati, svete re-dove deliti, v verskih zadevah soditi in vse reči, k službi božji potrebne, posvečevati in blagoslavljeti.

Ker je škofovsko služba tolikanj imenitna, papež mašnika, preden se v škofovsko službo povzdigne, izprašajo in potrdijo. Pred tem papeževim potrjenjem se ne sme nikdo posvetiti za škofa.

Škofovo posvečevanje, pri katerem naj bodo, ako le mogoče, trije škofje pričujoči (eden posvečuje, druga dva pa mu strežeta), se delí v nedeljo ali dan katerega aposteljna ali s papeževim privoljenjem zapovedan praznik med sv. mašo z naslednjim obredom:

1.) Izmed strežnih škofov eden škofa posvečevalca takó-le nagovori: «Častiti oče! naša mati (katoliška) cerkev želi, da tega mašnika povzdignete v škofovsko službo.» — Nato škof posvečevalec vpraša: «Ali imate apostoljski (papežev) ukaz?» Odg.: «Imamo ga.» — «Naj se bere.» — Ko se je prebralo papeževo potrdilno pismo, priseže v škofa izvoljeni mašnik papežu zvestobo na sveti evangelij.

2.) Potem se sv. maša prične, ki jo bere posvečevani izvoljenec ob jednom s škofom posvečevalcem, in sicer ta pri vélikem altarji, oni pri stranskem, ki se je postavil v ta namen. Začetno mašno molitev odmolita pred stopnicami vélikega altarja: izvoljeni posvečevalcu na levici. Potem gresta vsak k svojemu altarju, kjer sv. mašo bereta do zadnje vrstice graduala ali trakta; zdaj se posvečevance k posvečevalcu podá in se vleže pred njim na

obraz; vsi trije škofje pa nad njim litanije vseh svetnikov molijo, kakor pri poprejšnjih višjih redih.

3.) Po dokončanih litanijah se izvoljencu odprte evangeljske bukve nad pleča in zatilnik položé, v opomin, da se mora, ako ravno je vernim poglavar, tudi sam podvreči evangeljski postavi.

4.) Zdaj se prične pravo škofovo posvečevanje. — Škofje nad izvoljenca roké položé, rekoč: «Prejmi sv. Duhá.»

5.) Med primernimi molitvami se izvoljencu s sv. krizmo mazilijo: glava na temenu in roki v znamenje, da je prejel vso polnost duhovske oblasti; torej se mu tudi izročé znamenja škofovske oblasti, časti in službe: pastirska palica in prstan; potem se mu dajo evangeljske bukve v roke, rekoč: «Prejmi evangelij in pojdi in ga oznanuj izročenu si ljudstvu.» — V znamenje edinosti izvoljenca vsi trije škofje poljubijo, rekoč: «Mir s teboj»; on pa vsacemu odgovori: «In s tvojim duhom.»

6.) Izvoljenec se k svojemu altarju vrne in sveto mašo do darovanja nadaljuje; zdaj gré k vélikemu altarju ter škofu posvečevalcu dva hleba kruha, dva sodca vina in dve sveči kleče daruje v znamenje, da hoče po Jezusovem vzgledu svoje življenje Bogu darovati in vernim svetiti z lučjo lepega vzgleda in krščanskega življenja. — Ti darovi spominjajo nekedanje šege, da so verni, ki so prišli k sveti maši in zlasti oni, ki so hoteli pristopiti k sv. obhajilu, seboj prinesli darí, ki so za daritev potrebni.

7.) Od darovanja posvečevalec in posvečenec na vélikem altarji sv. mašo bereta, toda le z eno hostijo in z enim kelihom in tudi sv. obhajilo prejmeta od ene hostije in iz enega keliha, — lepo znamenje bratovske edinosti in ljubezni.

8.) Po danem blagoslovu sv. maše škof posvečevalec novemu škofu podajo še druga znamenja škofovske oblasti: škofovsko kapo (mitro), rokovice in prstan, kateri pomenja zaročenje škofovo s škofijo; potem pa novi škof zapoje zahvalno pesem: «Te Deum laudamus.»

9.) Med tem petjem gre novo posvečeni škof, katerega škofa strežnika spremljata, po cerkvi ter verne blagoslavlja, poslednjič pa vsem vkup podeli slovesni blagoslov od vélikega altarja.

Nadškofje nimajo višjega posvečevanja kakor škofje; le večjo čast imajo in večjo oblast pri vladanji sv. cerkve.

Škofje brez škofij so pravi posvečeni škofje, navadno so škofom pomaganci dani; imenujemo jih sploh tudi «škofe v krajih nevernikov» (in partibus infidelium), t. j. škofe posvečene za škofije, iz katerih so izgnali neverniki škofe, ko so si bili

iste kraje podvrgli. — Upaje, da bodo s časoma te škofije zopet kedaj rešene iz nevernih rók, papeži za take cerkve še vedno volijo škofe.

VII. Zakrament svetega zakona (matrimonium).

§ 53.

O svetem zakonu v obče.

1.) Sveti zakon je nerazvezljiva zveza, s katero se neoženjen kristijan in neomožena kristijana vzameta in zaročita, da jima Bog da milost, v zakonskem stanu do smrti po krščansko živeti in svoje otroke v strahu božjem rediti.

2.) K temu zakramentu je bistveno potrebno:

- a) privoljenja ženinevega in nevestinega v zakon, katero razodeneta z besedo «da»;
- b) dati se mora to privoljenje vpričo dveh prič pred lastnim župnikom ženinovim ali nevestinim, ali pa pred mašnikom, katerega so ali župnik ali škof v to opravilo pooblastili.

Ako sta ta dva pogoja spolnjena, mašnik njuno zvezo blagoslovi.

3.) Od njih, ki hočejo v sv. zakon stopiti, cerkev zahteva:

- a) da med njimi ni nobenega zakonskega zadržka;
- b) da iz pravega namena v zakonski stan stopijo;
- c) da so v krščanskem nauku dobro poučeni in
- d) da v strahu božjem in s čisto vestjo zakon sklenejo, torej poprej prejmejo sv. pokoro in presveto rešnje teló.

4.) Da sv. cerkev svojim vernim zakona rada ne pripušča, temveč da ga odsvetuje z nekatoličani, vodijo jo naslednji tehtni vzroki in blagi, sveti nameni:

- a) ker je katoličan v takem zakonu v vedni veliki nevarnosti, svojo vero izgubiti ali oslabiti: «Kdor nevarnost ljubi, v nji pogine»;
- b) ker je v tacih zakonih krščanska pobožna izreja otrok silno pomanjkljiva ali še celó nemogoča;
- c) ker je javalne tudi sreča, edinost in zadovoljnost med zakonskimi, ki so v veri, v najminenitniši zadevi, različni med seboj.

5.) Sveta cerkev nerada sicer, pa vendar pri tehtnih vzrokih pripušča take zakone, toda le z naslednjimi pogoji:

- a) da katoliški del more brez vseh ovir po svoji sv. veri živeti;
- b) da si katoliški del prizadeva, nekatoliškega soproga k spoznanju prave vere spreobrniti;
- c) da se vsi otroci po katoliški veri vzgojevajo.

Katoličan, ki z nekatoličanko zakon sklene brez oblube teh pogojev, se smrtno pregreši in cerkev njegovega zakona ne more blagosloviti.

Zadržki, katere je Bog postavil zakonu, nikedar ne jenjajo; zadržke pa, katere je cerkev postavila, tudi cerkev more iz tehtnih vzrokov razvezati, t. j. svoje prijenjanje dati zaročencema, da smeta sveti zakon skleniti.

V državljskih zadržkih pa deželna gosposka prijenjanje daje; zanje treba torej pri nji prositi.

Z razvezalnimi zadržki v zakon stopiti in zakon med katoličani in nekatoličani privoljujejo le papež; v oviralnih zadržkih pa in po papeževem pooblaščenju tudi v nekaterih razvezalnih zadržkih dajejo privoljenje škofje.

Za vsakoršno prijenjanje se pri škofu prosi, ki je ali sami dadó ali pa namesto prosilca pri papežu zanje prosijo.

Za papeževo prijenjanje morajo premožnejši prosilci nekoliko plačati; ta denar se pa splošni cerkvi v prid rabi, n. pr. misijonarjem na pomoč; i. dr.

Cerkev prijenjanja ne prodaja, kakor nekateri njeni nasprotniki trdijo; ona, kakor pri odpustkih, le hoče, da isti, ki prijenjanje zadobé, v ta namen storé kako dobro delo, in sicer, da ubógajme dadó.

6.) Sveti zakon je zakrament živih, torej morajo tisti, ki ga prejmo, v stanu posvečujoče milosti božje biti.

7.) Zakon se smé vsak čas deliti in sklepati, ker je svet zakrament; toda, ker se ženitvam navadno družijo gostovanja, plesi, godba in drugo razveseljevanje, ki motijo tihoto nekaterih svetih časov, kateri so zlasti pokori odločeni, prepovedala je cerkev ženitvaine (svatbe) od prve adventne nedelje do svetih treh kraljev in od pepelnične srede do bele, t. j. prve nedelje po veliki noči, ker so prav ti časi odločeni za skrbnejše duhovno premišljevanje, za pokoro in molitev.

§ 54.

Kaj se mora zgoditi pred prejemo sv. zakona?

Ženin in nevesta pri lastnem župniku svoj zakon napovesta. Župnikova dolžnost je:

- a) preiskovati, ali ni med njima nobenega zadržka;
- b) prepričati se, ali sta v krščanskem nauku zadosti poučena, ako nista, ju pa poučevati;
- c) poučiti ju v dolžnostih zakonskega stanu;
- d) napovedani zakon tri nedelje ali praznike pri očitni službi božji oklicati.

Iz tehtnih vzrokov škof morejo privoliti, da se opusti drugi in tretji oklic; v sili še celó prvi, toda zaročenca morata, ako se vsi trije oklici opusté, priseči, da jima ni znan nobeden zakonski zadržek.

Po prejetem cerkvenem odjenjanji je treba še prijenjanja od državljskega zadržka prositi pri deželski gosposki.

§ 55.

Obred sv. zakona.

1.) Ženin in nevesta naj pred sv. zakonom vredno prejmeta sveto pokoro in sv. rešnje teló. — Ako hočeta ženin in nevesta, podeli se jima presv. rešnje teló tudi med sveto mašo za poročevance (missa pro sponsis).

2.) Napovedani dan ženin in nevesta v cerkev prideta in dve priči ž njima; stopita pred altar, in sicer takó, da ženin ob nevestini levici stoji in priči za njima.

3.) Mašnik poročevalec ženina in nevesto nagovori, razlaga jima v svojem nagovoru pomen svetega zakona in njune zakonske dolžnosti ter jima zatrjuje, zvesto in natanko je spolnovati.

4.) Po nagovoru poročevalec najprej ženina vpraša: «Ali je njegova resnična volja, pričujočo nevesto I. . . v zakon vzeti?» — Ženin mora z «da!» tako razločno odgovoriti, da poročevalec in priči slišijo njegovo privoljenje; — potem mašnik nevesto popraša: «Ali je njena resnična volja, pričujočega ženina I. . . . v zakon vzeti?» — Tudi nevesta mora odgovoriti «da!», kakor je ženin storil.

5.) Ženin in nevesta poročevaleu zakonska prstana podasta, ki sta lepo znamenje nespremenljive zvestobe do smrti, in prstana se na altar položita.

6.) Ženin in nevesta si podasta desni roki: sklenitev rók pomenja, da si pred Bogom in krščansko družbo svetó potrdita, jeden drugemu ne zapustiti, dasi jima Bog nadlog pošlje, temveč vedno ljubeznjivo in jeden drugemu pomagaje tako dolgo skupaj ostati, da ju bode ločila smrt.

7.) Poročevalec v znamenje, da sta sklenila nerazvezljiv zakon vpricho sv. cerkve, skleneni roki s štolo obviije, na njo desno roko položi in pravi: «Jaz vaji zvežem v zakon v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duhá. Amen,» — ter ju z blagoslovljeno vodo pokropi.

8.) Poslednjič poročevalec zakonska prstana, na altar položena, z lepo molitvijo blagoslovi, ter jima ju podá, rekoč: «Vzemita prstan, kateri naj vaju vedno opominja, da med seboj zakonsko zvestobo, ki si jo zdaj drug drugemu obljubljata, držita do smrti natanko. V imenu Bogá Očeta † in Sina † in svetega † Duhá. Amen.»

Med temi besedami mož ženi in žena možu blagoslovljen prstan na prstanec leve roke natakne.

9.) Poslednjič poročevalec za nova zakonska še nekoliko moli in potem vsacega posebej, najprej možá, potem ženo z blagoslovljeno vodo v znamenji križa pokropí, kar pomenja, da jima želi božjega blagoslova v vsi obilnosti.

Sw. zakon se delí dopoludne ali popoludne; s sveto mašo ali tudi zunaj sv. maše; vendar pa cerkev želi, da bi se sw. zakon sklepal med sveto mašo, in v ta namen je posebno mašo sestavila (missa pro sponsis).

Kadar se sw. zakon prav po cerkveni želji med sv. mašo sklepa, obrne se mašnik po odmoljenem Očenašu k novima zakonskima, nad njima moli in jima v lepi molitvi prosi za blagoslov božji, za zdravje na duši in telesu, za visoko srečno starost; in tudi po «Ite missa est» — jima še enkrat blagoslov podelí.

Prav po želji sw. cerkve je, ako nova zakonska prejmeta med sveto mašo tudi sveto obhajilo, katero jima mašnik podelí po svojem obhajilu.

Zakonski ljudje, ki so preživeli 25 ali celo 50 let v zakonski zvezi, ako hočejo, slovesno obhajajo dan svoje poroke in se iz globočine svojega srca premilemu Bogu zahvaljujejo za vse dobrote in milosti, v svojem dolgem zakonu prejete, ter si tudi še za prihodnje dni prosijo posebnega božjega varstva.

Taka pobožna hvaležnost zakonskih ljudi je prav po volji svete cerkve, katera 50letnim zakonskim tudi poseben blagoslov delí; vendar pa ta blagoslov ni nova poroka, ker je zakon nerazvezljiv do smrti enega poročenih.

Slovesni pobožni spomin poročnega dneva po 25. letih sreberno, po 50. letih pa zlato poroko (ženitnino) imenujemo.

Tretji oddelek.

Cerkvena posvečevanja, blagoslavljanja in blagoslovi (blažila, zakramentali, sacramentalia).

§ 56.

O cerkvenih posvečevanjih, blagoslavljanjih in blagoslovih v obče.

1.) Cerkvene zakramentale ali blažila imenujemo tiste svete obrede ali šege, katere je cerkev postavila v zadobljenje mnogih milostí in dobrot.

2.) Cerkveni zakramentali so nekoliko podobni svetim zakramentom, ker so tudi pri njih vnanja znamenja, ki ne naznanjajo le duhovnih milostí, ampak se po njih duhovne milostí tudi delé.

3.) Vender pa je med sv. zakramenti in cerkvenimi zakramentali bistven razloček, in sicer ta-le:

- a) sv. zakramente je postavil Jezus Kristus, zakramentale pa je vpeljala njegova sv. cerkev vsled oblasti, katero ji je izročil Jezus;
- b) sv. zakramenti zlasti posvečujočo milost delé ali množé; zakramentali pa nas ali le pripravljajo za vredno prejemo sv. zakramentov ali po njih prejemamo milosti, toda druge, kakor pri sv. zakramentih;
- c) sv. zakramenti imajo svojo moč od Kristusa samega; zakramentali pa le na priprošnjo sv. cerkve;
- d) sv. zakramenti imajo v sebi božjo moč, bodi si vreden ali nevreden njihov delilec ali prejemalec (nevredni delilec ali prejemalec jih deli ali prejema sebi v pogubljenje); — zakramentali pa ne sploh tako.

V tem oziru so zakramentali dvojni, osebni in rečni; kakor so podeljeni ali stvarém ali osebam. Stvarém podeljeni imajo vselej svojo moč, bodi si delilec vreden ali nevreden, po volji sv. cerkve vsled njene oblasti; osebam podeljeni pa nimajo vselej svoje moči.

4.) Zakramentali so: a) ali zarotovanje (*exorcismus*), b) ali posvečevanje (*consecratio et benedictio*), c) ali blagoslovi (*benedictio*).

§ 57.

A. Zarotovanje (*exorcismus*).

Zarotovanje imenujemo molitve, s katerimi sv. cerkev hudobnemu duhu slovesno zapoveduje, zdržati se vseh sovražnih napadov do človeka.

Hudobni duh človeka ali sam napada ali po čem družem; sam človeka napada, ako ga sam k hudemu ali v greh napeljuje ali po božjem pripuščenji njegove dušne in telesne moči tako vzame v posest, da on sam v človeku hudobijo doprinaša; tak človekov stan imenujemo obsedenje, človeka pa obsedenca. — Po čem drugem hudobni duh človeka napada, ako po posvetnih rečeh slepi njegovega duhá, ali v greh vabi in mika, ali po posebnem božjem pripuščenji njegovemu telesu kakor si bodi škoduje, kakor p. pri Jobu.

Zarotovanje je v katoliški cerkvi v navadi:

- a) pri obsedencih; za tako zarotovanje treba vselej posebnega škofovega privoljenja;
- b) pri krščevancih in

e) pri blagoslavljanji mnogoterih stvari, da se oblasti hudobnega duha odvzamejo, da le-ta po njih ne more škodovati, ampak da one le k dobremu rabijo.

§ 58.

B. Posvečevanja (consecratio, benedictio).

Posvečevanje v splošnem in širjem pomenu je vsako cerkveno opravilo, s katerim sv. cerkev osebi kako čast ali cerkveno službo podeli ali pa kakošno reč odloči v božjo službo.

Posvečevanje je torej ali osebno ali rečno in ima vsled cerkvene oblasti vselej svojo moč, bodisi delilec ali prejemalec vreden ali nevreden.

Vsled sv. cerkvenega opravila so posvečevanja dvojca: višja (consecratio) in nižja (benedictio). — Višja posvečevanja, katerim tudi naravnost le posvečevanja se vé da v tesnejšem pomenu pravimo, imenujemo večjidel tista, pri katerih se rabi sv. olje in jih opravljajo le škofje; nižja pa, katera navadno in sploh blagoslavljanja imenujemo, so vsa druga, katera smejo opravljati tudi mašniki ali že iz mašniške svoje oblasti ali pa s posebnim škofovim pooblaščenjem.

Višja osebna posvečevanja je Kristus postavil, torej so svet zakrament, in se delé v zakramentu reda, tedaj škofom, mašnikom.

Višje rečno posvečevanje pa je sv. cerkev vpeljala in je deli cerkvam, altarjem, kelihom in patenam.

Tudi blagoslavljajo se osebe in reči: in sicer osebe, n. pr. opati, opatinje (opatice), menihi, nune, katoliški vladarji pri kronanji i. dr.; — reči pa, n. pr. cerkve, pokopališča, vsa cerkvena orodja (razen zgorej imenovanih) in oblačilo za daritev sv. maše, zvonovi, podobe in razpela, olje, voda sploh, zlasti krstna voda, sveče, pepel, oljike in palme, jedila, i. t. d.

Bogu posvečene ali blagoslovljene reči se smejo le Bogu v čast in iz svetega namena rabiti; nikoli se torej ne smé ž njimi nespodobno ravnati; oné nikdar ne smejo v posvetne ali še celó v pregrešne namene biti, in kadar niso več za rabo, se sežgó. — Pa tudi rečem, ki so ljudém v prid blagoslovljene, gré večja čast in višje spoštovanje, kakor neblagoslovljenim.

§ 59.

C. Blagoslov (benedictio).

Blagoslov (blažilo) je tisto sv. opravilo, s katerim cerkev Bogá prosi, da bi komú pri kaki priliki ali po kaki reči podelil svojo pomoč ali mu skazal milost.

Blagoslovi nimajo vselej za gotovo svoje moči; oni svoj namen, kakor molitev sploh, dosežejo, kedar Bog po svoji neskončni modrosti za dobro spozná, uslišati željo, voščilo ali prošnjo tega, ki blagoslavlja, ali tistega, kateri blagoslov prejema; njihova moč se torej ravná po vrednosti delilca in prejemalca, kakor sploh moč molitve.

Blagoslovi so ali cerkveni, kedar duhoven v cerkvenem imenu v zaupanji v Jezusovo neskončno zasluženje komú prosi pomoči ali milosti; ali necerkveni, kedar neduhovni to stori, n. pr. ko oče ali mati svojim otrokom svoj blagoslov delé ali na smrtni postelji ali pred sv. zakonom ali pri kaki drugi priliki.

Cerkveni blagoslovi imajo pa večjo vrednost in moč, kakor necerkveni, ker Bog bolj gotovo usliši cerkveno molitev memo vsake druge; tega nas zagotavlja Kristusova obljuba. (Matej 10, 13.)

Sveta katoliška cerkev svojim vernim blagoslov delí ali naravnost (neposrednje) ali po blagoslovljenih rečéh; tega imenujemo rečen, unega pa osebén blagoslov.

Osebni blagoslov cerkev vernim delí n. pr. s presvetim rešnjim telesom, konce sv. maše, po pridigi, petdesetletnim zakonskim (glej § 55, stran 73), umirajočim, mrličem, po novoposvečenem mašniku, i. dr.

Rečni blagoslov pa vernim delí po blagoslovljenih rečéh, kakor so n. pr.: pokopališča, zvonovi, podobe, sv. razpéla, moleki, voda, sveče, pepel, polje in sad, hiše, šole, barke, železnice, jedila, i. dr.

Opomin 1.) Pri rečnih blagoslovih sta torej združena dva namena: prvič se réči z blagoslavljanjem podelí neka večja část, od tod se to opravilo imenuje blagoslavljanje, latinski «benedictio»; in drugič se po blagoslovljeni réči vernim prosi za pomoč in milost božjo, kar imenujemo blagoslov, latinski tudi «benedictio».

Opomin 2.) Blagoslovljene reči so nam koristne, in sicer ne le s tem, da nas opominjajo k dobremu, ampak zlasti zavoljo molitve, ki jo duhoven opravlja pri blagoslavljanji. Tako n. pr. blagoslovljena jed človeka spominja, da je Bog delilec vsega dobrega in ga opominja, Bogá hvaležno častiti; blagoslovljeno sv. razpélo, podoba ali svetinja nas spominjajo Kristusovega trpljenja, čednosti Matere božje, svetnikov; opominjajo nas pa tudi, z božjo milostjo, za katero se je prosilo pri blagoslavljanji, pobožno premišljevati Kristusovo trpljenje, posnemati lepe čednosti in svete sklepe delati. — Razen tega pa še kake posebne dobrote po teh rečéh prejemamo zavoljo molitve, ki jo duhovni opravljajo v imenu svete cerkve pri blagoslavljanji.

I. O cerkvenih posvečevanjih posamezno.

A. O osebnih posvečevanjih.

§ 60.

Volitev in kronanje sv. Očeta papeža.

1.) Sv. Oče ali papež so najvišji poglavar Jezusove cerkve, ker so rimski škof, t. j. naslednik sv. Petra, katerega je Jezus dal svoji cerkvi vidnega poglavarja. — Oni so duhovni oče vseh pravovernih kristijanov, zato jih imenujemo papež, t. j. oče; ker so namestnik Kristusov na zemlji, je njihova služba najvišja in najsvetejša izmed vseh, torej jim pravimo sveti oče.

2.) Po papeževi smrti jim kardinali naslednika volijo.

Kardinale imenujemo tiste škofe, mašnike in dijakone, ki so papeževi posebni svetovalci, jim pri altarji strežejo in torej prednost imajo pred vsemi družimi škofi in mašniki.

Kardinali novega papeža takó-le volijo:

Po papeževi smrti se kardinali napovedani dan v cerkvi zberó in sv. Duhá na pomoč pokličejo, da bi jim dal spoznati, kdo bi bil papež po božji volji; potem se v katero papeževo poslopje podajo, kjer je vsacemu kardinalu pripravljena sobica ali celica. Ko se kardinali tam zberó, zazidajo se vrata v poslopje, in razen bolezní ne smé nikdo iz poslopja. Kardinali se k volitvi tolikrat snidejo, da kdó dobí dve tretjini glasov vseh pričujočih volilcev. — To zbirališče papeževih volilcev imenujemo conclave, t. j. zaprtje.

Ko so novi papež izvoljeni, dajo si sami novo imé, v znamenje, da se odpovedó svoji rodovini in da hočejo živeti edino sv. cerkvi v prid; potem oblečejo papeževa bela oblačila, kardinali volilci pa se jim poklanjajo ter jim roko in nogo poljubujejo. Dokončana volitev se ljudstvu naznani in zazidana vrata prebijejo.

3.) Novo izvoljenega papeža na stolu v šentpetersko cerkev nesó k altarju, pod katerim počivajo ostanki sv. Petra in sv. Pavla, v opomin, da morajo biti tudi oni pripravljeni, svojo kri, ako bi treba bilo, preliti in življenje dati za sveto vero. Nesenje je znamenje spoštovanja, ki gré najvišjemu vidnemu poglavarju svete cerkve. — V cerkev gredé duhoven, ki vspečuje procesijo, papežu pred očmi tri šopke prediva zažge, vselej govoreč: «Sv. Oče, tako mine veličastvo svetá»; — resno opominjevanje, da se v svoji najvišji službi in časti na zemlji spominjajo minljivosti vsega posvetnega veličastva ter ohranijo ponižnost.

Ko procesija dojde v šentpetersko cerkev, trije kardinali-škofje nad izvoljenim papežem molijo ter jim «pállium» ogrnejo,

v znamenje nadškofovske in patrijarhalske oblasti. Papež potem daritev sv. maše opravljajo, pri kateri se list in evangelij bereta v latinskem in grškem jeziku v znamenje, da so papež poglavar vseh pravovernih kristijanov latinskega in grškega obreda.

4.) Po slovesni sv. maši se novo izvoljeni papež vsedejo na sedež in eden kardinalov jim na glavo dene tiaro, t. j. trojno krono, duhovščina in ljudstvo pa med tem «Kyrie eleison» molijo ter milosti prosijo njemu, ki mu je izročena najvišja čast in služba.

Poslednjič podelé papež vsemu krščanstvu (urbi et orbi, mestu in vsemu svetu) slovesni blagoslov.

§ 61.

Kaj so redovni ljudje?

Redovne osebe so tiste, ki so v kacem duhovnem redu. — Duhovni red pa imenujemo posebno društvo, v katerem živé verni pod posebnim poglavarjem; po pravilu, ki je je cerkev potrdila, svoje življenje ravnajo in po krščanski popolnosti hrepené s spolnovanjem evangeljskih svetov: radovoljnega uboštva, vedne čistosti in pokorščine pod duhovnim poglavarjem.

Redovno ali samostansko življenje se je že v prvih časih krščanstva pričelo, in sicer vsled Kristusovega vabila k spolnovanju čednosti na podlagi evangeljskih svetov.

Tiste ljudi, ki so se odpovedali svetu, ki evangeljske svete združeni spolnujejo in svoje življenje ravnajo po enem pravilu, duhoven red imenujemo; vsako hišo, v kateri prebivajo ljudje enega reda, samostan ali klošter kličemo, posameznim osebam pa pravimo redovniki, in sicer moškim samoživci (samotniki) ali menihi, ženskam pa nune.

Opomin: Nuna je egiptovska beseda in pomeni v našem jeziku devico.

Po božji previdnosti je bilo sčasoma in po mnogoterih krajih ustanovljenih mnogo redov, katere je cerkev potrdila, ker jih je za tiste čase in kraje spoznala koristne. Kedar in kjer niso bili več cerkvi v prid, opustila ali odpravila jih je zopet sv. cerkev.

Samostansko življenje je jako koristno za redovne ljudi same in je tudi na duhovni in telesni prid sploh vsemu človeštvu.

1.) Samostansko življenje je redovnikom koristno:

- a) redovni stan je sploh popolnši od svetnega, ker se v njem evangeljski sveti spolnujejo, le Bogu služi in skrbi za izveščanje;
- b) redovniška dobra dela imajo pred Bogom večjo vrednost, ker so posvečena z obljubo;

c) v njem je veliko manj ovir in zaprék krščanske popolnosti, manj raztresenja in skrbi, nasprotno pa več molitve in lepih živih vzgledov, ki vedno spodbujajo in vnemajo gorečnost redovnih ljudi.

2.) Pa tudi vsemu človeštvu sploh so duhovni redovi zelo koristni:

a) z lepimi, živimi vzgledi popolnejšega življenja;

b) z molitvijo, zatajevanjem in dobrimi deli, ki se vedno opravljajo v redovih;

c) s svojim trudom in z vnanjo delalnostjo, kakor n. pr. s poučevanjem mladosti, z oznanjevanjem svete vere, z misijoni, s postrežbo bolnikov in sploh z dobrimi deli usmiljenja, duhovnimi in telesnimi.

Redovni ljudje, ki se svetu odtegnejo, niso torej človeštvu nikakor na škodo, kakor veliko slabovernežev trdi, temveč so mu še le v večji prid, kakor bi mu bili, ko bi bili svetni ostali.

§ 62.

Kako cerkev posvečuje redovne ljudi?

1.) Kogar redovni prednik sprejme v duhovni red, obleče ga z redovnim oblačilom, pristriže mu lasé in mu dá novo imé v znamenje, da mora kakor nov človek v svetosti živeti. — Le jezuiti in redemptoristi obdržé svoje krstno imé.

2.) Sprejeti in preoblečeni redovnik novinec je eno ali več let, kakor je v tem redu pravilno, na poskušnji, katero imenujemo novicijat. Ta čas je v to odločen, da se vsprejeti redovni novinec poskusi, če bode mogel natanko spolnovati redovne dolžnosti, redovni prednik pa prepriča, če je vsprejeti novinec za red sposoben in pripraven.

Če novinec izprevidi, da redovno življenje ni zanj ali če prednik spozná, da novinec ni za red, novinec redu ali redovni prednik novincu slovó dá.

3.) Ko novincu čas poskušnje preteče, stori profes, t. j. slovesno obljubo, s katero se zaveže, ves čas svojega življenja ostati v redu. — Obred, med katerim se to godí, redovnika opominja, da mora svetu popolnoma odmreti, ako hoče biti redovnik po volji božji.

§ 63.

Kolikeri so duhovni redovi?

Duhovni redovi se ločijo v dve vrsti:

1.) So redovi, katerih hiše so po vsem svetu med seboj v zvezi, tako da se dadó njihovi udje iz hiše v hišo premestiti

ali prestaviti; taki so n. pr. franciškani, kapucini, barnabiti, jezuiti i. dr. Tak red ima za ves svet le enega višjega prednika ali poglavarja.

2.) So redovi, katerih posamezne hiše niso v nikakeršni zvezi med seboj, ampak je vsak samostan zase, tako da se ne more nikdo iz samostana v samostan svojega reda prestaviti; taki so n. pr. benediktini večjidel, cistercijenzi i. dr. Vsak samostan teh redov ima zase svojega prednika, ki ni podložen nikomur, kakor papežu.

Redovni prednik prve vrste se imenuje redov general (splošni prednik), prednik v eni samostanski hiši gvardijan (čuvaj, varuh), prior (prednik) ali superior (višji), — prednik več samostanskih hiš večjega okrožja pa provincijal (okrožni, okrajni prednik).

Redovi druge vrste nimajo splošnega prednika ali generala; imajo pa ali posamezni samostani ali njih več svojega predstojnika, ki se imenuje opat (pri ženskih: opatinja, opatica), in tak samostan se zôve opatija.

§ 64.

Kako cerkev posvečuje opata?

Prednike si redovniki obeh vrst sami volijo za nekaj let; le jezuitski general in opati so voljeni za čas življenja.

Redovom prve vrste se predniki le volijo, posvečujejo ali blagoslavljuje se pa ne.

Redovom druge vrste se predniki ali opati volijo in posvečujejo ali blagoslavljujejo.

Opat je sicer le mašnik, ima pa nad svojimi podložnimi duhovni škofu slično oblast; torej je njegovo posvečevanje škofovemu zelo podobno, pri katerem se mu dadó tudi škofovska znamenja: oblačila, mitra (infula) in pastirska palica.

B) O rečnih posvečevanjih.

Posvečevanje katoliških cerkvá.

§ 65.

a) Začetek katoliških cerkvá in njihov pomen.

Cerkev imenujemo hišo ali poslopje, službi božji odločeno.

Tako hišo ali poslopje imenujemo cerkev, ker je krščanska občina, ki se v nji zbira, lepa podoba vidnega zbora pravovernih kristijanov po vsem svetu, ki se imenuje cerkev. — Pravimo jim tudi hiše (veže) božje ali hrami božji, ne le zato, ker so odločene v božjo čast in Bogu posvečene, ampak tudi zato, ker je

v njih v resnici pričujoč pravi živi Bog v presvetem rešnjem telesu. — Imé tempelj je dandanašnji manj v navadi; v prvih časih pa so se ga kristijani še celó ogibali, da so se tolikanj bolj ločili od Judov in nevernikov, ki so svoje svete kraje templje imenovali.

Prvi kristijani niso imeli in tudi niso mogli imeti posebnih krajev in lastnih cerkvá za službo božjo.

Aposteljni so od začetka presveto daritev sv. maše obhajali v navadnih hišah, ki so prav s tem postale hiše božje. Ko se je število vernih kristijanov množilo, zidali so si kristijani v mirnih časih lastne hiše ali cerkve v ta namen, toda ob času preganjanja so jim jih sovražniki Kristusovega imena podirali, in tako so bili kristijani, ako so hoteli obhajati službo božjo, prisiljeni, obhajati jo skrivaj ali v navadnih hišah, kakor v prvem začetku, ali po logih in gozdih ali v podzemeljskih jamah (katakombah), jetniki celó v jetnišnicah.

Ko je pa krščanska vera zmagala in cesar Konštantin véliki dovolil kristijanom službo božjo očitno in prosto opravljati, jela so se po vseh krajih posebna poslopja za službo božjo ali cerkve zidati in kolikor je bilo moč lepšati. Lepa in okinčana hiša božja je znamenje za čast božjo vnetih kristijanov in torej veselje in radost krščanskih občin.

V tem oziru je tudi naš slovenski narod vse hvale vreden. Opomnim le naše male kranjske dežele in škofije, ki ima 310 župnijskih, 1005 podružniških, 8 samostanskih cerkvá in 184 majhnih kapelie, ki so žive priče, da je sveta vera trdne korenine pognala med Slovenci. Celó ptujci, ki v naše slovenske kraje zahajajo, jim hvalo dajejo. Da bi pač nikdar ne usahnila, nikdar ne oslabela sveta vera med nami.

Da bi bele cerkvice po ravninah in dolinah, na holmeih, gričih, hribih in gorah slovenskih tudi nas in vse potomce budile in v nemale k pobožnosti in gorečnosti za božjo čast!

Kako visok namen ima vsaka hiša božja, razvidi se že tudi iz njenega vnanjega in notranjega lica.

§ 66.

b) Vnanje lice katoliških cerkvá.

1.) Cerkev ali hiša božja je višje zidana, kakor hiše človeškemu stanovanju odločene, v znamenje, da je stanovišče Najvišjega.

2.) Cerkve naše so zidane ali na samem, na kakem holmci, griči, hribu ali visoki gori v znamenje misli, da nam je Bog bližje na višavah; ali sredi sel v znamenje, da je dobri pastir

vedno med svojimi vernimi ovčicami; obrnene so, ako je le mogoče, proti solnčnemu izhodu, t. j. tako, da so verni, k velikemu altarlju gledé, proti izhodu obrnjeni. To nam oznanjuje, da naj bodo vse naše misli in želje vedno obrnene v Jezusa Kristusa, v našo edino pravo luč.

3.) Vnanja oblika katoliških cerkvá je:

- a) ali podolgasta štirivogljina ali podoba križa v čast križanemu Jezusu;
- b) ali krogljina v kupljo obokana v znamenje krone nebeskega izveličanja.

4.) Cerkvi je prizidan stolp, ki mu pravimo zvonik, ker so v njem obešeni zvonovi. Visoko nad cerkev stolp molí in proti nebu kipi, kakor bi nas opominjal, rekoč: «Iščite, kar je zgoraj, kjer je Kristus v veličastvu.» (Kol. 3.)

Vrh zvonika je postavljen križ, znamenje našega odrešenja, ki je zasajen v pozlačeno jabolko, katero pomenja odrešeni svet.

V zvonik tudi postavljamo uro, ki zunaj zvonika kaže dnevne ure, in nam ravno s tem oznanuje resnobno resnico:

«Kako naglo izginja čas našega življenja», ter nas živo opominja, «delati, dokler je še dan, ker pride noč, ko ne bo več moč delati.»

Zvonovi v zvonikih pa nas vabijo ter kakor glasovi iz nebes kličejo k službi božji in pridno delati delo svojega izveličanja.

§ 67.

c) *Katoliške cerkve od znotraj.*

Notranji cerkveni prostor se na dva dela delí:

- a) svetišče ali duhovnišče, t. j. prostor za duhovščino, in
- b) ladija ali čoln, t. j. prostor za krščansko občino.

1.) V svetišči je véliki altar in sredi vélikega altarja župnijskih cerkvá je večjidel postavljen tabernakelj ali sv. šotor, t. j. stanovanje Jezusovo v presvetem rešnjem telesu. Spodobi se torej, da je tabernakelj najlepša stvar v cerkvi. Tabernakelj mora biti znotraj prevlečen z belo svilo ali drugo belo tančico, dno pa pokrito s korporalom, na katero se monštranca in obhajilni kelih postavljata. Zunaj nad tabernakeljom je kraj pripravljen, kamor se presv. rešnje teló izpostavlja, sem ter tjà obdan z zlatimi ali vsaj pozlačenimi žarki. Tabernakelju na vsako stran se postavljata dve sliki kleččih angeljev Kerubinov, ki verne opominjata, spodobno in pogostoma moliti Jezusa v presvetem zakramentu.

Pred tabernakeljom, ako in kadar je v njem shranjeno presveto rešnje teló, noč in dan gorí luč, ki se imenuje večna luč, ker nam Jezusovo pričujočnost naznanja, ter nas opominja

k ljubezni in pobožnosti, Jezusu pa razodeva našo ljubezen in pobožnost.

Nad altarjem in tabernakeljom je večjidel podoba ali slika ali presvete Trojice, ali Matere božje, ali kakega angelja ali svetnika; ta podobščina naznanja varuha, komur na čast je cerkev sezidana ali altar postavljen.

Kar je več altarjev v cerkvi, imenujejo se stranski altarji.

2.) Ladija se imenuje prostor za krščansko občino, ker se krščanska cerkev primerja čolnu ali ladiji, katera med viharji in nevarnostmi jadra v večnost. Ta prilika je vzeta od Petrovega čolna, iz katerega je Jezus ljudstvo učil, ali pa od Noetove barke, ki je bila predpodoba krščanske, edinoizveličalne sv. cerkve.

V cerkveni ladiji so:

- a) kancelj ali leca ali prižnica, večjidel na evangelijski strani, s štirimi evangelisti s pomenljivimi podobami. Na stropu strešice, ki je nad prižnico, se pogostoma nahaja golobček, ki je podoba sv. Duhá, in mašnika in ljudstvo opominja, pred pridigo prositi božjega razsvetljenja sebi in poslušalcem. — Sv. razpelo na prižnici pa naznanja, da se tukaj oznanuje le samo nauk križanega Jezusa;
- b) krstni kamen, v katerem je hranjena krstna voda; na njegovem pokrovu je pogostoma podoba krsta Jezusovega v reki Jordanu. Pogled krstnega kamena nas spominja krstnih milosti in obljub, ter opominja, krstno nedolžnost ohraniti do zadnjega izdihljeja našega življenja;
- c) spovednice, ki nas vabijo in kličejo k zakramentu svete pokore;
- d) kropilni kamen pri cerkvenih vratih z blagoslovljeno vodo, s katero se kropimo v cerkev stopivši, ali preden cerkev zapustimo nam v opomin, s čistim srcem pred obličje božje hoditi in tudi zunaj cerkve čisto živeti;
- e) darilnice ali cerkvene skrinjice, v katere verni vlagajo mile darí za cerkvene potrebe, ali za uboge ali sploh v kak dober namen; oné nas torej sploh k milodarnosti budijo in opominjajo, zlasti na tihem, da levica ne vé, kaj je dala desnica.

3.) Pri vhodnih ali vélicih cerkvenih vratih je kór za orgle in pevce, na obeh straneh ob ladiji so v nekaterih cerkvah stranski kori ali molitvenice.

4.) Vsaki cerkvi je po cerkveni zapovedi prizidan žagrad ali zakristija, t. j. kraj, kjer se duhovščina zbira, oblači, po cerkvenem opraviu slači, in kjer so hranjena cerkvena oblačila in orodja.

Sveti kraji razen cerkvá so še tudi:

1.) Kapelice po gradéh ali po hišah. Kapele so dvojne: očitne ali domače.

a) Očitne so, katere so s škofovim privoljenjem sezidane, za vselej službi božji odločene in imajo vhod tudi s ceste; očitnim se prištevajo tudi kapele v bolnišnicah, semeniščih, samostanih, v škofovem poslopji; — očitne kapelice imajo skoraj vse pravice pravih cerkvá.

b) Domače kapelice imenujemo pa iste, ki so kje sred poslopja in nimajo vhoda s ceste. Da se v njih vedno smé maševati, treba je papeževega privoljenja; sem ter tjà v njih maševati pa smejo dopustiti tudi škof.

2.) Kapelice ali molitvenice po gradéh, v hišah ali po vaséh, v katerih se sv. maša ne bere, ampak se hišna družina ali vaščani zbirajo k občni molitvi, zlasti večerni; pač lepa in posnemanja vredna navada.

3.) Znamenja ali pili na gričih in mostéh, v logih ali na polji, ob cestah ali na razpotjih. Njih veliko je postavljenih v spomin kake imenitne dogodbe ali nesreče na istem kraji. Vanje stavijo sveto razpélo in podobe svetnikov.

4.) Sem ter tjà pri kacem mestu ali cerkvi ali na kacem griču je po 14 tacih znamenj sezidanih, v katerih so postavljene podobščine 14 postaj ali štacijonov križevega pota; tak griček imenujemo kalvarijo.

§ 68.

d) Zaljšanje katoliških cerkvá.

Altarje ali cerkvene stene katoliški kristijani mnogotero zaljšamo, zlasti s podobami, slikanimi ali iz kamena ali iz lesá izrezanimi, in sicer iz naslednjih namenov:

1.) cerkvam v lepoto in kinč;

2.) Kristusu in svetnikom božjim na čast in

3.) vernim v pouk, ker nam pred oči stavijo ali skrivnosti sv. vere ali kako prigodbo našega odrešenja ali pobožno življenje kacega svetnika.

Presveta Trojica se nam takó-le stavi pred oči: Bog Oče v podobi častitljivega starčeka, na njegovi desnici Jezus s križem v podobi človeški in sv. Duh v podobi goloba nad njima. — Sploh se Bog Oče vpodobuje kakor starček na zemeljski krogli počivaje; Bog Sin kakor človek v kaki dogodbi svojega življenja, trpljenja ali smrti, n. pr. kakor dobri pastir, kakor jagnje ali na križi; Bog sv. Duh pa skoraj povesod le v podobi goloba.

Prečastito Devico Marijo umetniki mnogovrstno vpodobujejo: ali kakor devico v belem oblačilu z vencem na glavi, kateri obdaja 12 zvezd, lilijo v roki, na kači stojé. (1. Mojz. 3, 15.) — Ta podoba nam pred oči stavi Marijo brez madeža izvirnega greha spočeto; ali kakor mater z božjim detetom Jezuščekom v naročji; — ali kakor žalostno mater, z mečem v srce zabodenim, ki je presunil njeno srce. (Luk. 2, 35.)

Angelji, poslanci božji, se vpodobavajo: ali kakor otročiči ali kakor mladeniči v belih oblačilih s perutnicami v znamenje hitrosti, s katero spolnujejo božja povelja; tudi s kelihom, križem ali kadilnico, ker naše molitve in dobra dela nabirajo in pred sedež božje milosti nosijo.

Sv. Peter se vpodobava s ključema v roki kot poglavar sv. cerkve, ker mu je Jezus ključé nebeškega kraljestva izročil; sv. Pavel z bukvami, ker je veliko listov pisal, in z mečem, ker je bil ž njim dejan ob glavo; sv. Janez z bukvami, ker je veliko pisal, in s kelihom, okoli ali iz katerega se strupena kača vije v znamenje, da mu je bil dan iz keliha strup, katerega je brez vse škode izpil; drugi aposteljni pa vsak z orodjem, s katerim mu je bilo vzeto življenje.

Sv. evangelisti imajo pomenljive podobe zraven sebe, ki so posnete iz začetka vsacega evangelija: sv. Matej s človeško podobo, ker svoj evangelij začenja z rodovinskimi bukvami Jezusa Kristusa, ki skazujejo, da je Jezus pravi človek; sv. Marka z levom ali oroslonom, ker svoj evangelij začenja z Janezom krstnikom, ki je glas vpijočega v puščavi; v duhovnem pomenu je lev znamenje božje moči sv. evangelija; sv. Lukež z volom, ker s Caharijevo daritvijo začenja svoj evangelij; sveti Janez s postojino ali orlom, ker se je v svojih mislih najvišje povzdignil, pričénši pisati o Jezusovi božji naravi.

Sv. mučenci se vpodobavajo s palmovo vejico, katera pomenja njihovo slavno zmago, in s posebnimi znamenji njihove mučeniške smrti.

Drugi svetniki se nam pred oči stavijo v oblačilih svojega stanú v znamenje čednosti, s katero nam svetijo; n. pr. z lilijo, ako je njihova viteška čednost bila sv. čistost; ali z znamenji hudega, kar so premagali.

Vsem svetniškim podobam lastno pa je, da imajo svetlobo v podobi okroglega venca okoli glave; pri podobah Jezusovih in Marijinih pa vrh tega še ves život neka svetloba obseva.

Naj bi cerkveni predniki skrbeli, da bi se ne stavile v cerkev ali v druge sv. kraje take podobe, ki so sv. veri ali šegi nasproti, ali če imajo kaj nespodobnega ali celó izpodtakljivega nad seboj.

Tudi je želeli, da so vse podobe in podobščine po cerkvi umetne, ker le take podobe k pobožnosti budijo in človeškega duhá povzdigujejo k nebeškim rečem; spodobne in umetne podobe imajo veliko moč do človeških sre.

Slovenci sv. podobe sploh visoko čislajo, torej si jih radi omišljujejo ne le za sv. kraje, ampak tudi za dom; med njimi se lahko ne najde hiša, katere najlepši kinč bi ne bile sv. podobe na stenah; da bi le nespodobnih ne kupovali in ne vesili na stene, kakeršnih se po sejnih veliko vidi. Boljše nič kakor spake.

§ 69.

e) Posvečevanje katoliških cerkvá.

Preden se začne cerkev zidati, škof ali v to pooblaščen mašnik na mesto, kjer naj bo véliki altar, križ postavijo v znamenje, da v imenu Kristusovem vzamejo ta prostor v posest; potem ves prostor, za cerkev odločen, z blagoslovljeno vodó pokropijo, vogeljni ali stalni kamen na štiri vogle blagoslové ter ga na odločeno mesto v dno med primernimi molitvami vložé. Ta kamen, ki se po latinski zóve «Lapis primarius angularis», pomenja Kristusa, na katerem je sv. katoliška cerkev zidana ali vstanovljena, kajti Kristus je «vogeljni kamen, katerega so delalci (Judje) zavrgli»; «druzega dna namreč nihče ne more vložiti razen tega, ki je vloženo, katero je Jezus Kristus.» (1. Kor. 3, 11.)

Ko je cerkev dodelana, posvetijo jo škof slovesno. Dan pred cerkvenim posvečevanjem je po cerkveni zapovedi škofu posvečevalcu in vsi duhovnji zapovedan post, da bi izprosili od Boga milost za to imenitno opravilo, in tudi v znamenje, da moremo le po spokorni poti priti v nebeško kraljestvo, katerega lepa podoba je cerkev.

Na večer pred posvečevanjem se prenesó svetinje (od treh mučencev), ki so jih škof odločili za cerkev, v šotor, kateri je v ta namen zunaj cerkve postavljen: zraven svetinj se postavita najmanj dva svečnika s prižganima voščenima svečama; — potem duhovni molijo jutranjice in hvalnice v čast svetnikom, katerih svetinje so v šotoru. — Verni pa vso noč pred svetinjami čujejo, molijo ali sv. pesmi prepevajo.

Dan posvečevanja zarano se jamejo v šotoru na svetinjah sv. maše brati.

Cerkveno posvečevanje se opravlja s temi obredi:

1.) Škof z vso pričujočo duhovščino gredó v šotor pred svetinje, kjer vseh sedem spokornih psalmov molijo, v znamenje, da se moramo s pokoro očistiti, ako hočemo iti v nebeško kraljestvo, katerega podoba je posvečena cerkev.

2.) Po kratki molitvi se začno klečé moliti litanije vseh svetnikov. Izrekši prošnjo: «Od vsega hudega — reši nas, o Gospod», škof vstanejo, z duhovščino in ljudstvom v procesiji trikrat okoli cerkve gredó (prvič in drugič na desni in tretjič na levi strani pričenši), ter spotoma cerkvene vnanje stene (v prvo, kolikor visoko dosežejo, v drugo ob tléh in v tretje v srednji višavi) kropijo, rekoč: «V imenu Oče-† ta in Si-† na in svetega † Duhá» v znamenje, da v imenu presvete Trojice v posest vzamejo cerkveno poslopje ter je za vselej odločijo v službo božjo. — Cerkvene vnanje stene se z blagoslovljeno vodo kropijo v znamenje, da to poslopje ne bo v nikakeršno posvetno rabo, ampak vse le Bogu v čast. — Ko škof pridejo do zaprtih vélicih vrat prvič in drugič, obakrati s pastirsko palico na nja potrkajo, katera se jim pa ne odpró, v znamenje, da je nekedaj človeštvo zastoj izdihovalo po nebesih, ki jim jih je bil zaprl izvorni greh; v tretje pa s pastirsko palico znamenje sv. križa naredé na vratih, in koj se jim odpró, v znamenje, da nam je le daritev sv. križa odprla nebesa.

3.) Potem škof le z duhovščino v cerkev gredó s pozdravom: «Mir bodi tej hiši»; sred cerkve se ustavijo, ter spomnivši se visocega pomena hiše božje za svoje sveto opravilo sv. Duhá na pomoč pokličejo s cerkveno pesmijo: «Veni, creator Spiritus!»

Ko se ta pesem moli, eden strežnikov cerkvena tla s pepelom potrese navskriž do črevlja na široko od vogla do vogla; potem duhovščina litanije vseh svetnikov dalje moli, vanje pristavljajoč prošnjo, «da bi Bog hotel to cerkev blagosloviti in posvetiti».

Po dokončanih molitvah škof s pastirsko palico grško in latinsko abecedo (A. B. C. D. itd.; A. B. Γ. Δ. itd.) pišejo v navskriž potreseni pepel, v znamenje, da je le ena prava cerkev, ki v sebi strinja verne izmed vseh narodov.

Potem škof blagoslové zmes, ki so jo naredili iz vina in vode, soli in pepela. Ta zmes pomenja darí, ki se bodo delili v hiši božji, in sicer sol modrost, pepel spokornost, voda čistost sreá, vino pa krščansko ljubezen.

6.) Zdaj se prične

Posvečevanje vélicega altarja.

a) Po nekaterih molitvah škof v zmes iz vina, vode, soli in pepela palec potaknejo in ž njim znamenje križa naredé sred altarja in na njegovih štirih voglih, kjer so v površno kamenato ploščo križeci vsekani; potem kropé altar sedemkrat okoli njega gredé, med katerim opraviom se 50. psalm poje.

Vse to pomenja:

a) da nam vsi darovi in milosti, ki se v hiši božji delé, izvirajo iz presvete daritve, ki se opravlja na altarji;

β) pet vsekanih križecev pa pomenja pet ran, iz katerih je tekla v naše odrešenje Jezusova kri.

7.) Zdaj gredó škof za altar in odtodi na desno začnó z blagoslovljeno zmesjo kropiti notranje cerkvene stene ob tleh; prav tako v drugo, le da stene kropé v srednji višavi, t. j. v višavi svojega obraza; v tretje se pa izzà altarja obrnejo na levo stran in stene nekoliko višje kot v drugo kropé. Med vsakim obhodom se psalm poje.

Po tretjem kropljenji škof z ostalo zmesjo cerkvena tla kropé od vélicega altarja naravnost do vélicih vrat in potem navskriž od vogla do vogla; med tem kropljenjem se pojejo trije predpevki ali antiphone s svojimi vrsticami.

Dovršivši kropljenje cerkvenih tál, škof sred cerkve obstojé, blagoslovljene vode na vse štiri strani sveta izlijejo in k vélicim vratom obrneni glasno molijo.

8.) Obred vsega tega kropljenja spada k cerkvenemu posvečevanju; zdaj se pa zopet altar dalje posvečuje:

- b) Škof z ostalo zmesjo in nekoliko apnom mavto napravijo ter jo blagoslové, kar pa zmesi še ostane, polije se okoli altarja po tleh;
- c) zdaj gredó škof v procesiji po svetinje v šotor; ko tam nekatere molitve opravijo, dva mašnika na ramo vzdigneta svetinje, katere dva duhovna vedno kadita, ter neseta v procesiji do cerkvenih vélicih vrat, od tod okoli cerkve, ljudstvo pa vedno kliče k Bogu za usmiljenje, rekoč: «Kyrie eleison»;
- d) po dokončani procesiji duhovna svetinje pred vélika vrata na tla postavita in škof samí ali kak duhoven, večjidel dekan istega okrožja, pričujoče ljudstvo, zlasti pa duhovnijane, zunaj cerkve v primerni kratki pridigi nagovoré;
- e) po nagovoru škof pričujoče verne opominjajo moliti za té, ki so cerkev sezidali ali vstanovili in za tiste, ki so prosili, da bi se posvetila v božjo čast, ter je zagotavljajo, da bodo deležni vsega dobrega, ki se bo storilo in godilo v tem poslopij. — Po kratki molitvi s sv. krizmo vélika vrata od zunaj v znamenji sv. križa pomazilijo; — potem mašnika svetinje vzdigneta, ter je v procesiji med petjem neseta v cerkev, kamor zdaj tudi verni smejo iti, ter je pred vélicim altarjem na tla deneta, strežniki pa jim svečnike s prižganimi svečami pristavijo;
- f) zdaj škof začnó posvečevati grob za svetinje vsekan, t. j. jamico, katera je v povrhno ali sprednjo ploščo vdolbena; oní jo s sv. krizmo pomazilijo na vseh štirih vogalih, skrinjico s svetinjami vanjo položé, svetinje pokadé in tudi

malo ploščico ali pokrivalice s sv. krizmo pomazilijo na strani, ki bo v grob obrnena; potem jo z lastno roko nanjo vzdajo, zazidano pa tudi na vnanjem lieu s sv. krizmo pomazilijo in altar kadé na desno in levo, od spredaj in zgoraj; zdaj se škof vsedejo, strežniki pa altarjevo povrhnjo ploščo z belim prtom izbrisejo;

- g) potem škof jamejo posvečevati povrhnjo altarjevo ploščo: oni jo najpred sredi in na vseh štirih vogalih v podobi sv. križa kadé, potem pa ves altar okoli njega gredé; na to pet križecev v ploščo vsekanih dvakrat s svetim krstnim oljem in enkrat s sveto krizmo mazilijo, in sicer v tem le redu:

†		†
2	†	5
†	1	†
4		3

Po vsacem maziljenji škof altar okoli njega gredé kadé; med maziljenjem in vsem daljnim posvečevanjem eden duhoven okoli altarja hodé vedno s kadilom kadí, drugi duhovni pa psalme pojejo.

Po dokončanem trikratnem maziljenji križecev škof krstnega olja in sv. krizme po plošči izlijejo, ter ju po plošči povrh z desnico razmažejo takó, da je vse njeno zgornje lice pomaziljeno.

8.) Zdaj gredó škof za altar, od tod se na desno obrnejo in cerkvene stene na 12 mestih, po vsi cerkvi razdeljenih in s križeci zaznamovanih, zapored s sveto krizmo mazilijo in maziljene s kadilom pokadé. — Dvanajstera mesta pomenjajo 12 aposteljnóv, katere je Jezus svoji cerkvi stebre dal, ki so njegov nauk nesli po vsem svetu.

- h) Potem škof zopet k altarju gredó, tam 25 kadilnih zrníc blagoslové, položé jih pet v vsak izsekani in že maziljeni križec, in na kadilna zrnica denejo križec iz malih voščénih svečíc, katere zažgó, da s kadilnimi zrnici vred pogoré; med gorenjem škof na altarjevi spodnji stopnici klečé molijo, rekoč: («Aleluja.») «Pridi, sveti Duh, napolni srea svojih vernih in vžgi v njih ogenj svoje ljubezni.»

- i) Po nekaterih molitvah škof s sv. krizmo znamenje sv. križa na srednji altarjevi plošči naredé in še altarjeve zveze, na štirih voglih, kjer so plošče spojene, s sv. krizmo mazilijo; in s tem maziljenjem je dovršeno cerkveno in altarjevo posvečevanje.

Zdaj si škof roké brišejo in umivajo; eni strežniki altar z belimi prti zbrisujejo, eni pa na altar nosijo prtove, posode in orodja, ki so potrebna za službo božjo, da jih škof v ta namen blagoslové.

Potem ali sami škof (ali kak mašnik) daritev svete maše na uprav posvečenem altari opravijo in pričujoče verne slovesno blagoslové ter jim eno leto odpustka podelé ta in vsak obletni dan cerkvenega posvečevanja, ako posvečeno cerkev obišejo iz namena pravega.

Opomba 1.) Kedar iz katerega koli vzroka ni mogoče, da bi škof posvetili cerkev, blagosloví jo mašnik, v to pooblaščen, toda z veliko krajšim in manj pomenljivim obredom, in sicer:

- a) Po opravljeni začetni molitvi, v kateri mašnik prosi, da bi Gospod Bog spremljal vsa naša dela, katera naj se vsa v njem začnejo in končajo, moli predpevek: «Pokropi me, Gospod, z izpom, in očiščen bom, umij me, in bel bom, bolj kakor sneg»; na to pričujoči duhovni in pevci zapojejo 50. psalm «miserere», mašnik blagoslavljaec pa med tem, obrnivši se na desno stran, cerkvene stene okoli in okoli prvič v višavi, potem pa ob tleh pokropí z blagoslovljeno vodo.
- b) Vrnivši se moli, da bi Bog po zasluženji prečastite Marije, vselej Device, in svetega I. (svetnika, na čegar čast je cerkev zidana) in vseh svetnikov ta kraj obiskal, s svojo milostjo očistil in očiščenega ohranil, in da bi vernim prošnje uslišal in voščila izpolnil.
- c) Na to duhovščina v procesiji v cerkev pred véliki altar gredé litanije vseh svetnikov póje; po prošnji: «da vernim dušam v vicah večni pokoj dodeliš — prosimo te, usliši nas», blagoslavljaec litanijam dostavi prošnjo: «da to cerkev in ta altar na svojo čast in na imé svojega svetnika I. očistiš in † blagosloviš», potem se litanije po navadi dalje pojejo do konca.
- d) Po dokončanih litanijah opravi dve kratki molitvi; potem moli predpevek: «Blagoslovi, Gospod, to hišo, svojemu imenu na čast sezidano», pričujoča duhovščina 119., 120. in 121. psalm poje, in med tem petjem blagoslavljaec cerkvene stene, pričénši na evangelijski strani, kakor je storil od zunaj, v višavi in ob tleh z blagoslovljeno vodo kropí; z molitvijo, da bi bili uslišani vsi, ki bodo ondi klicali na božje imé, je blagoslovljenje dovršeno, na altar se dene vsa potrebna naprava, katero blagoslavljaec blagoslovi in prva sv. maša se na njem slovesno obhaja.

Že po obredu se tedaj od cerkvenega posvečevanja jako loči blagoslavljanje; posvečevalni obred je veliko dalji, slovesniši in pomenljiviši; še večji je pa razloček v molitvah samih. Blagoslavljalne molitve bolj merijo na to, da se sezidana hiša iz oblasti odvzame satanu, kateremu je po grehu zapadla tudi vsa priroda in da jo odločijo službi božji; — posvečevalne molitve pa nimajo le samo tega v sebi, temveč še dalje merijo, in sicer zlasti na to, da sezidano poslopje v resnici posveté ter je spremené v pravo sveto hišo božjo. Torej je vernim, ki si sezidajo novo župnijsko cerkev, prva in poglobitna skrb, škofa naprositi, da jim jo posveté, ko najprej morejo.

Opomba 2.) Posvečena ali blagoslovljena cerkev neha biti posvečena ali blagoslovljena, ako se v nji zgodí kaka velika hudobija, zlasti ako je bila v nji kri siloma prelita ali kađar se podere kak poglavitni del. Da je razposvečena ali oskrunjena cerkev zopet svet kraj in za službo božjo pristojna, mora se sè svetim namenom spraviti, in to je cerkvena sprava.

Opomba 3.) Cerkevno posvečevanje je zavoljo tega nekoliko obširnejše razloženo, da bi si verni, zlasti pa šolska mladež, dobro zapomnila, koliko važnost imajo katoliške cerkve, kako visoko spoštovanje jim torej gré. Da bi se pač vselej spodobno in lepo védli na tem svetem kraju!

Opomba 4.) Altar sam se posvečuje z obredom v tem paragrafu — s črkami a), b), c), d), e), f), g), h), i) — zaznamovanim, izpusti se pa vse, kar gré k cerkvenemu posvečevanju.

II. O cerkvenih blagoslavljanjih.

A. Rečno blagoslavljanje.

§ 70.

Kako se blagoslavlja pokopališče.

Katoliško pokopališče je kraj, kamor pokopujemo pravovernih trupla. Pomenljivo in lepo je imé, s katerim Nemci označujejo pokopališče, pravijo mu «njiva božja», ker je le Bog, edin Gospod življenja in smrti, poséva s človeškimi trupli, ki bodo vstala k novemu življenju, enako semenskim zrnom, ki iz svojega strohnenja poganjajo nove, žive kalí. — Pokopališča se zovejo tudi «počivališča» (Friedhöfe) ali «spavališča» (cœmeteria), kjer v grobeh trupla v miru počivajo od posvetnega vojskovanja; tudi «cerkveni dvori» (Kirchhöfe) jim pravijo, v spomin, da so nekedaj pokopavali kristijani svoje mrličé okoli cerkve.

1.) Zvečer ta dan pred blagoslavljanjem se na pokopališči pet križev postavi, v sredi eden in na vsakem voglu eden; pred vsak križ se v zemljo zabije kol s tremi roglji, na vsak rogelj se pa natakne sveča.

2.) Katoliško pokopališče škof tako-le blagoslavlja:

- a) Pred vsim se vse sveče pred križi prižgó; to nam oznanja tolažbe polno versko resnico našega vstajenja;
- b) škof pred srednji križ pokleknejo ter Bogá prosijo, da bi blagovolil blagosloviti in posvetiti odločeni kraj;
- c) potem škof pred srednjim križem klečé litanije vseh svetnikov molijo;
- d) po litanijah škof po vsem pokopališči gredó, kropé je na desno in levo z vodó, v ta namen blagoslovljeno, vrnejo se pred srednji križ ter molijo, da bi Bog večno poveličanje dodelil vsem truplom, ki bodo počivala na tem mestu;

- e) potem vsak križ posebej pokadé, sveče s kolov snamejo ter je na križe nataknejo, eno vrh križa, eno na desno in eno na levo ročico;
- f) ako je na pokopališči cerkev ali kapelica, v kateri se smé maševati, opravi se daritev sv. maše za vse, katerih trupla bodo počivala na tem blagoslovljenem kraju.

Sred pokopališča, kjer je bil zasajen križ pri blagoslavljanji, se postavi večji križ s podobo križanega Jezusa v znamenje naše vere, našega upanja; — za pri vratih na pokopališče se spodobi posoda z blagoslovljeno vodo, da bi grobe ranjelih, kadar na pokopališče gremo, kropili ter večni mir in pokoj voščili vernim, zlasti tem, katerih trupla tukaj počivajo.

Lepa in posnemanja je vredna navada, da verni tudi na posamezne grobe stavijo tolažbe polna znamenja svojega odrešenja; sem ter tja so videti tudi druga pomenljiva znamenja, ki nas spominjajo verskih resnic, n. pr. smrt s koso, angelj s trobento, skleneni roki, pšenični klas, bršlin, ki ostane vedno zelen, cipresino drevo, i. dr. — Znamenja, ki so bila ali so še v navadi pri nevernikih ali nekatoliških kristijanah in le na žalost spominjajo, ne pa na tolažbo ali upanje, se ne spodobijo grobom ranjelih katoliških kristijanov.

Vsako pokopališče mora biti po cerkvenem povelji ograjeno ali obzidano iz spoštovanja do blagoslovljenega kraja in da živina ali zverina nanj ne more; od tod imenujejo Nemci pokopališče tudi «Freithof» (ograjeni dvor).

Opomin: Tudi blagoslovljena pokopališča se z velikimi hudobijami, na njih storjenimi, zlasti s siloma prelito krvjo ali s pokopanjem nekrščenega človeka, oskrunijo in taka se morajo spraviti s posebnim obredom.

§ 71

Kako se zvonovi blagoslavlajo?

Zvonovi imajo namen, da verne kličejo k službi božji ali prejemi sv. zakramentov, da prazniške dni napovedujejo, poveljujejo ali sploh slovesnost povikšujejo in razodevajo veselje; da miriče v večni mir in pokoj spremljajo in žive verne k molitvi budé in vabijo. Zvonovi so v katoliški cerkvi že iz sedmega stoletja sploh v navadi.

Opomin: Kolikor nam je znano, bili so stari Egipčani prvi, ki so imeli male zvončke, in od njih so jih menda sprejeli Izraelci. Veliki duhoven namreč je imel male zlate zvončke našite na oblačilu, ki je je nosil veliki spravní dan. — Nekako žvenkljanje je izumil in vpeljal Salomon blizu templja, da je plašilo in odganjalo lastovke, da bi na njem ne gnezdile in ga ne oskrunile. — Tudi Grki in Rimljani so rabili male zvončke; Grki so ž njimi k malikovalskim daritvam klicali ljudstvo in na ribjih trgih zna-

menje dajali, ko je kdo rib prinesel na trg; Rimljani so pa ljudstvo na očitne trge ž njimi klicali in hudodelnikom naznanjali smrt. — Večji zvonovi so bili še le od začetka petega stoletja po Kristusovem rojstvu izumljeni.

Jude so leviti s trobentami klicali k službi božji; kristijanje so se pa ob časih preganjanja na tihem zbirali v skrivnih krajih k službi božji; dijakonov in družih nižjih cerkvenih služabnikov (vratarjev) dolžnost je bila, vernim naznanjati službo božjo in kraj zbirališča.

Kedar ni bilo preganjanja, torej jim ne treba skrivati se, imeli so kako suho desko kje obešeno in nanjo so s kladivom tolkli cerkveni služabniki in tako verne klicali k svetim skrivnostim. Od tod so še dandanašnji drdre in klepetei zadnje tri dni vélicega tedna.

Okoli leta 400. po Kristusovem rojstvu pa je izumil in vpeljal zvonove Pavlin, nolanski škof. Nola je mesto blizo ognjenika Vezuva v pokrajini Kampanija na Napolitanskem. Od te pokrajine se zvon v latinskem jeziku zôve «campana», od mesta pa «nôla». — Okoli leta 550. so bili zvonovi vpeljani na Francoskem; leta 680. je na Britanskem (Angleškem) zapel prvi zvon; od osmega stoletja so pa sploh v navadi.

V ta visoki pomen škof zvonove tako-le blagoslavlja:

- 1.) Škof zvon od znotraj in od zunaj z blagoslovljeno vodo omijeje v znamenje, da si s kesanjem in pokoro očistino dušo, preden gremo k službi božji, kamor nas kličejo zvonovi;
- 2.) potem škof zvon s sv. bolniškim oljem na osmerih mestih zunaj in sv. krizmo na štirih krajih od znotraj mazilijo v znamenje, da pri službi božji, kamor nas vabijo zvonovi, zadobivamo očiščenje grehov in vse darí sv. Duhá;
- 3.) potem škof zvon s kadilom kadé vernim v opomin, da naj se s pravo pobožnostjo vdeležujejo vseh svetih opravil, k katerim nas kličejo zvonovi;
- 4.) poslednjič se bere sv. evangelij (Luk. 10.), ki pripoveduje, da je bil Jezus prišel v Lazarjevo hišo, kjer je govoril pomenljive besede: «Le eno je potrebno.» To tehtno resnico nam sploh oznanjujejo zvonovi, kadar nas kličejo v svetišče.

§ 72.

Kako sv. cerkev blagoslavlja sv. olje?

V katoliški cerkvi se rabi troje sv. olje: krizma, krstno in bolniško olje.

Olje le škof blagoslavlja, in sicer véliki četrtek med sv. mašo. Škofa obdaja 12 mašnikov v belih oblačilih, 7 dijakonov in 7 subdijakonov. Dvanajst mašnikov spominja na 12 aposteljnov, ki

so bili okoli Jezusa pri zadnji večerji; sedem dijakonov na sedem dijakonov, ki so si jih bili aposteljni v pomoč izvolili, in sedem subdijakonov, da jih je bilo toliko v starih časih pri vsaki škofovi ali stolni cerkvi.

Olje se tako-le blagoslavlja:

1.) Olje za bolnike ali za zakrament sv. poslednjega olja se blagoslavlja po dokončani tili maši z molitvijo: «da bi maziljenje s tem oljem ozdravilo vse dušne in telesne bolezni.»

2.) Sv. krizma se tudi med sv. mašo, po sv. obhajilu blagoslavlja s temi obredi:

a) Škof v podobi sv. križa trikrat dihnejo v olje, v ta namen pripravljeno; to pomenja cerkveno prošnjo, da bi milosti svetega Duhá prejeli vsi, ki bodo maziljeni s sv. krizmo;

b) potem škof nekoliko balzama vlijejo v olje ter med mešanjem molijo, rekoč:

«Ta zmes bodi vsem, ki bodo ž njo maziljeni, v spravo in izveličalno varstvo od vekomaj do vekomaj.» Odgovor: «Amen»;

c) Škof se pred sv. krizmo trikrat priklonijo, vselej pojé, rekoč: «Češčena bodi, sv. krizma»;

d) poslednjič škof posodo sv. krizme na gorenjem robu poljubijo Jezusu v zahvalo za sv. zakramente.

Kar so škof *a)*, *c)*, *d)* storili, vse to tudi 12 mašnikov zapored za njimi stori, le da mašniki sv. krizmo klečé pozdravljajo.

3.) Krstno olje se precej po blagoslavljanji sv. krizme z enakimi šegami, kakor krizma blagoslavlja; le molitve so druge.

To troje sv. olje se precej vsem škofijskim dekanijam in od tod vsem duhovnijam razpošlje, da je rabijo do vélike sabote prihodnjega leta.

§ 73.

Blagoslavljanje krstne vode.

Krstna voda se véliko in binkoštno saboto blagoslavlja, in sicer v spomin, da je cerkev nekedaj odraščence ob teh dnéh krščevala.

Krstno vodo mašnik blagoslavlja, in sicer tako-le:

1.) Mašnik vodo, v veliki posodi pripravljeno, z roko v podobi križa razdeli v znamenje, da ima sveti krst posvečujočo moč od daritve Kristusove na križi;

2.) dotakne se z roko vode po vrhu v znamenje, da bo ta voda pod posebnim varstvom božjim, ter očistila vse, ki bodo krščeni ž njo;

3.) nad vodo tri križe zapored z roko naredí in potem pljusne nekoliko vode iz posode na vse štiri kraje svetá; — to pomenja prošnjo, da bi bila vsem ljudem vseh národov v izveličanje Jezusova daritev na križi, od katere ima sveti krst svojo moč;

4.) potem v vodo trikrat dihne v znamenje, da svojo moč zadobi od Bogá;

5.) zdaj prižgano velikonočno svečo v vodo trikrat potakne s prošnjo, rekoč: «Stopi naj v to vodo moč sv. Duhá»;

6.) potem mašnik vzame nekoliko te blagoslovljene vode v malo posodo, iz katere pričujoče verne po cerkvi gredé kropi v opomin, da se naj vsi Bogu srčno zahvalijo za milosti pri svetem krstu prejete; te blagoslovljene vode iz velike posode tudi verni na dom jemljejo;

7.) zdaj z blagoslovljeno vodo napolni kotlič, kateri v krstni kamen postavi in vanj izlije nekoliko sv. krstnega olja, potem nekoliko sv. krizme in poslednjič obojega ob enem, v znamenje milosti, ki se delé pri sv. krstu;

8.) po dovršenem blagoslavljanji se mašnik k velicemu altarlju vrne in začne gredé litanije vseh svetnikov peti; ko pride pred véliki altar, vleže se na njegove stopnice na obraz ter litanije leže dalje poje. — Z litanijami vse svetnike na pomoč kliče, da bi se po njihovi priprošnji vsi ljudje vdeležili milosti sv. krsta; na obraz se pa vleže zato, da spoznava svojo nevrednost in ponižnost in srčne želje po uslišanji, naj bi se vsi ljudje v večnem izveličanji zjediniли z božjimi svetniki.

§ 74.

Kako se voda sploh blagoslavlja?

Blagoslovljena voda se že od začetka krščanske cerkve rabi. Vodo mašniki navadno vsako nedeljo, v potrebi pa tudi druge dni blagoslavlajo s tem-le obredom:

Mašnik pred vsem blagoslovi nekoliko solí; potem nad vodo moli: naj bi Bog to vodo z nebeško močjo napolnil, da bi od njih, ki se bodo ž njo kropili, odvrnil vse peklensko zalezovanje in telesne betežnosti, njihove duše pa očistil in z milostimi napolnil, ter rečem, ki bodo ž njo pokropljene, odvzel vse, kar bi človeku utegnilo škodovati; — po opravljeni molitvi iztrese blagoslovljeno sol med vodo.

Blagoslovljena voda se v katoliški cerkvi pogostoma rabi; ž njo se kropí verno ljudstvo pred in po službi božji in vse

blagoslovljene reči, kakor n. pr. obleka in orodje, altarji, hiše, sveče, pepel, oljike, jedi, i. dr.

Pa tudi verni kropé sami sebe in svoja pohišta in polja z blagoslovljeno vodo, kakor n. pr., kadar v cerkev ali iz cerkve gredó, preden se podajo od doma na delo, kupčijo ali kako potovanje, preden se vležejo spat, svete tri božične večere, t. j. na večer pred božičem, obrezovanjem Jezusovim in sv. tremi kralji; — torej ni skoro najti krščanske hiše, kjer bi ne bilo blagoslovljene vode v posodici, za njo namenjeni. — Ta lepa katoliška šega ni vraža, ker se opira na cerkveno molitev pri blagoslavljanji vode.

B. Osebno blagoslavljanje.

§ 75.

Kako sv. cerkev blagoslavlja verno ljudstvo pri službi božji?

Sv. cerkev krščansko občino blagoslavlja:

1.) S presv. rešnjim telesom, ki je ali v monštranci ali v obhajilnem kelihu. — Mašnik molčé naredí s sveto hostijo nad kleččim vernim ljudstvom znamenje sv. križa, ker Jezus Kristus sam blagoslavlja, kakor je nekedaj, ko je živel na zemlji, zlasti ravno preden je v nebesa šel, blagoslovil svoje učence;

2.) z blagoslovljeno vodo ob vseh nedeljah pred ali po službi božji.

Kropljenje pred službo božjo, med katerim se poje 50. psalm, je sv. cerkev vpeljala, da vernim prosi milosti, z očiščenim in spokornim srcem biti pri sv. maši; to je tudi pomen, da se verni sami kropé z blagoslovljeno vodo, ki je v kropilniku ali v kaki drugi posodi pri cerkvenih vratih, v cerkev in iz cerkve gredé.

Kropljenje po službi pa verne opominja, da naj se tudi zunaj cerkve pri vseh svojih delih in opraviilih skrbno varujejo vsacega greha, ako hočejo, da jih spremlja blagoslov božji po vseh potih ter varuje telesnih in dušnih zlegov;

3.) konec svete maše in po dokončani pridigi, ko duhovni med primerno molitvijo z roko križ naredi nad vernim ljudstvom.

Pa tudi zunaj službe božje škofje in mašniki blagoslavlajo, ako so prošeni. — Naši verni Slovenci kaj radi novoposvečenega mašnika blagoslova prosijo, kateri zlasti radi tega tako visoko cenijo, ker se zaupljivo nádejajo, da je Bogu posebno prijetna blagoslovna molitev tistega, ki je ravnokar pri njem dosegel veliko milost in visoko čast svetega mašništva.

§ 76.

Blagoslavljanje zakonskih mater po porodu.

Krščanske zakonske matere po porodu, posnemáje Devico Marijo, v cerkev gredó, blagoslova prosit, in sicer zato:

- a) da ravnajo po vzgledu Matere božje,
- b) da Bogu skazujejo svojo hvaležnost,
- c) da novorojeno dete darujejo Bogu.

Sv. cerkev krščanske matere po porodu blagoslavlja takó-le:

1.) Mašnik mater, ki pred cerkvenimi vratni stoji in prižgano svečo drži v roki, pokropí z blagoslovljeno vodo. — Prižgana sveča naznanja, da mati hoče svoje dete vzgojevati v pravi veri ter mu vedno svetiti z lepim vzgledom.

2.) Potem mašnik moli 23. psalm, materi štolo podá ter jo v cerkev véde pred altar; to pomenja, da se mora mati dati le Jezusu in njegovi sv. cerkvi vladati, ako hoče svoje dete vzgojiti prav po volji božji.

3.) Mati pred altar poklekne ter Boga zahvali za prejete dobrote, mašnik pa nad njo moli: naj bi ji Bog dodelil, da po tem življenji z detetom vred doseže večno izveličanje po zasluženji in priprošnji prečastite Matere božje.

§ 77.

Kako sv. cerkev umirajoče blagoslavlja?

Blagoslavljanje umirajočih kristijanov tudi imenujemo priporočanje njihovih duš v božjo milost.

Mašnik umirajočega kristijana večkrat z blagoslovljeno vodo pokropí in s pričujočimi za umirajočega opravlja cerkvene molitve, s katerimi njegovo dušo priporoča milosti božji.

V mnogih krajih je lepa in posnemanja vredna navada, da imajo poseben zvon, ki mu pravimo mrtvaški zvon, s katerim sosesko vabijo moliti za umirajočega, ali ravno kar umrlega. — O, da bi tega milega glasú ne preslišali nikedar! Tudi nam bo ljubo in koristilo, ako bodo verni molili ob naši smrtni uri za nas.

§ 78.

Kako sv. cerkev mrličé blagoslavlja?

Sv. cerkev človeka precej po njegovem rojstvu v svoje naročje sprejme pri sv. krstu, ter ga ogrne z oblačilom posvečujoče milosti božje; ona mu ob njegovi smrtni uri na strani stoji, pa tudi spremlja njegovo dušo v večnost in njegovo truplo v grob.

Z blagoslavljanjem mrličev daje sv. cerkev na znanje:

- a) da telesa vernih kristijanov časti tudi po smrti; tudi truplo človeško je časti vredno, ker je bilo pri sv. krstu v tempelji božjim posvečeno in je prejelo presv. rešnje teló in presv. rešnjo kri Jezusa Kristusa, ki je poroštvo častitega vstajenja;
- b) da naznanja versko resnico v občestvo svetnikov, katero ne jenja tudi ne s smrtjo.

Ko umrje človek, umije se njegovo truplo, obleče in položi na oder, v ta namen pripravljen; v roke, na prsih sklenene, mu dajo sv. razpelo v znamenje, da ranjcega duša svojega izveličanja le po Jezusovi daritvi na križi pričakuje, ali pa tudi rožni venec v znamenje, da se zanaša na priprošnjo prečastite Device in Matere božje; — mrtvaškemu odru se na obeh straneh po mestih pristavite najmanj dve goreči sveči, po kmetih pa sem ter tja kaka svetiljka pri zglavji brlí, oboje v znamenje žive vere, s katero se je ranjki kristijan ločil s tega svetá.

V popolno prepričanje, da je človek zares umrl in da bi koga živega ne pokopali, truplo ostane 48 ur na odru; potem se v mrtvaško krsto položi na oblanice ter pregrne z belim prtom; — poslednjič se krsti pokrov pribije in mrlič nese k pogrebu.

Sv. cerkev pokopava svoje odrastle mrliče takó-le:

1.) Mašnik se s črno štolo v mestih in tudi po kmetih, v župnijskih vaseh, podá pred hišo, v kateri je mrlič, sicer pa tja, kjer je v tistem kraju navada, mrlič sprejemati; tukaj moli 129. psalm: «Iz globočine upijem» . . ., v katerem v mrličevem imenu Bogá prosi usmiljenja, potem mrtvaško krsto pokropí z blagoslovljeno vodo, kar naznanja željo, da bi Bog ranjcega dušo očistil vseh madežev in ga s kadílom pokadí, kar pomenja prošnjo, da bi ga Bog častitljivo obudil poslednji dan.

2.) Mrliča nosci vzdignejo, zvonovi žalostno zapojó, in pogrebeci se vredijo v procesijo, ter ga spremljajo ali v župnijsko ali v cerkev na pokopališči; naprej se nese križ, znamenje našega odrešenja, za križem gre mašnik, ki je ranjcega po Jezusovem nauku in s svetimi zakramenti vodil na tem svetu po potu v sv. nebesa, in gredé moli 50. psalm: «Usmili se» . . .; za mašnikom nesejo mrliča, in za njim gredó sorodniki, prijatelji, znanci, sosedge in drugi verni iz soseske.

3.) Mrliča nosci takó postavijo sredi cerkve na tla, da je obrneno njegovo znožje k altarju, mrličé duhovne pa nasproti z zglavjem k altarju, takó da bi verni, ako bi vstali iz krste, gledali k altarju, duhovni pa od altarja k vernim, prav kakor pri službi božji.

4.) Ako je pogreb dopoldne, opravijo se potem v mnogih krajih večidel bilje, t. j. mrtvaške molitve, in daritev sv. maše, in namreč, če je tisti dan po cerkvenih postavah pripuščeno, v črni barvi za ranjcega ali ranjco; sicer pa, in če je pogreb popoldne, mašnik v cerkev stopivši kratko molitev in «libera» (Reši me, o Gospod) moli za njegovo ali njeno dušo, da bi jo Bog v nebesa vzel po svoji milostljivi sodbi; potem mrliča z blagoslovljeno vodó pokropí in pokadí s kadilom.

5.) Zdaj nosci mrliča vzdignejo ter ga zopet v procesiji nesó na pokopališče k izkopani jami; mašnik jamo pokropí z blagoslovljeno vodó, rekoč: «Posvečena bôdi, mrtvaška jama, v imenu Očeta † in Sina in sv. Duhá. Amen.» — Nosci mrliča v jamo spusté in potem mašnik govori: «Vzemi, zemlja, kar je tvojega, Kristus naj sprejme, kar je njegovega; mesó je iz zemlje, duh pak je vdihnen od zgoraj.» — Potem mašnik mrliča še z blagoslovljeno vodó pokropí, rekoč: «Z nebeško rosó naj napojí tvojo dušo Bog Oče † in Sin in sv. Duh. Amen», — in s kadilom pokadí, rekoč: «Z nebeškim duhom (dišavo) naj napase tvojo dušo Bog Oče † in Sin in sv. Duh. Amen». — Poslednjič mašnik z lopatico trikrat po nekoliko prstí na mrtvaško krsto v grob vrže, rekoč: «Iz prstí si ga (jo) naredil, s kostní in kitami si ga (jo) sklenil; obudi ga (jo), o Gospod, poslednji dan. Po Jezusu Kristusu, Gospodu našem. Amen.» — In zdaj nosci zagrebejo mrliča.

6.) Ko je mrlič zagreben, mašnik za ranjcega ali ranjco in za duše vseh tistih moli, katerih trupla počivajo na tem pokopališči.

Pogreb nedolžnih otročičev se od pogreba teh, ki so Bogá že katerikrat razžalili, loči v tem-le:

1.) Mašnik gré z belo štolo s pogrebom v znamenje, da je otročičeva duša prišla čista pred božje obličje.

2.) Molitve se ne opravljajo za dušo ranjcega otročiča, temveč mašnik v njih še le Boga hvali, da ga je v krstni nedolžnosti poklical k sebi; moli pa za vse pričujoče spremljevalce in za duše vseh tistih, katerih trupla počivajo na tem pokopališči, da bi na priprošnjo vseh svetnikov dosegli večno izveličanje.

Katoliška cerkev nekaterim cerkveni pogreb in še celó pokop odrekuje na blagoslovljenem pokopališči, in sicer:

a) vsem, ki niso bili ž njo v zvezi, tedaj: nekrščeni, krivovercem in izobčencem. — Katoliška cerkev je namreč po vsem svetu le ena velika družina božja, in njena pokopališča so njena lastnina, do katere nimajo nobene pravice mrličí, ki niso bili v svojem življenji v ti družini ali so se še celó ločili sami iz nje;

b) vsem tistim svojim udom, od katerih gotovo vé, da so se z velikimi pregrehami prav ob smrti uri nevedne storili cerkvenega občestva, kakor so n. pr. samomorilci, ako se samomor ni v norosti zgodil in niso dali pred smrtjo nobenega znamenja kesà; v dvoboji usmrčeni, če so tudi pred smrtjo na znanje dajali kesanje; in tudi tisti, ki so se na smrti postelji pred pričami ubranili, prejeti zakramente umirajočih: t. j. sv. pokore, presvete popotnice in poslednjega olja.

LITURGIKA

ali

sveti obredi pri vnanji službi božji.

Za gimnazijalno, realno in sploh odrastlo mladost.

Spisal

Anton Lézar,

bivši profesor na c. kr. véliki realki v Ljubljani.

II. del.

Drugi del.

Poveličalna ali cerkvena služba božja.

§ 1.

Poveličalna služba božja v občē.

Poveličalni, častilni ali latrevtični službi božji prištevamo: a) molitev in b) posvečevanje svetih časov in dni; — torej ta del razpada v dva oddelka.

I. Oddelek.

Molitev.

§ 2.

Kaj je molitev in kako jo delimo?

1.) Molitev je povzdigovanje duhá k Bogu ali pogovor z Bogom.

V molitvi se ali sami naravnost k Bogu obračamo ter ž njim pogovarjamo ali pa posredno, da svetnike božje častimo in na pomoč kličemo s prošnjo, da oni govoré za nas pri Bogu. Vsaka molitev je torej obrnena k Bogu, ker le od njega pričakujemo vsega dobrega.

2.) Kristijanje molimo, ali da Bogá, svojega najvišjega Gospoda, po dolžnosti častimo, ali da mu za prejete dobrote dajemo spodobno zahvalo, ali da ga potrebnega prosimo, zlasti odpuščanja grehov in pomoči v vseh nadlogah in revah; molitev je tedaj v oziru svoje vsebine trojna: častilna (hvalna), zahvalna in prosilna.

3.) V molitvi ali le misli in želje svojega duhá k Bogu povzdigujemo (notranja molitev), ali svoje misli in želje tudi z besedo izrekujemo (vnanja molitev); obojo molitev je opravljal tudi Jezus sam.

Notranjo molitev imenujemo tudi premissljevaje.

Ker je le vnanja molitev očitno česčenje božje, cerkev pri očitni službi božji opravlja le vnanjo molitev.

4.) Cerkvena vnanja molitev se pri očitni službi božji ali le moli (govori, izrekuje) ali pa poje, t. j. iz živejših in bolj povzdignjenih čutil (po posebnih pravilih, v to postavljenih) slovesniše moli.

5.) V raznih okoliščinah in iz mnogih svetih namenov se razne molitve in pesmi, s cerkvenim potrjenjem, strinjajo in te molitve in pesmi imenujemo cerkvene pobožnosti.

A. O cerkvenih molitvah pri službi božji.

§ 3.

Posebne lastnosti cerkvenih molitev.

1.) Cerkvene molitve so pogovori, v katerih cerkev občuje z Bogom z določenimi besedami, ki se ne spreminjajo kar nič.

2.) Cerkvene molitve imajo svoje posebne lastnosti, po katerih se ločijo od molitev posamnih ljudi; oné imajo svoj posebni začetek, svojo posebno osnovo in svoj posebni sklep.

Cerkev začinja svoje molitve:

- a) z besedami «Gospod bodi z vami»; — «in s tvojim duhom», ali ljudstvo samo ali v njegovem imenu odgovarja strežnik. S temi besedami si mašnik in ljudstvo gotovo najboljša in potrebniša voščila izrekujeta, namreč: naj bi Bog mašnika in ljudstvo napolnil s svojo milostjo; zakaj če nam Bog vsem ne stoji ob strani, ne moremo še celó kaj dobrega misliti ne, tudi ne moliti, še manj prav moliti;
- b) z besedo «oremus», t. j. «molimo», s katero mašnik opominja verno ljudstvo, naj bi se v duhu združilo ž njim, ki moli v imenu vsega krščanskega ljudstva.

Cerkev je svoje molitve zložila za službo božjo tako-le:

- a) da so vse v množini, ker se tudi zares opravljajo za vse in v imenu vsega krščanskega ljudstva;
- b) da so kratke, krepke in jederne; oné v malo besedah obsegajo in izrekujejo potrebe in želje vsega vernega ljudstva;
- c) da so večjidel osnovane do nebeškega Očeta; v Bogu Očetu, v katerem imata Bog Sin in Bog sv. Duh svoj izvirek, presveto Trojico molimo, kakor tudi Bogu Očetu sploh pripisujemo sklep našega odrešenja in posvečenja.

Cerkev sklepa vse svoje molitve:

- a) ako se glasé do Bogá Očeta, z besedami: «Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, ka-

teri s teboj živi in kraljuje v edinosti svetega Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen»;

b) če so do Boga Sina, z besedami: «Kateri živiš in kraljuješ z Bogom Očetom v edinosti svetega Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen»;

c) če je v molitvi spomin sv. Duhá, pa z besedami: «Po Jezusu Kristusu, tvojem Sinu, Gospodu našem, kateri s teboj živi in kraljuje v edinosti prav tistega sv. Duhá, Bog od vekomaj do vekomaj. Amen.»

Sklep cerkvenih molitev nam naznanja, da zamoremo potrebne milosti od Bogá prejeti le po Jezusu Kristusu, t. j. v njegovem imenu; kar je Jezus tudi sam učil, rekoč: «Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal.» (Jan. 16, 23.)

§ 4.

Šege pri opravljanji cerkvenih molitev in pri molitvah v obče.

Šege pri cerkvenih in v obče pri molitvah so:

1.) Znamenje sv. križa, ki ga delamo pred molitvijo in po molitvi, prav tako pred in po vseh opravljenih službah božje.

Prekriževati se je v navadi že od apostolskih časov v katoliški cerkvi.

Prvi kristijanje delali so sv. križ mnogotero. Trojni je še dandanašnji v navadi:

a) Prvič ga delamo tako, da se s koncem svojih prstov desne roke dotaknemo čela, potem prs na sredo, potlej na levo in poslednjič na desno stran (ramo). Tako ga mašniki n. pr. delajo pred začetkom svete maše; imenujemo ga latinski križ. Tako ga pa tudi delajo še vsi, ki latinski izgovarjajo imena presvete Trojice. — Ta križ se imenuje véliki ali latinski.

Opomin. To križanje na čelu, prsih in obeh ramah naznanja naš trdni sklep, da hočemo misliti, želeti in delati le, kar je presveti Trojici všeč.

b) Drugič križ tako delamo, da si s palcem desne roke na čelu naravnost od zgoraj doli, potlej pa od leve na desno potegujemo čez sredo, na to se prav tako zaznamovamo na ustnicah in poslednjič tudi na prsih. Po tem takem si prav za prav tri križece napravimo, eden na čelu, na ustnicah drugi in tretji na prsih; vendar pa te tri križece sploh imenujemo le en križ. (Pač lepo znamenje presvetih treh božjih oseb in enega Bogá.) — Tako križ delamo, kadar med križanjem izgovarjamo tri božje osebe v domačem (in tudi v nemškem) jeziku. — To je mali križ.

Opomin: To križanje na čelu, ustnicah in prsih je znamenje našega trdnega sklepa, da hočemo misliti, govoriti in želeti, kar je trojednemu Bogu všeč.

c) Tretjič so delali prvi kristijanje tudi tako križ, da so z stegneno desnico potegnili od zgoraj doli in potlej od leve na desno pred seboj. Take križe mašniki delajo nad rečmi, katere blagoslavljujejo, ali nad vernimi, ko jim n. pr. konec sv. maše ali po pridigi delé blagoslov. — To je grški križ.

Križ delaje so kristijani tudi vselej izgovarjali kake sv. besede s ponižno častjo. Dandanašnji so zlasti v navadi nastopne besede:

a) pri latinskem križi: «V imenu Očeta (na čelu) in Sina (sredi prs) in Duha (na levi rami) svetega (na desni rami). Amen» (ko se roki zopet sklenete).

b) Kadar se prekrižujemo s tremi križeci, pravimo: «V imenu † Boga Očeta (na čelu) in † Sina (na ustnicah) in svetega † Duhá (na prsih). Amen» (ko se roki sklenete).

c) Pri tretjem načinu pa večjidel, kakor konec svete maše: «Blagoslovi vas vsegamogočni Bog † Oče in Sin in sveti Duh»; — sicer pa večjidel, kakor n. pr. po pridigi: «Blagoslov Bogá vsegamogočnega, Očeta † in Sina in svetega Duhá pridi nad vas in vedno ostani (pri vas, nad vami). Amen.»

S prekriževanjem ali z znamenjem sv. križa:

a) pričamo svojo vero, ker spoznavamo dve najpoglavitniši skrivnosti svete vere: presveto Trojico z besedami, ki jih izgovarjamo med prekriževanjem in naše odrešenje po Jezusu Kristusu na križi, z znamenjem križa, ki ga delamo na čelu, ustih in prsih; ali na čelu, prsih in ramah;

b) izrekujemo prošnjo, naj bi bili po Jezusovem zasluženju na križi obvarovani vseh dušnih in telesnih zlegov;

c) sebe in druge budimo, živo vero v križanega Jezusa ohraniti in za križanim Jezusom hoditi z voljno potrpežljivostjo v križih in nadlogah.

Pobožni kristijani se tudi prekrižujejo sicer pogostoma, ker je znamenje sv. križa močno sredstvo zoper skušnjave hudobnega duhá in poseben pripomoček, od trojedinega Bogá izprositi potrebnega blagoslova. Prekrižujejo se:

a) pred jedjo in po jedi, da bi jim k dobremu teknilo;

b) pred vsemi svojimi opravili, naj bi jim jih Bog blagoslovil, da bi jim srečno izpod rok šla in bila v zasluženje;

c) preden gredó spat, da bi bili vsega zlega obvarovani po noči, in ko se zbudé, da posveté novi dan Bogú;

d) v nevarnostih in skušnjavah, da bi jim Bog pomagal in stal na strani.

Iz enacih svetih namenov prekrizujejo pobožne matere že svoje otročiče, ko jih spat devajo, pobožni krščanski očetje in matere svoje sinove in hčere, preden jih pošljejo k sv. zakramentom, v šolo ali k drugim imenitnim opravilom; pobožni krščanski gospodarji in gospodinje hleb kruha, preden ga načenejo; pobožni vozniki z bičem tla pred živino, preden zavozijo izpred hiše ali z dvorišča, i. dr.

2.) Molimo gologlavi v znamenje spoštovanja in ponižnosti. — Ženske so pa pri molitvi in v cerkvi pokrite v znamenje, da so pod možovo oblastjo (1. Kor. 11, 10); pokrivalo je namreč znamenje podložnosti.

3.) Pri molitvi in tudi sicer glavo priklanjamo, zlasti kadar izgovarjamo presveto ime Jezus.

4.) Pri molitvi oči povzdigujejo v nebesa, ki so najveličastnejše delo božje. Bog je sicer vsegapičujoč, vendar si ga pa pričujočega mislimo zlasti tam, kjer najočitnejše razodeva svojo moč in veličastvo.

5.) Pri molitvi sklepamo roke na prsih v znamenje svoje revščine, v kateri kličemo k njemu.

6.) Pri molitvi pokleknemo ali še celó klečimo med vso molitvijo v znamenje visocega spoštovanja do Boga in v znamenje svoje ponižnosti in grešne zavesti.

Poklekujemo pa ali le z desnim kolonom ali z obema.

Na eno koleno pokleknemo, kadar v cerkev stopimo ali gremo memo altarja, v katerem je presv. rešnje teló shranjeno ali preden zapustimo cerkev.

Na obé koleni pokleknemo pred sv. rešnjim telesom, kadar je izpostavljeno ali se k bolnikom nese in kadar klečimo pri sveti maši ali pri molitvi.

Na enem kolenu klečati in se nanje opirati je nespodobno.

7.) Pri molitvi marsikdaj trkamo na prsi, zlasti pri povzdigovanji, pri blagoslovu s presv. rešnjim telesom; s trkanjem na prsi naznanjujemo, da se kesamo vseh grehov ter spoznamo, da smo pred Bogom kazni vredni.

§ 5.

Cerkvene molitve pri službi božji.

Najimenitniše molitve, ki jih pri očitni, pa tudi pri domači službi božji, in sicer, kadar sami molimo, opravljamo zunaj sv. maše, so: 1.) Oče naš, 2.) češčena si Marija, 3.) angelj Gospodov, 4.) rožni venec, 5.) litanije.

§ 6.

1.) «Oče naš» ali *Gospodova molitev.*

Gospodova molitev, ki jo po začetnih besedah imenujemo tudi «Oče naš», je izmed vseh najimennitniša:

- a) ker jo je učil Jezus sam;
- b) ker ima prav zato pred Bogom največo vrednost ali ceno;
- c) ker obseza v sebi vse, česar nam treba na duši in telesu.

Oče naš ima odgovor in sedem prošenj.

Ogovor so besede: «Oče naš, kateri si v nebesih», in so najprimerniši začetek molitve, ker nam prav živo stavijo pred obličje tega, ki nas more in hoče uslišati ter nas napolnjuje z otročjim zaupanjem do sebe.

Beseda «Oče» nas spominja neizkončne ljubezni božje do nas ljudi, ter uči, da ga prosimo s spoštovanjem, ljubeznijo in zaupanjem. — Beseda «naš» nas uči, da smo si vsi bratje v Kristusu, torej vsi v eno družino zedinjeni, in da ne prosimo le zase, temveč v imenu vseh za vse. — Besede: «kateri si v nebesih» nas opominjajo, da svoje srce od zemlje in njenih zakladov povzdignimo k Bogu v nebesa, kjer ga svetniki gledajo od obličja do obličja.

1.) V prvi prošnji prosimo, da bi mi in vsi ljudje prav spoznali, ljubili in častili Bogá.

Bog je najvišji in edino pravi konec našega življenja; in ako Bogá v resnici nad vse ljubimo, gotovo nam je božja čast vselej prva in poglobitna skrb; torej precej v prvi prošnji prosimo milosti, da bi Boga častili vsi ljudje s svojim svetim ali spokornim življenjem.

2.) V drugi prošnji prosimo: da bi mi in vsi ljudje enkrat prišli v nebeško veselje.

V nebeško kraljestvo more priti le tisti, kateri je hotel že na tem svetu biti živ ud božjega kraljestva, t. j. Jezusove cerkve, in si prizadeval živeti po Jezusovem nauku; torej ste v ti prošnji tudi prošnji: da bi Bog svojo pravo cerkev in vero razširil in utrdil in da bi nam svoje čednosti, vero, upanje in ljubezen v srca vlil ter pomnožil.

«Pridi k nam tvoje kraljestvo» pravimo, ker ne moremo priti v božje kraljestvo, ako nas ne vleče milost božja.

3.) V tretji in četrti prošnji prosimo: naj bi nam Bog podelil to, kar nam je treba ali koristno, da dosežemo večno izveličanje.

- a) V tretji prošnji namreč prošimo za milost, božje zapovedi vselej natanko in voljno spolnovati, kakor jih angelji in svetniki v nebesih spolnujejo, in za milost, vselej in v vseh

razmerah vdati se v voljo božjo in množiti si z voljno vdajo zasluženje.

- b) V četrti prošnji pa želimo, naj bi nam Bog dal, česar nam treba za telesno in dušno življenje, namreč: a) potrebni živež in vse, česar nam treba, da teló ohranimo pri življenji; b) živež za dušo, t. j. božjo besedo, milost in presv. rešnje teló, ki je najpoglavitniša dušna hrana.

4.) V treh zadnjih prošnjah prosimo, da bi Bog od nas odvrnil sploh vse, kar nas ovira, doseči večno izveličanje.

Večno življenje doseči nas pa ovirajo: storjeni grehi; skušnjave, ki nas napeljujejo v nepokorščino do božjih zapovedi in zlo, t. j. vsa trpljenja, križi in težave.

- a) V peti prošnji prosimo torej, naj bi nam Bog grehe odpustil; ker bomo pa usmiljenje le dosegli, ako smo tudi sami usmiljeni, vselej prištvajljamo besede: «kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.»
- b) V šesti prošnji želimo, da bi Bog od nas odvrnil vse skušnjave, ali nam vsaj vselej dal zadosti milosti in moči, zoperstaviti se jim ter jih premagati.
- c) V sedmi prošnji prosimo, naj bi nas Bog rešil vseh kazni in vsega zlega, ki smo si je z grehom nakopali, zlasti dušnih in večnih kázní, pa tudi telesnih in časnih; ako in kedar niso k našemu izveličanju.

«Oče naš» so molili kristijani vseh časov najraje. «Na to molitev se vse druge molitve opirajo, ž njo se vse druge sklepajo», piše cerkveni pisalec Tertulijan v drugem stoletji.

«Oče naš» se skoro pri vsaki očitni službi božji moli: pri sv. maši, pri sv. krstu, v duhovnih molitvenih urah, pred pridigo, po pridigi in pri vseh cerkvenih pobožnostih.

§ 7.

2.) „Češčena si Marija.“

Z Očenašem večjidel molimo «Češčeno si Marijo», s katero prečastito Devico Marijo, Mater božjo, častimo in na pomoč kličemo.

Oziraje se na vsebino ima ta molitev dva dela:

- a) v prvem delu prečastito Devico Marijo poveljučujemo in častimo,
- b) v družem pa jo kličemo na pomoč.

Prvi del. Poveličevanje in češčenje prečastite Device Marije.

Marijo poveličujemo in častimo:

1.) z besedami, s katerimi jo je po božjem povelji počastil véliki angelj Gabrijel, ko ji je oznanil vélovečenje Sina božjega, kateremu je bila Marija mati izvoljena;

2.) z besedami, s katerimi je Elizabeta pozdravljala Marijo, ko jo je obiskala Marija.

Prvi del te molitve nas torej spominja najveselejše skrivnosti naše vere.

Angelj Marijo imenuje «milosti polno», ker je bila že pred svojim rojstvom napolnjena z milostjo; ker je v milosti vedno rastla in Jezusa, vir vseh milosti, rodila. — Besede: «Gospod je s teboj» nam oznanujejo imenitnost Marije Device, ki se imenuje izvoljena hči nebeškega Očeta, Mati Sina božjega in čista nevesta sv. Duhá. — Besede: «blážena (blagoslovljena) si med ženami» Marijino srečo še bolj povzdigujejo. Marija je najsrečnejša izmed svojega spola: *a)* ker je bila ona sama mati božja izvoljena; *b)* ker je le ona devica in mati in *c)* ker je Izveličarja rodila vsemu svetu. — Besede: «blažen je sad tvojega telesa» nas učé, da Marijo častimo zavoljo njenega Sina, torej da z Marijinim češčenjem molimo Jezusa, njenega Sina, živega Bogá. Kdor časti Marijo, moli Jezusa; in kdor moli Jezusa, gotovo časti tudi njegovo mater Marijo. — Blaženo imenujemo Marijo, blaženega imenujemo tudi Jezusa; toda Jezusa v veliko višjem in bistveno različnem pomenu: Jezus je polen milosti sam v sebi in sam od sebe, Marija pa je prejela polnost milosti od Bogá.

Drugi del. Marijo kličemo na pomoč.

Marijo kličemo na pomoč z besedami, katere je sv. cerkev pristavila tej molitvi.

Besedi «Mati božja» ste, kakor beseda «oče» v Gospodovi molitvi, jako primeren ogovor; oni nam navdihujete visoko spoštovanje do Marije, pa tudi veliko zaupanje vnemate v Marijino moč in dobrotljivost. — Sami sebe imenujemo «grešnike», da bi s spoznanjem svoje grešnosti Marijo tolikanj bolj nagnili, nam izprošiti milost pravega spokorjenja.

Marijo sicer v vseh svojih potrebah kličemo na pomoč, da bi nam s svojo pomočjo stala na strani, zlasti pa ob «naši smrtni uri», ob kateri se nam razsodi vsa večnost.

* * *

«Češčeno si Marijo» sploh in navadno sklepamo s Gospodovo molitvijo:

- a) ker je Marija naša najmogočnija priprošnjica ali besednica naša pri Bogu in
- b) ker nas Marijino češčenje vselej spominja Jezusa Kristusa, zavoljo katerega vse dobro dobivamo od Bogá.

§ 8.

3.) *Angelj Gospodov.*

Molitev «Angelj Gospodov» trikrat na dan moli pobožni kristijan, ko zvoní zjutraj, opoludné in zvečer; to zvonjenje imenujemo «Ave-Marija-zvonenje» ali «Zdrava Marija» ali «Angeljevo češčenje».

Ima pa ta molitev tri predreke in vsacemu predreku predstavljamo eno «Češčeno-si-Marijo»; v sklep zvečer še en «Oče naš» in eno «Češčeno-si-Marijo» molimo za verne duše v vicah.

Predreki so:

- 1.) «Angelj Gospodov je oznanil Mariji in spočela je od svetega Duhá.»
- 2.) «Glej, dekla sem Gospodova, zgódi se mi po tvoji besedi.»
- 3.) «In beseda je mesó postala (se je včlovečila) in med nami prebivala.»

V ti molitvi, ki po vsem krščanskem svetu vedno puhti k Bogu, se: a) Bogú zahvaljujemo za njegovo največjo milost in dobroto, za včlovečenje Sina božjega in za svoje odrešenje; b) Marijo, mater Sina božjega in svojega odrešenika, poveličujemo ter jo kličemo na pomoč.

Na večer ti molitvi še en «Oče naš» in eno «Češčeno-si-Marijo» pristavljamo za uboge verne duše v vicah, ki hrepené po rešenji iz kraja svojega trpljenja. — To storiti nam vелеva mali zvon, ki se oglašá po «Ave-Marija-zvonenji». To navado je vpeljal sv. Ignacij Lojolski in kmalu so se je poprijeli po vsem svetu.

Po nekaterih krajih kristijani še en «Oče naš» in eno «Češčeno Marijo» molijo v čast sv. Florijanu, priporočevaje se mu, da bi jih obvaroval časnega in večnega ognja.

Da bi sv. cerkev kristijane za to molitev še bolj vnela, dovolila jim je 100 dni odpustka za vsakratno obmoljenje; kdor jo pa

vsak dan ves mesec moli, popolnoma odpustke prejme, ako v mesecu kateri dan koli vredno prejme sv. pokoro in presveto rešnje teló ter moli za splošne potrebe katoliške cerkve.

§ 9.

4.) Rožni venec.

Rožni venec je zlasti Mariji v čast sèstavljena molitev in ima tri dele:

1.) Veseli, ki nam oznanuje včlovečenje, rojstvo in detinstvo Jezusovo (molimo ga od adventa do posta);

2.) žalostni, ki nas spominja trpljenja in smrti Jezusove (molimo ga od pepelnične srede do velike sabote);

3.) častiti, ki nam pred oči stavi častito poveličanje Jezusovo in njegove matere Marije (molimo ga od velike sabote do adventa).

Vsak del rožnega venca je sèstavljen:

a) iz apostoljske vere, s katero pričénjamo moliti;

b) iz «Očenaša» in

c) iz treh «Češčena si Marij», ki jih molimo po veri;

d) iz treh prošenj, ki jih vstavljamo prejšnjim «Češčena si Marijam» po imenu «Jezus»;

e) iz 50 «Češčena si Marij», ki so v 5 oddelkov po 10 razdeljene; v nje vpletamo 5 verskih skrivnosti, in sicer vsacemu oddelku po eno;

f) iz 5 «Očenašev», ki jih molimo pred «Češčena si Marijami», in sicer pred vsacim oddelkom «Češčena si Marij» eden;

g) iz 5 verskih skrivnosti, katerih ena se vsacemu oddelku «Češčena si Marij» vstavlja. Sploh je tudi navada, še 10 «Češčena si Marij» in en «Očenaš» vsacemu delu rožnega venca pristavljati z vpleteno prošnjo: «Usmili se vernih duš v vicah»;

h) iz 5 hvalnic: «Čast bodi Očetu in Sinu in svetemu Duhu! Kakor je bilo od začetka, je zdaj in bo vekomaj. Amen». Teh eno vstavljamo koj po vsacem oddelku «Češčena si Marij» pred «Očenaš».

Prošnje trem «Češčena si Marijam» vpletene so:

I. Veselemu delu rožnega venca:

1.) kateri nam oživlja pravo vero;

2.) kateri nam daje trdno upanje;

3.) kateri nam užiga srčno ljubezen.

II. Žalostnému delu rožnega venca:

- 1.) kateri nam potrjuje spomin;
- 2.) kateri nam razsvetljuje pamet;
- 3.) kateri nam mečí voljo.

III. Častitemu delu rožnega venca:

- 1.) kateri nam vodi naše misli;
- 2.) kateri nam vodi naše besede;
- 3.) kateri nam vodi naše dejanje.

Skrivnosti, ki jih peterim oddelkom po 10 «Češčena si Marij» vpletamo, so:

I. Za veseli del rožnega venca:

- I. katerega si devica spočela;
- II. katerega si devica v obiskanji Elizabete nosila;
- III. katerega si devica rodila;
- IV. katerega si devica v templju darovala;
- V. katerega si devica v templju našla.

II. Za žalostni del rožnega venca:

- I. kateri je za nas krvavi pot potil;
- II. kateri je za nas bičan bil;
- III. kateri je za nas s trnjem venčan bil;
- IV. kateri je za nas težki križ nesel;
- V. kateri je za nas križan bil.

III. Za častiti del rožnega venca:

- I. kateri je od smrti vstal;
- II. kateri je v nebesa šel;
- III. kateri je sv. Duhá poslal;
- IV. kateri te je v nebesa vzel;
- V. kateri te je v nebesih venčal.

Skrivnosti se po desetkrat vpletajo v opomin, da naj bi jih tolikanj bolj premišljevali in si jih globočeje vtisnili v srcé; tudi «Češčena si Marija» se ponavlja, ker ljubezen, ki se obudí pri premišljevanji verskih resnic, ne more jenjati poveličevati prečastite Device, ki nam je rodila Izveličarja. Ker se pri vsaki skrivnosti moli po 10 «Češčena si Marij», moli se pri celem rožnem vencu, t. j. pri vseh treh delih, 150 «Češčena si Marij»: tedaj prav toliko, kolikor je psalmov, katere molijo duhovni v svojih molitvenih urah.

Rožni venec je molitev vsega priporočila vredna, ona nam v spomin kliče in v srcé vtiskuje najpoglavitniše zgodbe in resnice naše svete vere. Ako se tudi komu vsled človeške slabosti ob tolikratnem ponavljanji pogostoma sili raztresenje, vsečna je molitev vender le Bogú, če se je le v dobrem imenu pričela, in si človek prizadeva, moliti z zbranim duhom.

Rožni venec, kakor ga molimo dandanašnji, je zložil sveti Dominik, kateri ga je po božjem navdihnenji molil in moliti priporočal, da bi izprosil spreobrnjenje krivovernim Albigencem, ki so tajili Jezusovo včlovečenje in tako zmanjševali tudi Marijino čiščenje. — Rožni venec se mu pravi, ker sv. cerkveni očetje Marijo imenujejo «rožo duhovno». — «In prav prilično je to imé,» pravi pisatelj Himioben, ker «rožino zeleno perje je podoba veselih skrivnosti, njeno trnje podoba žalostnih (bolečih), lepo dišeče cvetje pa častitih skrivnosti.»

Ako se združi 15 oseb, ki vsaka vsak dan ves mesec moli le desetinko celega rožnega venca (toda vsak mesec po redu drugo), imenuje se ta družba: «Družba živega rožnega venca.» — Take družbe so sploh zeló koristne in priporočevanja vredne, zlasti pa prijateljem, ki se želé ohraniti v vednem živem spominu. Gotovo je ni lepše prijateljske zveze, kakor so molitvene družbe.

§ 10.

5.) *Litanije.*

Beseda «litanija» je grška beseda in pomenja v slovenskem jeziku «ponižne prošnje».

Izmed mnogo litanij ste v katoliški cerkvi pri očitni službi božji zlasti dve v navadi:

- a) vseh svetnikov ali vélike litanije in
- b) Matere božje, lavretanske ali male litanije.

So pa tudi litanije, ki jih kristijani pri domači službi božji ali sami molijo pri mnogoterih priložnostih. S pridom se molijo vselèj; a ker jih cerkev za božjo službo ni še potrdila, ne smejo se torej pri očitni cerkveni službi božji moliti; take so n. pr.: presvetega imena Jezusovega, bridkega trpljenja Jezusovega, presvetega reš-njega Telesa, sv. Alojzija, sv. Jožefa, in dr.

Vse litanije se enako začenjajo in sklepajo; začenjajo se z zaklicem: «Gospod, usmili se nas» (ali po grško: «Kyrie eleison»); — sklepajo se pa z besedami: «Jagnje božje, ki odjemlješ grehe svetá», in dr.

a) Litanije (vélike) vseh svetnikov.

Litanije vseh svetnikov imajo tri dele:

1.) V prvem delu svetnike po njihovem redu kličemo na pomoč.

2.) V drugem delu Jezusa, našega Izveličarja, prosimo milosti.

Najprej ga prosimo, da bi od nas odvrnil vse, kar je našemu izveličanju na poti: da bi nas rešil greha in jeze božje; — potem, da bi nas varoval tega, kar ovira naše spreobrnjenje: nagle in neprevidene smrti, budega nagnjenja, časnih in večnih kazni; — poslednjič naštevamo vzroke, radi katerih upamo uslišani biti, namreč: posamezne zgodbe in dejanja Jezusova v naše odrešenje.

3.) V tretjem delu prosimo Boga njegovih darov in dobrot.

Najprej prosimo odpuščenja grehov, milosti pravega spokorjenja; — potem za blaginjo sv. katoliške cerkve in njenega višjega poglavarja, za mir in pravo edinost krščanskim poglavarjem in za milost, da stanovitni ostanemo v službi božji; — potem molimo za vse ljudi, zlasti za sorodovino in dobrotnike prosimo, da bi jim Bog njihove dobrote povrnil z nebeškimi blagri; — poslednjič za časne darí prosimo in se tudi spominjamo ubogih duš v vicah.

To gorečo molitev katoliška cerkev moli, kadar gre za njen in njenih udov blaginjo; namreč: pri deljenji višjih posvečevanj subdijakonov, dijakonov, mašnikov in škofov, pri posvečevanji cerkve in krstne vode, pri sv. poslednjem olji (toda nekoliko okrajšano) in pri popoludanski službi božji.

b) Litanije Matere božje ali lavretanske (male) litanije.

Litanije Matere božje se imenujejo, ker so Mariji v čast zložene; lavretanske pa zato, ker so se začele moliti v Lavreti pri Materi božji.

Z lavretanskimi litanijami Marijo v mnogoterem oziru častimo:

a) slovesno poveljučujemo in

b) kličemo na pomoč.

Te litanije imajo dva poglavitna oddelka; v prvem Marijo premišljujemo v njeni časti kot Mater božjo in prečisto Devico v njenih čednostih; v drugem pa premišljujemo, kaj je Marija cerkvi božji v nebesih in na zemlji.

Marijo nam lavretanske litanije predočujejo v časti, le nji lastni: da je Mati božja in Devica; — potem slavé njene čudovite prednosti v tem dvojnem oziru; — dalje nam predočujejo njene visoke čednosti in Marijo slavijo kakor podobo

pravice in sedež modrosti božje. Zaradi svetosti in ker je Mati božja postala, nam je začetek našega veselja, t. j. veselo upanje večnega izveličanja. Ker je Marija Mati božja, imenuje se tudi posoda duhovna, t. j. orodje, katero je sv. Duh napolnil z milostmi, in pa tudi posoda, tem milostim najbolj primerna, posoda polna pobožnosti in vdaje v voljo božjo.

Zaradi duhovne lepote Marijo slavimo s Šalómonovimi besedami kakor «skrivnostno rožo»: kakor je vrtnica med cveticami kraljica, ker je krasnejša in lepše diši, kakor druge cvetlice, prav tako Marija preseza razven Kristusa vse ljudi v svetosti in dušni lepoti; ona kakor stolp nad nami vsemi visoko kipi, torej jo poveljučujemo z besedami: «Turn kralja Davida, turn slonokoščeni», poln svetlobe, veličastva in moči.

Dalje jo slavimo s priimkom «hiša zlata», t. j. tempelj, z zlatom bogato okinčan, v katerem je prebival sam Bog, pravimo ji «skrinja mirú in sprave», ker je v nji hranjen bil Jezus Kristus, nebeška svetost. In ker je Mati božja, pravimo ji tudi «vrata nebeška, zgodnja danica», t. j. upanje našega izveličanja; ker je Mati božja, je vsekdar tudi «zdravje bolnikov, pribežališče grešnikov, tolažnica žalostnih, pomoč kristijanov»; ker je Mati božja, je tudi «kraljica angeljev» in «kraljica vseh svetnikov»; poslednja slavilna priimka: «kraljica, brez madeža izvrnega greha spočeta» in «kraljica presvétega rožnega venca», pa prav primerno vse sklepada; ker prvi je tako rekoč zagotovilo vseh Marijinih prednosti, drugi pa nam kliče v spomin «proséčo vsegamogočnost» — kakor kličoč v njeno pomoč tako radi zóvemo Marijo.

Potem, ko smo Marijo slavili in klicali na pomoč, prósimo v veselem zaupanju na njeno priprošnjo še Jezusa, da bi nas uslišal, in tudi te litanijske sklepanje z besedami: «Jagnje božje», i. dr.

B. O cerkvenem petji pri službi božji.

§ 11.

Cerkvene pesmi.

Pesmi, ki jih pojemo pri službi božji, so:

- a) ali iz svetega pisma vzete,
- b) ali so jih zložili svéto navdušeni možjé in jih je cerkev sprejela in potrdila.

§ 12.

a) *Svetopisemske pesmi ali psalmi.*

Psalmi so svete pesmi, katere je večjidel David zložil po navdihnjenju sv. Duhá; štejeemo jih 150; vso zbirko pa imenujemo «psalter».

Po vsebini so psalmi:

- a) častilni,
- b) hvalni,
- c) prosilni,
- d) spokorni in
- e) prerokovalni ali Mesijevi, t. j. taki, v katerih je kaj o Mesiji prerokovanega.

V vseh vejejo mnogovrstna pobožna in sveta čutila.

Psalmi so že od nekedaj bistveni del očitne cerkvene službe božje; psalmi se molijo v «breviarji», pri sv. maši, pri zakramentu poslednjega olja, pri veliko zakramentalih, pri molitvah za mrtve in pri mnogih cerkvenih pobožnostih; psalmi se tudi dobivajo skoro v vsacih molitvenih bukvah, zlasti 7 psalmov o pokori, ki so prav pripravni in koristni pri prejemi sv. pokore.

Psalmi se navadno sklepajo s hvalnico: «Čast bodi Očetu», i. dr., s katero se ob enem še ponavlja vsa čast in slava, ki je izrečena v celem psalmu.

Razen psalmov je v sv. pismu še nekaj družih pesmi, ki se rabijo ali pri očitni ali domači službi božji, in sicer: žalostne pesmi Jeremije preroka, hvalna pesem Caharijeva pri rojstvu njegovega sina Janeza («Benedictus» — «hvaljen Gospod», i. dr. Luk. 1, 68—79), hvalna pesem Marijina pri Elizabeti («Magnificat anima mea» = «moja duša poveljučuje Gospoda», i. dr. Luk. 1, 46—55).

§ 13.

b) Druge svete pesmi.

Cerkvene pesmi so sv. možje zložili in sv. cerkev jih je v službo božjo vsprejela in potrdila.

Najpoglavitniše so te-le:

1.) «Gloria», t. j. slava, pri sv. maši; ž njo poveljučujemo Jezusa Kristusa, ki nas je odrešil in na desnici Bogá Očeta sedé z Očetom in svétim Duhom kraljuje v večnem veličastvu.

2.) «Praefation», t. j. predglasje, pred tiho sv. mašo.

3.) «Sanctus», t. j. «svet», pri sv. maši; ž njo poveljučujemo presveto Trojico.

4.) «Te Deum laudamus», t. j. «Tebe Bog hvalimo»; v njenem prvem delu presv. Trojico poveljučujemo, v drugem pa Izveličarja našega prosimo; sploh se trdi, da jo je zložil sveti Ambrozij.

5.) «Sequence» v nekaterih mašah, in sicer:

- a) v velikonočni sv. maši: «Victimæ paschali», t. j. «Velikonočnemu jagnjetu pesmi darujte», i. dr.; v nji se

Jezusu za odrešenje zahvaljujemo, vstajenje njegovo pove-
ličujemo ter ga usmiljenja prosimo;

- b) v binkoštni sv. maši: «Veni, sancte Spiritus», t. j. «Pridi, o sveti Duh»; to pesem je menda francoski kralj sv. Robert zložil; ž njo prav goreče prosimo za darove sv. Duhá. — Ti pesmi podobna je pesem: «Veni creator Spiritus», t. j. «Pridi, stvarnik Duh»; ž njo poveličujemo sv. Duhá; molí se o binkoštih, pri škofovem in mašnikovem in pri cerkvenem posvečevanju. Zložil jo je, tako se trdi, papež Gregor véliki;
- c) pri maši svetega rešnjega telesa dan: «Lauda Sion», t. j. «Poveličuj Sijon»; — pesem je zložil sv. Toma iz Akvina; druga pesem, ki se ta praznik poje, je: «Pangue lingua», t. j. «Oznanjuj, o jezik»; zložil jo je sv. Toma iz Celana, ki je bil minorit in leta 1821. varuh moguntinskega, vormskega in kolinskega samostana.

Poslednji dve kitici te pesmi se pojete pred slovesnim blagoslovom s presvetim rešnjim telesom, in slovete slovenski in latinski takó-le:

Tantum ergo sacramentum:

(pred prvim blagoslovom)

Zákrament največ' svetosti
Póčastimo iz srcá;
Vérvajmo nové skrivnosti,
Stara šega ne veljá.
Naj počutkom v njih slabosti
Trdna vera videt' dá.

Tantum ergo sacramentum
Veneremur cernui,
Et antiquum documentum
Novo cedat ritui:
Praestet fides supplementum
Sensuum defectui.

Genitori Genitoque:

(pred drugim blagoslovom)

Bod' Bogú Očetu hvala,
Tudi částimo Sinú,
Čegar kri nas je oprala;
Slava Duhu svetemú,
Večna část se bo dajala
Svet'mu trojnemu Bogú.

Genitori Genitoque
Laus et jubilatio,
Salus, honor, virtus quoque
Sit et benedictio:
Procedenti ab utroque
Compar sit laudatio.

Pred néslovesnim blagoslovom in po blagoslovu se pa pojete naslednji kitici:

Pred prvim in drugim blagoslovom:

Častimo te, kruh živi angeljski!
 Ti, pravi človek skup in večni Bog nebeški!
 Sveto, sveto, sveto,
 Sveto, vedno sveto
 Jezusovo je teló,
 V zakramentu moljeno.

Po zadnjem blagoslovu:

Nikdár nas ne zapusti,
 O Jezus, vir sladkosti!
 ∴ Zlásti pa poslednji čas
 Bodi, Jezus, ti pri nas! ∴

- d) pri maši v dan Marije sedem žalosti: «Stabat mater dolorosa», t. j. «Žalostna je mati stala»; v prvem delu te pesmi se popisujejo neizrekljive bolečine Matere božje pod križem, v drugem se pa zatékamo z ginljivo prošnjo k Mariji. Zložil je to pesem, kakor nekateri pravijo, minorit Jakob (de Benedictis), Jacoponus imenovan († l. 1306); v utreški knjigarnici pa se hrani knjiga, ki jo pripisujejo sv. Bernardu;
- e) pri mašah za duše v vicah v črnem oblačilu: «Dies irae», t. j. «Dan jeze»; v njenem prvem delu se groza poslednje sodbe živo popisuje, v drugem pa Jezusa prosimo usmiljenja. Zložil jo je, kakor je splošna misel, sveti Toma iz Celana.

§ 14.

c) Slovenske cerkvene pesmi.

Petje pri službi božji pobožnost vnema, oživlja, vodi in povikšuje, in sicer tolikanj bolj, kolikanj lepše je.

Pesmi, ki jih verno ljudstvo pri nas poje, so:

- a) ali poslovenjene sequence pri imenovanih peterih sv. mašah;
 b) ali poslovenjene druge latinske pesmi, v ta namen zložene, ali vsaj po njih narejene;
 c) ali izvirne slovenske pesmi, ki so jih domači pesniki zložili za službo božjo.

Pesmi so povišane molitve, torej, kakor te: častilne, hvalne ali prosilne; ž njimi Bogá molimo ali Marijo in angelje častimo.

Ni pripuščeno pri službi božji in sploh v cerkvi peti pesmij, katerih niso potrdili cerkveni predniki.

Nekoliko svetih pesmi se nahaja v vsacih molitvenih bukvah; je pa tudi več zbirek ali pesemskih knjig, v katerih so le svete pesmi.

§ 15.

O cerkvenem petji.

Pri vsaki slovesni božji službi kristijani cerkvene molitve spremljajo s petjem.

Peti je človeškemu sreču prirojeno; vsa živa čutila, zlasti vesela, se rada razodevajo v petji, in resničen je slovenski rek:

«Petja óndi le slišati ní,
Kjer ne biva poštenih ljudi.»

Ni se torej čuditi, da je petje v katoliški cerkvi že od nekdaj v navadi. Jezus sam je pel hvalno pesem po zadnji večerji (Mark. 14, 26.), in tudi prvi kristijani so po apostoljskem povelji pri službi božji peli psalme in druge svete pesmi.

Petje pa ne razodeva le čutil tega, ki poje, ono prav ta čutila tudi v poslušalcih budí, vnema, oživlja in povikšuje, ako je lepo, spodobno in čutilom primerno. Torej je sv. cerkev ob vseh časih skrbela za lepo in dostojno cerkveno petje. V tem oziru ima zlasti velike zasluge sv. papež Gregor véliki.

Po načinu je cerkveno petje dvojno:

1.) priprosto posamno petje, ki je podobno slovesnemu branju, kakor n. pr. poje mašnik sv. mašo ali druge molitve pri raznih cerkvenih opravilih;

2.) skupno ali koralno petje, kedar več pevcev vkup poje; in to je zopet dvojno:

a) enoglasno ali pravo koralno, t. j. kedar vsi pevci pojejo en glas;

b) figuralno petje, t. j. kedar ubrano pojejo pevci več glasov: na dva, tri ali štiri glasove.

Častitljivosti službe božje se enoglasno petje nekako prilega najbolj; vender pa tudi dvo-, tri- ali štiriglasno petje pobožna in sveta čutila v človeškem sreču močno budí in oživlja, ako je lepo ubrano in se soglasno vjema.

Želeti je in jako spodbudno bi bilo, ako bi kristijani v obče po cerkvi peli. Torej bódi petje priprosto, lahko, ne zavito in sploh táko, da pobožnost budí in oživlja, ne pa moti; da zbranega duhá podpira, ne pa raztresa.

§ 16.

Cerkvena glasba ali godba.

Petje pri službi božji se mnogokrat sklepa ali spremlja z glasbo ali godbo.

Prvo godbino orodje pri službi božji so bile orgle (organon). — Na Angleškem, tako nekateri trdijo, so se prve orgle oglasile pri službi božji leta 640. po Kristusovem rojstvu; — drugi pravijo, da jih je papež Vitalijan († leta 669.) prvi vpeljal na Laškem; splošna misel pa je, da je prve orgle grški cesar Konstantin Kopronim leta 742. ali 757. v dar poslal kralju Pipinu, očetu Karola vélicega. — So pa tudi, ki pišejo, da je Karol véliki prve orgle v dar dobil od grškega cesarja Konstantina Mihaela. — Na Nemškem so bile prve orgle postavljene v ahenski cerkvi leta 826.

Katoliška cerkev godbo pri posebnih slovesnostih in o visocih praznikih dopušča, da petje podpira in spremlja in da zvikšuje slovesnost. Poglavitna reč na pevskem koru je pa vender le petje, torej naj godba petja ne preupiva ali neumevnega ne dela. Še manj pristojna za službo božjo je pa godba, ki budí le posvetna čutila, raztresenost podpira ali pobožnost móti, — taka naj se v cerkvi ne dopušča.

V adventu in postu (razen četrte postne nedelje) pa godba v cerkvi utihne.

C. Razne cerkvene pobožnosti.

§ 17.

Popoludanska služba božja ob nedeljah in praznikih.

Ob nedeljah in zapovedanih praznikih:

- 1.) Katoliška cerkev v župnijskih cerkvah krščanski nauk odrastlim vernim razlaga;
- 2.) potem se litanije vseh svetnikov in o Marijinih praznikih lavretanske litanije molijo in
- 3.) po litanijah (o prazniških dnevih tudi pred litanijami) vernim s presvetim rešnjim telesom blagoslov deli.

Mladini se v nedeljskih šolah ali pa tudi v cerkvi po krščanskem nauku še posebej krščanski nauk razlaga, ker ne more še umeti nauka, ki je odrastlim primerjen;

- 4.) namesto litanij se po nekaterih krajih o višjih praznikih pojejo psalmi duhovnih večernic tistega dné.

Po mestih so litanije in blagoslov s presv. rešnjim telesom tudi ob delalnikih; v stolnih, kapiteljskih in samostanskih cerkvah vsak dan celega leta kanoniki in menihi kakor dopoludné dneвне ure, tako tudi popoldné večernice molijo in o večjih praznikih pojejo.

§ 18.

Pobožnost križevega pota.

Križev pot imenujemo tisto pot, po kateri je Jezus v Jeruzalemu križ nesel od Pilatove sodne hiše na goro Kalvarijo. Na mestih, kjer se je kaj pomenljivega zgodilo, postavili so kristijani primerna znamenja ali spominke. V nemirnih časih in o preganjanji so Jezusovi sovražniki te spominke večkrat razdrli, v mirnih časih so jih pa pobožni kristijani zopet sezidali. Romarji, ki so romali v Jeruzalem, svete kraje obiskat, postajali so pri teh spominkih, zgodbo pobožno premišljevaje, in od tod so se ta znamenja jela imenovati postaje ali štacijoni. Tacih postaj je štirinajst. Štirinajsta postaja je kapelica sv. groba, v kateri menihi sv. Franciška vrsté se noč in dan molijo, odkar so papež njim izročili varstvo te kapele. Od tod se franciškani varuhi božjega groba imenujejo.

Že od prvih časov so pobožni kristijani radi in pogosto romali v svete kraje, da so si živo stavili pred oči trpljenje Kristusovo, vnemali kesanje nad svojimi grehi, budili spokornega duhá v sebi in krepčali ljubezen do Jezusa. Ker je pa malo kristijanom mogoče, romati k svetim krajem, zidali so si pri svojem domu na kacam holmcu 14 znamenj ali majhenih kapelice, ali so 14 podobščin na stene svoje cerkve obešali, da bi si tolikanj lože in živejše stavili pred oči jeruzalemske prave postaje, katerih niso mogli obiskati. — Oblast, taka znamenja ali kapelice ali podobščine križevega pota blagoslavljati, so papež podelili franciškanskim menihom kot varuhom božjega groba.

Pobožnost križevega pota se takó-le opravlja:

Kristijan gré od postaje do postaje, pred vsako nekoliko postoji, premišljuje jo nekoliko, pred njo kak dober sklep stori in kakošno molitev opravi. — Molitve pri križevem potu se nahajajo skoro v vsacih molitvenih bukvah; dobé se pa tudi prav v to pobožnost spisane bukve.

Obiskalcem križevega pota, ako ga je blagoslovil kak franciškanski menih, so podeljeni pod enakimi pogoji prav tisti odpustki, kakor romarjem v Jeruzalem.

§ 19.

Štirideseturna molitev pred presvetim rešnjim telesom.

Ta pobožnost je zlasti po velikih mestih v navadi. Imenuje se štirideseturna molitev, ker se pri nji presv. rešnje teló štiri dni, vsak dan po deset ur, tedaj v vsem vkup štirideset ur izpostavlja v spomin, da je Jezusovo sv. teló štirideset ur v grobu počivalo, in da je Jezus še štirideset dni po svojem vstajenji ostal na svetu.

Po veliko krajih se presveto rešnje teló tudi izpostavlja ob treh zadnjih pustnih dnéh: v nedeljo, ponedeljek in torek pred pepelnico, iz blazega namena, da bi pobožni kristijani zadostili neštevilnim grehom, s katerimi svet prav te dni Bogá žali.

Iz tega namena, in da bi verne odvrnil od razuzdanih pustnih navad, ki so ostanki neverskih šeg in so bile zlasti na Milanskem, sploh na Laškem in tudi drugod v navadi, je to pobožnost vpeljal leta 1534. sv. Karol Boromej, milanski škof. Kmalu se je razširila tudi po drugih laških mestih in drugod, zlasti po jezuitih, in je bila v Rimu l. 1551. vstanovljena po materi bratovščini, katero je Filip Neri v cerkvi sv. Trojice leta 1548. pričel. Papež Klemen VIII. je to pobožnost razširil na celo leto, ter ji je dodelil obilno odpustkov, ki jih je potem potrdil tudi Pavel V.; Pij II. je pa razglasil, da so med tem opravilom vsi altarji pooblaščen ali privilegirani.

Te pobožnosti so se v novejših časih skoraj vsa mesta in večji trgi poprijeli. Želeti je, da bi jo povsod vpeljali, kjer je še ni.

§ 20.

Pobožnosti ali molitve ob kvaternih tednih.

Kvaterni dnevi so postni in spokorni dnevi, ki jih sv. cerkev zapoveduje vsako četrletje, in sicer: sreda, petek in sabota po tretji adventni nedelji (po zimi), po prvopostni nedelji (spomladi), po binkoštni nedelji (po letu) in teden, v katerem je prva sreda po spominu zvikšanega sv. križa (14. septembra, jeseni).

Kvaterne čase je cerkev zapovedala iz dvojnega namena:

1.) Da Bogu dolžno zahvalo dajemo za dobrote, ki smo jih tisto četrletje prejeli, da novih dobrot prosimo ter pokoro delamo za svoje grehe;

2.) da Boga prosimo dobrih in vrednih duhovnov, ki jih je cerkev po stari navadi prav ob teh kvaternih dnevih posvečevala.

Da bi pobožni kristijani v ta dvojni namen tolikanj gorečnije molili ob kvaternih časih, katoliška cerkev presv. rešnje teló, zlasti po mestih, ob treh kvaternih dnéh izpostavlja.

Nekoliko o „breviarji“, molitvenih urah in urinih molitvah svete katoliške cerkve.

§ 21.

Kaj je „breviar“?

V starodavnih časih so se kristijani, ako jim je bilo le mogoče, večkrat na dan shajali k skupni molitvi, pri kateri so večjidel psalme peli, med petje so vpletali pa tudi branje iz svetega pisma stare in nove zaveze. Oddelek, ki je bil bran, je pričujoči škof ali mašnik sam vernim razlagal ali pa komu ukazal brati izvrstno razlago kakega družega škofa ali učenika. Tudi dejanje mučenikov ali drugih svetih kristijanov so prebirali in petju vpletali v teh svojih molitvenih zborih. Ta molitev s petjem in branjem vred je bila že od začetka precej dolga in sčasoma se je z mnogimi pristavki še veliko podaljšala; toda pozneje jo je sv. cerkev nekoliko okrajšala, nekoliko spremenila ali drugače vredila in zavoljo ročnosti pri molitvi spravila v posebne bukve, katerim se je dalo imé «breviarium», po naše «breviar», t. j. okrajšane bukve, in molitvi iz teh bukev se pravi «breviarska», t. j. okrajšana molitev.

§ 22.

Kaj in katere so duhovne ali cerkvene molitvene dnevne ure?

Beseda «dan» ima dva pomena, ožji in širji. — V ožjem pomenu nam dan naznanja svetli čas, temni noči nasproti, kakor beremo (Mojz. 1., 5.): «Bog je svetlobo imenoval dan, temó pa noč.» — V širjem pomenu pa nam je dan zapored 24 naših ur časa, t. j. svetli in temni čas zapored, ali noč in dan skupaj, kakor (1. Mojz. 1., 5.) tudi beremo: «Bil je večer (noč) in bilo je jutro (dan): prvi dan.»

Dan v ožjem pomenu se pri vseh narodih jednako pričinja s solnčnim izhodom in končava s solnčnim zahodom.

Dan v širjem pomenu pa ima pri raznih národih razen začetek. — Judje so ta dan pričenjali in šteli od solnčnega zahoda do zahoda, t. j. od večera do večera. — Katoliška cerkev pa dan šteje od polnočí do polnočí, ker je bil Jezus rojen o polnôči. Po vsej pravici se pa dan v širjem pomenu pričinja s temó, zakaj tema je bila pred vstvarjeno svetlobo, torej temna noč (1. Mojz. 1., 2.) pred svetlim dnevom.

Judje so svetli dan v navadnem svojem življenju delili na 12 ur, in štiri izmed njih so jim bile molitvene. — Te štiri so jim bile:

- 1.) «prva» (prima), to je naša šesta zjutraj;
- 2.) «tretja» (tertia), to je naša deveta zjutraj;
- 3.) «šesta» (sexta), to je naša dvanajsta ali poludne, in
- 4.) «deveta» (nona), to je naša tretja popoldne.

Katoliška cerkev se je zlasti ozir breviarja, svojih molitvenih ur in praznikov te judovske šege poprijela in se je še dandanašnji drži.

Že Judje so večkrat na dan ob določenih urah opravljali svoje molitve. Aposteljni so to lepo judovsko navado že zavoljo tega ohranili in se je držali, ker nas tako lepo učí in napeljuje, Boga večkrat na dan spominjati se ter ga moliti in čas rabiti delu in molitvi. — Tako beremo (apostoljsko dejanje 2., 15.), da so bili aposteljni ob «tretji uri» zbrani v molitvi, ko je sv. Duh prišel nad nje; (ap. dj. 10., 9.), da je sv. Peter ob «šesti uri» šel vrh hišne strehe molit; (ap. dj. 3., 1.) da sta

šla sv. Peter in Janez ob «deveti uri» v tempelj molit; (ap. dj. 16., 25.) da sta sv. Pavel in Sila v ječi o «polunoči» molila in pesmi pela. — Kakor aposteljni, ravnali so tudi drugi verni.

Dve izmed judovskih dnevnih ur nas tudi spominjate tehtnih dogodbe našega odrešenja, in sicer: bila je šesta ura (t. j. začetek šeste, naša dvanajsta ura), ko so Judje vpili: «Križaj ga» (Jan. 19, 14.); in bila je deveta ura (t. j. začetek devete, naša tretja popoldne), ko je Jezus na križi umrl. (Mat. 27, 46.)

Sčasoma je katoliška cerkev štirim judovskim molitvenim uram privzela še tri druge in po tem takem vsak svoj dan (v širjem pomenu) razdelila na sedem molitvenih ur po vzgledu kralja Davida, ki v svojem 118. psalmu (164. v.) sam o sebi tako-le govori: «Sedemkrat na dan te hvalim zavoljo sodbá tvoje pravice.» — Tako tedaj od starodavnih časov sem štejeemo sedem molitvenih ur, ki so naslednje:

1.) Jutranja (zgodnja, «matutinum tempus»), 2.) prva (prima hora), 3.) tretja (tertia), 4.) šesta (sexta), 5.) deveta (nona), 6.) večerna (vespera) in 7.) sklepna (completa).

Za vsako teh sedem ur je katoliška cerkev sestavila in svojim služabnikom ukazala moliti ali opravljati določene molitve, katerim torej pravimo sploh urine molitve; vsako molitev pa imenujemo po uri, za katero je namenjena ali določena, posamne so:

1.) Jutranjice (zgodnjice, matutinum, Mette) s hvalnicami (Laudes) vred za jutranjo uro;

2.) prva (prima) za prvo = našo šesto uro popoldne;

3.) tretja (tertia) za tretjo = našo deveto uro popoldne;

4.) šesta (sexta) za šesto = našo dvanajsto uro ali opoldne;

5.) deveta (nona) za deveto = našo tretjo uro popoldne;

6.) večernice (vesperae) za večerno uro;

7.) sklepnice (completorium) urinim molitvam za sklep.

Večje ure (jutranjice s hvalnicami in večernice) so daljše, slovesniša njihova oblika, bolj različen njihov obseg in se po godovih in cerkvenih časih mnogotero spreminjajo, v njih se godovi in cerkveni časi odlikujejo, določno kažejo in povečujejo. — Manjše ure (vse druge) so pa večidel vedno jedne in z godovi in cerkvenim časom v kaj rahli zvezi, zlasti molitev prve ure in sklepnic. Prva je prelepa jutranja molitev, sklepnice pa premila večerna molitev. — Tretja, šesta in deveta so pa vsaj v svojih predpevkih (antiphona), kratkih odgovorih (responsoria) in v molitvi (oratio) v nekotiki zvezi z godom in cerkvenim časom, sicer pa so le splošnega obsega in za vse dni jednake in nespremenjene.

Vseh urinih cerkvenih molitev poglobitni del in obseg so psalmi.

§ 23.

Namen cerkvenih urinih molitev.

Z urinimi molitvami katoliška cerkev kaj modro sklepa blagi namen:

1.) Da se tudi na zemlji vedna in neprenehoma hvala Bogu daje in čast skazuje po vzgledu izveličanih duhov v nebesih;

2.) da se njeni služabniki z večkratno molitvijo čisti ohranijo, v dobrem utrjujejo in posvečujejo;

3.) da so njeni služabniki po Jezusovem vzgledu ljudstvu vedni priprošnjiki in posredovatelji pri Bogu;

4.) vrh vsega tega je pa ta vsakdanja, po vsem katoliškem svetu opravljana molitev, zlasti v zvezi s sveto mašo, prelepa in veličanska podoba edinosti svete

cerkve. — Ta molitev ima kot molitev, po vsem svetu združena, veliko moč. Kdo se bode predrznil tajiti, da je ta molitev, ki se opravlja od prvih krščanskih stoletij, odvrnila že marsikatero pravične kazni in zlege, ki bi bili zavoljo neštevilnih pregreh prišli nad svet, ako bi brezštevilni pobožni molilci ne bili utolažili jeze božje in izprosili njegovega usmiljenja!

§ 24.

Kedaj se urine duhovne molitve opravljajo?

Zavoljo spremembe časov in njegovih okoliščin v krščanskem življenji se urine molitve že od nekaj stoletij sploh več ne opravljajo ob urah, od katerih imajo svoje imé.

Zastran časa, kedaj naj se molijo duhovne molitve, je razloček v tem, če se molijo v koru, t. j. očitno in skupno, ali če posamno.

V koru se prvih pet urinih molitev opravlja dopoldne, večernice in sklepnice pa popoldne. — V spomin, da so kristijani prvih časov v štiridesetdanskem postu obedovali še le po solnčnem zahodu, se v postu ob delalnikih v koru tudi večernice dopoldne (ante comestionem) molijo; ob nedeljah pa ne, ker ob nedeljah nikdar ni bilo posta. Sklepnice se pa morajo vselej popoldne opravljati.

Kdor pa urine molitve posamno moli, njemu velja splošno pravilo, da, ako ni drugega zadržka, vsaj jutranjice in hvalnice opravi pred sv. mašo; štiri naslednje ure dopoldne; večernice in sklepnice pa pred polnočjo.

Opomin: Pripuščeno pa je tudi, jutranjice s hvalnicami vred v poznejih urah popoldne prejšnjega dne moliti za prihodni dan, ker se prav ozir breviarja in praznikov še držimo šege, po kateri so Judje pričenjali dan.

§ 25.

Komu je dolžnost cerkvene urine molitve opravljati?

V koru očitno in skupno peti ali, z višjim privoljenjem, le moliti urine molitve, so dolžni udje cerkvenih društev: samostanov, stolnih in drugih ustanov.

Iz posebnih in tehtnih vzrokov papež dovolijo, da udje stalnih ustanov, t. j. kanoniki, smejo jutranjice in hvalnice, razven najvišjih praznikov, posamno moliti. Tako dovoljenje imajo n. pr. ljubljanski kanoniki.

Le tiho moliti, in sicer posamno moliti cerkvene urine molitve je dolžnost vsem cerkvenim služabnikom višjih duhovnih redov ali posvečevanj (poddijakonom, dijakonom, mašnikom in škofom) in vsem, ki vživajo ustanovljene dohodke kake duhovnije (prebende) ali kake cerkvene beneficije (beneficium ecclesiasticum), če tudi nimajo višjega posvečevanja.

Opomin: Sem ter tja so pa tudi pobožni kristijani, neduhovni, ki čisto prostovoljno molijo cerkvene urine molitve.

§ 26.

Bratovščine.

Ako se več ljudi obojega spola iz svetega namena združi, da bi si prizadevali za posebne čednosti in dobra dela, k katerim kristijani sploh nismo zavezani — tako združenje ali zvezo imenujemo bratovščino.

Sploh je od bratovščin pomniti, da nikogar pod grehom ne vežejo, spolnovati dolžnosti; brez greha je, kdor se bratovščini odpove ali kdor bratovskih postav ne spolnuje; toda tudi brez njihovega duhovnega dobička.

Namen bratovščin je čveteren:

- a) povikšanje časti božje;
- b) posebno pobožnost buditi v svojih udih;
- c) razširjanje svete vere podpirati;
- d) posebna dela ljubezni do bližnjega, n. pr. bolnikom streči, mrličee pokopavati, za duše v vicah moliti.

V bratovščino stopiti je kristijanom jako koristno:

- a) skupna ali zjedinjena molitev, katero bratovski udje opravljajo, je Bogu prijetniša, torej močnejša, kakor posamezna;
- b) dobra dela, ki jih bratovski udje zedinjeni opravljajo, so temu, ki jih opravlja, in vsem bratovskim udom sploh bolj zaslužljiva, ker so v občestvu opravljena;
- c) lepi vzgledi, s katerimi se udje spodbujajo, so močni nagibi k čednosti in k stanovitnemu spoznanju sv. vere;
- d) bratovski udje se ložje več svetih odpustkov vdeležé.

Najbolj razširjene bratovščine v naših krajih so:

Bratovščina Jezusovega srcá, presv. rešnjega telesa, žalostne Matere božje, Marijinega neomadeževanega srcá za spreobrnjenje grešnikov, živega rožnega venca.

Bratovščine za razširjanje katoliške vere so najznaneje pri nas: sv. Cirila in Metoda za zedinjenje ločenih Grkov s katoliško cerkvijo, sv. Leopolda za Ameriko, Marijina družba za Afriko.

Katoliška cerkev bratovščine priporoča in deli njenim udom mnogo odpustkov.

§ 27.

Procesije ali cerkveni obhodi.

Procesije so očitni in skupni obhodi duhovstva in vernega ljudstva med molitvami in petjem.

Katoliška cerkev je procesije v svojo službo božjo sprejela:

- a) ker so očitno spoznanje katoliške vere;
- b) ker so slovesno povelicanje božje;
- c) ker so lepa podoba našega skupnega potovanja v pravo nebeško domačijo.

Procesije so: ali prosilne ali pokorilne ali povelicalne.

Procesije se takó-le vspredujejo :

1.) Pri prosilnih in pokorilnih procesijah se naprej nese križ v znamenje, da nam je Jezus Kristus edino pravi vodnik našega potovanja na tem svetu, in v znamenje, da le v imenu križanega Jezusa upamo uslišani biti v svojih prošnjah.

2.) Pri poveljalnih procesijah se naprej nosijo bandera (zastavnice) v znamenje, da za njimi gré bojevalna cerkev, to je kristijani, ki se še vojskujejo za svoje izveličanje; — bandera so pa tudi vesela znamenja, da je takó dolgo in grozovito preganjana krščanska vera zmagala vse svoje protivnike in sovražnike. — Bandera so v navadi že od časov cesarja Konstantina vélikega, kateri je na Kristusovo povelje dal bandero napraviti in zapovedal je pred vojsko nositi, s katero je slavno zmagal svojega sovražnika Maksencija.

Bandera so ali bela ali rudeča ali vijolične barve in imajo Jezusove ali svetniške podobščine v sredi všite.

3.) Za križem ali banderom se verni uvrstijo po starosti, stanu in spolu ter sparoma gredó, t. j. dva pa dva.

4.) Potoma verni skupno molijo ali pojejo.

Bodisi, da je pri procesijah, zlasti po mestih, pa tudi zunaj na polji, veliko priložnosti k raztresenju pri molitvi, vender so procesije zeló koristne in Bogu všeč že po dobrem namenu, iz katerega verni gredó za procesijo.

§ 28.

Božja pota ali romanje.

Ako kdo iz dobrega in pobožnega namena potuje obiskat kak svet kraj ali svetinje ali svete podobščine, pravimo, da na božjo pot gré ali da roma.

Začetek božjih potov je v prestarih časih iskati. — Pri Judih je bilo moškim od 12. leta zapovedano, vsako leto trikrat v Jeruzalem potovati. Ženskemu spolu in mlajšim moškim zapoved tega težavnega pota ni nakladala. Ali večkrat, kakor ravno od Marije očitno beremo, so ti iz lastne proste volje vender šli v Jeruzalem; in to jim je bila božja pot. Tudi že prvi kristijani so jeli potovati, zlasti v Betlehem, Nazaret in Jeruzalem, da bi osebno počastili te kraje, katere je rojstvo, življenje in trpljenje Jezusovo posvetilo. — Iz enacega namena so tudi hodili obiskavat grobe sv. Petra in Pavla v Rim, sv. Jakoba v Kompostelo na Španjskem in tudi v druge kraje, zlasti take, kjer se je prigodila kaka čudovita prigodba. — V Rim jih je toliko prihajalo, da so od teh popotnikov vse druge iz enacega namena jeli imenovati rímarje

ali romarje, in take hôde romanje. In tako še dandanašnji tiste, ki kamor si bodi gredó na božjo pot, imenujemo romarje.

Romanje ali božja pota, kakor procesije, živo razodevajo pobožna čutila; vernim so pa tudi v dušni prid in Bogu všečna; torej jih je katoliška cerkev že od nekedaj potrdila in obdarila z mnogimi in obilnimi odpustki.

Vernim koristna in Bogu všeč so božja pota:

1.) Ona pobožnost izražajo, budé, podpirajo, zvikšujejo.

V romarjih pobožnost vnema in povzdiguje že častitljivi kraj, ki je posvečen s kacim pobožnim spominom, kjer je Bog svojo moč ali milost posebno pokazal, ali kjer je prečastita Devica Marija moč svoje materine priprošnje skazala; pa tudi že sama romarska cerkev, mnogoteri vzgledi goreče pobožnosti, ki se na božjih potih vidijo nad kristijani bližnjih in daljnih krajev, romarja vabijo in nagibajo k pobožnosti.

2.) Ona spokornega duhá in vredno prejémo sv. zakramentov podpirajo.

Težavna in daljna pot, ki je večjidel do romarske cerkve, in druge neprilichnosti, ki so s potovanjem sklenene, so kaj pripravná pokora za storjene grehe ali pa zaslužljive za nebesa. — Od doma in vseh posvetnih domačih skrbi in opravil ločen, romar veliko ložje in natančneje svojo vest izprašuje, celó neznanemu spovedniku veliko ložje svoje dušne rane odkrije, zlasti tisti, kateremu sramežljivost težave dela pri domačem spovedniku.

3.) Na božjih potih Bog obilniše milosti delí, kar pričajo mnoge skušnje.

Našo molitev Bog sicer povsod lahko usliši; pa kakor je Bog dodelil zdravilno moč le nekaterim studencem in zdravilna zelišča le nekaterim deželam; kakor je judejsko deželo oblagodaril nad vsemi družimi deželami; — prav tako, kdo bo tajil, Bog ne le zamore, temveč je tudi že hotel na nekaterih krajih in pri nekaterih podobah obilniše milosti deliti, kakor drugje; to nam pričajo mnogoteri čudeži, zlasti čudovito ozdravljenje bolnikov, ki se je tam in tu godilo in se še dogaja.

Božja pot je pa le takrat koristna in Bogu po všeči, kadar kristijan roma iz svetega namena, na potu sem in tjà spodobno in pobožno se véde in nobene dolžnosti z romanjem ne zanemarja. — Romarjem je zlasti svetovati, na božjih potih sv. pokoro in sv. rešnje teló prejémati ter vdeleževati se svetih odpustkov.

§ 29.

Nekoliko o najpoglavitnejših cerkvah v Rimu, zlasti o romarskih.

Rim ima 30 bazilik, 200 cerkvá in 150 vélicih kapel. Izmed bazilik so najimenitnejše tiste, ki je rimski romarji navadno po opravljeni spovedi obiskujejo v zadobljenje obilnih odpustkov, in teh je sedem, namreč: 1.) Sv. Ivana v Lateranu, 2.) sv. Petra v Vatikanu, 3.) Marije Device snežnice, 4.) sv. Pavla, 5.) sv. Lovrenca, 6.) sv. križa in 7.) sv. Boštijana.

1.) Sv. Ivana cerkev v Lateranu. Cesar Konštantin jo je ob svojem lateranskem poslopju leta 323. na hribu Celij sezidal in dal papežu Silvestru, ki jo je 9. novembra leta 324. posvetil božjemu Izveličarju na čast, od tod se je iz začetka imenovala «Izveličarjeva cerkev»; rekli so jej pa tudi «zlata cerkev» od bliščečega njenega lišpa. V sedmem stoletju je pa bila posvečena sv. Ivanu krstniku, in takrat je dobila imé sv. Ivana v Lateranu, katero je ohranila do danes. — Tudi Lateransko poslopje je podaril cesar Konštantin papežu, in bila je ta cerkev prva, v kateri je papež opravljal očitno službo božjo, torej je še dandanašnji poglavitna cerkev papeževa in vsega krščanstva in se imenuje: «Ecclesiarum urbis et orbis mater et caput», to je: mati in glava cerkvá mesta (Rima) in (vsega) svetá. Torej to cerkev vsak izvoljeni papež pri svojem nastopu z veliko slovesnostjo vzame v posest. — Pod njenim vélikim altarjem ste hranjeni glavi sv. Petra in sv. Pavla.

V začetku 14. stoletja je bila pogorela; bila je pa kmalu zopet sezidana. — Ona je izmed teh štirih rimskih cerkvá, ki se v zadobljenje odpustka obiskujejo v sv. letu.

2.) Sv. Petra cerkev v Vatikanu je najveličastnejša in najkrasnejša cerkev na svetu. — Na mestu, kjer zdaj stoji ta hiša božja, je stala tista cerkev sv. Petra, katero je cesar Konštantin véliki leta 323. sezidal njemu na čast. Konštantin je osmi dan po svojem krstu sam za njeno stalo kopal in 12 jerbasov nakopane prsti znosil dvanajstim apostelnom na čast. To Konštantinovo cerkev je papež Silvester posvetil, njen altar prvi sè sv. krizmo mazilil in takrat postavil, da morajo altarji od tistihdôb kameni biti. — Papež Nikolaj V. (1447 do 1455) je sklenil, to staro cerkev prezidati in je jel tudi delati priprave za novo; toda še-le papež Julij II. (1503 do 1513) ji je 18. aprilja 1506 vložil stalni kamen; s kratkimi prenehleji so jo papeži zidali več ko 100 let; dozidana je bila še-le leta 1614., ko je bil Pavel V. papež; posvetil jo je papež Urban VIII. leta 1626. Zidanje te veličanske cerkve je stalo 64 milijonov tolarjev. — Zidana je v podobi latinskega križa in je z lopo vred 666 črevljev dolga, 284 črevljev

široka, njena veličanska kuplja je pa 413 črevljev visoka. Notranji prazni prostor meri okoli 200.000 štirij. črevljev. — Prav pod kupljo je véliki altar, pred katerim noč in dan gori 112 svetilnic; pri tem altari le papež, in tudi oni le trikrat na leto (božični, velikonočni in sv. Petra in Pavla praznik) mašujejo ali s posebnim njihovim privoljenjem kak kardinal namesto njih. Pod vélikim altarjem je sv. Petra grob (confessio) ž njegovimi in sv. Pavla svetinjami.

Kakor se vse, kar je v resnici vélikega, zvikšuje in zveličuje, če je dalje gledamo, tako se sv. Petra cerkev razdaljuje, raste in se povečava njim, ki dalje hodijo v nji. Ta hiša božja, ki je bila zidana z milimi darovi vsega katoliškega svetá, je pač sveta in visoka podoba enojne in vender vse objemne veseljnosti ali katoličanstva, ki nam svojo veličino če dalje bolj razodeva v ti meri, s katero se predrznemo, meriti jo. Kajti v nji zginujejo vse navadne mere, s katerimi se ne smemo dotikati te visokosti, te veličine, te veličastnosti in tega visočanstva. Kar se ogledovalcu v nekoliki daljavi celó majheno vidi v nji, vzdiguje se mu v osupno veličino, če se bliža. — V zadobljenje odpustka se Vatikan obiskuje v sv. letu.

3.) Marije Device snežnice cerkev ali «Maria maggiore». — V zadobljenje odpustka sv. leta se obiskuje tudi ta največja Maríjinih cerkvá na svetu.

4.) Sv. Pavla cerkev je skoro uro daleč od šent Petrove in pol ure zunaj mesta. Tudi to cerkev je bil sezidal cesar Konstantin, in sicer na grobu sv. Pavla, in tudi to je posvetil papež Silvester; pa že Valentinijan II., Teodozij in Honorij so jo prezidali, in tako je stala do leta 1823. — Bila je v tem času najstarejša cerkev v Rimu; ali pogorela je 21. avgusta 1823. — Papež Leon XII. je ves katoliški svét v posebnem pismu nagovoril ter milih darov prosil, da bi se pogorela cerkev zopet sezidala. Njegove prošnje so bile uslišane, cerkev se je jela zidati, in bila je v nekaterih letih toliko dovršena, da jo je papež Gregor XVI. (1831 do 1846) blagoslovil; popolnoma dodelana pa je bila še le leta 1854. Papež Pij IX. jo je 10. decembra 1854. posvetil vpričo veliko kardinalov, patrijarhov, nadškofov in škofov iz celega svetá, ki so bili v Rim prišli zavoljo razglašenja verske resnice, da je bila prečastita Devica Marija brez madeža izvirnega greha spočeta. Imena vseh teh pričujočih kardinalov, patrijarhov, nadškofov in škofov so v stranski kapeli s zlatimi črkami vklesana v vedni spomin. — Tudi ta cerkev je jako veličanska, ni se torej čuditi, da se je zidala toliko let. Človek ostrmi gledajoč v to sijajno prostornost, pet svetličnih ladij in njihovo veličansko alabasterno stebrovje; in pri vsi velikosti táka natančnost v najdrobnejših

njenih delih! Zlasti imenitne so pod stropom na okrog prave podobe vseh dosedanjih papežev. — Pol ure od tod — «pri treh studencih» (tre fontane) — je bil sv. Pavel ob glavo dejan; in prav na mestu te sedanje cerkve ga je bila pobožna rimska gospa Lucina pokopala. Polovica njegovih svetinj je v ti cerkvi, polovica pa v cerkvi sv. Petra. — V zadobljenje odpustka se sveti Pavel zunaj mesta mora obiskovati o sv. letu.

5.) Sv. Lovrenca cerkev.

6.) Sv. križa cerkev, katero je tudi cesar Konštantin sezidal sv. križu na čast potem, ko mu je bila njegova pobožna mati Helena poslala v Rim del sv. križa, ko ga je bila našla.

7.) Sv. Boštijana cerkev pri katakombah je tudi že zunaj mesta. Svetemu Boštijanu na čast je papež Damaz leta 367. cerkev sezidal na pokopališči sv. Kaliksta prav nad grobom sv. Boštijana. Kardinal Scipio Borgese jo je leta 1612. popolnoma in veličastno prezidal, in taka še dandanašnji stoji. Iz te cerkve, na strani blizo velicnih vrat, je vhod v katakombe, t. j. podzemeljska pokopališča prvih kristijanov, katera se imenujejo Kalikstove katakombe.

* * *

Še je posebnega spomina vredna cerkev, ki se zôve «Pantheon».

Bila je ta cerkev nekedaj paganski tempelj. Sezidal ga je bil menda cesar Agripa maliku Jupitru na čast; pozneje so v njem častili tudi boginjo Cibelo in druge bogove, od tod je dobil ta tempelj imé «Pantheon», t. j. svetišče vseh bogov.

Da bi se ta starína ohranila, dobil je papež Bonifacij IV. (607 do 614) od cesarja Foka privoljenje, ta tempelj spremeniti v katoliško cerkev, katero je leta 610. (607) posvetil prečastiti Mariji Devici in vsem sv. mučenikom na čast, od tod se tudi imenuje «sv. Marija pri mučenikih». Gregor IV. (827 do 844) jo je pa leta 830. posvetil vsem svetnikom na čast.

V to cerkev pelje obókano hodišče, čegar obok sloni na 16 granitovih stebrih, ki je vsak le iz enega samega kosa. Cerkev je od znotraj okrogla, od tod ji tudi le «rotunda», t. j. okroglina, pravijo. Poprek meri 154 čevljev in prav tolika je njena višina. Razsvetljuje jo le eno, toda veličansko okno vrh obóka, ki poprek meri 28 čevljev. Urban VIII. (1623 do 1644) ji je prizidal dva zvonika. — V ti cerkvi počiva truplo slavnega obrázarja Rafaela.

II. Oddelek.

Sveti časi in dnevi.

§ 30.

Kaj in čemu so sveti časi in dnevi?

1.) Svete čase in dneve imenujemo tiste, ki so odločeni zlasti vnanji službi božji.

2.) Sveti časi in dnevi so k službi božji potrebni in krščanskemu ljudstvu v dušni prid:

a) Za službo božjo je treba lastnih časov in dni. Sicer bi moral biti vsak čas in vsak dan Gospodu posvečen in človekovo življenje bi moralo biti vedna služba božja, t. j. notranja služba božja; toda notranja služba božja se mora tudi zunaj kazati. Zunanja služba božja bi se gotovo kmalu zanemarjala, ako bi se vedno le s posvetnimi reči in skrbmi pečali in posebnih dni ne imeli, zlasti odmenjenih v zunanjo službo božjo. — Vrh tega ni le vsak posamezni človek zase dolžan, tudi po zunanje Bogú služiti, dolžno je to vse človeštvo, t. j. vsa človeška družina vkup naj Bogá očitno in vnanje časti. Ker pa zavoljo potrebnih opravil ne moremo Bogá po zunanje vedno častiti, zato morajo službi božji odločeni biti posebni časi in dnevi.

b) Lastnih posebnih časov in dni je pa treba tudi nam v dušni prid in izveličanje. Prava naša sreča je, da dosežemo svoj namen in konec, večno izveličanje. Kako močno nas pa posvetna opravila in skrbí nasé vlečejo in kako lahko našega duhá, ako se preveč pečamo ž njimi, od Bogá obrnejo, uči nas lastna in tuja žalostna skušinja. Torej je neogibno potreba, da so nekateri časi in dnevi v to namenjeni, da se v njih zlasti pečamo s skrbjo za dušno izveličanje.

§ 31.

Kdo je kristijanom svete čase in dneve odločil?

1.) Sveta cerkev, in le ona, ima pravico, svete čase in dneve, to je praznike, vernim odločevati in postavljati; kajti le nji je Jezus oblast dal, vse obravnavati, kar je Bogú na čast in vernim v izveličanje.

Kakor ima le cerkev oblast, praznike postavljati, ima tudi le ona oblast, jih preklicevati ali prestavljati po vsem svetu in po

posameznih krajih. — Uk sv. cerkve je vedno in povsod tisti, ker je od Bogá; kar je pa cerkvenih naredeb, šeg ali navad, so po cerkvenih ukrepih spremenljive in tudi po raznih krajih različne.

2.) Sveta cerkev je že koj v začetku svete dni in čase postavila.

Za svete dni je odločila:

a) nedeljo in

b) praznike, in sicer:

1.) Gospodove, da nas spominja najjemenitnejših skrivnosti našega odrešenja in posvečenja;

2.) Maríjine, da častimo prečastito Devico, ki je v tako tesni zvezi z našim odrešenjem;

3.) angeljev, ki so tudi imeli, kakor poslanci božji, opraviti pri našem odrešenju;

4.) svetnikov, da nam očitno kažejo sad človeškega odrešenja;

5.) dní, ob katerih se za sprejete milosti božje zahvaljujemo (n. pr. dan cerkvenega posvečevanja) ali Bogá zanje prosimo (n. pr. prošnje dni).

3.) Prazniki so dalje troji:

a) Zapovedani, t. j. taki, ki jih tako praznujemo, kakor nedeljo. — Ob nedeljah in zapovedanih praznikih opravljajo župniki daritev sv. maše za svojo občino.

Opomin: V našem cesarstvu je več praznikov odpravljenih ali preklicanih po vnanje, v cerkvi pa še vedno veljajo in jih imajo tudi pobožni kristijani še dobro v spominu, ter je imenujejo sópraznike. Te dni sicer svoja opravila kakor ob delalnikih opravljajo, vendar si pa prizadevajo tudi pri sv. maši biti, ker vedó, da se še vedno, kakor o zapovedanih praznikih, za nje daruje sv. maša. — Takih praznikov imamo 21, ti so: vsi apostoljski dnevi, nedolžnih otročičev dan, velikonočni in binkoštni vtorek, najdenje sv. križa, dan sv. Ivana krstnika, sv. Hermagora in Fortunata, sv. Ane, sv. Lovrenca, sv. Mihaela in sv. Silvestra.

b) Nezapovedani, t. j. taki, ki jih le duhovni opravljajo pri sv. maši in v breviariji ali v svojih duhovnih molitvah; — cerkev namreč vse dní praznike (feria) imenuje nam v opomin, da vsak dan kaj storimo za čast božjo in svoje izveličanje.

c) Obljubljeni prazniki, katere zaobljubijo ali cele dežele, večji ali manji kraji, ali kake družbe, zlasti rokodelske; taki so n. pr. sv. Florijana, sv. Roka, sv. Ahacija, svetega Vincencija.

§ 32.

Kaj je cerkveno leto in kako je delimo?

Cerkveno leto imenujemo vsako leto ozir zgodovine odrešenja in izveličanja človeškega rodú, ki se je pričelo v raji in se bode dovršilo s poslednjo sodbo.

Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo in jenja s saboto zadnjega tedna po binkoštih.

Cerkveno leto delimo na tri dôbe (prazniške kroge ali letne čase), namreč: *a)* božično, *b)* velikonočno in *c)* binkoštno; središča teh dôb pa so: božič, velikanoč in binkošti. — Nedelje in Gospodovi prazniki, ki so med dvema dôbama, so namenjeni ali v pripravlanje na poznejšo ali v zahvaljevanje za prejšnjo dôbo. — Prazniki svetnikov so vpleteni vsem trem dôbam.

§ 33.

Nedelja.

Nedelja ali prvi dan vsakega tedna je navadni sveti dan katoliških kristijanov.

Bog sam je en sv. dan vsak teden že v raji odločil in zapovedal, posvečevati ga: «Bog je blagoslovil sedmi dan ter ga posvetil» (2 Mojz. 20). — Sedmi dan vsakega tedna ali saboto posvečevati pa je Bog na sinajski gori na novo zatrdil izraelskemu ljudstvu.

Namesto sedmega dneva v tednu so pa že aposteljni po navdihnjenji sv. Duhá postavili prvi dan vsakega tedna, kateri mi imenujemo nedeljo.

Nedeljo namesto sabote pa kristijani praznujemo ne le zato, da se ločimo od Judov, ampak zlasti v spomin, da je prav v nedeljo:

- a)* Bog začel svet stvariti;
- b)* Jezus Kristus s svojim vstajenjem naše odrešenje dokončal in
- c)* sveti Duh nad aposteljne prišel ter dovršil naše posvečevanje.

Vsaka nedelja je torej zavoljo tega trojnega spomina praznik ali god presvete Trojice, in se zato imenuje tudi dan Gospodov.

§ 34.

Katere dolžnosti nas vežejo ob nedeljah?

Nedelja je:

- 1.) dan počitka, torej smo dolžni ob nedeljah počivati ali praznovati. V ta namen so nam marsikatera dela prepovedana;

2.) sveti dan vsakega tedna, torej smo dolžni posvečevati jo, in iz tega namena:

- a) opustiti vsa dela in opravila, ki so posvečevanju nasproti, in
- b) pričujoči biti pri očitni službi božji in sploh skrbeti zlasti za svoje izveličanje.

§ 35.

Od česa smo dolžni ob nedeljah počivati?

Ob nedeljah smo dolžni počivati od težkih hlapčevskih del in opravil, t. j. od takih, s katerimi se pridobiva telesni živež in jih navadno za plačilo opravljajo posli, dninarji, kmetovalci in rokodelci.

Dela in opravila, ki jih opravljamo z duhom, n. pr. poučevanje samega sebe ali družih, branje, i. dr., so pripuščena.

Hlapčevska dela in opravila so sploh pod smrtnim grehom prepovedana; smejo se le opravljati:

- a) kadar jih pripusti duhovska gosposka in
- b) kadar so v čast božjo, iz ljubezni do bližnjega ali v sili.

V čast božjo se opravljajo tista dela, ki jih je treba za službo božjo, n. pr. dela cerkvenikov in cerkvenih strežnikov sploh, pri zidanji cerkvá, v sili, in dr. — Iz ljubezni do bližnjega se opravljajo tista dela, ki so potrebna v postrežbo bolnikom, v občno varstvo premoženja ali življenja in sploh v občni prid. — V sili so pripuščena dela in opravila, ki so potrebna, da se varujemo velike škode, n. pr. ob ognji, in sploh dela, v katerih se ne dá prenehati brez velike škode. — Tudi zavoljo velike revščine so hlapčevska dela pripuščena, toda le po dokončani službi božji, n. pr. poslom, ki morejo le ob nedeljah zase delati.

§ 36.

Katera dela in opravila so nedeljskemu posvečevanju nasproti?

Nedeljskemu posvečevanju so nasproti vsa dela in opravila, ki očitno službo božjo ovirajo ali motijo in preveč vlečejo v posvetne misli in skrbi, n. pr. očitna kupčija, sodniška opravila, hrupni lovi z gonjači, hrupne veselice ob času službe božje.

Pripuščeno pa je prodajati in kupovati stvari, ki so za tisti dan potrebne za živež; in tudi pošteno nedolžno razveseljevanje, ker je nedelja dan duhovnega veselja, v katerem naj bi kristijan pozabil težkega dela, kóje nam je prinesel greh, in se veselil svojega odrešenja.

§ 37.

Kako smo dolžni nedeljo posvečevati?

Druga cerkvena zapoved nam zapoveduje, vsako nedeljo (in zapovedani praznik) sveto mašo slišati, t. j. pri sv. maši pričujočim biti.

Daritev sv. maše je poglobitni in bistveni del očitne svete službe božje. To zapoved so pod smrtnim grehom dolžni spolnovati vsi katoliški kristijani, ki so k pameti prišli (navadno od sedmega leta dalje) in so pri zdravi pameti.

Da je pa kdo po cerkveni zapovedi pri sv. maši, je treba:

1.) da je pri vsi sv. maši, ki jo bere mašnik. Kdor znamenit ali poglobiten del sv. maše zamudi iz svojega lastnega zadolženja, n. pr. če po darovanji pride k sv. maši, ali pri svetem obhajilu cerkev zapusti, ni spolnil cerkvene zapovedi;

2.) da ima namen pri sv. maši biti ali sploh Bogá častiti. Kdor tedaj n. pr. k sv. maši gré iz namena, le pevcev ali godcev poslušat, ni spolnil cerkvene zapovedi;

3.) da je pazljiv, spodobno in pobožno pri sv. maši.

Pazljiv pri sv. maši je, kdor pazi na molitve in poglobitne dele svete maše, da vé, kaj se godí ali da ima vsaj svoje misli obrnene sploh v Bogá. — Kdor bi torej poglobiten del svete maše prespal ali pogovarjal se, ali kake posvetne knjige bral, ali prostovoljno raztresen bil, ne bi spolnil cerkvene zapovedi.

Spodobno je pri sveti maši, kdor se v telesni obnaši tako véde, kakor se presveti daritvi spodobi, n. pr. da stóji, kadar je stati, in klečí, kadar je klečati.

Pobožno je pri sv. maši, kdor svoje misli z mašnikovimi sklepa, torej:

- a) začetkom sv. maše kesanje obudímo nad svojimi grehi ter prosímo Bogá odpuščenja;
- b) pri zbirnih molitvah vse svoje potrebe in nadloge Bogú potožimo ter milosti prosimo, da bi mogli ustaviti se vsemu grešnemu nagnenju;
- c) pri listu in evangeliju trdni sklep storímo, po sv. veri stanovitno živeti;
- d) pri darovanji sami sebe in vse, kar imamo, Bogú darujmo, t. j. trdno sklenímo, v božjo voljo popolnoma vdati se, vse zoprnosti in težave blagovoljno sprejemati in prenašati in sploh vse Bogú v čast delati;
- e) pri spremenjenji ponižno molímo Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina, ter ga odpuščenja grehov prosímo, trkaje na svoje prsi, in vsega prosímo, kar nam je v časno in večno srečo potrebnega;

- f) pri sv. obhajilu se tudi mi ali v resnici ali vsaj duhovno obhajajmo, t. j. želje obudimo po prejemi sv. rešnjega telesa;
- g) konec sv. maše pa Bogá prosimo blagoslova, da nas njegova milost vedno spremlja in varuje pri vseh delih in opravilih.

Pobožno pri sveti maši je tudi, kdor premišljuje Kristusovo trpljenje ter se v svojem duhu stavi na goro Kalvarijo pod Jezusov križ;

4.) da je pri sveti maši v očitni cerkvi, in sicer, ako je mogoče, v svoji župnijski cerkvi.

V domačih kapelah, t. j. v takih, ki so po gradéh ali hišah, pri sv. maši biti smejo le tisti, katerim duhovska gosposka privoli, drugi pa ne bi tù zadostili cerkveni zapovedi.

Domače kapele, ki imajo vhodna vrata zunaj s ceste, kapele po škofovih hišah, po semeniščih, po samostanih, bolnišnicah in jetnišnicah se pa prištevajo očitnim cerkvam.

Cerkvena zapoved, ob nedeljah in praznikih pri sv. maši biti, ne veže:

- a) tistih, ki ne morejo brez velike lastne ali tuje škode k sv. maši iti, kakor: bolniki, slabotni, strežniki bolnikom, matere, ki svojih otrok ne sméjo samih doma pustiti, popotniki, ki se brez velike škode na potu ne morejo ustaviti; oni, ki morajo doma varovati ali kuhati v župnijah, ki imajo le eno sv. mašo, posli pri gospodarjih ali gospodinjah, ki jim ne pripusté, hoditi k sveti maši, dokler si ne dobé druge službe;
- b) tistih, ki brez nevarnosti ali silne težave ne morejo k sveti maši iti, p. ob silno slabem vremenu, ob povodnji, zavoljo zametov ali slabih in nevarnih potov.

Kdorkoli je iz katerega tehtnega, torej izgovorljivega vzroka zadržan k sv. maši iti, naj pa vsaj želje obudi, da bi rad pri sv. maši bil, naj domá moli in se v mislih sklepa z mašnikom in ž njimi, ki so pri sv. maši pričujoči, kar se kaj lahko zgodi tam, kjer se pozvanja pri poglavitnih delih sv. maše.

§ 38.

Kako nam je nedeljo še posvečevati?

1.) Pobožni kristijan je tudi, če mu je le mogoče, vsako nedeljo in vsak praznik pri pridigi, kjer se nam beseda božja oznanuje, razlaga in na srce polaga, da bi živeli po nji.

Božjo besedo moramo poslušati:

- a) sploh že zato, ker Jezus pravi: «Kdor je iz Bogá, rad posluša božjo besedo» (Jan. 5, 47);
- b) ker moramo želeti in si prizadevati, da rastemo v vednosti verskih resnic;
- c) ker vemo, kako lahko in kako rado se zgodi, da pozabimo božjo besedo, ako je večkrat ne poslušamo;
- d) ker nam je znano, da nam je treba večkrat opominjanim biti k spolnovanju svetih božjih nauk, če nočemo, da bi jih opustili, kar se že tako kaj rado pogostoma zgodi;
- e) ker vemo, da smo dolžni, dajati svojemu bližnjemu dober vzgled.

2.) Pobožni kristijan je rad, če mu le vnanje okoliščine pripuščajo, vsako nedeljo in zapovedani praznik tudi pri popoludanski službi božji, to je pri krščanskem nauku in litanijah.

3.) Pobožni kristijan ob nedeljah in zapovedanih praznikih po napeljevanji svete cerkve rad opravlja tudi druga dobra dela, n. pr. svete zakramente prejema, duhovne knjige bere, bolnike obiskuje, in dr.

Opomin: Kakor nedelje, tako tudi zapovedane praznike vsled prve cerkvene zapovedi praznujemo in posvečujemo, ker je tudi njihov namen, da poveličujemo Bogá in skrbimo za svoje dušno izveličanje.

§ 39.

Kako nas katoliška cerkev opominja in napeljuje, skrbeti tudi ob delalnikih za izveličanje?

Sv. cerkev nas opominja, tudi ob delalnikih za svoje dušno izveličanje skrbeti:

1.) Ona nas vsak dan k sv. maši vabi.

Prav koristno je, tudi ob delalnikih k sv. maši hoditi:

- a) ker s sveto mašo za svoje grehe zadostujemo;
- b) ker pri sv. maši zadobivamo veliko milosti, s katerimi se zoperstavljamo skušnjavam in grehu, in
- c) ker si pri sv. maši najgotovejše tudi izprosimo pomoči v časnih revah in nadlogah.

2.) Ona nas s trikratnim zvonjenjem ob «Ave Mariji» opominja, spominjati se včlovečenja Sina božjega in častiti prečastito Devico in Mater božjo.

3.) Ona nam z zvonom v spomin kliče ob četrtkih zvečer zadnjo večerjo, ob petkih ob treh popoludne pa trpljenje in smrt Jezusovo na križi in naše odrešenje.

4.) Ona nam priporoča, vsa dela in skrbí, trpljenje in nadloge, križe in težave z dobrim namenom posvečevati ter jih rabiti v zasluženje ali pokorila.

I.

Božična dôba.

§ 40.

Božična dôba sploh.

O božični dôbi se spominjamo neskončne ljubezni nebeškega Očeta, ki nam je poslal svojega edinorojenega Sina v izveličanje. V tej dôbi nam sv. cerkev pred oči stavi:

- a) obljube, odrešenika poslati;
- b) odrešenikov prihod na svet ali njegovo včlovečenje;
- c) njegovo detinstvo in skrivno življenje in
- d) njegovo učenje.

§ 41.

Pripravljanje na božične praznike ali advent.

Na božič se pripravljamo v adventu, ki ima štiri nedelje.

Imé «advent» je latinska beseda in se pravi po naše «prihod» (namreč Gospodov). Gospodov prihod ločimo trojen: prvi, ko je bil Sin božji rojen iz Marije Device; drugi, ko bo prišel poslednji dan sodit žive in mrtve, in tretji, ko Jezus s svojo milostjo v naša srea pride in je pri svetem obhajilu tako rekoč rojen v nas.

V adventu nas sveta cerkev pripravlja na božični praznik, ki je veseli spomin prvega Gospodovega prihoda. V ta namen ona torej:

- a) nam pred oči postavlja v štirih tednih štiri tisoč let, ko so pobožni stare zaveze pričakovali odrešenika in po njem hrepeneli, naj bi se tudi v nas zbudile srčne želje po Jezusu v sv. obhajilu;
- b) spominja nas družega Jezusovega prihoda ter nas k pravi pokori opominja, da nam bo njegov prihod v izveličanje, torej ne v strah in grozo.

Adventni čas je torej čas pobožnega hrepenenja, pa tudi čas resnične pokore ali spreobrnjenja. Od tod izhajajo cerkvena opravila v adventu; ta so:

1.) Sv. cerkev nas spominja hrepenenja vseh pobožnih stare zaveze in v nas budi in oživlja hrepenenje po duhovnem rojstvu Izveličarjevem v naših srcih s posebno sv. mašo, ki se smé, ako se poje, vsak dan (razen prve in druge nedelje in razen višjih godov prve in druge vrste) v beli barvi obhajati na čast včlovečenja Sina božjega.

V latinskem jeziku se ti sv. maši pravi «rorate» (rosite), ker se s to besedo začenja vhodna molitev, ki je vzeta iz preroka Izaija (45), s katero prerok po Mesiji izdihovaje hrepení. — Po naše pa to sv. mašo imenujemo «Zorno» (zornico), ker se opravlja ob zori v spomin verske teme, ki je bila na svetu pred Jezusom Kristusom.

2.) Sv. cerkev nas v adventu opominja k spokorjenju in spreobrnjenju s tem:

- a) da se adventne maše ob nedeljah, ob delalnikih pa, če se ne obhaja god nobenega svetnika, opravljajo v vijolični ali spokorni barvi, da se pri njih izpušča «gloria» in da molitve, listi in evangeliji vabijo k pokori;
- b) da zapoveduje post ob sredah in petkih in da prepoveduje ženitovanje in očitne posvetne veselice.

Najbližje pripravljanje na božič pa je dan pred svetim dnevom, ki ga imenujemo «sveti večer». Pač se spodobi, da bi kristijani ta pripravljalni dan z zbranim duhom obhajali in s srčnimi željami pričakovali prihodnjega praznika in sv. obhajila; torej je ta dan spokoren dan in zapovedan post, ako ni nedelja, če je pa nedelja, postimo se pred ta dan, t. j. v saboto.

V veliko slovenskih krajih še sluje lepa šega, da na sveti večer proti mraku pridejo pobožni mladeniči, na štiri grla zložno zbrani, praznično oblečeni, za kak majhen dar pred hišo popevat «kolednice», t. j. svete pesmi, katere razlagajo vse, kar nam je znanega iz angeljevega pozdravljenja, Jezusovega spočetja, rojstva in detinstva. Te sv. pesmi ponavljajo zvečer pred Jezusovim obrezovanjem in pred sv. tremi kralji. Slovenci torej imenujemo vse te tri večere «svete večere». — Za prvimi koledniki pridejo drugi in tretji, dokler zvon ne zapoje, ki, kakor mili nebeški glas, verne v cerkev vabi k polunôčnici, t. j. k sveti maši o polnoči, katero sv. cerkev hvaležno obhaja v spomin tiste preblage noči in ure, v kateri je bil v Betlehemu rojen Izveličar svetá.

§ 42.

Božič ali Sveti dan.

Božični dan je praznik v spomin milosti polnega rojstva Gospodovega.

Rojstvo Gospodovo nam sv. Lukež (1, 1—7.) takó-le pripoveduje:

«Prigodilo se je pa tiste dni, da je povelje prišlo od cesarja Avgusta, da naj se popiše ves svet. In vsi so šli, da so se popisali, vsak v svoje mesto. Šel je pa tudi Jožef iz Galileje iz mesta Nazareta v Judejo, v Davidovo mesto, ki se imenuje Betlehem, zato

ker je bil iz hiše in rodovine Davidove, da bi se popisal z Marijo, svojo zaročeno ženo. Prigodilo se je pa, ko sta tam bila, da so se dnevi dopolnili. In Marija je rodila svojega prvorojenega Sina in ga je v plenice povila in položila v jasli; ker zanje ni bilo prostora v hiši.»

Po ustnem izročilu je bil Jezus o polnoči 25. decembra rojen.

Sveti božični dan sv. cerkev tako posebno obhaja, kakor nobenega družega praznika; ona pripusti, vsacemu mašniku tri sv. maše brati in v župnijskih cerkvah tri slovesne službe božje ali pete maše obhajati: o polnoči, zarano in pri belem dnevu. — To pa zato:

- a) da se Sveti dan od vseh družih praznikov loči in
- b) da nas spominja trojnega Kristusovega rojstva: časnega iz Marije Device, duhovnega v krščanskih srcih in večnega od Boga Očeta.

Zatorej nam evangelij prve sv. maše Jezusovo človeško rojstvo pripoveduje; evangelij druge sv. maše od pastirjev, ki so prvi molili božje dete; evangelij tretje sv. maše pa je začetek Janezovega evangelija, ki se glasi: «V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda . . . In Beseda je mesó postala in med nami prebivala».

Pred prvo sv. mašo o polnoči pojejo duhovni molitve, ki se jim pravi jutranjice (matutin). To petje je pripodoba, da so pobožni pastirji na betlehemskih pašah bedeli tisto sveto noč.

Da se vernim sveto veselje nad Izveličarjevim rojstvom nikakor in nikoli ne kalí, sv. cerkev pripusti, božični dan mesne jedí jesti, če je tudi v petek božični dan.

Visoko veselje nad Jezusovim rojstvom se tudi v domačem družinskem življenji mnogotero razodeva in zlasti obhaja z nastopno trojno šego:

- a) napravljajo se jaslice, t. j. vpodobljenje betlehemskega hleva, in vsega, kar se je pri Jezusovem rojstvu godilo; to šego je pričel sv. Francišek Asiziján;
- b) postavljajo se božičnice, t. j. drevesica, okinčana z lučicami, s trakovi, pozlačenim ali pravim sadjem ali z drugimi darili, v znamenje, da smo po novorojenem Jezusu, ki je za nas umrl na drevesu sv. križa, dušno luč, ki je sv. vera, in vse preblage nebeške darí in milosti prejeli.
- c) Lepa je tudi pobožna navada, da gospodarji ali gospodinje vse tri božične večere (pred božičem, pred praznikom obrezovanja Kristusovega in pred sv. tremi kralji) svoje stanovanje, vse hišne shrambe in druga poslopja in živino po «Ave-Mariji» z blagoslovljeno vodo kropé in s kadilom kadé;

potem pa s svojo družino vse tri dele rožnega venca molijo, klečé okoli z belim prtóm pogrnene mize, na kateri so božični kruhi ali poprtniki.

§ 43.

Pobožični sveti dnevi sploh.

Pobožičnim svetim dném prištevamo:

- a) božično osmino,
- b) praznike, tej dôbi vpletene,
- c) navadne nedelje.

§ 44.

a) Božična osmína.

Cerkvena osmína sploh je osem dní, v katerih se pri sveti maši spominjamo kacega praznika; kar se s tem godí, da se ali vseh osem dní prazniška maša bere ali da se dnevni maši vlagajo le samo prazniške molitve: zbirna, tiha in poobhajilna.

§ 45.

*b) Prazniki, božični dôbi vpleteni.**a) Prazniki v božični osmíni.*

Ti so:

- 1.) Praznik sv. Štefana, prvega mučenca, in tudi spomin vseh mučencev;
- 2.) sópraznik sv. Ivana evangelista;
- 3.) sópraznik nedolžnih otročičev.

Ti svetniki so namreč v najtesnejši zvezi z rojstvom Jezusovim, zato jih je sv. cerkev vplétla božični osmíni. Sv. Štefan je bil prvi, ki je bil v svoji krvi po Kristusu za nebesa pre-rojen; sv. Ivan je Jezusov ljubljeneec, ki je tudi v svojem evangeliji skazal, da je Jezus, čegar rojstvo o božiči obhajamo, pravi Bog; nedolžni otročiči pa so bili pomorjeni prav zavoljo Jezusovega rojstva.

Sópraznika sv. Ivana in nedolžnih otrók nista zapovedana praznika; nedolžnih otročičev dan se še celó sv. maša v vijolični barvi bere v znamenje, da mali otročiči, dasi mučenci, précej po smrti niso šli v nebesa, ampak pred pekel, kjer so čakali dovršenega odrešenja.

Zadnji dan solnčnega leta sv. cerkev opominja verne, Bogu zahvaliti se za vse v preteklem letu prejete dobrote in minljivi čas

rabiti v svoje izveličanje. V ta namen se v župnijskih eerkvah po litanijah vseh svetnikov na večer poje zahvalnica, po večjih mestih pa so tudi zahvalne pridige.

4.) Praznik obrezovanja Gospodovega je osmi dan njegovega rojstva vsled svetopisemskega sporočila:

«In ko je bilo osem dni dopoljenih, bil je otrok obrezan in dano mu je bilo ime Jezus, katero je bilo imenovano po angelji, preden je bil spočet.» (Luk. 2, 21.)

Obrezovanje je bilo v stari zavezi zapovedano v predpodobo sprostena od izvirnega greha. Jezus je bil čist in brez greha spočet, torej ga ni vezala postava obrezovanja, vendar se ji je, ker je bil rojen pod njo, prostovoljno podvrget, da je v vsem dal vzgled popolne pokorščine.

Praznik Gospodovega obrezovanja je prvi dan solnčnega leta, od tod ime novo leto, ki se torej začinja v Jezusovem imenu.

§ 46.

β) Prazniki po božični osmíni.

Ti so:

1.) Praznik razglašenja Gospodovega ali svetih treh kraljev (šestega prosenca) v spomin zlasti tistih prigodeb, s katerimi se je razglasil Jezus kot Mesija sveta, še predno je začel učiti pri Judih.

Te prigodbe so:

a) poklic treh modrih iz Jutrovega po svetli zvezdi in po njih poklic vseh nevernikov v Mesijevo kraljestvo. Tako je bilo novorojeno dete Jezus nevernikom kot Mesija razglašeno.

Po ustnem izročilu so bili trije modri kralji ali starejšini treh rodov iz Arabije po imeni: Gašpar, Melhijor in Baltazar.

Darovi, ki so jih novorojenemu Jezusu prinesli, so visokega pomena: zlato je znamenje kraljeve časti Jezusove, kadilo njegove božje narave, mira pa človeške.

b) Jezusov krst v Jordanu, pri katerem je nebeški Oče Jezusa Judom razglasil za svojega Sina;

c) prvi čudež Jezusov v Kani, s katerim je Jezus prikrat aposteljnomo pokazal svojo božjo vsegamogočnost ter se jim še posebej razglasil «Mesija»; prav kakor sv. pismo to zgodbo popisovaje okončuje, rekóč: «In njegovi učenci so verovali vanj.» (Jan. 2, 11.)

Poklic treh modrih je poglobitna prigodba tega dné, zato se ta dan tudi praznik sv. treh kraljev imenuje in je izmed naj-

starejših in višjih godov sv. cerkve, v katero so se zbrali ne le Judje, ampak tudi in še večjidel neverniki.

Na večer pred tem praznikom se v spomin, da je Jezus s svojim krstom v Jordanu vodo posvetil, voda blagoslavlja, s katero verni svoja stanovališča kropé. — Sem ter tjà je tudi ta šega, da si dajejo verni blagoslovit kadila in krede, s katero si na vrata napisujejo G. †, M. †, B. †, t. j. začetne črke kraljevskih imen. Ta šega naznanja, da svojo hišo stavijo pod varstvo teh sv. môž in da hočejo, kadar v hišo stopijo ali iz hiše gredó, v svojem srci željo in prošnjo obuditi, naj bi tudi njih nebeška luč sv. vere po vseh potih njihovega življenja tako milo k Jezusu vabila in vodila, kakor svete tri kralje.

2.) Praznik presvetega Jezusovega imena.

Ta god obhajamo drugo nedeljo po sv. treh kraljih. Cerkev ga je postavila v povikševanje in češčenje presladkega imena Jezus.

Imé «Jezus», ki je je véliki angelj sam prvikrat imenoval, toliko pomenja, kakor naša beseda «Izveličar», tedaj nam vse pové, kar je Jezus za nas. Zato sv. Peter pravi: «V nikomur družem ni izveličanja; zakaj nobeno drugo imé pod nebom ni dano ljudém, v katerem bi mi zamogli izveličani biti.» (Ap. dj. 4, 12.) In sv. Pavel (Fil. 2, 9.) piše: «Zato ga je tudi Bog povikšal in mu dal imé, katero je nad vsa imena, da se v imenu Jezusovem pripogne vsako koleno.» — Presladko Jezusovo ime je torej vredno našega najvišjega češčenja.

Katoliški kristijani Jezusovemu imenu čast s tem izkazujemo, da vselej, kedar je sami izrekamo ali slišimo druge izrekati je, glavo nekoliko priklonimo ali se še celó odkrijemo; in s tem, da se v njem po starodavni in prelepi katoliški šegi pozdravljamo, rekoč: «Hvaljen bodi Jezus Kristus!» — Odgovor: «Amen na vekomaj» ali «Amen na večne čase.»

Da bi nas spodbudila k večjemu češčenju in poveličevanju Jezusovega imena, sv. cerkev v ta god in vso njegovo osmíno popolnoma odpustke delí tém, ki vredno prejmo sveto pokoro in presveto rešnje teló, so pri véliki ali slovesni sv. maši in pobožno molijo po namenu sv. cerkve za mir in edinost med krščanskimi vladarji, za povikšanje in razširjanje sv. cerkve in za spreobrnjenje krivovercev in nevernikov.

3.) Praznik Marijinega očiščevanja ali Svečnica.

Ta praznik, ki ga obhajamo 2. svečana, je praznik Gospodov in Marijin:

a) Gospodov praznik je, ker je spomin Jezusovega darovanja v templju, kar nam sv. Luka (2, 22. 23.) také-le pripoveduje:

«In ko so bili dopolnjeni dnevi Maríjinega očiščevanje po Mojzesovi postavi, prinesli so dete v Jeruzalem, da so je postavili pred Gospoda in da so dar opravili, kakor je zapovedano v Gospodovi postavi.»

Gospod Bog je bil vse moške prvorojence izraelske odločil sebi v službo v vedni spomin, da je izraelsko ljudstvo popolnoma njegova last, ker je je čudovito rešil iz Egipta. (2. Mojz. 13.) — Pozneje je Gospod (4. Mojz. 4, 8.) ves Levijev rod za službo božjo odločil in zapovedal (2. Mojz. 13.), da se mora vsak prvorojenec družih izraelskih rodov postaviti pred Gospoda in odkupiti z darom. — Jezusa nikakor ni vezala ta postava. Prostovoljno se ji je, ker je bil pod njo rojen, sam podvrgel, da nam je dal vzgled pokorščine.

b) Maríjin praznik je v spomin njenega očiščevanja.

Po Mojzesovi postavi (3. Mojz. 12.) mati po rojstvu svojega sina 40 dni, po rojstvu svoje hčerke pa 80 dni ni smela med ljudi in tudi ne v tempelj. Ko so bili ti dnevi dopolnjeni, morala je pa mati v tempelj iti ter prinesiti v dar letno jagnje in mladega golobčeka; ako je bila revna, dve grlici ali dva mlada golobčeka; duhoven pa je zánjo zapovedano molitev opravil, in takó je bila mati očiščena. — Marija ni bila podvržena ti šegni postavi, ker je Jezusa ko najčistejša devica rodila in je bil Jezus brez vsega greha; ali ona se je postavi podvrgla iz pokorščine; iz ponižnosti pa je prinesla dar revnih mater.

Pri darovanji božjega deteta v templju je stari Simeon v njem spoznal obljubljenega Izveličarja, oznanil ga pričujočemu ljudstvu ter ga radovaje se imenoval «Luč v razsvetljenje nevernikom».

V spomin, da je Jezus svetu luč, sv. katoliška cerkev ta praznik voščene sveče za službo božjo blagoslavlja. Tudi verni nosijo sveče blagoslovit.

Blagoslovljene sveče se prižgó, med pričujočo duhovščino razdelé in vredí se slovesen obhod po cerkvi ali okoli cerkve, pri katerem se pojejo hvalne pesmi. Prižgane sveče v rokah dajéjo na znanje veselje, da nas je luč Jezusove vere razsvetlila in nanznanjajo naš trdni sklep, po tej sv. luči se vedno ravnati.

Tudi pri peti sv. maši po procesiji pričujoči blagoslovljene sveče prižgó in pri evangeliji ter od «sanctusa» do zavživanja v rokah držé; od tod je temu godu tudi imé svečnica.

S tem praznikom jenja tudi božična prazniška dôba.

§ 47.

c) *Navadne nedelje po sv. treh kraljih.*

Po sv. treh kraljih je šest nedelj, ki nimajo lastnega imena, ampak jih le štejemo. Evangeliji teh nedelj nam pred oči stavijo Jezusa dvanajst let starega, njegov prvi čudež v Kani, kako je

ozdravil nekaj bolnikov, viharju zapovedaval in oznanoval izveličalni nauk.

Vseh šest nedelj pa ne pride vsako leto na vrsto, ampak pride jih po pet, štiri, tri, dve ali še celó ena sama, kakor je pred ali pozneje velika noč, po kateri je vravnano vse cerkveno leto. Nedelje, ki se tu izpusté, vstavijo se pa po 23. nedelji po binkoštih.

II.

Velikonočna dôba.

§ 48.

Velikonočna dôba sploh.

Velikonočna prazniška dôba nam zlasti pred oči stavi neskončno ljubezen Sina božjega, njegovo očitno življenje, njegove nebeške nauke in dela, njegovo trpljenje, smrt, vstajenje in njegov vnebóhod.

§ 49.

Pripravljanje na velikonoč ali sveti postni čas (quadragesima).

Na velikonočni praznik se pripravljamo v postnem času s postom, molitvijo in premišljevanjem britkega trpljenja in smrti Jezusove v znamenje, da moramo tudi mi grehu umreti, ako hočemo z Jezusom vstati k novemu duhovnemu življenju.

Brez dvoma so kristijani začeli postiti se, ker so hoteli posnemati Jezusa, ki se je pred učitvijo postil 40 dní. Prav primerno so postni čas postavili pred velikonoč v znamenje namreč, da so hoteli vdeležiti se Jezusovega trpljenja.

Dandanašnji se sveti postni čas s pepelnično sredo začenja in postimo se razven nedelj ob vseh delalnikih, katerih je do velikonočne nedelje prav štirideset.

Pred šestim stoletjem pa ni bilo tako. Po nekaterih krajih se razven nedelje tudi niso postili véliki četrtek in vélika sabota, postili so se pa v ponedeljek in torek pred pepelnično sredo, in takó so túdi oní 40 dní posta imeli. — V spomin te navade nedeljo tega tedna še zdaj imenujemo «*quingagesima*», t. j. petdeseti dan pred velikonočjo, ali tretjo pepelnično nedeljo.

Po družih krajih se kristijani niso postili noben četrtek, v veseli spomin, da je Jezus ta dan postavil zakrament presvetega rešnjega telesa; zato so pa post za ves teden pred pričeli; od tod se še dandanašnji nedelja tega tedna zove «*sexagesima*», t. j. šestdeseti dan pred velikonočjo ali druga predpepelnična nedelja; postili so se tudi tí kristijani 40 dni.

Zopet drugi kristijani se pa razven nedelj in četrtkov tudi ob sabotah niso postili, torej so pričeli post še eden teden poprej; od tod nedeljo tega tedna še zdaj imenujemo «septuagesima», t. j. sedemdeseti dan, ali prvo predpepelnično nedeljo. — Kateri so se bili te šege poprijeli, imeli so le 36 dni posta, in imenovali so ga desetino celega leta, ki so jo preživeli v spokornem postu, pripravljajoč se na velikonoč.

Pa ne samo imena teh nedelj so se v cerkvi do današnjega dne ohranila, cerkev jih še zdaj skoro prav tako obhaja, kakor postne nedelje; sv. maše se v vijolični barvi beró in izpuščate se pri njih «gloria» in «aleluja».

Postni čas je spokoren čas; to cerkev s tem kaže, da je dala pokori primerjene a) zapovedi in da je postavila b) šege, pokori lastne.

§ 50.

A) Cerkevne zapovedi za postni čas.

- a) Katoliška cerkev o postnem času prepoveduje ženitovanje in vse očitno razveseljevanje, ki je spokornemu duhu nasproti;
- b) sveta cerkev zapoveduje o postnem času vse delalnike od pepelnične srede do velikonočne nedelje post v pravem pomenu, t. j. zdržati se mesnih jedí in le enkrat na dan do sitega jesti.

Postna zapoved nas pod smrtnim grehom veže. Smrtno se torej ne pregreši le tisti, kdor to zapoved iz zaničevanja prelomi, ampak tudi, kdor iz sladnosti ali lahkomišljenosti to stori.

Postiti se v pravem pomenu je dolžan vsak kristijan, ki je 21 let star, ako ga ne izgovarja kak tehten vzrok.

Vzroki, ki od posta v pravem pomenu izgovarjajo, so:

- a) Nezmožnost; torej niso dolžni postiti se bolniki in oni, ki so ravno kar ozdraveli;
- b) stanovske dolžnosti, t. j. težka dela pri kmetovalcih, rokodelcih, poslih, dolge in težavne hoje.

Ta dva vzroka že sama človeka izgovarjata in ni mu treba nikjer iskati kakega posebnega privoljenja, ker cerkev noče nikdar nikomur škodovati s katerokoli zapovedjo.

Opomin: Razen štiridesetdanskega posta nam cerkev še veleva postiti se:

- a) V adventu ob sredah in petkih;
- b) ob kvaternih tednih ob sredah, petkih in sabotah;
- c) ob šesterih predprazniških dnevih: pred prečistim spočetjem Marije Device (7. grudna), pred božičnim dnevom (24. grudna), binkoštno saboto, pred sv. Petrom in Pavlom (28. rožnika), pred Velikim Šmarnom (14. vel. srpana) in pred vsemi svetniki (31. vinotoka).

Tretja cerkvena zapoved nam še zapoveduje, ob petkih in sabotah zdržati se mesnih jedí, in to imenujemo zdržek.

Mesnih jedí zdržati se je dolžan vsak kristijan, kadar k pameti pride, ako ga ne izgovarja kak resničen, tehten vzrok. Tako so od te zapovedi izgovorjeni n. pr. bolniki, bolehní in slabotni, katerim postne jedi škodujejo ali ne dajo dosti moči; popotniki, ki postnih jedí ne dobivajo; posli, dokler ne morejo brez škode zapustiti službe, v kateri se jim dajejo le mesne jedi; vojščaki, ki le mesó dobivajo; in sploh vsi, katerim škof ali v to pooblaščení spovednik iz posebnih vzrokov privolijo mesó jesti. — Ako je očetu kake družine privoljeno mesó jesti, smejo ga tudi vsi, ki so v očetovi oblasti, ako ne pripušča premožnost, imeti dveh obedov (mesni in postni).

V novejših časih škofje s papeževim privoljenjem post, kar tiče zdržek, zeló zljajšujejo in v namestilo odločujejo kako drugo dobro delo.

Ob polajšanih postnih dnéh se smé večjidel le pri južini mesó jesti, zvečer ne in tudi rib pri mesu ne. — V ljubljanski škofiji je dovoljeno mesó tudi zvečer vživati.

Sveta cerkev nam zapoveduje post in zdržek:

1.) Ker sta obá Bogu všeč; zakaj kakor z molitvijo svojo dušo, tako s postom Bogu posvečujemo in darujemo svoje teló, torej je Bog sam pogostoma post priporočal. Jezus sam, njegovi aposteljní in sv. ljudjé vseh časov so se postili;

2.) ker sta nam post in zdržek zeló koristna; ž njima namreč ponižujemo svojo prevzetnost, brzdamo svoje poželjenje in delamo pokoro za svoje grehe ter zadostujemo zanje.

V postu nam sv. cerkev ne zapoveduje le posta, ona tudi želi, da te dní živimo v duhu pokore, da je z molitvijo posvečujemo in dobrimi deli, se tudi pripuščenega razveseljevanja ogibujemo in vdeležujemo njenih pobožnosti, n. pr. postnih pridig, križevega pota.

Zeló koristno je, v postu prostovoljno molitev ali kak prostovoljni zdržek naložiti si, ali kakošno pobožnost pričeti in opravljati; zlasti se postu prilega pobožnost križevega pota.

§ 51.

B) Cerkvene šege v postu.

1.) Prvi postni dan, t. j. pepelnično sredo, sveta cerkev verne pepelí, t. j. v podobi svetega križa pepela kristijanom na glavo potresa, rekoč: «Spominjaj se, človek, da si pepel, in da se bodeš zopet spremenil v pepel.»

V prvih stoletjih krščanstva je sv. cerkev pepelila le očitne grešnike, ki so pričenjali ta dan naloženo očitno pokoro; sčasoma so se iz ponižnosti in pobožnosti tudi drugi kristijani med spokornike družili k pepeljenju. Leta 1091. je pa cerkveni zbor v Beneventu zapovedal splošno pepeljenje, kakoršno je dandanašnji v navadi, ki je pa tudi lepa in jako pomenljiva šega.

Pepel je namreč bil tudi v stari zavezi znamenje pokore, kakor v življenju kralja Davida beremo in pa od Ninivljanov; potem je pepel lepa podoba minljivosti vsega časnega, zlasti pepel, katerega katoliška cerkev pepelnično sredo potresa svojim vernim na glavo, ker je izžgan iz oljik, ki so bile cvetno nedeljo preteklega leta blagoslovljene. Torej nas pepel ne spominja le smrti, ampak nas vabi tudi k pokori, zlasti ob postnem času, in nas buđi k ponižnosti.

2.) Duhovni se ogrinjajo z oblačili višnjeve barve; pri sveti maši se izpuščate «gloria» in «aleluja».

3.) Od pete ali tihe nedelje se z višnjevim prti zagrinjajo vse podobščine svetnikov po altarjih in vsa razpela po cerkvi, v spomin skrivnega življenja Jezusovega pred njegovim trpljenjem. Od te nedelje do velikonočne nedelje se pri sv. maši vse izpušča, kar koli razodeva kako veselje, n. pr. psalm začetne molitve, hvalnica: «Čast Očetu», i. dr.

Postnih nedelj je šest, ki se takó-le imenujejo: 1.) prvo-postna ali pepelnična, 2.) kvaterna, 3.) brezimna, 4.) sredipostna (laetare), 5.) tiha (črna, passionis) in 6.) cvetna (dominica palmarum).

§ 52.

Sveti véliki teden (hebdomas major).

Ves postni čas je sicer namenjen premišljevanju trpljenja in smrti Jezusove, zlasti pa zadnji teden, kateri imenujemo ali véliki teden, ker v njem nahajamo najvišje skrivnosti našega odrešenja, ali sveti teden, ker ga obhajamo s posebno pobožnostjo. — Nemci ga imenujejo: «Charwoche», ali od latinske besede «carus», t. j. ljub, tedaj teden ljubezni, ali od stare nemške besede «char», t. j. bolečina ali trpljenje, torej teden bolečin ali Jezusovega trpljenja.

Véliki teden se prične z nedeljo, katero imenujemo cvetno nedeljo.

§ 53.

Cvetna nedelja (dominica palmarum).

Ta nedelja se v latinskem jeziku imenuje «dominica palmarum»; v nemškem «Palmsonntag»; po naše bi se ji torej reklo «palmova nedelja», od palem, ki je cerkev blagoslovljiva

to nedeljo. To imé pa pri nas ni prišlo v navado, menda ker nimamo palem. — Blagoslavljaajo se pri nas oljike namesto palem, in verni prinašajo ta dan blagoslavljat tudi enoletne šibice, zlasti leskove, katerim sem ter tja butare pravijo in na nje navezujejo prvo zelenje in cvetje, ki je dobiti, in od tega cvetja je dobila cvetna nedelja svoje imé.

Ta dan nam cerkev pred oči stavi, kako da je Jezus, reven sicer, pa vender kot kralj svetá, veličastno jezdil na oslici v Jeruzalem, kamor ga je spremljala velika množica, potresala mu v čast in slavo pot z vejami, držeč palmove veje in oljike v rokah, veselo prepevajoča: «Hosana Sinu Davidovemu! češčen (slavljen) bodi, ki pride v imenu Gospodovem.» (Mat. 21.)

Palmove veje so znamenje veselja in zmage, ž njimi so nasproti hodili slavnim vojvodom po zadobljeni zmagi; oljike pa so znamenje miru. Vender pa spomin te vesele prigodbe za nas ni vesel god, ker se je Jezus jokal nad nehvaležnim in nestanovitnim ljudstvom, katero je za malo dní kričalo: «Križaj ga! križaj ga!» — Zato sv. cerkev vsa opravila tega dne obhaja v oblačilih vijolične barve.

Opravila, cvetni nedelji lastna, so:

1.) Blagoslavljaajo se palme v spomin Jezusove častite hoje v Jeruzalem; palme so pa tudi znamenje, da je Jezus sè svojim vstajenjem premagal smrt; oljike in druge zelene vejice so pa znamenje našega upanja, da bomo s Kristusom častitljivi od smrti vstali.

Da bi se tega večkrat spominjali in po cerkvenem blagoslovu dosegli božjega varstva, verni palme ali oljike seboj na dom jemljó, obešajo jih na kak očiten kraj ter hranijo do cvetne nedelje prihodnjega leta.

2.) Jezusa posnemaje, ki je slovesno jezdil v Jeruzalem, gredó duhovni z vernimi v procesiji okoli cerkve s palmami ali oljikami v rokah v znamenje, da so in hočejo ostati zvesti služabniki in podložni nebeškega kralja. — Dospevši do velikih vrat, hočejo v cerkev, toda vrata so zaprta; tedaj jim petje kakor petje nebeških duhov iz cerkve doní, a tudi zunaj cerkve pevci pojó «hosana». Ko so se zunanji in notranji pevci enekrati zvrstili, subdijakon s križem na vrata potrka, vrata se odpró, zunanji pevci se z notranjimi zedinijo ter po cerkvi gredé, vsi eno pesem pojó. — Pač lepa podoba, da so po grehu bila človeku zaprta vrata nebeška in so Bogá častili, molili in gledali le čisti angeljski duhovi. Po Jezusovi smrti na križi so se pa nebeška vrata odprla, in ž njim so šli pravični v sveta nebesa ter se zedinili z angelji v čast in slavo božjo.

3.) Pri sv. maši se «passion» bere ali poje. «Passion» se pravi po naše «trpljenje», in tako se imenuje tisti oddelek vsakega štirih sv. evangelijev, v katerem sv. evangelisti popisujejo Jezusovo trpljenje. «Passion» cvetne nedelje je iz evangelija sv. Mateja. Med «passionom» duhovni in verni palme ali oljike v rokah držé v znamenje, da Jezusa tudi v največjem poniževanju njegovem spoznajo za svojega kralja in mu hočejo stanovitno zvesti ostati ter mu nočejo skazane časti nikdar več odtegniti, tedaj ne posnemati judovskega ljudstva v Jeruzalemu, ki mu je «hosana» klicalo cvetno nedeljo, v petek pa že kričalo: «Križaj ga!»

Pri besedah: «Jezus je svojo dušo izdihnil», duhovni in verni na obé koleni pokleknejo v znamenje velike žalosti in v znamenje, da molijo neskončno ljubeznjivega Izveličarja na tihem.

Ako je več duhovnov pri cerkvi, «passion» pojó. Eden poje, kar evangelist pripoveduje; eden, kar je Jezusovih besedi; eden, kar je Ana govoril; eden, kar Kajfa; eden, kar Peter; eden, kar dekla; eden, kar Pilat: vsi skupaj pa, kar jih je govorilo več ob jednom.

V torek se pri sv. maši bere «passion» iz svetega Marka, v sredo iz sv. Luka, v petek pa se med drugimi obrednimi molitvami tega dné bere «Gospodovo trpljenje» iz sv. Janeza.

V znamenje žalosti nad Jezusovim trpljenjem se véliki teden nobeden god ne obhaja; tudi se ne bere črna sv. maša, zakaj pri žalostnem premišljevanji Jezusovega trpljenja utihne vsaka druga žalost.

§ 54.

Vélika sreda. Jutranjice (matutinum, Mette).

Opomin: Judje so dan šteli po solncu od zahoda do zahoda; mi ga štejejo od polnoči do polnoči. Od tod izhaja, da je pri nas konec dneva, kar je bilo pri Judih začetek dneva. Naše srede večer je judovskemu četrtku jutro, i. dr.

Véliko sredo popoludne se začne premišljevanje Jezusovega trpljenja, in sicer s tem, da se v cerkvah prepevajo jutranjice, t. j. jutranje duhovske molitve. — Nemci te molitve imenujejo: «Mette», ki je prikrajšana beseda iz latinske «matutinum», to je jutranjice ali jutranja molitev.

Prav tako se godí tudi véliki četrtek in petek.

Jutranjice teh treh dní so séstavljene iz psalmov, žalostnih pesmi Jeremijevih in beril, ki merijo na trpljenje Jezusa Kristusa.

V znamenje žalosti se konec psalmov izpušča navadni hvalilni sklep: «Čast bodi Očetu in Sinu in sv. Duhu», i. dr.

Zalostnice ali otožnice ali žalostne pesmi so tiste pesmi, v katerih prerok Jeremija objokuje pogin jeruzalemskega mesta zavoljo pregreh judovskega ljudstva, in Izveličarjevo trpljenje popisuje v preroškem duhu. Te pesmi naj nas opominjajo, da so naši grehi zadolžili Jezusovo trpljenje ter naj nas budijo k spreobrnjenju in pokori, torej se končavajo z besedami: «Jeruzalem, Jeruzalem, spreobrne se k Gospodu, svojemu Bogu!» — Jeruzalem namreč nas grešnike pomenja.

Med petjem je na listovi strani pred altarjem postavljen tri-voglat svečnik, na katerem je nataknenih 15 voščenih sveč: ob robu 14 rudečih, bela pa na vrhu. Konec vsacega psalma se ena rudečih sveč ugasne, tako da le bela še gori. To ugasovanje pomenja, da so aposteljni in učenci Jezusa zapustili v njegovem trpljenju. Med prepevanjem Caharijeve hvalne pesmi se sveče tudi na altarji pogasé v znamenje, da je hudobno judovsko ljudstvo preganjalo tudi preroke in božje poslance.

Po odpeti poslednji vrsti hvalne Caharijeve pesmi strežnik belo gorečo svečo sè svečnika sname, nese jo pred altar ter jo klečé na listovi strani nad altarjem v roki drži v znamenje, da je z Jezusovo smrtjo na videz ugasnila luč svetá. Ko se začne peti vrstica: «Kristus je bil za nas pokoren» i. dr., strežnik vstane, svečo nese za altar, kjer jo v znamenje, da je Jezus šel pred pekel pravične tolažit, očem vernih toliko časa odtegne, da se psalm «miserere» izmoli ali odpoje in odmoli sklepna molitev. Po končanem ropotu strežnik belo, gorečo svečo zopet na svečnik natakne v znamenje Jezusovega vstajenja.

Ko duhoven sklepno molitev odmoli, s paličico na stopnice pred altarjem nekoliko udari, in tedaj se začne tudi v cerkvi ali pred cerkvijo velik ropot, ki nas opominja divjega vpitja Judov in strašnih prigodeb v prirodi ob Kristusovi smrti. — Po tem ropotu tem jutranjicam pravijo Nemci «Pumpermette».

§ 55.

Vélíki četrtek (coena Domini, Gründonnerstag).

Vélíki četrtek je spomin, da je Jezus pri zadnji večerji postavil presveto rešnje teló; sv. cerkev imenuje ta dan torej tudi «Gospodovo večerjo» (coena Domini).

Judje so k velikonočnemu jagnjetu in opresnemu kruhu jedli neka zelena grenka zelišča. To šego so posnemali po nekaterih krajih menda tudi kristijani ter so ta dan jedli le zelenjad, ki je bila ravno takrat dobiti. Še zdaj, pravi pisalec Himioben, so družine, ki imajo vélíki četrtek zelena zelišča pri jedi. — In od te šege je menda nemško imé «Gründonnerstag».

Cerkvene šege vélicegea četrta naznanjajo veselje in žalost; veselje nad presv. rešnjim telesom, s katerim nam je skazal Jezus svojo neskončno ljubezen; in žalost zavoljo njegovega britkega trpljenja, ki se je pričelo ta dan.

Šege vélicegea četrta so:

1.) Sv. razpelo na vélikem altarji se ogrne z belim prtom.

2.) Sveta maša se v beli obleki bere; mašnik «gloria» veselo zapoje, na koru mu slovesno odpevajo; oboje petje pa spremljajo vsi zvonovi z zvonika v znamenje veselja. Ali kmalu se žalostni spomin Jezusovega trpljenja povrne, slovesno petje neha, zvonov in zvončkov veseli glasovi utihnejo ter molčé do sabote, in namesto zvonov lesena drdra (ropotulja) z zvonika drdrá (ropotá), in namesto zvončkov klepetci pri sv. maši dalje klepečejo.

Zvonovi in zvončki utihnejo v znamenje vélike žalosti; zvonovi pa tudi pomenjajo aposteljne, ki so bili namenjeni, Jezusove nauke po svetu razširjati, kakor zvonovi svoje glasove; utihnili zvonovi torej naznanjajo, da so aposteljni zapustili Jezusa v njegovem trpljenji in da se spodobi tem sv. dném še večja tihota, kakor drugemu postnemu času.

Drdre in klepetci so znamenje žalosti, pomenjajo pa tudi hrup nekdanjega preganjanja vernih kristijanov zavoljo Kristusa.

Véliki četrtek se bere le ena sv. maša v vsaki župnijski cerkvi. — Pri tej sv. maši mašnik tri hostije posveti, eno za mašo tega dneva, drugo za véliki petek, tretjo pa za božji grob v monštranco; prvo mašnik pri sv. obhajilu zavžije, dve drugi pa spravi v kelih, kateri zakrije.

Ker le en mašnik ta dan bere sveto mašo, drugi pričujoči duhovniki iz njegovih rók prejmo sv. obhajilo, kakor so je tudi aposteljni pri zadnji večerji prejeli iz Jezusovih rók. — Želeti je, da bi se njim družilo tudi véliko vernikov.

3.) Po sv. maši se kelih sè sv. hostijama v slovesni procesiji prenese v poseben kraj, kjer se hrani do prihodnjega dné. — To prenesenje pomeni Jezusovo pot na oljsko goro po zadnji večerji.

4.) Potem se odkrijejo vsi altarji, t. j. ves lišp se jim odvzame; med tem opravilom duhoven moli 21. psalm, v katerem je bilo marsikaj prerokovano od Izveličarja, zlasti pa, da bodo njegova oblačila med-se razdelili in vadjali za njegovo suktnjo. — To opravilo pomenja globoko cerkveno žalost in Jezusovo zapuščenje.

5.) V stolnih ali škofovskih cerkvah škofje sveta olja blagoslavlajo in noge umivajo dvanajst starčkom. Umivanje nóg nam kaže neskončno ponižnost Gospodovo, radi katere je Jezus noge unival aposteljnóm pri zadnji večerji, ter nas opominja, ponižnim

biti in Jezusa častiti in ljubiti v najubožniših in najmanjših udih njegovega duhovnega telesa

Tudi opati v samostanih in katoliški vladarji ta dan revnim starčkom nogé umivajo; papež v Rimu pa dvanajstim duhovnom.

Vélíki četrtek popoldné je duhovno opravilo, kakor prejšnji dan.

§ 56.

Vélíki petek (parasceve).

Vélíki petek je smrtni dan našega Gospoda in Izveličarja, Jezusa Kristusa. Ta dan ni praznik, je pa dan največje žalosti. Sveta cerkev ta dan britko trpljenje Jezusovo obžaluje in grehe vsega človeškega rodú, ki so krivi Jezusovega trpljenja in njegove smrti.

Vse šege tega svetega dneva le žalost naznanjajo. Daritev sv. maše, veseli spomin krvave daritve na križi, se ta dan ne obhaja, ker nam je živo pred očmi Jezusova daritev na križi. (Glej. § 12, 6.)

Šege tega dneva so te-le:

1.) Od začetka duhovnega opravila se sveče na altarlji ne prižgó in tudi v svetilnici se luč ugasne v znamenje, da je ta dan tako rekoč ugasnila luč svetá, ker je Jezus umrl. — Razpéla so s črnimi prtí ogrnjena; tudi duhovni v črnih oblačilih k altarlju pristopijo, vležejo se na njegove stopnice, nekoliko časa bridko smrt Jezusovo obžalujejo ter ponižno molijo njegovo neskončno ljubezen, iz katere se je za nas daroval na križi.

2.) Potem duhovni vstanejo in mašnik, ki opravlja opravilo današnjega dné, gre k altarlju in na listovi strani bere iz svetega pisma stare zaveze oddelek, v katerem je vstajenje Izveličarjevo bilo napovedano, bralec (lector) ga pa pred altarljevimi stopnicami poje. — To berilo je vsi službi božji tega dneva predpostavljeno, da nam je v nekoliko tolažbo pri premišljevanji bridkega trpljenja. To berilo se končá z molitvijo: Jezusovo trpljenje nam bodi v izveličanje!

3.) Zdaj se bere tisti oddelek iz sv. pisma, v katerem je zapovedano, kako naj Judje zakoljejo in jedó velikonočno jagnje, ki je bilo predpoda Izveličarjeva. Zato se potem bere ali poje (kakor cvetno nedeljo) «passion» ali trpljenje Jezusovo, kakor je nam je popisal sv. Janez v dokaz, da je bilo ta dan v resnici darovano pravo velikonočno jagnje nove zaveze.

4.) Po «passionu» poje mašnik molitve za vse ljudi; za papeža, škofa, vso duhovščino, za cesarja in vse verne, za kršćevance, krivoverce in razkolnike ali ločence, za Jude in nevernike.

Pred vsako molitvijo z besedami: «Kolena pripognimo» (flectamus genua) dijakon pričujoče vérne k molitvi vabi, subdijakon pa jim veleva zopet vstati, rekoč: «Levate», t. j. vzdignite se. Le pred molitvijo za Jude se kolena ne pripognejo v znamenje studa, da so Judje poklekovaje zasramovali Jezusa.

Te molitve so pač živ dokaz krščanske ljubezni sv. katoliške cerkve. Kakor je Jezus pred svojim trpljenjem molil za svoje aposteljne in vse vérne, na križi pa še celó za svoje sovražnike in morilce, prav takó molí tudi njegova sv. cerkev véliki dan našega odrešenja s srčno željo, da bi se vsi ljudje izveličali in nikdo ne pogubil. In takó sv. cerkev kaže, da sovraži in zametuje le greh in zмотo, grešnike in zmotence pa miluje in za nje moli.

5.) Po dokončanih teh molitvah mašnik s črnim prtom zakrito razpelo v roke vzame ter je polagoma razkriva; v spomin, da so bili Jezusu slekli oblačila, trikrat pojóč: «Glejte, les križa, na katerem je viselo izveličanje svetá.» — «Pridite, častimo», mašniku pevcí vselej odpojó.

Ko je mašnik odkrito razpelo, znamenje našega odrešenja, pokazal ljudstvu, nese je na pripravljene, s črnimi prti pogrjnjeni kraj, položi je tam na črno blazinico v spomin, da je bilo Jezusovo teló položeno v grob; potem se podá na svoj kraj, izzuje si črevlje, razpélú bližaje se trikrat pred njim poklekne, ter mu iz ponižnosti le nogé poljubi. — Prav takó pričujoči duhovni in verni svetemu križu čast skazujejo. Med tem česčenjem sv. križa se na koru pojejo «Očitánja» (improperia), s katerimi se judovskemu ljudstvu naštevajo brezštevílné dobrote, koje je Jezusu povračevalo s toliko nehvaležnostjo.

6.) Kó je česčenje sv. križa končano, gredó duhovni v procesiji po kelih, v kateri ste bili v četrtek položeni posvečeni hostiji, prinesó ga na véliki altar in potem se pričnó opravila, ki so namesto sv. maše; namreč: mašnik v kelih vína in vode vlije, nekaj molitev opravi, med katerimi je tudi «Očenaš», eno sveto hostijo z desnicó s pateno vred nad desno ramo povzdigne, zlomi jo potem precej nad kelihom, kakor pri sveti maši, mali kosček v kelih spustí, le zadnjo molitev pred sv. obhajilom moli, obhaja se s sveto hostijo in zavžije vino z malim kosčekom svete hostije iz keliha.

7.) Drugo hostijo v monštranco dene, katero z belim zagrnjalom ogrne in v slovesni procesiji nese v posebni, v to napravljeni kraj, ki nam pred očí stavi Jezusov, v skalo vsekani grob, ter sveto rešnje teló tam izpostavi med lučicami in evetlicami.

Ta kraj imenujemo božji grob, ki je po raznih krajih različno napravljen, olepšan in razsvetljen. Večjidel pa je vpodobljen grob, v skalo vsekan, na Jožef Arimatejevem vrtu blizo Kalvarije,

od kodar se v daljni daljavi nižje vidi jeruzalemsko mesto; okoli groba so vrtna drevesa in cvetlice, pred grobom pa straža. — Da bi pač množica, ki ta in prihodnji dan obiskuje božji grob, vselej navdana bila s pravim spokornim duhom in se vselej spodobno vedla, kakor je svetima dnevoma in svetemu kraju pristojno! — Obiskanje božjega groba nam vpodobuje pobožne žene in aposteljne pri Jezusovem grobu.

§ 57.

*Vélika sabota (sabbatum sanctum).**a) Dopoludne.*

Vélika sabota nas spominja, da je Jezusovo teló v grobu počivalo med tem, ko je njegova duša šla pred pekel, pobožne duše stare zaveze tolažit, oznanovaje jim dovršeno odrešenje.

Sveto mašo smé, kakor v četrtek, tudi ta dan le en mašnik v slednji župnijski cerkvi brati; sv. obhajilo se kakor véliki petek tako tudi danes zdravim vernim ne delí; altarji so tudi še brez vseh lepotij, brez prtov, tabernakelj je odprt in prazen, sv. razpélo v posebnem kraji na črni blazinici na tleh leži, zunaj božjega groba v cerkvi ne gorí nobena luč, ne na altarjih, ne pred altarji, ne v svetilnicah. Vse naznanja, da Jezus mirno počiva v grobu.

Vender pa molitve in opravila vélike sabote že vse na vstajenje Jezusovo merijo, in so te-le:

1.) Blagoslavljanje ognja. — Pred cerkvijo se iz kremená ukreše ogenj, s katerim se zažgè nekoliko drv ali oglja; ta ogenj mašnik blagoslavlja in ž njim se potem vse tri sveče na stalnici s tremi roglji užgó. — Ogenj se iz kremená izkreše v znamenje, da je podlagni ali stalni kamen našega izveličanja Jezus, iz kate-rega izhaja luč, ki nas razsvetljuje.

Potem mašnik pet kadilnih zrn za velikonočno svečo blagoslavlja.

Ko so se ostanki sv. olja na blagoslovljenem ognji sežgali, podá se duhovščina v cerkev. Dijakon nese stalnico s tremi roglji, na vsak rogelj je nataktna bela sveča; k vélikemu altarju grede svečo za svečo z blagoslovljenim ognjem užgè, in sicer prvo precej pri vstopu v cerkev, drugo sredi cerkve in tretjo pred vélikim altarjem. Ko je vsaka sveča užgana, diakon sè stalnico vselej poklekne in vsi drugi ž njim vred; diakon povzdigne glas ter zapoje: «Luč Kristusova»; vsi drugi duhovni mu pojé odgovarjajo: «Bogu bodi zahvala»; namreč zato, da smo po Kristusu spoznali trojedinega Bogá. — Palica ali stalnica s tremi roglji namreč pomenja presveto Trojico.

2.) Blagoslavljanje velikonočne sveče, ki nam pomenja Jezusa, vstalega od smrti.

Ko se sveča začne blagoslavlјati, še ne gorí, v znamenje, da Gospod še počiva v grobu. Začne se blagoslavlјati s prelepo hvalno pesmijo na častito vstajenje Kristusovo; med petjem dijakon pet blagoslovljenih kadilnih zrn v podobi križa vanjo vtakne, kar pomenja maziljenje Jezusovega telesa in pet ran Gospodovih; potem s triroglja eno svečo sname ter ž njo velikonočno svečo prižgé v znamenje, da se je Jezus oživil sè svojo božjo vsega-mogočnostjo; in poslednjič vse svetilnice po cerkvi prižgé. — Blagoslovljena velikonočna sveča se na evangeljsko stran k altarju postavi in se odslej do praznika vnebohoda pri vsaki slovesni službi božji prižiga. Pozneje se tudi vse druge sveče na altarji prižgó v znamenje, da vsa luč, t. j. po aposteljnih razširjeni sveti nauk, izhaja od Kristusa.

3.) Prerokovanje. Bere se dvanajst oddelkov iz svetega pisma stare zaveze, v katerih se pripovedujejo pglavituša prerokovanja in predpodebe, ki so se spolnile nad Jezusom.

4.) Blagoslavljanje krstne vode (glej § 73).

5.) Poslednjič se daritev svete maše v beli barvi opravlja. V starih časih je bila ta sv. maša v velikonočni noči, zato se njene molitve vjemajo s to nočjo in vstajenjem Kristusovim. Ko mašnik «Gloria» zapoje, vsi zvonovi v zvoniku in zvončki po cerkvi zadoné, vernim veselo oznanovaje častito vstajenje Jezusovo. — Po prebranem listu mašnik veselo «Alelujo» trikrat vselej z nekoliko vzdignjenim glasom zapoje, kar se mu odpeva enako na koru.

* * *

Beseda «Aleluja» se zlasti o velikonoči in vsem velikonočnem času pogostoma pristavlja mašnim in družim cerkvenim molitvam, zlasti psalmškim «antifonam». Vzeta je iz hebrejskega jezika in v našem jeziku pomenja: «Hvalite Gospoda» ali «Bog bodi hvaljen». — S pogostim ponavljanjem te besede nas cerkev opominja, da se ljubemu Izveličarju brez prenehanja zahvaljújmo ter ga hvalímo zavoljo njegovega častitljivega vstajenja. Sv. Avgustin ti navadi še drug lep vzrok pridevlje, govoreč: Velikonočni čas (od velikenoči do binkošti) nam pomenja večno izveličanje v nebesih, kjer bomo sè svetniki zedinjeni, Boga brez prenehanja hvalili; postni čas pa je podoba sedanjega minljivega in betežnega življenja, kjer nam je s hudim nagnjenjem vojskovati se, grehe objokovati in po nebeški domačiji izdihovati in hrepeneti. V sedanjem življenji še le pričakujemo večnega izveličanja, deležni ga pa še nismo. Torej «Aleluja» pristuje veselemu velikonočnemu času, ne pa žalostnemu postu. — Beseda «Aleluja» se sicer rabi tudi ob družih letnih časih, če prav ne tako pogostoma, ker smo

Jezusu vedno hvalo dolžni še posebno zavoljo njegovega vstajenja, zlasti se pa rabi ob nedeljah, ker je vsaka nedelja spomin Izveličarjevega vstajenja.

b) Popólnudné.

Vélike sabote popólnudné nam velikónočno jutro predočuje; torej se ob določenem času vesele velikonočne jutranjice pojó.

Po dokončanih jutranjicah mašnik z duhovščino gré v božji grob, ondi presveto rešnje teló s kadilom pokadí, z monštrance belo, tanko ogrinjalo sname in monštranco v roke primši trikrat, vselej z zvišaním glasom, zapoje «Aleluja». Prav tako mu pevci odpévajo. Potem mašnik prične velikonočno pesem: «Kristus je ód smrti vstal.» Nato se presveto rešnje teló v procesiji iz cerkve nese med petjem in zvonjenjem, da vstalega Izveličarja moli krščanska obilna množica, ki se je zbrala to popoldne k svetemu opravilu. — V cerkev vrnivši se, mašnik presv. rešnje teló na altar postavi, hvalno pesem «Te Deum laudamus» zapoje in potem po odpétem «Tantum ergo» in «Genitori» s presvetim zakramentom vernim slovesni blagoslov dá.

§ 58.

Velika nóč (pascha).

Velikonočno nedeljo ali o vúzmi (vskrš, vskršénije) obhajamo spomin častitljivega vstajenja Jezusa Kristusa. Ta god in praznik je v katoliški cerkvi vedno bil prvi in poglobitni dan, ali kakor ga sv. Gregor imenuje: «Največji vseh praznikov in kralj vseh dní»; zakaj Jezusovo vstajenje je porok našega odrešenja, podlaga naši sveti veri in poroštvo našega vstajenja.

Cerkev ta god imenuje «Pasa» — praznik. «Pasa» ali «páscha» je hebrejska beseda in se po naše pravi «memohód». Judje so ta praznik obhajali v spomin, da je morilni angelj v Egiptu memo izraelskih prebivališč, z jagnjetovo krvijo zaznamovanih, memo šel med tem, ko je moril prvorojenstvo po Egiptu, in v spomin svojega rešenja iz sužnosti egiptovske.

Naša sveta cerkev z vso pravico ta god «Pascha» imenuje, zakaj dan vstajenja Jezusovega je zares memohód, in sicer memo žalosti v veselje, memo smrti v življenje, memo satanove sužnosti v prostost božjih otrók.

Nemci imenujejo vélikonočni čas «Ostern» in véliko nedeljo «Ostersonntag». — «Ostern» je pa menda iz stare nemške besede «Urstend», t. j. vstajenje.

Vélikanoč je vselej v nedeljo, in sicer prvo nedeljo po šipu (polni luni) po 21. sušcu, ko sta nóč in dan enako dolga.

Po véliko nóči se ravnaajo vsi daljni Gospodovi prazniki, ki se torej imenujejo premakljivi, n. pr. vnebohód, ki je vselej 40 ;

binkošti, ki so vselej 50; sv. Trojice, ki je vselej 57 in presv. rešnjega telesa, ki je vselej za 60 dni po véliki noči. In tudi število nedelj po sv. treh kraljih in po binkoštih se ravna po nji.

Vsa opravila vélikonočnega praznika naznanjajo veselje nad vstajenjem Gospodovim; so pa ta-le:

1.) Altarji so, kolikor cerkev premore, okrašeni, na veliki altar je postavljena podoba vstalega Jezusa z belo-rudečim bandercem v roki, ker je smrt in pekel premagavši iz groba vstal ter nam zadobil mir s svojo krvijó. Zraven vélikega altarja pri vsaki očitni službi božji velikonočna sveča gori.

2.) Duhovni se oblačijo v najlepša bela oblačila, ki jih ima cerkev; pri sveti maši se po odbranem listu vesela «Aleluja» večkrat ponavlja in tudi besedam: «Ite missa est» konec maše se pristavite dve «Aleluji», ki verne opominjate, da se naj tudi doma spominjajo Gospodovega vstajenja.

Vsaka krščanska družina in še celó najubožniša družinica si za ta dan nekoliko mesá, kruha, jajec in hrena preskrbi, dá si jih blagoslovit ter jih veselega srca vživa in kaj rada prijateljem in znancem in še celó ptujcem ž njimi postreza.

Od starodavnih časov so v navadi piruhi ali pisanke, to je kuhana in rudeče pobarvana jajca, ki tudi naznanjajo vstajenje Gospodovo. Jajčeva lupina naznanja Jezusov grob, kateri je predril Jezus iz lastne moči; rudeča barva pa veselje, ki je zlasti nedolžni otročiči s piruhi imajo.

Vélikonočni praznik se v cerkvi vso osmíno obhaja v znamenje vednega veselja nad Jezusovim vstajenjem; zapovedan praznik je pri nas dandanašnji pa le še ponedeljek.

§ 59.

Póvelikonočni dnevi in prazniki.

Velikonočni dôbi še prištevamo 40 dni po veliki noči v spomin, da je Jezus po svojem vstajenji še 40 dni bival na svetu, preden je v nebesa šel. Spomin njegovega vnebohóda 40. dan po véliki noči, ki je vselej četrtek, obhajamo in ga vnebohód imenujemo. Ta praznik torej vélikonočno dôbo sklepa.

Povelikonočna dôba šteje pet nedelj. Prva nedelja se imenuje tudi bela nedelja, v spomin, da so nekedaj tisti, ki so bili véliko saboto kršчени, to nedeljo zadnjikrat nosili belo oblačilo, katero so prejeli pri sv. krstu.

Evangelij prve nedelje nam pripoveduje prikazen Jezusovo po vstajenji, pri kateri je apostelnjom dal oblast, grehe odpuščati; evangelij druge nedelje nam oznanuje priliko o dobrem pastirji, ki dá življenje za svoje ovce; evangeliji tretje, četrte in pete

nedelje pa so iz Jezusovega tolažilnega govora po zadnji večerji, s katerim jih zastran svoje ločitve tolaži, obeta svetega Duhá ter jih opominja k molitvi.

V velikonočno dóbo je sv. cerkev vvrstila štiri procesije, ki so od starodavnih časov že v navadi, in sicer procesijo na sv. Marka dan (25. malega travna) in v ponedeljek, torek in sredo po peti nedelji ali pred vnebóhodom Gospodovim.

Obhod na sv. Marka dan je l. 590. vpeljal sv. papež Gregor véliki v odvrnjenje kuge, ki je tiste čase grozno razsajala.

Obhode pred vnebóhodom Gospodovim pa je leta 469. prvi obhajal sv. Mamert, škof Vienski na Francoskem, v očitno prošnjo, da bi Bog njegovo škofijo rešil velicih nesreč, kuge, slabih letin in požarov, ki so bile njegovo škofijo zadele; kmalu pa so bili vpeljani po vseh krščanskih krajih.

Dandanašnji te tri procesije obhajamo zlasti s prošnjo, da bi nas Bog obvaroval vojske, kuge in lakote; po kmetih in malih mestih gredó procesije po polji, da bi se tolikanj gorečniše vnela naša molitev za ohranjenje nadepolne žetve. Obhajamo jih prav pred Kristusovim vnebóhodom, kakor da bi hoteli Jezusu prav pred njegovim odhodom naročiti vse svoje potrebe, da jih nese v nebesa svojemu in našemu očetu.

Ves ta teden imenujemo ali prošnji teden, ker v njem svoje prošnje pošiljamo v nebesa, ali križev teden, ker se pred procesijami nosi križ.

§ 60.

Vnebóhod Gospodov (ascensio).

Praznik vnebóhoda Jezusovega nas spominja tistega trenutka, ko je Jezus vpričo svojih apostelnov in učencev v nebesa šel na oljski gori.

Sv. pismo nam to prigodbo takó-le pripoveduje:

«Jezus je peljal svoje učence venkaj v Betanijo (na oljsko goro) in je svoje roke vzdignil in jih blagoslovil. In prigodilo se je, kadar jih je blagoslavljal, ločil se je od njih in je v nebesa šel. (Luk. 24, 50, 51.) — Vpričo njih se je vzdignil in oblak ga je vzel izpred njihovih očí. In ko so ga gledali v nebó iti, glej! stala stá dva moža pri njih v belih oblačilih in sta rekla: Možjé Galilejci! Kaj stojite tukaj in gledate v nebó? Ta Jezus, kateri je bil vzet od vas v nebó, bo tako prišel, kakor ste ga videli iti v nebó.» (Ap. dj. 1, 9 do 11.)

Aposteljni so bili z nekako otožnostjo napolnjeni, ko so videli Jezusa se ločiti; nekaka otožnost prevzame tudi sv. cerkev pri spominu Jezusove ločitve, vendar pa otožnost premaga veselje

nad poveličanjem njegovim, ko je njegova človeška narava bila povzdignjena nad vse stvari in je od tod tedaj deležna neskončnega veličastva njegove božje narave. Zato se ta dan od starodavnih časov veselo obhaja, in sicer 40. dan po Veliki noči, ki je vselej četrtek, ker je Jezus po ustnem izročilu 40. dan v četrtek ob šestih, t. j. opoludné, v nebesa šel.

Temu godu lastne šege so:

- a) Velikonočna sveča se ugasne pri slovesni sv. maši po sv. evangeliji, v katerem se Jezusov vnebohóhod pripoveduje, in se od altarja vzame v znamenje, da s tem praznikomjenja velikonočna dôba;
- b) podoba vstalega Izveličarja se po evangeliji z altarja vzame in odnese;
- c) v stolnih cerkvah se po nekaterih krajih opoludné duhovni snidejo k molitvi, po kateri se dá blagoslov sê presv. rešnjim telesom.

Tudi ta praznik ima svojo osmíno.

III.

Binkoštna dôba.

§ 61.

Binkoštna dôba sploh.

Binkoštna dôba nam pred oči stavi neskončno ljubezen sv. Duhá, ki vernim delí sad odrešenja ter jih posvečuje po cerkvi, ki jo je na zemlji vstanovil Jezus Kristus.

§ 62.

Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkošti.

Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkoštni praznik sega v velikonočno dôbo, kar očitno naznanjajo evangeliji že od četrte nedelje po Veliki noči, ki naše oči povzdigujejo do sv. Duhá, katerega je Kristus obljubil aposteljnóm in svoji cerkvi.

Da se na binkoštni praznik posebno skrbno pripravljamo, opominja nas pa zlasti predbinkoštna sabota. To saboto je namreč zapovedan post, nam v opomin, da sta post in molitev najboljše pripravljanje na darove sv. Duhá.

Binkoštna sabota se skoro prav tako obhaja, kakor vélika sabota:

- a) Ta dan se tudi bere prerokovanje iz svetega pisma stare zaveze, toda le šest prerokovanj od Izveličarja in prihoda sv. Duhá, ki so se v novi zavezi natanko dopolnila;

- b) tudi se krstna voda blagoslavlja;
 c) pri «Gloriji» slovesne sv. maše tudi vsi zvonovi zazvoné v znamenje veselja nad prihodom sv. Duhá.

§ 63.

Binkoštni praznik (Duhovo, pentekoste).

1.) Binkoštni praznik je spomin prihoda svetega Duhá in je vselej v nedeljo.

Opomin: Naša beseda binkošti, kakor nemška «Pfingsten», je izvajana iz grške besede «pentekoste», ki pomenja «petdeset»; binkoštni dan je namreč petdeseti dan po vstajenji Gospodovem.

Sveto pismo (Apostolsko dejanje 2, 1—4.) nam prihod svetega Duhá takó-le opisuje:

«Ko je bilo petdeset dni dopolnjenih, bili so aposteljni vsi skupaj na tistem mestu. In vstal je nanagloma z neba šum, kakor prihajajočega silnega piša, in je napolnil vso hišo, kjer so sedeli. — In so se jim prikazali razdeljeni jeziki kakor ognja, in je sédel na njih slehernega. — In vsi so bili napolnjeni s svetim Duhom, in so začeli govoriti v mnogoterih jezikih, kakor jim je sv. Duh dajal izgovarjati.»

2.) Binkoštni dan je spomin dneva, ko se je ustanovila vidna krščanska cerkev, katera se je ta dan začela. To pripoveduje apostoljsko dejanje takó-le:

«Ko je bil prišel sv. Duh nad aposteljne, apostelj Peter stopi pred zbrano množico, ter Jezusa, križanega in vstalega Mesijo, oznanuje. Ko so pa to slišali Judje, zbódló jih je v srcé, in so rekli Petru in unim aposteljnóm: «Možjé, bratje, kaj nam je storiti?» Peter pa jim je rekel: «Spokorite se in dajte se krstiti sleheren izmed vas v imenu Jezusa Kristusa v odpuščenje svojih grehov in prejeli bote dar svetega Duhá. Zakaj vam je dana obljuba in vašim otrokom, in vsem, kateri so daleč, katere koli bo poklical Gospod, naš Bog. . . .» «Kateri so njegov nauk sprejeli, bili so krščeni; in pridružilo se je tisti dan okoli tri tisoč duš.» (Ap. dj. 2, 37, 38, 39, 41.)

Binkoštni praznik je torej izmed najvišjih godov; zakaj odrešenje bi nam ne bilo nič pomagalo, ako bi ne bil prišel sveti Duh, ljudém delit milosti, ki jih je Jezus pridobil s svojo smrtjo na križi. Sv. Duh je prišel nad aposteljne; aposteljni so ga pa s poklado rok ali v zakramentu sv. posvečevanja izročili svojim naslednikom, da oznanujejo neizkaljeni nauk Jezusov, da svete zakramente delijo in verne vodijo v večno življenje. Sveti Duh nas v zakramentih posvečuje, grešnike v otroke božje spreobrača in vse nadnaravne darí deli vernim.

Ta praznik je imé binkošti zadobil ali zato:

- a) ker je sv. Duh prav petdeseti dan po Véliki noči prišel nad aposteljne, ali pa
- b) zato, ker je bil tisti dan tudi judovski binkoštni praznik, ki so ga Judje tudi petdeseti dan po velikonočnem prazniku obhajali v spomin postavodaje na sinajski gori, ali 50. dan po izhodu iz Egipta. — Tako bi bile judovske binkošti predpoda krščanskih binkošti.

Binkoštni god se s sedmíno obhaja; zapovedan praznik je pa le še ponedeljek.

V spomin prihoda sv. Duhá nad aposteljne delé škofje ta dan v svojih stolnih cerkvah zakrament sv. birme; po družih krajih pa ali pred praznikom ali po prazniku.

§ 64.

Pobinkoštni sv. časi.

a) Nedelje.

Pobinkoštni dôbi se prišteva ves čas od binkošti do adventa. V tem času navadno 24 nedelj štejeemo; a jih je pa tudi ali manj ali več, kakor je velika noč, prej ali pozneje; ako jih je manj, bere se v nedeljo pred adventom sv. maša 24. nedelje po binkoštih, 23. ali 22. teden se pa izpustita; če jih je pa več od 24., vvrstijo se pred 24. nedeljo tiste nedelje, ki so ostale po sv. treh kraljih.

Pobinkoštna dôba je najdalja vsega leta in nas uči, da cerkve ne bode konec do končanja svetá, ter nas opominja, božje dobrote pogostoma premišljevatí in se jih s hvaležnim srcem veseliti: — uvrstena sta pa tej dôbi tudi dva kvaterna tedna.

b) Zapovedani Gospodovi prazniki.

Zapovedana Gospodova praznika sta koj po binkoštih dva, namreč:

§ 65.

1.) *Praznik presvete Trojice (ss. Trinitatis).*

Praznik presv. Trojice nam očitno in slovesno pred oči stavi najvišje skrivnosti sv. vere, namreč skrivnosti presv. Trojice. Ta god je pa vselej prvo nedeljo po binkoštih, in je tako rekoč ob enem ponavljanje vseh sv. skrivnosti, katere smo slovesno obhajali o posameznih preteklih praznikih in godovih; zato so tudi opuščene vse posebne slovesnosti. — To pa tudi zato, ker po besedah papeža Aleksandra III. spomin presv. Trojice obhajamo vsako nedeljo, ali kakor rimski cerkveni red pravi, ker vsak dan mnogokrat govorimo: «Čast bodi Očetu in Sinu in svetemu Duhu.»

§ 66.

2.) *Praznik presvetega rešnjega Telesa (telovo ali telesovo, „corporis Christi“, „Frohnleichnam“).*

Praznik sv. rešnjega Telesa obhajamo v spomin presvetega zakramenta, kateri je Jezus postavil pri zadnji večerji.

Opomin: Nemška beseda «Frohnleichnam» je sestavljena iz besede «Frohn», t. j. gospod, in «Leichnam», t. j. teló, torej se po naše pravi: «Teló Gospodovo».

Ta spomin sicer od apostoljskih časov sem véliki četrtek obhaja sveta cerkev; ali ker ta dan, ki je prav pred Jezusovo smrtjo, ne dopušča čistega veselja, prestavila je veseli spomin neizrečene ljubezni Gospodove na deseti dan po binkoštih, ali 60. dan po Véliki noči, t. j. na četrtek po prazniku presvete Trojice, tedaj v dóbo, ko je v omlajeni prirodi nova radost in oživljena krasota, in vrtovi in gozdi pisanih cvetlic in zelenih dreves dovolj ponujajo, da moremo veličastno obhajati preveseli spomin.

Leta 1246. so v litiški škofiji ta praznik prvič obhajali in papež Urban IV. so ga leta 1264. zapovedali za ves katoliški svet. To zapoved je pa stoprav izvršil vienski cerkveni zbor l. 1311. Da bi verne k slovesnišemu obhajanju spodbudili, podelili so prihodnji papeži za ta praznik mnogo odpustkov.

Ta praznik svetega rešnjega Telesa cerkev iz treh vzrokov obhaja:

- a) da se nebeškemu Izveličarju očitno in slovesno zahvaljuje za neskončno ljubezen, iz katere hoče Jezus vedno pri nas ostati v presvetem zakramentu;
- b) da nevernikom in krivovercem nasproti očitno in slovesno spoznava svojo versko resnico, da je Jezus resnično pričujoč v presvetem zakramentu;
- c) da nebeškemu Izveličarju očitno in slovesno zadostuje za toliko nečast, ki mu jo v presvetem zakramentu delajo neverci, ki ga nočejo spoznati; mlačni kristijani, ki zanj ne marajo, in grešniki, ki ga nevredno prejemajo.

Praznik svetega rešnjega Telesa se povsodi kaj veličastno obhaja s procesijo, ki se, kolikor se le more, slovesno vravnava, in sicer také-le:

1.) Po slovesni sveti maši se presveto rešnje Teló med veselim petjem in slovesnim zvonjenjem in žvenkljanjem iz cerkve nese, verno ljudstvo je spremlja; kdorkoli more od doma, hoče pričujoč biti pri veseli slovesnosti.

2.) Vsaka podružnica ima svoje bandero, ki se pred njeno srenjo nosi; za banderom se zbere njena soseska v procesijo, otročiči spredaj, za njimi moški in za temi ženstvo; pred ženstvom,

za moškimi, se pevci zberó, ki vesele pesmi prepevajo Jezusu na čast, poslednjič pridejo na vrsto bandera župnijske cerkve, za katerimi dečki in moški gredó; za njimi se nesete dve majhni banderci vštric pred belo oblečenimi deklicami, za katerimi hodi duhovščina; nad mašnikom, ki sveto rešnje Teló v rokah nese, se nese nebó.

Sveto rešnje Teló za mašnikom spremlja deželska gosposka in za njo ženstvo.

3.) Kodar procesija hodi, potresena je pot s cveticami, ob hišah in cestah so postavljena majhna zelena drevesca ali veje (maji), na okinčanih oknih pa goré sveče. — Po kmetih procesija po polji gré.

4.) Na štirih krajih so postavljeni altariji, pri katerih procesija postojí, mašnik sv. rešnje Teló v monštranci nanje postavi in poje se pri prvi postaji začetek evangelija sv. Mateja, pri drugi svetega Marka, pri tretji sv. Luka in pri četrti začetek evangelija sv. Janeza. Po vsacem evangeliji pa mašnik množici blagoslov sé svetim rešnjim Telesom dá; po vsakem blagoslovu se skazuje Jezusu čast in zahvala s strelom.

5.) Po blagoslovu pri četrtem altarji se procesija v cerkev vrne, mašnik sveto rešnje Teló na véliki altar postavi, pokadí in zapoje potem «Tantum ergo sacramentum» in «Genitori genitoque», in še enkrat zbranemu ljudstvu podelí s presvetim zakramentom blagoslov.

Ta veseli praznik ima osmíno, v kateri je v mestih nekoliko časa vsaki dan presveto rešnje Teló izpostavlieno; po kmetih je pa vsak dan sv. maša pred izpostavljenim presvetim rešnjim Telesom. Namen in želja svete cerkve je, svoje verne spodbudíti, Jezusa večkrat obiskovati in moliti v presvetem zakramentu.

§ 67.

Manjši prazniki Gospodovi v binškošni dóbi.

Naša sveta mati katoliška cerkev še več praznikov Gospodovih obhaja, ki pa niso zapovedani prazniki. Obhaja jih v spomin posameznih trenutkov iz življenja Jezusovega ali v čiščenje orodja njegovega trpljenja. — Zlasti so pomniti tí-le:

1.) Praznik presvetega srca Jezusovega, v petek po osmíni presvetega rešnjega Telesa;

2.) praznik najdenja (inventionis) sv. križa 3. vélikega travna in povikšanja (exaltationis) sv. križa 14. kimovca.

Po slavni zmagi, ki jo je cesar Konštantin véliki po prejeti čudni prikazni sv. križa dobil nad Maksencijem, opominjana je bila Konštantinova mati v spanji, da naj gre v Jeruzalem iskat

križa Gospodovega. Helena gre v Jeruzalem in ukaže podreti malikovalski tempelj boginje Venere. — Da bi bili namreč spomin Jezusovega trpljenja zatemnili, bili so neverniki pred kacimi 180 leti ta tempelj sezidali na mestu, kjer je stal križ, na katerem je bil Jezus križan. Ko je bila očistila sveta Helena oskrunjeni sveti kraj, ukazala je na njem na globoko kopati: in izkopali so ondi tri križe in posebej našli tudi napis Gospodovega križa in žreblje, s katerimi je bil Jezus nanj pribit. Ker se je napis prilegal vsacemu teh križev, ni bilo gotovega znamenja, kateri izmed njih je Gospodov križ. *Toda glej, vsak dvom prežene čudež. *Jeruzalemski škof, Makarij po imenu, v srčni in zaupljivi molitvi proši Bogá, da bi dal znamenje, kateri je pravi Gospodov križ? Po božjem navdihnenji ukaže za smrt bolne žene vpričo pobožne cesarice in obilne množice dotakniti se z najdenimi križi. Prva dva ji nič ne pomagata; ko se je pa s tretjim dotaknejo, ozdravela je zdajci popolnoma.

Tako nam rimski brevijar ta čudež pri najdenji sv. križa pripoveduje, in sveta cerkev je v ta spomin postavila praznik najdenja sv. križa, 3. vélikega travna.

Na mestu, kjer je bil najden pravi križ Gospodov, je dala sv. Helena zidati prelepo cerkev; eden del sv. križa je ukazala v skrinjico iz čistega srebrá položiti in v ti cerkvi hraniti. Drugi del sv. križa in žreblje, s katerimi je bil naš Gospod nanj pribit, je pa poslala svojemu sinu Konštantinu v Rim, kjer je bil postavljen v cerkev sv. križa, ki se je sezidala v ta namen. Tisti čas je cesar Konštantin dal postavo, da se odsihmal ne smé nikdo več k smrti križa obsoditi. Tako je križ, ki je bil dosihmal znamenje pohujšanja, zasramovanja in največje sramote, postal znamenje spoštovanja, časti in slave. — In v ta spomin je sv. cerkev vpeljala poseben praznik z imenom povikšanje sv. križa, 14. kimovca.

Leta 614. Perzijani jeruzalemsko mesto s silo v svojo oblast dobé in sv. križ, ki je bil v zapečateni omarici, odpeljejo; še-le leta 629. jim ga cesar Heraklij odvzame ter ga sam na Kalvarijo prinese. — V spomin te dogodbe se je jel ta praznik še slovesniše obhajati.

Delci sv. križa so se pozneje po vsem svetu razpošiljali in se tudi še dandanašnji razpošiljajo in se s škofovim privoljenjem v čast sv. križa dajejo vernim poljubovat.

§ 68.

Praznik cerkvenega posvečevanja.

Praznik cerkvenega posvečevanja je spomin tistega dneva, ko se je bila katera novozidana cerkev posvetila za službo božjo. V našem cesarstvu se ta spomin po vseh cerkvah ob enem obhaja, in

sicer tretjo nedeljo meseca vinotoka v zahvalo, da imamo hiše božje, in v zahvalo za vse dobrote, ki jih prejemo v njih.

Osem dni pred to nedeljo se v zvonikih rudeče-bela bandera razobešajo in se tudi osem dni po tej nedelji še-le z zvonikov jemljejo. — Ta bandera naznanjajo veselje, da Jezus hoče med nami v cerkvah prebivati, in verne spodbujajo, da radi hodijo v hišo božjo, Jezusa obiskovat. V spomin posvečenja to nedeljo procesija gré okoli cerkve, pri kateri mašnik cerkveno zidovje z blagoslovljeno vodo kropí, in pri slovesni sveti maši se na cerkvenih stenah prižiga dvanajst sveč na mestih, ki so bila maziljena s sv. krizmo.

To nedeljo tudi Cahejevo nedeljo imenujemo, ker se pri sveti maši bere ali poje sveti evangelij, ki nam pripoveduje, da je Jezus v Cahejevo hišo šel in ga spreobrnil.

Maríjini prazniki.

§ 69.

Cerkveno češčenje prečiste Device Marije.

Ob vseh časih je mati katoliška cerkev Mariji posebno češčenje skazovala. In to se prečastiti Devici tudi spodobi, zakaj:

- a) Bog sam je Mariji največjo čast, ki se le dá stvarem misliti, skazal s tem, da jo je izvolil za Mater božjo;
- b) Marija vse angelje in svetnike v milostih in svetosti presega. Ona je bila iz posebne milosti božje brez madeža izvirnega greha spočeta, ona je bila tudi ves čas svojega življenja brez vsega greha in oblagodarjena z vsemi čednostmi;
- c) Marija vse angelje in svetnike v veličastvu presega zavoljo tesnejše zveze s Kristusom;
- d) Marija vse angelje in svetnike tudi v moči presega. Zavoljo svoje tako tesne zveze s Kristusom nam more vse milosti izprositi pri Bogu in po nji nam Bog vse milosti deli, ker je bila delalna pri našem odrešenju.

To visoko češčenje (Hochverehrung) Maríjino pa ni moljenje. Bogá samega molimo, ker je sam od sebe najvišji Gospod in stvarnik nebes in zemlje; Marijo pa le častimo, ker je božja stvar, katero je Bog oblagodaril z največjo častjo, ki jo more stvar imeti. Bogá molimo, ker je sam od sebe neskončno popolnoma; Marijo pa častimo zavoljo visokih prednosti, ki jih je prejela od Boga. Z visokim češčenjem Maríjinim tedaj le molimo Bogá, ki je toliko darov skazal Mariji; Marijo pa častimo radi tesne zveze, v kateri je kakor Mati božja z Bogom.

Svoje visoko češčenje sv. cerkev prečastiti Devici Mariji skazuje s tem:

- 1.) da jo priprošnje prosi in na pomoč kliče;
 - 2.) da tolikanj cerkev in altarjev v njeno čast posvečuje;
 - 3.) da sv. mašo opravlja nji v čast;
 - 4.) da je veliko praznikov nji na čast postavila in vpeljala.
- Mariji na čast je pa cerkev praznike postavila:
- a) da Marijo spodobno povelečuje in se prav s tem Bogu zahvaljuje za milosti, katere je nji in po nji tudi nam skazal;
 - b) da nas uči in opominja, Marijo prositi priprošnje pri Bogu;
 - c) da nas zlasti napeljuje, posnemati Marijine čednosti.

§ 70.

Zapovedani Marijini prazniki so:

1.) Neomadeževano spočetje (immaculatae conceptionis). Praznik neomadeževanega Marijinega spočetja, 8. grudna, nas spominja verske resnice, da je bila Marija po posebni milosti božji in zavoljo zasluženja Jezusovega brez madeža izvirnega greha spočeta.

Ta visoki Marijin god ima osmíno; 7. grudna, dan pred tem praznikom, je zapovedan post.

§ 71.

2.) Praznik Marijinega očiščenja (purificationis). (Glej § 46.)

§ 72.

3.) Praznik Marijinega oznanenja (annuntiationis). Praznik Marijinega oznanenja se 25. sušca obhaja v spomin prigodbe, ko je angelj Gabrijel Mariji oznanil, da je ona obljubljenemu Izveličarju mati izvoljena. Ta praznik je prav za prav Gospodov praznik, ker se o njem obhaja spomin, da se je Sin božji včlovečil; vendar je pa tudi Marijin praznik, ker o njem častimo tudi Marijo, da je bila vredna, spočeti Izveličarja svetá.

§ 73.

4.) Praznik Marijinega vnebovzetja (assumptionis) ali véliki Šmaren (vélika Gospojnica).

Praznik Marijinega vnebovzetja, 15. vélikega srpana, obkajamo v spomin, da je Marija umrla in bila v nebo vzeta.

Marija je v resnici umrla, t. j. njena duša se je ločila od telesa in bila sprejeta v nebesa, kjer je bila povzdignjena nad vse angelske trume ali kore; njeno teló je pa, kakor sv. cerkveni

učeniki pobožno mislijo, kmali po smrti nestrohljivo in veličastno postalo in se je z dušo sklenilo, s katero nebeško veselje vživa. Marijino vnebovzetje je ž njenim brezmadežnim spočetjem v tesni zvezi.

Praznik Marijinega vnebovzetja je najvišji Marijin god, ker nam pred oči stavi veličastvo, plačilo in zmago prečastite Device; torej ima tudi svojo osmíno, in pred ta dan je zapovedan post.

§ 74.

5.) Praznik Marijinega rojstva (nativitatis, mali Šmaren, mala Gospojnica) in praznik njenega sladkega imena (ss. nominis Mariae).

Spomin Marijinega veselega rojstva 8. kimovca obhajamo.

Marijin rojstni dan zato obhajamo, ker je brez vsega madeža začela živeti. — Pri družih svetnikih sv. cerkev ne praznuje rojstnega dne, ampak dan njih smrti, ki je njihov rojstni dan za nebesa. Le sv. Ivana krstnika rojstni dan tudi veselo obhajamo, ker ga je Bog, kakor sv. pismo spričuje, še pred rojstvom s posvečujočo milostjo posvetil.

V nedeljo po Marijinem rojstvu vselej god njenega presvetega imena obhajamo. «Marija» se v našem jeziku pravi «Gospá», «zapovedovalka», in Marija je v resnici Gospá vseh stvari, ker je stvarnikova mati. Ta praznik je po vsem svetu vpeljal papež Inocencij XI. v spomin, da so bili Turki, najhujši sovražniki krščanske vere, pred Dunajem leta 1683. premagani na Marijino priprošnjo.

Ta praznik in vso naslednjo njegovo osmíno so v avstrijskem cesarstvu popolnoma odpustki, kakor v praznik presvetega in presladkega imena «Jezus». (Glej § 46.)

§ 75.

Manji in nezapovedani godovi ali sóprazniki Matere božje:

1.) Spomin Marijinega zaročenja s sv. Jožefom (desponsátio) 23. prosenca.

2.) Sópraznik Marije sedem žalosti (septem dolorum), cvetni petek, v spomin trpljenja, katero je Marija trpela pod Jezusovim križem.

3.) Sópraznik Marije z imenom «pomoč kristijanov» (auxilium christianorum), 24. vélikega travna.

S posebno in čudovito pomočjo Matere božje so bili, kar je znano vernim vseh časov, že zmagani marsikateri sovražniki krščanske vere. — V spomin, da so kristijani pri «chinadskih otokih» slavno zmagali sovražne Turke, dal je pa papež sv. Pij V. Mariji slavilni priimek «pomoč kristijanov» ter ukazal, v

lavretanske litanije ga vplesti. — Čudovita Marijina pomoč se je pa zlasti tudi pokazala papežu Piju VII. Dvakrat s svojega sedeža iz Rima silovito pregnan, povrnil se je, kakor sam pravi, na Marijino pomoč po obojem pregnanji zopet v Rim v veselje vsem pobožnim vernim. V hvaležni spomin prejete Marijine pomoči, kateri se je v pregnanstvu sam zaupljivo priporočal in tudi vabil verne, da bi ga priporočali, in v spomin svoje srečne vrnitve v Rim, vpeljal je po vsem svetu Marijin god «pomoč kristijanov».

4.) Spomin Marijinega obiskanja (visitatio), pri katerem jo je njena teta Elizabeta Mater božjo pozdravila, 2. malega srpana.

5.) Sópraznik prečastite Device na gori Karmel (de monte Carmelo), 16. malega srpana, v spomin prikazni, pri kateri je Marija karmelskemu menihu Simonu izročila škapulir, t. j. posebno oblačilce, katero nje, ki je nosijo, vedno spominja in opominja, Marijo posebno častiti.

6.) Sópraznik Marije snežnice (ad nives), 5. vélikega srpana; ta sópraznik je prav za prav god posvečevanja ene izmed najmenitniših cerkvá v Rimu.* Podlago temu sóprazniku je dala prigodba, katero pripoveduje rimski brevijar také-le:

«Ob času papeža Liberija je živel v Rimu mož, Ivan po imenu, in njegova žena. Visocega stanú sta bila in silno bogata, otrók pa nista imela; torej sta svoje premoženje obljubila Materi božji ter jo prisrčno prosila, da bi jima dala kako znamenje, v katero dobro delo bi je porabila po njeni volji. Njuno obljubo in prošnjo Marija usliši in s čudežem potrdi. Petega avgusta, ko je v Rimu navadno huda vročina, po noči neki prostor na hribu Eskvilinu pobeli sneg. Prav tisto noč pa je Ivanu in njegovi ženi, vsacemu posebej, v spanji Marija naznanila, da naj na tistem kraju, ki ga bosta videla s snegom pobeljenega, sezidata cerkev, katera se naj nji v čast posvetí, tako namreč, da ona želi podedovati njuno premoženje. To prikazen Ivan naznani papežu Liberiju, ki mu pa pové, da se je tudi njemu prav to prigodilo. — Liberij se torej med slovesnimi molitvami podá na grič, kateri je bil s snegom pokrit, in ondi določi prostor, kjer se je cerkev zidala s premoženjem Ivanovim in njegove žene.» — Ta cerkev je imela in še ima več imen. Imenuje se «Liberijeva» cerkev, sv. Marija pri Gospodovih jaslicah, ki jih je dal papež Teodor tja prenesti, sveta Marija večá in Marija snežnica.

7.) Sópraznik «rešenja jetnikov» (B. M. V. de mercéde), 24. kimovca, v spomin tolikanj jetnikov in sužnjev, ki so jih menihi, v ta namen pod Marijinem varstvom zedinjeni, oprostili jetništva ali sužnosti.

* Glej § 29.

8.) Rožnivenška nedelja (Rosárii), prva nedelja meseca vinotoka, vpeljana v spomin slavne zmage, ki so jo kristijani nad Turki dobili pri Lepantu leta 1571. prav tisti dan, ko so udje bratovščine rožnega venca v Rimu obhajali svojo bratovsko procesijo; to nedeljo se tudi obhaja spomin zmage nad Turki pri Temešvaru leta 1716.

9.) Sópraznik Marijinega varstva (patrocinium), v naši škofiji drugo nedeljo po prvem dnevu meseca listopada, v splošni hvaležni spomin vseh dobrot, po Marijini priprošnji prejetih.

10.) Sópraznik Marijinega darovanja (praesentatio), 21. listopada, v spomin dneva, ko sta Joahim in Ana svojo hčer Marijo Bogu darovala.

11.) V spomin pričakovanja Marijinega poroda (expectatio partus), 18. grudnia.

Vrh toliko zapovedanih praznikov in njenih sópraznikov, ki so vpleteni v vse dôbe cerkvenega leta, sveta katoliška cerkev verne k Marijinemu čiščenju napeljuje tudi s tem, da je še več dni zapored Mariji v čast odločila; taki so zlasti:

a) vse sabóte celega leta;

b) vsi dnevi meseca vélikega travna, ki se zato tudi Marijin mesec imenuje; v njem se šmarnice obhajajo.

Šmarnična pobožnost se je v novejših časih v Rimu pričela in v malo letih se je že skoraj po vsem svetu, zlasti po mestih, trgih in vélicih vaséh, razširila brez vse zapovedi. Ni je skorej več župnije ali hiše na Slovenskem, kjer bi se Materi božji v čast šmarnice ne obhajale, kar je očitno znamenje, kako močno se pobožnemu krščanskemu srečju prilaga to čiščenje. Šmarnice se obhajajo ali skupno ali posamno, v cerkvi ali domá; obhajajo jih ali verni sami, ali jim jih vodi njihov dušni pastír. — Altár ali kaka podobščina Matere božje se lepo s cveticami ozaljša, tam se kaka Marijina čednost ali kaka verska resnica premišljuje, Mariji na čast moli ali poje in delajo dobri sklepi.

c) Devet dni (devetina, novéna) v adventu, ob katerih se zorna sv. maša posebno slovesno opravlja; s to devetdnevnicó se še posebno pripravljamo na veseli rojstni ali božični dan Jezusa Kristusa.

§ 76.

Praznik sv. angeljev.

Od najstarejših časov katoliška cerkev angelje očitno časti:

a) ker angelji Boga gledajo in neprenehoma molijo;

b) ker so bili angelji večkrat poslanci božji pri našem odrešenju;

c) ker so angelji nam varuhi dani in nam k izveličanju pomagajo.

Angeljem češčenje skazujemo s tem, da jim v čast stavimo cerkve in altarje in obhajamo praznike.

Prazniki, angeljem na čast postavljeni, so:

- 1.) God angeljev varuhov v nedeljo, katera je najbližja prvemu dnevu meseca kimovca; ž njim angelje varuhe častimo in hvalo dajemo Bogu, da nam je svoje angelje dal za varuhe;
- 2.) sópraznik vélikega angelja Gabrijela 24. sušča;
- 3.) sópraznik vélikega angelja Mihaela 29. kimovca;
- 4.) sópraznik vélikega angelja Rafaela 24. vinotoka.

§ 77.

Prazniki svetnikov božjih.

Kaj so svetniki? — Kogú in kakó sv. katoliška cerkev stavi med svetnike?

Svetnike imenujemo tiste pobožne stare in nove zaveze in tiste duše vernih kristijanov, ki so v tem življenji dosegli posebno visoko stopinjo krščanske čednosti in zdaj gotovo gledajo in vživajo Bogá od obličja do obličja.

Med svetnike štejemo:

- a) tiste, katerih svetost spričuje sv. pismo;
- b) tiste, ki se časté s cerkvenim privoljenjem od starodavnih časov;
- c) tiste, ki jih razglašajo papeži slovesno za svetnike.

Preden se kdo razglasi za svetnika, postavijo ga papež med izveličane, t. j. privolijo, da ga časté v kaki cerkvi ali v katem kraju.

Preden se pa kdo postavi med izveličane, mora biti spričano, da je bil služabnik božji zares v slovesu posebno visoke (junaške) čednosti in čudodelne moči.

Da je kdo za izveličanega mučenca spoznan, treba je dokazati, da je bil mučen zavoljo svete vere, in čudeže, ki so se zgodili po njegovi priprošnji.

Vse preiskovanje in pričevanje se z največjo natančnostjo in previdnostjo godí: življenje izveličanega in njegova sv. dejanja se morejo potrditi s priseženimi pričami, njihova čudapolna dela, ozdravljenja i. dr. pa po izvedenih in vestnih zdravnikih, ki morejo izkazati, da se niso zgodila po naravnih potih in močéh.

Da se sodniki, priče in zdravniki ne prenaglijo, izvolí se k temu imenitnemu opravilu tudi ugovarjalec, ki se pričam in zdravnikom upira z vsemi ugovori in dvomi, ki se dadó navesti po zdravi pameti.

Kedar je vse neovržljivo dokazano vzlic vsemu ugovarjanju, papež po večkratnem posvetovanji sè svojimi svetovalci in po večletni pravdi izrekó, da naj se ta in ta šteje še-le med izveličane.

Da se izveličani razglasí za svetnika, treba je ravno tako gotovo in neovržljivo po gori imenovanem načinu dokazati, da sta se najmanj dva čudeža zgodila na priprošnjo izveličančevo.

Razglašenje za svetnika se s posebnimi slovesnostmi v Rimu obhaja in vsému katoliškemu svetu priporoča, novega svetnika častiti in klicati na pomoč.

Svetnike sveta cerkev delí v té-le vrste:

- a) Aposteljne in evangeliste,
- b) mučence,
- c) spoznovalce, škofe ali neškofe,
- d) device mučenke ali le device,
- e) nédevice, mučenke ali némučenke.

§ 78.

Zakaj in kako katoliška cerkev časti svetnike?

Svetnike častimo zato:

- a) ker so že pri Bogu in kraljujejo s Kristusom v nebesih;
- b) ker Bogá za nas prosijo ter nas varujejo;
- c) ker so nam prelepi vzgledi krščanske čednosti;

Svetnikom čast skazujemo s tem:

- a) da jih kličemo na priprošnjo in na pomoč;
- b) da njim na čast zidamo cerkve in stavimo altarje;
- c) da njim na čast opravljamo daritev sv. maše;
- d) da častimo njihove ostanke in svetinje.

Svetinje imenujemo vse, kar je ostalo od njihovega telesa, ali katerekoli njihove lastnine, n. pr. kostí, oblačila, orodje smrti. Cerkev je od nekedaj skrbela, da se le prave svetinje vernim izpostavljajo, zato je ukazala le tiste častiti in izpostavljati, katere je ona za prave spoznala ali potrdila.

- e) Da njihove podobe in slike postavljamo v cerkev in domá;
- f) da zlasti njihove sv. čednosti posnemamo;
- g) da nekatere dni obhajamo njim na čast.

Sveta cerkev vsak dan v letu spomin kacega svetnika ali njih več obhaja.

Nekateri izmed teh dní so zapovedani prazniki, kakor sv. Štefana, sv. Jožefa (pri nas, ker ga častimo kot deželnega varuha), sv. Petra in Pavla in vseh svetnikov dan.

Nekateri so nekedaj bili zapovedani, zdaj pa niso več; só-prazniki jim pravimo (glej § 31).

Nekateri se pa le v cerkvenih molitvah in pri sv. maši obhajajo na tihem.

§ 79.

Zapovedani in nekateri nezapovedani prazniki svetnikov so :

1.) Dan sv. Štefana 26. grudna (glej § 45).

2.) Dan sv. Jožefa 19. sušca (glej spodaj 5).

3.) Praznik sv. Petra in Pavla, 29. rožnika, v spomin, da sta oba aposteljna en dan umrla, sv. Peter na križi, sv. Pavel pa pod mečem; ta god ima osmíno, in pred ta dan je zapovedan post.

Cerkev več godóv teh dveh sv. aposteljnov na tihem obhaja, ki nas spominjajo posamnih dogodeb njunega življenja, na pr. sv. Petra stol, sv. Petra verige, sv. Pavla spreobrnjenje.

4.) Praznik vseh svetnikov, vsem svetnikom na čast, ker ni mogoče, vsacemu posebnega dneva v letu odločiti in ker vseh še po imenu ne vemo.

Ta god je vpeljal papež Bonifacij IV. leta 610., ko je bil v Rimu posvetil pravemu Bogu na čast véliko poslopje, «Pantheon» imenovano, ki je je bil cesar cerkvi podaril in je bilo poprej posvečeno vsem bogovom. — Pri tem posvečevanji se je iz podzemeljskih krajev ali «katakomb» le-sem slovesno preneslo veliko svetinj ali kostí svetih mučencev.

Vseh svetnikov praznik je 1. listopada, ima svojo osmíno, in pred ta dan je zapovedan post.

5.) Prazniki deželnih, cerkvenih ali soseskinih in osebnih varuhov.

Deželne varuhe imenujemo tiste svetnike, ki so si jih posamne dežele izvolile, da jih posebno časté in na pomoč kličejo. Izvolile so si dežele za varuhe svetnike-rojake, ali take, ki so deželi veliko dobrega storili in so njenim vernim sploh lepi vzgledi žive vere in posebne pobožnosti.

Cerkvene ali soseskine varuhe imenujemo tiste svetnike, katerim na čast je bila cerkev sezidana.

Osebni varuhi pa tistim svetnikom pravimo, katerih imena so nau bila dana pri sv. krstu in pri sv. birni.

Katoliška cerkev pripušča in potrjuje čiščenje posebnih svetnikov varuhov; — ako je svetnik, ko je še živel na svetu, zlasti za kako deželo, za kak kraj, za kako osebo skrbel, se trudil in delal; kako bi ta njegova posebna skrb jenjala v nebesih, kjer je njegova ljubezen do Bogá in do bližnjega utrjena še bolj? (II. Mak. 15, 14.)

Prazniki deželnih, cerkvenih in osebnih svetnikov-varuhov so torej različni po deželah, soseskah in osebah.

Na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Goriškem, Tržaškem in Istrijanskem svetega Jožefa, rednika Jezusovega, 19. sušca, deželnega svetnika-varuha obhajamo; sv. Jožefa so pa oklicali papež

Pij IX. tudi varuha vesoljni sv. cerkvi na zemlji. Na Avstrijskem obhajajo sv. Leopolda; na Češkem sv. Janeza Nepomučana in sv. Vaclava, na Moravi sv. Cirila in Metoda, na Ogerskem in Hrvaškem sv. Štefana kralja. — Sicer pa nam je vsem Slovanom sešbno mil praznik slovanskih blagovestnikov, sv. Cirila in Metoda, ki so ga leta 1880. vsemu katoliškemu svetu z encikliko *«Grande munus — Veliko darilo»* oklicali ter od leta 1881. najprej vsakokrat 5. julija dostojno obhajati zapovedali sv. oče Leon XIII.

Vsaka škofija in duhovnijska soseska ali cerkev, kakor tudi podružniške soseske in cerkve, in tudi nekatera mesta imajo svoje svetnike-varuhe.

Pobožna navada je, praznovati dan svojega svetnika-varuha, čegar ime smo prejeli pri sv. krstu in pri sveti birmi. Pobožnemu kristijanu je ta dan svet dan, torej k sveti maši gré, zakramenta svete pokore in presvetega rešnjega telesa prejme in več kakor druge dni moli ter se priporoča svojemu svetemu varuhu.

Rojstni dan obhajati je le takrat krščanska šega, kedar se obhaja v zvezi s svetim krstom, t. j. z duhovnim prerojenjem, zakaj malo bi nam hasnilo (pomagalo), da smo bili rojeni, ako ne bi bili prerojeni.

Sveta cerkev svojim vernim priporoča, tudi za posebne zadeve in nadloge, v boleznih in trpljenjih posebne svetnike-varuhe voliti, častiti in na pomoč klicati, ter se jim priporočati, ker skušinja dokaj uči, da je bil že marsikdo skoro čudovito uslišan. — Pobožni kristijani si volijo za posebne varuhe take svetnike, ki se njihovemu sreću zlasti prilégajo, ki so bili zlasti izvrstni v čednosti, za katero si prizadevajo sami.

Vse hvale in priporočila vredne so osmíne, izvoljenim svetnikom-varuhom na čast. Ker je sveta cerkev mladini sploh, zlasti pa šolski, sv. Alojzija, mladeniča angeljske čistosti, dala za svetnika-varuha, zato ona njegov spomin 21. rožnika, ali vso osmíno, ali še celo šest nedelj pred njegovim spominom ali po njem, slovesno in pobožno obhaja.

§ 80.

Vseh vernih duš dan.

Spomin vernih duš, t. j. vseh umrlih vernih kristijanov, ki so v vica, je dan po prazniku vseh svetnikov, t. j. 2. listopada. Ta spomin, ki se tolikanj priléga blazim čutilom človeškega sreća, je benediktinski opat Odilon leta 998. prvi vpeljal v klunjijskem samostanu, in kmalu ga je sv. cerkev povsod vpeljala in zapovedala. Ta spomin je v tesni zvezi s praznikom vseh svetnikov. Po veselem spominu in poveličevanju izveličanih duhov se sv. cerkev

milo ozrè v vice, kjer časne kazni trpé njeni otroci, kateri niso popolnoma očišèeni šli s tega sveta. Veselo olepšana hiša božja se žalostno obleče, in duhovni v črnih oblačilih opravljajo službo božjo današnjega dné.

Vernih duš dan duhovni pastir vsake duhovnije za vse verne duše v vicah mašuje v črnem mašnem oblačilu; po črni sveti maši v mestih in večjih duhovnijah tumbo, t. j. mrtvaški oder, v ta namen pripravljen, drugod pa mrtvaško krsto, ali črno pogrnjalo z mrtvaško glavo, z blagoslovljeno vodo kropí in s kadilom kadí ter vsim vernim ranjcim v prid posebne molitve za mrtve opravlja.

Lepa in vsega priporočila vredna je navada, vseh vernih duš dan ali že vseh svetnikov popóldne grobe ranjcim obiskovati in za duše v vicah moliti; sem ter tjà je tudi navada, da duhovni pastir svojo srenjo v procesiji pelje na pokopališèe, tam grobe blagoslavlja ter opravlja molitve za ranjce. — Lučice, ki jih verni prižigajo na grobeh svojih ranjcim, naznanjajo gorečo prošnjo: «Večna luč naj jim svéti», katera gotovo vsacemu pravemu kristjanu iz srca puhtí pred sedež milosti božje.

Vernih duš dan nas pa tudi prav resno gotove smrti spominja ter učí, čas, ki ga še imamo na tem svetu, v dobro rabiti in pokoro delati, dokler je dan; zakaj nastala bo noč, da ne bo mogel nikdo več delati.

Obseg.

Vvod.

	Stran
§ 1. Kaj je vnanja služba božja, kaj njen namen in kako jo delimo? . . .	1
§ 2. Ali nam je vnanje službe božje treba?	2
§ 3. Kdo je vnanjo službo božjo vpeljal in vredil?	3
§ 4. Kolikera služba božja je bila in je še v katoliški cerkvi?	4
§ 5. V katerem jeziku je katoliška cerkev sv. evangelij oznanovala in ga še oznanjuje?	5
§ 6. V katerem jeziku je katoliška cerkev službo božjo opravljala in jo še opravlja?	5
§ 7. Ali je kristijanu treba vedeti pomen vnanjih znamenj službe božje? .	7

Prvi del.

§ 8. Posvečevalni obredi	9
------------------------------------	---

I. Oddelek.

O daritvi sv. maše.

§ 9. Nauk o daritvi sv. maše	9
§ 10. Tvarina daritve sv. maše	11
§ 11. Česa je za daritev sv. maše še treba?	12
a) Duhovska obleka	12
b) Cerkvna posoda pri sv. maši	15
§ 12. Nekoliko poglobitviših cerkvenih določil o sv. maši	17
§ 13. Obredi daritve sv. maše sploh	20

Posamezni obredi sv. maše.

I. del sv. maše.

§ 14. Začetek sv. maše do vhoda	21
§ 15. Vhod, Kyrie eleison, gloria, dominus vobiscum	23
§ 16. Zbirna molitev, berilo (list), gredna molitev, tractus, sequentia . . .	24
§ 17. Evangelij, credo (vera)	25

II. del sv. maše.

§ 18. Darovanje sploh	27
§ 19. Obred darovanja	27
§ 20. Mašnik si roke umiva, molitev sredi altarja, «orate fratres», «secreta» ali tiha molitev	29
§ 21. Predglasje, «sanctus»	30

III. del sv. maše.

	Stran
§ 22. Spreminjevanje sploh	31
§ 23. Molitve pred spreminjevanjem	31
§ 24. Spreminjevanje kruha in vina in povzdigovanje	32
§ 25. Molitve po spremenjenji	33
§ 26. Spomin za mrtve, blagoslavljanje vseh prirodnih pridelkov	35

IV. del sv. maše.

§ 27. Sv. obhajilo sploh	36
§ 28. Pripravljanje k sv. obhajilu: Očenaš, lomljenje sv. hostije, jagnje božje, tri molitve pred sv. obhajilom	36
§ 29. Sv. obhajilo	38
§ 30. Po sv. obhajilu	39
§ 31. Konec ali sklep sv. maše	39
§ 32. Črna sv. maša, t. j. maša za mrtve v črni obleki	40

II. Oddelek.

O sv. zakramentih.

§ 33. Obredi pri sv. zakramentih sploh	42
§ 34. I. Sv. krst: O sv. krstu sploh	42
§ 35. Obred sv. krsta pri otrocih	44
§ 36. II. Sv. birma: O sv. birmi sploh	47
§ 37. Obred sv. birme	48
§ 38. III. Presv. rešnje teló; v obče	50
§ 39. Obred sv. obhajila	52
§ 40. Kako se sv. obhajilo bolnikom delí v popotnico?	53
§ 41. IV. Sv. pokora; sploh	54
§ 42. Obred pri sv. pokori	55
§ 43. O odpustkih	57
§ 44. V. Sv. poslednje olje; v obče	59
§ 45. Obred sv. poslednjega olja	60
§ 46. VI. Sv. mašnikov red; v obče	62
§ 47. Striženje (tonsura)	63
§ 48. Štirje nižji redovi	63
§ 49. Višji redovi: 1.) Podslužništvo	64
§ 50. » » 2.) Služništvo	65
§ 51. » » 3.) Mašnikovo posvečevanje	66
§ 52. Škofovo posvečevanje	68
§ 53. VII. Zakrament sv. zakona. — O sv. zakonu v obče	70
§ 54. Kaj se mora zgoditi pred prejemo sv. zakona?	71
§ 55. Obred sv. zakona	72

III. Oddelek.

Cerkvena posvečevanja, blagoslavljanja
in blagoslovi.

§ 56. O cerkvenih posvečevanjih, blagoslavljanjih in blagoslovih v obče	73
§ 57. A. Zarotovanje	74
§ 58. B. Posvečevanje	75
§ 59. C. Blagoslov	75

I. O cerkvenih posvečevanjih posamezno.

A. O osebnih posvečevanjih, in sicer:

	Stran
§ 60. Volitev in kronanje sv. Očeta papeža	77
§ 61. Kaj so redovni ljudje?	78
§ 62. Kako cerkev posvečuje redovne ljudi?	79
§ 63. Kolikeri so duhovni redovi?	79
§ 64. Kako cerkev posvečuje opata?	80

B. O rečnih posvečevanjih, in sicer:

Posvečevanje katoliških cerkvá.

§ 65. a) Začetek katoliških cerkvá in njihov pomen	80
§ 66. b) Vnanje lice katoliških cerkvá	81
§ 67. c) Katoliške cerkve od znotraj	82
§ 68. d) Zaljšanje katoliških cerkvá	84
§ 69. e) Posvečevanje katoliških cerkvá	86

II. O cerkvenih blagoslavljanjih.

A. Rečno blagoslavljanje.

§ 70. Kako se blagoslavlja pokopališče?	91
§ 71. Kako se blagoslavlja zvonovi?	92
§ 72. Kako sv. cerkev blagoslavlja sv. olje?	93
§ 73. Blagoslavljanje krstne vode?	94
§ 74. Kako se voda sploh blagoslavlja?	95

B. Osebno blagoslavljanje ali blagoslovi.

§ 75. Kako sv. cerkev blagoslavlja verno ljudstvo pri službi božji?	96
§ 76. Blagoslavljanje zakonskih mater po porodu?	97
§ 77. Kako sv. cerkev umirajoče blagoslavlja?	97
§ 78. Kako sv. cerkev mrlične blagoslavlja?	97

Drugi del.

Povelicalna ali cerkvena služba božja.

§ 1. Povelicalna služba božja v obče.	103
---	-----

I. Oddelek.

Molitev.

§ 2. Kaj je molitev in kako jo delimo?	103
--	-----

A. O cerkvenih molitvah pri službi božji.

§ 3. Posebne lastnosti cerkvenih molitev	104
§ 4. Šege pri opravljanju cerkvenih molitev in pri molitvah v obče	105
§ 5. Cerkvene molitve pri službi božji	107
§ 6. 1.) «Oče naš» ali Gospodova molitev	108
§ 7. 2.) «Češčena si Marija»	109
Prvi del: Povelicevanje in češčenje prečastite Device Marije	110
Drugi del: Marijo kličemo na pomoč	110

	Stran
§ 8. 3.) Angelj Gospodov	111
§ 9. 4.) Rožni venec	112
§ 10. 5.) Litanije	114

B. O cerkvenem petji pri službi božji.

§ 11. Cerkevne pesmi	116
§ 12. a) Svetopisemske pesmi ali psalmi	116
§ 13. b) Druge svete pesmi	117
§ 14. c) Slovenske cerkvene pesmi	119
§ 15. O cerkvenem petji	120
§ 16. Cerkevna glasba ali godba	121

C. Razne cerkvene pobožnosti.

§ 17. Popoldanska služba božja ob nedeljah in praznikih	121
§ 18. Pobožnost križevega pota	122
§ 19. Štirideseturna molitev pred presv. rešnjim telesom	123
§ 20. Pobožnosti ali molitve ob kvaternih tednih	123

Nekoliko o „breviarji“, molitvenih urah in urinih molitvah sv. katoliške cerkve.

§ 21. Kaj je «breviar»?	124
§ 22. Kaj in katere so duhovne ali cerkvene molitvene dnevne ure?	124
§ 23. Namen cerkvenih urinih molitev	125
§ 24. Kedaj se urine duhovne molitve opravljajo?	126
§ 25. Komu je dolžnost, cerkvene urine molitve opravljati?	126
§ 26. Bratovščine	126
§ 27. Procesije ali cerkveni obhodi	127
§ 28. Božja pota ali romanje	128
§ 29. Nekoliko o najpoglavitiših cerkvah v Rimu, zlasti o romarskih	130

II. Oddelek.

Sveti časi in dnevi.

§ 30. Kaj in čemu so sveti časi in dnevi?	133
§ 31. Kdo je kristijanom svete čase in dneve odločil?	133
§ 32. Kaj je cerkveno leto in kako je delimo?	135
§ 33. Nedelja	135
§ 34. Katere dolžnosti nas vežejo ob nedeljah?	135
§ 35. Od česa smo dolžni ob nedeljah počivati?	136
§ 36. Katera dela in opravila so nedeljskemu posvečevanju nasproti?	136
§ 37. Kako smo dolžni nedeljo posvečevati?	137
§ 38. Kako nam je nedeljo še posvečevati?	138
§ 39. Kako nas katoliška cerkev opominja in napeljuje, skrbeti tudi ob delalnikih za izveličanje?	139

I. Božična dōba.

§ 40. Božična dōba sploh	140
§ 41. Pripravljanje na božične praznike ali advent	140
§ 42. Božič ali Sveti dan	141
§ 43. Pobožični sveti dnevi sploh	143
§ 44. a) Božična osmīna	143
§ 45. b) Prazniki, božični dōbi vpleteni	143
α) prazniki v božični osmīni	143
§ 46. β) prazniki po božični osmīni	144
§ 47. c) Navadne nedelje po sv. treh kraljih	146

II. Velikonočna dōba.

	Stran
48. Velikonočna dōba sploh	147
49. Pripravljanje na velikonoc̄ ali sv. postni čas (quadragesima)	147
50. A. Cerkvene zapovedi za postni čas	148
51. B. Cerkvene šege v postu	149
52. Sveti veliki teden (hebdomas major)	150
53. Cvetna nedelja (dominica palmarum)	150
54. Velika sredo. Jutranjice (matutinum, Mette)	152
55. Veliki četrtak (coena Domini, Gründonnerstag)	153
56. Veliki petek (parasceve)	155
57. Velika sabota (sabbatum sanctum).	157
58. Velika noč (pascha)	159
59. Povelikonočni dnevi in prazniki	160
60. Vnebohod Gospodov (ascensio)	161

III. Binkoštna dōba.

61. Binkoštna dōba sploh	162
62. Predbinkoštni dnevi ali pripravljanje na binkošti	162
63. Binkoštni praznik (Duhovo, pentekoste).	163
64. Pobjinkoštni sveti časi	164
65. 1.) Praznik presvete Trojice (ss. Trinitatis)	164
66. 2.) Praznik presv. rešnjega telesa (telovo ali telesovo, «corporis Christi», «Frohnleichnam»).	165
67. Manjši prazniki Gospodovi v binkoštni dōbi	166
68. Praznik cerkvenega posvečevanja	167

Marijini prazniki.

69. Cerkveno čiščenje prečiste Device Marije.	168
70. Zapovedani Marijini prazniki so:	169
1.) Neomadeževano spočetje.	169
71. 2.) Praznik Marijinega očiščenja	169
72. 3.) Praznik Marijinega oznanenja	169
73. 4.) Praznik Marijinega vnebovzetja ali veliki Šmaren (velika Gospojnica).	169
74. 5.) Praznik Marijinega rojstva (mali Šmaren, mala Gospojnica)	170
75. Manji in nezapovedani godovi ali sóprazniki Matere božje	170
76. Praznik sv. angeljev	172
77. Prazniki svetnikov božjih	173
Kaj so svetniki? Kōga katoliška cerkev med svetnike stavi in kakō?	173
78. Zakaj in kako katoliška cerkev časti svetnike?	174
79. Zapovedani in nekateri nezapovedani prazniki svetnikov	175
80. Vseh vernih duš dan	176

Imenski in rečni obseg

prvega in drugega dela v abecednem redu.

Arabska številka kaže stran.

Abeceda pri posvečevanju cerkvá 87.

«Absolutio» (odveza) 57.

«Acolythat» (strežništvo) 64.

Advent, kaj je? česa nas spominja? duhovna opravila v adventu; «rorate» ali zornice, sveti večer, kolednice, polunočnica 140.

«Agnus Dei» 38, pri črni maši 41.

«Alba» 13.

«Aleluja» 25, 158.

Alojzija (sv.) dan, pobožnost 176.

Altar: kakošen mora biti? nekoliko o njegovi zgodovini 17; kako mora biti opravljen? 18, veliki in stranski altar 82.

«Amen», konec molitve, vere 22.

«Amictus» 13.

«Ampullæ» 15.

Angelj Gospodov, molitev 111.

Angelji: kako se vpodobavajo 85.

Angeljski prazniki sploh 134, posebej 172, angeljev varuhov, veličih angeljev: Gabriela, Mihaela, Rafaela 173.

«Annulus» 14.

«Antiphona» 23.

Aposteljnov podobe 85.

Apostoljski dnevi 134.

Ave-Maria-zvonenje 111.

Bandera 128.

«Baptismus» 42.

«Baptisterium» 17, 83.

Barve cerkvene 15.

Bela nedelja 160.

Belo oblačilice pri sv. krstu 47.

«Benedicamus Domino» 40.

Berilo pri sveti maši 24.

Bilje 99.

Binokosti 163.

Binokostna dóba 162.

Binokostna nedelja 163.

Binokostna sabota 162.

Biret 13.

Sv. Birma: kaj je? 47, bitstvo 47, 48; kdo jo deli? komu? kedaj? 48, botri 48, obred 48, imé 48, udarec na lice 49.

Bitstveni deli službe božje 3.

Bitstvena znamenja pri svetilih zakramentih 42.

Bitstvo sv. maše ali njeni poglavitni deli 20.

Bitstvo sv. krsta 42.

« sv. birme 47.

« sv. pokore 54.

« sv. poslednjega olja 59.

« sv. podslužništva 64.

« sv. služništva 65.

« sv. mašništva 66.

« sv. škofstva 68.

« sv. zakona 70.

Blagoslavljanje sploh 74, posebej 75, 91.

« osebnó 76, 96, rečno 76, 91.

« vseh prirodnih pridelkov pri sv. maši 35.

« katoliških cerkvá 90.

« katoliških pokopališč 91.

- Blagoslavljanje zvonov 92.
 « olja 93.
 « krstne vode 94, 158.
 « vode sploh 95.
 « vernega ljudstva 96.
 « zakonskih mater po porodu 97.
 « umirajočih 97.
 « mrličev 97.
 « pepela 150.
 « sveč 146.
 « ognja 157.
 « velikonočne sveče 158, 160.
- Blagoslov sploh 74, posebej 75.
 « cerkven, necerkven 76.
 « konec sv. maše 40.
- Blažila 73.
 Bogočastje 1.
 Boštijana (sv.) cerkev v Rimu 132.
 Botri pri sv. krstu 43, pri sv. birmi 48.
 Božič: kaj je? kako ga obhajamo? tri maše, jutranjice o polunoči 141; o družinskem življenju: jaslice, božičnice, kropljenje in kajenje poslopij in živine, božični kruhi ali poprtniki 142.
 Božična doba 140.
 Božična osmina 143.
 Božični prazniki 143.
 Božični večeri 141.
 Božičnice 142.
 Božja pota: kaj so? njihova korist 128, 129.
 Božji grob 156.
 Bratovščine 126, njih namen in korist 127.
 Bralstvo 63.
 Breviar 124.
 Brezimna nedelja 150.
 Brisalnica 16.
 Bukve cerkvene 17.
 Burza 16.
 Butare cvetno nedeljo 151.
- Cahejeva nedelja 168.
 «Calix» 15.
 «Campana» 93.
 «Canon» 31.
 «Cantata missa» 20.
 «Casula» 13.
 «Charwoche» 150.
 «Charfreitag» 155.
 «Charsamstag» 157.
- «Chiroteca» 14.
 Cerkev: začetek 80, vnanje lice 81, od znotraj 82, zaljšanje 84, posvečevanje 86, blagoslavljanje 90.
 Cerkvениki 15.
 Cerkve poglavitniše v Rimu 130 in dalje.
 Cerkvena sprava 91.
 Cerkvenega posvečevanja spomin 167.
 Cerkveni dvori 91.
 Cerkveno leto: kaj je? kako je delimo 135.
 Cerkveno petje 116, pesmi 119, godba 121.
 «Ciborium» 16.
 «Cingulum» 13.
 Ciril in Metod 6, 176, njuna bratovščina 127.
 «Cochlear» 16.
 «Coemeteria» 91.
 «Coena Domini» 153.
 «Colare» 13.
 «Collectæ» 24.
 «Completorium» 125.
 «Confessio» sv. Petra 131.
 «Confirmatio» 47.
 «Consecratio» 75.
 «Corporale» 16.
 «Corporis Christi» 165.
 «Credo» 26.
 «Cultus» 1.
 Cvetna nedelja 150 in dalje.
- Časi sveti: čemu so? 133, kdo jih odločuje? 133, kateri so? 134.
 Častilna molitev 103.
 Črke G†M†B 145.
 Črna barva 15.
 Črna sv. maša 40.
 Črna nedelja 150.
 «Češčena si Marija» 109.
 Češčenje Marije Device 109, 168.
 Čoln v cerkvi 82.
 Čolnič 16.
 Crevlji škofovski 14.
- Dalmatica 14.
 Dan, kaj je? kedaj se začenja, kako ga cerkev deli? 124.
 Dan Gospodov 135.
 Darila pri sv. birmi 50.
 Darilnice v cerkvi 83.
 Darovanja Marijinega godú 172.
 Darovanje pri sv. maši sploh 27, v tesnejem in širjem pomenu 27.

- Darovi sv. kraljev 144.
 Delalniki: kaj nam cerkev ob delal-
 nikih priporoča? 139.
 Deli sv. maše: 20, prvi 21, drugi 27,
 tretji 31, četrti 36.
 Delci sv. križa 167.
 «Deo gratias» 25.
 Drdra 154.
 Deveta (ura) 125.
 Devetnina 172.
 «Diaconatus» 65.
 «Dies irae» 119.
 «Directorium» 17.
 Dnevi sveti: čemu so? 133, kdo jih
 odločuje? 133, kateri so? 134.
 Dnevne ure 125.
 Določil nekoliko o sv. maši 17.
 Dolžnosti naše ob nedeljah 135.
 Domača kapela 84, 138.
 «Dominica palmarum» 150.
 «Dominus vobiscum» 23, 24.
 Družba živega rožnega venca 114.
 Duhovne molitvene ali dnevne ure
 125.
 Duhovnišče 82.
 Duhovno obhajilo 138.
 Duhovski stan, duhovstvo, duhovščina
 62.
 Duhovo 163.
 Dvanajst mašnikov pri blagoslavljanji
 sv. olja 93.
 Dvori cerkveni 91.
 «Efeta» 45.
 Enkrat na dan maševati 20.
 «Eucharistia» 50.
 Evangelij pri sv. maši 25.
 Evangelistov podobe 85.
 Evangeljske bukve 17.
 «Evlogion» 35.
 «Exorcismus» 74.
 «Exorcistat» 64.
 «Extrema unctio» 59.
 «Feria» 134.
 «Flectamus genua» 156.
 Florijanu (sv.) na čast zvoní 111.
 «Friedhof» 91.
 «Frohnleichnam» 165.
 Gabrijela (sv.) vél. angelja god 173.
 General (redovni) 80.
 «Genitori genitoque» 118.
 Glavi sv. Petra in Pavla, kje ste? 130.
 «Gloria» pri sv. maši, 23, 117, 154, 158.
 Godba pri službi božji 121.
 Gologlav biti v cerkvi, pri molitvi 107.
 Gospodova molitev 108.
 Gospodovi prazniki 134.
 Gospojnica, vélika 169, mala 170.
 «Graduale» 25.
 Gredna 25.
 Grški križ 106.
 Grški obredi 5.
 Grob v altarji 88.
 «Gründonnerstag» 153.
 «Guardian» (redovni) 80.
 «Hebdomas major» 150.
 Hiša božja 80.
 Hlapčevska dela 136.
 Hleba kruha pri škofovem posvečevanju
 69.
 «Hosanna» 151.
 Hostije, kakošne so pri latinskem ob-
 redu, kakošne pri grškem? 12.
 Hram božji 80.
 Humerale 13.
 «Hvaljen bodi Jezus Kristus» 145.
 Hvalna molitev 103.
 Hvalnice 125.
 «Idite, maša je minóla» 40.
 Imé pri sv. krstu 44, pri sv. birmi
 48, pri duhovnih redovih 79.
 Imena Jesusovega praznik 145, od-
 pustki 145.
 Imena Marijinega praznik 170.
 «Improperia» 156.
 «Infula» 14.
 «Introitus» 23.
 «Ite missa est» 40.
 Izhodni obredi 5.
 Izveličan 173.
 Izveličarjeva cerkev v Rimu 130.
 Jabolko na zvoniku 82.
 Jagnje božje 38.
 Jaslice 142.
 Janeza (sv.) evangelista podoba 85;
 praznik 143.
 Janeza (sv.) krstnika cerkev v Rimu
 130.
 Jožefa (sv.) praznik 174, 175.
 Jutranja zora 20.
 Jutranjice sploh 125, o božiči 142,
 véliki teden 152.
 Kadilnica 16.
 Kadilo 16.

- Kalvarija 84.
 Kancelj 83.
 Kapa mašniška 13, škofovska 14.
 Kapelice: očitne, domače po gradéh,
 hišah, vaseh 84, 138, znamenja ali
 pili 84, kalvarija 84.
 Kardinal 77.
 Karmelske gore ali skapulirski god
 171.
 Katakombe 132, 175.
 Kazalnica 16.
 Kelih 15, kako se ogrinja pri sv. maši
 16.
 Krst (sv.): kaj je? 42, kdo ga deli?
 43, komu se deli? 43, kedaj? obred,
 botri, imé 43, v sili 44, krstni ka-
 men 17, 83.
 Krstna obljava 46.
 Krstna voda 43, se blagoslavlja 94,
 158.
 Krščanski nauk v cerkvi 121, 139.
 «Kirchhof» 91.
 «Kyrie eleison» 23, 114.
 Klečé moliti, kaj pomeni? Kako po-
 klekujemo? 107.
 Klepetci 154.
 Kolar 13.
 Koledar 17.
 Kolednica 141.
 «Kolena pripognimo» 156.
 Konec sv. maše 39.
 Konklave 77.
 Kor v cerkvi 83.
 Koralno petje 120.
 Korska srajčica 13.
 Krežljec 14.
 Križ: znamenje sv. križa; kako ga
 delamo? zakaj? kedaj? véliki (la-
 tinski), mali grški križ, kaj med pre-
 križevanjem govorimo? 105 in dalje.
 Križ (sv.) Jezusov najden 166, povikšan
 167, njegovi delci 167.
 Križev pot 122, 149.
 Križev teden 161.
 Križi nad mašnimi darovi 34.
 Kroglina hiš božjih 82.
 Kronanje sv. Očeta papeža 77.
 Kropilni kamen 17, 83.
 Kupa 15.
 Kvadrat 13.
 Kvaterni časi ali tedni in post 123.
Ladija v cerkvi 82.
 Lateranska cerkev in poslopje v Rimu
 130.
 Latinski križ 105.
 Latinski obredi 5.
 «Lauda Sion» 118.
 «Laudes» 125.
 «Laus tibi Christe» 26.
 Lavretanske litanije 114.
 Leca 83.
 Lectorat 63.
 Leopolda (sv.) bratovščina 127.
 Leto novo, praznik 144.
 Leto sveto, navadno, nenavadno 58.
 «Levate» 156.
 Leviti 14, škofje 14.
 Levitom lastna oblačila 14.
 «Libera» 99.
 List pri sv. maši 24.
 Litanije sploh 114, vseh svetnikov
 (vélike) 115, Matere božje (lavretan-
 ske male) 115.
 Liturgika 1.
 Liturgični jeziki 5, 6, 7.
 Lovrenca (sv.) cerkev v Rimu 132.
 Luč: njen pomen pri sveti maši 19,
 večna 82.
 «Luč Kristusova» 157.
 Lučice na grobéh 177.
 Luka (sv.) podoba 85.
 Lunica ali lumin srp v monštranci 16.
Mala maša ali Gospojnica 170.
 Mali križ 105.
 Mali Šmaren 170.
 «Manipulus» 13.
 Marijina družba 127.
 Marijini prazniki sploh 134, posebej
 169, soprazniki 170.
 Marijino česčenje 109, 168.
 «Maria maggiore», cerkev v Rimu,
 131.
 Marija (sv.) pri mučenikih, rimska
 cerkev, 132.
 Marka (sv.) podoba 85, dan in procesija
 161.
 Maša (sv.): kaj je? imé 9, kdo jo je
 prvi opravljal, kdo in kedaj po-
 stavil, kdo ima oblast opravljati jo?
 Ravno tista daritev je kot na križi,
 pa se vender nekoliko loči od nje,
 10; komu se daruje? iz katerega na-
 mena? 10, za kóga? 11, za kóga ne?
 11. Tvarina: Kruh in vino 11, mašna
 oblačila 13, posoda 15. Nekoliko
 določil o sv. maši: kje se sme
 brati? 17 in naprej. Kedaj? 19,
 véliki petek ne 19, kedaj le ena

- sama na dan? 19, ima tri poglavitne dele, sploh pa stiri štejejo 20, samitna, očitna, tiha, peta, slovesna 21, posamezni obredi 21.
- Maša (sv.): Kdaj smo dolžni pri sv. maši biti? kdo? 137, kdo ne? 138, kako ta zapoved veže? 137, kako bodimo pričujoči? 137, kje? 138. Kako nam je še nedeljo posvečevati 138.
- Maša nevernikov ali poučevancev 26.
- Maša vernikov 26.
- Mašne bukve 17.
- Mašna kapa 13.
- Mašna oblačila mašnikov 13, škofov 14.
- Mašna srajca 13.
- Mašni plašč 13.
- Mašnikovo posvečevanje 66.
- Mašnikov red: kaj je? koliko redov je? kdo ga deli? kdo ga veljavno prejme? kdo vredno 62. Nižji redovi 63, višji 64 in naprej.
- Mašništvo 66.
- Matere božje litanije 115.
- Matere božje prazniki sploh 134, posebej 169.
- Mateja (sv.) podoba 85.
- «Matutinum» 125.
- Maziljenje s krstnim oljem 46.
- » s sv. krizmo pri sv. krstu 46, pri sv. birmi 47, pri mašnikovem posvečevanju 67, pri škofovem 69.
- » z bolniškimi oljem 61.
- Medsebojne molitve pri sv. maši 22.
- «Memento» za mrtve 35.
- «Memento» za žive 32.
- Memohod 159.
- Menihi 78.
- Mrtvaški zvon 97.
- Metod in Ciril (sv.) 6, 176.
- «Mette» 125, 152.
- Mihaela (sv.) god 173.
- «Missa catechumenorum, fidelium» 26.
- «Missale» 17.
- «Mitra» 14.
- Mivnica 16.
- Modra barva 15.
- Molitev, kaj je in kako jo delimo? 103, notranja, vnanja, premišljevanje, častilna, zahvalna, prosilna, cerkvene molitve in njihove posebne lastnosti 104, začetek, osnova in sklep 104; šege pri molitvi: prekrizevanje 105, moški gologlavi, ženske pokrite molijo 107, pri molitvi glavo priklanjamo, oči povzdigujejo 107, roke sklepamo, poklekujemo, na prsi trkamo 107.
- Molitev: «Očenaš» 108, — «Češčena si Marija» 109, — «Angelj Gospodov» 111, — «Rožni venec» 112, — «Litanijske» sploh 114, — vseh svetnikov 115, — lavretanske 115.
- Molitvene ure 124 in dalje.
- Molitvenice 83.
- Monštranca 16.
- Mučencev (sv.) podobe 85.
- Nadramnica 13.
- Nadškof 69.
- Nadškofovsko oblačilo 14.
- Naglavnica 13.
- Najdenja sv. križa god 166.
- Nameniti komu sv. mašo 20.
- Napravnica 13.
- Naročnica 13.
- Naslednjice 25.
- Nastopna molitev pri sv. maši 21.
- «Navicula» 16.
- Nebitstvena znamenja pri sv. zakramentih 42.
- Nedelja, kaj je? 135, naše dolžnosti ob nedeljah 135, od česa smo dolžni počivati? 136, katera dela so nedeljnimu posvečevanju nasproti? 136. Kako nedeljo posvečujemo? 137. Kóga cerkvena zapoved ob nedeljah ne veže? 138.
- Nedolžnih otročičev god 143.
- Nedolžnih otročičev pogreb 99.
- Neomadeževanega izpočetja praznik 169.
- Nezapovedani prazniki 134.
- Nicejsko-carigrajska vera 26.
- Nižji redovi 63, zakaj jih je cerkev pridržala 63, kateri so in kako se delé 63.
- Njiva božja 91.
- Noge umivajo papež, škof, katoliški vladarji 155.
- «Nola» 93.
- «Nona» 124.
- Notranja molitev 103.
- Nova maša, sreberna, zlata 68.
- «Novena» 172.
- Novic, novicijati 79.
- Novo leto 144.
- Nuna 78.

- Obhajilo** pri sv. maši, 36, 38, v podobi kruha 50, kolikokrat? 50, kedaj? kje? 51, dušna in telesna priprava 51, kedaj se deli? kedaj ne? Obred 52, kako bolnikom za popotnico? 53.
- Obhajilna molitev** 39.
- Obhajilni kelih** 16.
- Obhodi cerkveni** 127.
- Obiskanja Marijinega praznik** 171.
- Oblačila cerkvenih strežnikov** 15.
- Obleka duhovska** 13.
- Obljuba redovnih ljudij** 79.
- Obljubljeni prazniki** 134.
- Obred (ritus), kaj je?** 1.
- Obred sv. maše** 20 in dalje.
- » sv. krsta pri otrocih 44.
 - » sv. birne 48.
 - » sv. obhajila 52.
 - » sv. popotnice 53.
 - » sv. pokore 55.
 - » sv. poslednjega olja 60.
 - » sv. mašnikovega reda 66.
 - » sv. zakona 72.
 - » sv. cerkvenega posvečevanja 86.
- Obredni jeziki** 5.
- Obrednik** 1.
- Obredniške bukve** 17.
- Obredoslovje** 1.
- Obrezovanja Gospodovega praznik** 143.
- «Oče naš» pri sv. maši** 36.
- «Oče naš», razlaga njegova** 108 in dalje.
- Očiščevanja Marijinega praznik** 145, 169.
- «Očitanje» veliki petek** 156.
- Očitna kapela** 84, maša 20, izpoved pri sv. maši 22.
- «Odpr se»** 45.
- Odpustek: zaumen** 57, popolnoma, nepopolnoma, osebni, krajni, rečni 58, pogoji za odpustek, delilec, prejemalec svetega leta 58, presv. imena Jezus 145, Marije 170.
- Odveza, kako se deli** 56.
- «Offertorium»** 27.
- Oglavnica** 13.
- Ogrinjalo** 16.
- Olje (sv.), olje se blagoslavlja** 93.
- Oljike cvetno nedeljo** 151.
- Opat, opatinja, opatija** 80.
- Opresen kruh** 11.
- «Ordo»** 62.
- «Oremus»** 24, 104.
- Osebo posvečevanje in blagoslavljanje** 75, 77.
- Oskrunjena cerkev** 91.
- Oskrunjenje pokopališč** 92.
- Osmína božična** 143, velikonočna 160, binkoštna 164, presv. rešnjega telesa 166.
- «Ostensorium»** 16.
- «Ostern»** 159.
- «Ostiat»** 63.
- Otiralo** 16.
- Otožnice** 153.
- Ovratnica** 13.
- Oznanjenja Marijinega praznik** 169.
- «Pala»** 16.
- Palica škofovska** 14.
- «Palium»** 14.
- Palme cvetno nedeljo** 150.
- «Palmsonntag»** 150.
- «Pantheon»** 132.
- Papežev blagoslov** 62.
- «Paraseve»** 155.
- Pas** 13.
- «Pascha»** 159.
- «Passio»** 152.
- Pastirska palica** 14.
- «Pastorale»** 14.
- «Patena»** 15.
- Pavla (sv.) podoba** 85, cerkev v Rimu 131, praznik 175.
- Pazljivo pri sv. maši biti** 137.
- «Pectorale»** 14.
- «Pentecoste»** 163.
- Pepel** 150.
- Pepeljenje** 150.
- Pepelnica sreda** 149.
- Perilo cerkveno** 15.
- Prsni križ škofovski** 14.
- Prsni križ** 14.
- Prstan škofovski** 14, 69, zakonski 73.
- Prti na altariji** 18, 154.
- Perutnice na podobah božjih angeljev** 85.
- Prva (ura)** 124.
- Prvi blagoslov pri sv. birmi** 49.
- Pesmi** 116, svetopisemske 116, svete, slovenske 119.
- Peta maša** 20.
- Petje cerkveno** 120.
- Petra (sv.) podoba** 85, cerkev in grob v Rimu 131, praznik 175.
- «Pfungsten»** 163.
- Piruhi** 160.
- Pisanke** 160.
- Plava barva** 15.
- Pleša** 63.

- «Pluviale» 14.
 Pobinkoštni čas 164.
 Pobožični čas 143.
 Pobožno pri sv. maši biti 137.
 Pobožnosti cerkvene 121, popoludanska služba božja 121, križevega pota 122. Štirideseturna molitev 123, ob kvaternih tednih 123, breviar 124 in dalje.
 Počivališča 91.
 Podobe v cerkvah sploh 84, zlasti: presv. Trojice, Boga Očeta, Boga Sina, Boga sv. Duha, Matere božje, angeljev, aposteljnov, evangelistov, mučencev in družih svetnikov 84 in 85.
 Podslužništvo 64.
 «Poenitentia» 54.
 «Pogoje» v zadobljenje odpustkov 57.
 Pogreb 98.
 Poklada rok pri sv. krstu 45, pri sv. birmi 47, pri mašništvu 66, pri škofstvu 69.
 Pokop cerkven 98, komu se odreče 99.
 Pokopališča in njihovo blagoslavljanje 91.
 Pokopavanje mrličev 98.
 Pokora (sv.): kaj je? bitstvo 54, delilec 54, obred 55.
 Pokrit biti v cerkvi ali pri molitvi 107.
 Pokrivalo 16.
 Poljubovanje pred sv. obhajilom pri sv. maši 38.
 Polumočnica 141.
 Pomena vnanjih znamenj službe božje je treba vedeti 7.
 Pomiluj 23.
 Pomoč kristijanov Marijin god 170.
 «Pontificale» 17.
 Poobhajilne molitve 39.
 Poprtnik 143.
 Popoludanska služba božja 121, 139.
 Popotnica (sv.) 53, kako se deli? 53.
 Poravnica 13.
 Poroka 73, sreberna, zlata 73.
 Portatile 17.
 Poslednje olje (sv.) (maziljenje): bitstvo, delilec, prejemalec 59, naj se ne odlašaja 60, kaj je treba pripraviti v izbi za ta sv. zakrament, obred 60.
 Posoda cerkvena 16.
 Posodica za blagoslovljeno vodo 96.
 Post, postni čas, šege, postne nedelje 147 in dalje.
 Postaje pri križevem potu 122.
- Posvečevanje: splošni nauk 73, posebni 75.
 » osebno 77, rečno 80.
 » redovnih ljudi 79.
 » opatov 80.
 » cerkvá 86.
 » altarjev 87.
- Posvečevalna služba božja 1.
 Potrdba 47.
 Potrdilo 47.
 Povelikonočni čas 160.
 Povikšanja sv. križa god 166.
 Povzdigovanje 32.
 Pratika cerkvena 17.
 Prazniki: zapovedani, nezapovedani, obljubljeni 134.
 Predglasje 30, 117.
 «Praefatio» 30, 117.
 Prekriževanje? kako? kedaj in zakaj se prekrižujemo? 105, 106.
 Prekvašen kruh pri sv. maši 11.
 Prelat 14.
 Prelomljenje sv. hostije 37.
 Premakljiv altar 18.
 Prenešenje mašnih bukev na evangelijsko stran 25.
 Prenslijiv altar 18.
 Pričakovanja Marijinega poroda god 172.
 Pridržani grehi 55.
 Pridiga 138.
 «Prima» 124.
 «Prior» 80.
 Priporočevanje duš v božjo milost 97.
 «Privata missa» 20.
 Prižnica 83.
 Procesije sploh 127, čemu so? kako se vredujejo 128.
 » o svečnici 146.
 » cvetno nedeljo 151.
 » veliko saboto 159.
 » Marka (sv.) dan 161.
 » križevi ali prošnji teden 161.
 » presv. rešnjega telesa 165.
 «Profes» 79.
 Prošnji teden 161.
 «Publica missa» 20.
 «Purificatorium» 16.
 «Quadragesima» 147.
 «Quadrat» 13.
 «Quinquagesima» 147.
- Rafaela** včl. angelja god 173.
 Razglašenja Gospodovega praznik 144.

- Razložek med posvečevanjem in blagoslavljanjem cerkve 90.
 Razpelo (sv.) 18.
 Razpelo (sv.) na altari 18.
 Razposvečena cerkev 91.
 Rečno blagoslavljanje in posvečevanje 76, 77, 80.
 Red: Kaj je? redovni ljudje? začetek redovnega življenja 78; koristno: redovnikom samim in vsemu človeštvu 78, kako jih cerkev posvečuje 79, kolikero redov imamo? 79, kolikero so predniki? 80, posvečevanje opata 80.
 Rešenja jetnikov god 171.
 Rešnje (sv.) teló: zakrament 50, praznik 165, procesija 165.
 Rimski obredi 5.
 Rituale 17.
 Rojstni dan 176.
 Rojstvo Gospodova 141.
 Rojstva Marijinega praznik 170.
 Rokavnica 13.
 Roke na prsih sklenene pri molitvi 107.
 Rokat 13.
 Rokovice škofovske 14, 69.
 Romanje, začetek, korist 128.
 Romarske cerkve v Rimu 130 in dalje.
 Ropot véliki teden 153.
 Ropotulja 154.
 «Rorate» 141.
 «Rotunda» 132.
 Rožnivenška nedelja 172.
 Rožni venec 112.
 Rudeča barva 15.
- S**abota 135, vélika 157, binkoštna 162, Mariji posvečena 172.
 Samitna maša 20.
 Samotniki, samoživci 78.
 «Sanctus» pri sv. maši 30, 117.
 «Sandalia» 14.
 «Secreta» pri sv. maši 29.
 Sedem dijakonov in subdijakonov pri blagoslavljanji olja (sv.) 93.
 Sedem žalosti Marijinih praznik 170.
 Sedmina binkoštna 164.
 «Septuagesima» 148.
 «Sequentia» 25, 117.
 Sreca Jezusovega bratovščina 127, praznik 166.
 «Sexagesima» 147.
 «Sexta» 124.
 Skledica božja 15.
- Sklepnice 125.
 Sladkega imena Jezusovega 145, in Marijinega praznik in odpustki 170.
 Slovanski obredni jezik 6.
 Slovesna sv. maša 20.
 Služnice 14.
 Služništvo 65.
 Snežnice Marije cerkev v Rimu 131, god 171.
 Sodca vina pri škofovskem posvečevanju 69.
 Sol pri sv. krstu 45.
 «Solemnis missa» 20.
 Sóprazniki 134.
 Spavališče 91.
 Spočetja Marijinega praznik 169.
 Spodobno pri sv. maši biti 137.
 Spomin za mrtve pri sv. maši 35, za žive 32.
 Spomin vernih duš 176.
 Spovednice 83.
 Sprava cerkvena 91.
 Sprava pokopališč 92.
 Spreminjevanje pri sv. maši 31.
 Srajčica 13.
 «Stabat mater dolorosa» 119.
 Stalni kamen 86.
 Stolp cerkveni 82.
 Streči pri sv. maši 15.
 Strežništvo 64.
 Strizenje 63, 79.
 «Subdiaconat» 64.
 «Superior» 80.
 Sveča pri sv. krstu 47, velikonočna 158, 162.
 Sveče voščene 19.
 Svečnica 145.
 Svečniki 18.
 Sveti teden 150.
 Sveti večer 141.
 Svetinje: Kaj so? 174.
 Svetinje v altari 18, pri posvečevanju altarjev 86, sv. Petra in Pavla 131.
 Svetišče v cerkvi 82.
 Svetniki: Kaj so? kóga in kakó cerkev med svetnike stavi? 173; razne vrste svetnikov, zakaj jih častimo 174, svetniki 175.
 Svetnikov podobe 84.
 Svetniški prazniki sploh 133, posebej 134.
 Sveto, sveto, sveto pri sv. maši 30, 117, pesem pred blagoslovom 118 in 119.
 Svetstvo ali zakrament 42.

- Šesta (ura) 124.
 Škapulirja god 171.
 Škofje brez škofij ali v krajih nevernikov 69.
 Škofovo posvečevanje 68.
 Škofovska oblačila 14.
 Škofovska znamenja 14, 80.
 Šmaren, veliki 169, mali 170.
 Šmarjnice 172.
 Šotor 82.
 Štacijon pri križevem potu 122.
 Štefana (sv.) praznik 143.
 Štihar 14.
 Štirideseturna molitev 123.
 Štirivoglina 82.
 Štola 13.
- T**abernakelj 82.
 Talar 13.
 «Tantum ergo sacramentum» 118.
 «Te Deum laudamus» 117.
 Telovo (telesovo) 165.
 Telesnik 16.
 Tempelj 81.
 Trkati na prsi 107.
 «Tertia» 124.
 «Tiara» papeževa 78.
 Tiha maša 21, 31.
 Tiha molitev pri sv. maši 29.
 Tiha (črna) nedelja 150.
 «Tonsura» 63, 79, kakó se deli? 63.
 «Tractus» 25.
 Treh (sv.) kraljev praznik in darovi 144.
 Tretja (ura) 124.
 Trojice (presv.) podoba 84, praznik 164.
 «Tudi nam grešnikom» 35.
 «Tunicella» 14.
 «Thuribulum» 16.
- U**darec na lice 49.
 Ugovarjalec pri razglaševanju izveličancev in svetnikov 173.
 Umivanje nog veliki četrtek 155.
 Umivanje rok 29.
 «Unctio extrema» 59.
 «Urceoli» 15.
 Urine molitve 124 in dalje.
- V**arstva Marijinega god 172.
 Večeri sveti 141.
 Večernice 125.
 Večernični plašč 14.
 Večna luč 82.
 «Večna luč naj jim sveti» 177.
 Velika maša 21.
 Velika nedelja 159.
 » sabota 157.
 » sreda 152.
 Velika noč 159.
 Velikonočna dōba 147.
 Velikonočna sveča 158, 162.
 Velikega travna pobožnost 172.
 Veliki četrtek 153.
 » križ 105.
 » petek 155.
 » plašč 14.
 » teden 150.
 «Velum» 16.
 «Veni sancte (creator) Spiritus» 118.
 Vera pri sv. maši 26.
 Vrčki 15.
 Vernih duš dan 176.
 «Vesperae» 125.
 Veža božja 80.
 Vhod sv. maše 23.
 «Victimæ paschali» 117.
 Vijolična barva 15.
 Vino pri sv. maši 12, pomen 28.
 Višji redovi 64.
 Vnanja molitev 103.
 Vnanja služba božja: Kaj je? 1; nje namen? kako jo delimo 1, zakaj nam je je treba? 2, kdo jo je vpeljal, vredil in komu je čuti nad njo? 3, kolikero imamo? 4.
 Vnebohoda Jezusovega praznik 161.
 Vnebovzvetja Marijinega praznik 169.
 Voda treh kraljev 145.
 Voda pri sv. maši vinu prilita: Zakaj in kaj pomeni? 28, kako se blagoslavlja 95.
 Volgeljni kamen 86.
 Volitev sv. Očeta papeža 77.
 Voščene sveče 18, 19.
 Vratarstvo 63.
 Vseh svetnikov praznik 175.
 Vskers 159.
 «Vzdignite se» 156.
- Z**ačetek sv. maše 21.
 Zadnji blagoslov pri sv. maši 40.
 Zadnji blagoslov pri sv. birmi 49.
 Zadnji evangelij 40.
 Zahodni obredi 5.
 Zahvalimo Gospoda 40.
 Zahvalna molitev 103.
 Zakon (sv.): Kaj je? 70, bitstvo 70, kaj se še zahteva 70, z nekatoličani 71, zadržki božji, cerkveni, državljanski 71, oviralni, razvezalni 71, prije-

- njanje, kedaj se deli? 71, kaj treba pred prejemo? 71, obred 72, prstan 72, sreberna, zlata poroka 73.
- Zakrament 42, zakramenti umirajočih 61.
- Zakramental 73.
- Zakristija 83.
- Zapovedani prazniki 134.
- Zaročenja Marijinega god 170.
- Zarotištvo 64.
- Zarotovanje sploh 74, pri sv. krstu 45.
- Za svete maše dajati 20.
- Za verne duše v vicah moliti 111.
- Zbirne molitve 24.
- Zdrava Marija zvonjenje 111.
- Zelena barva 15.
- Zgodnjice 152.
- Zlata cerkev v Rimu 130.
- Zmešanje sv. hostije z rešujo krevijó 37.
- Znamenja na grobéh 92.
- Znamenje sv. križa na čelu in prsih pri sv. krstu 45.
- Zornice 141.
- Zvonik 82.
- Zvonjenje «Ave Marija» za verne duše v vicah, sv. Florijanu na čast 111.
- Zvonovi: Pomen, zgodovina, blagoslavljanje 92, 93.
- Žagrad 83.
- Žalostnice 153.
- Ženitnina: sreberna, zlata 73.
- Živi rožni venci 114.
- Žličica 16.

